

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
SUMMARY	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
HARİTALAR VE BAYRAKLAR DİZİNİ	xvi
TABLolar DİZİNİ	xvii
1. ARNAVUTLUK	1
1.1. Haritası ve Bayrağı	1
1.2. Jeopolitik Konum	2
1.3. İklim	3
1.4. Nüfus	3
1.4.1. Etnik Yapı	4
1.5. Arnavutluk Adının Kökeni	4
1.6. Arnavutluk'un Tarihi	5
1.6.1. İlk Çağlar	5
1.6.2. Roma ve Bizans Hakimiyeti	6
1.6.3. Osmanlı Yönetimi	7
1.6.3.1. Prizren Birliği ve Arnavutlar	12
1.6.4. Bağımsızlık	13
1.6.5. II. Dünya Savaşı Sırasında Uğranılan İşgaller	15
1.6.6. Enver Hoca Dönemi	16
1.6.7. Demokrasiye Geçiş	18
1.7. Dil	18

1.7.1. Arnavutluk Dil Tarihinde Türkçe'nin Etkisi	19
1.7.2. Edebiyat	24
1.8. Ekonomi	24
1.8.1. Sektörler	27
1.8.2. Dış Ticaret	28
1.8.3. Özelleştirme	30
1.8.4. Yabancı Yatırımlar	32
1.9. Arnavutluk Silahlı Kuvvetleri	33
1.9.1. Arnavutluk Silahlı Kuvvetlerinin Envanterindeki Silahlar	33
2. ARNAVUTLUK YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ	35
2.1. Haritası Ve Bayrağı	35
2.2. Coğrafi Verileri	35
2.3. Nüfus Bilgileri	36
2.4. Yönetimi	37
2.5. Ekonomik Göstergeler	38
2.6. İletişim Bilgileri	39
2.7. Ulaşım Ve Taşımacılık	40
2.8. Yunanistan'daki Azınlıklar	40
2.8.1. Azınlık Kavramı	40
2.8.1.1. AB'de Azınlık Kavramının Gelişimi	42
2.8.1.2. Azınlıklar Konusunda Birlik İçi Görüş Ayrılıkları	44
2.8.1.3. Azınlıklar Konusunda Kurum Ve Kararlar	46
2.8.1.3.1. Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü	54
2.8.1.3.2. İnsan Hakları	55
2.8.1.3.3. Azınlıklara Saygı	55
2.8.2. Yunanistan'da Yaşayan Azınlıklar	57

2.8.2.1. Batı Trakya Türk Azınlığı	57
2.8.2.2. Arnavutlar	58
2.8.2.3. Ulahlar	59
2.8.2.4. Makedonlar	60
2.8.2.5. Diğerleri	61
2.8.2.6. Yunanistan'ın Azınlıklara bakışı	61
2.9. Yunanistan'daki Dil Grupları	63
2.9.1. Arnavutça	63
2.9.2. Ermenice	64
2.9.3. Bulgarca	64
2.9.4. Makedonca	64
2.9.5. Balkan Romancası	64
2.9.6. Ulah Romancası	64
2.9.7. Roman Yunancası	64
2.9.8. Mased Rumencesi	65
2.9.9. Meglen Rumencesi	65
2.9.10. Sırp Hırvatçası	65
2.9.11. Tsakonice	65
2.9.12. Türkçe	65
2.10. Yunanistan'da Yaşayan Arnavutlar	67
2.10.1. Ortodoks Arnavutlar – (Arvanitler/Arvanites)	69
2.10.2. Çamerya Arnavutları	70
2.10.2.1. 27 Haziran 1944 Çamerya Soykırımı	70
2.10.3. Göçmen/Sığınmacı Arnavutlar	76
2.11. Arnavutluk'taki Yunanlılar	81
2.11.1. Eğitim Sorunu	83

2.11.2. Papandreou Hükümeti Ve Savaş Çıgıkları	84
2.11.3. Omonia Ve Siyasal Temsil	85
2.11.4. Ortodoks Rahipler Sorunu	87
2.12. Yunanistan-Arnavutluk İlişkileri	91
2.12.1. 1913-1991 Dönemi	92
2.12.2. 1991 Sonrası Dönem	94
2.12.3. Yunanistan-Arnavutluk İlişkilerinde Önemli Unsur:Türkiye	95
2.12.4. Devam Eden Sorunlar	99
2.13. Arnavutluk-Yunanistan İlişkilerinin Genel Analizi	100
3. ARNAVUTLUK MAKEDONYA İLİŞKİLERİ	104
3.1. Haritası Ve Bayrağı	104
3.2. Coğrafi Verileri	104
3.3. Nüfus Bilgileri	105
3.4. Yönetimi	106
3.5. Ekonomik Göstergeler	107
3.6. İletişim Bilgileri	108
3.7. Ulaşım Ve Taşımacılık	109
3.8. Makedonya'da Genel Durum Ve Azınlıklar	109
3.8.1. Uluslararası Toplumun Yeterlilik Sınavı	113
3.8.2. Makedonya'nın Nüfus Yapısı	115
3.8.3. Makedonya'da Türk Azınlığı	116
3.8.4. Torbeşler	126
3.8.5. Sırlar	128
3.9. Makedonya'da Kurulan Ve Saklanan Sır: Yücel Teşkilatı	131
3.9.1. Rumeli Ve Göçler	131

3.9.2. II. Dünya Savaşı Döneminde Balkanlar'da Siyasi Yapı	131
3.9.3. Yücel Teşkilatı'nın Kurulduğu Yıllarda	
Balkanlar'daki Diğer Teşkilatlar	132
3.9.4. Yücel Teşkilatının Kurulması	133
3.9.4.1. Kurucuları Ve Üyeleri	134
3.9.4.2. Teşkilat Yapısı	135
3.9.4.3. Faaliyetleri	135
3.9.5. Yücel Teşkilatı Üyelerinin Yakalanma, Sorgulanma	
Ve Mahkeme Süreçleri	136
3.9.6. Yücel Teşkilatının Sona Ermesi	137
3.10. Arnavutlar: Çoğunluk Gibi Hareket Eden Bir Azınlık	138
3.10.1. Makedonya'daki Arnavut Nüfus	140
3.10.2. Arnavut Partileri	143
3.10.3. Arnavutça Eğitim Sorunu	153
3.10.4. Arnavutların Anayasal Statüleri İle İlgili Tartışmalar	157
3.10.5. Etnik Arnavutların Kamu Görevlerinde Yetersiz Temsil Edilmesi	160
3.10.6. Makedonya'da Yaşayan Arnavutların Dinsel İnaçları	161
3.10.7. Makedonya'daki Arnavut Silahlı Direnişi	162
3.11. Makedonya Arnavutluk İlişkileri	163
3.12. Makedonya Avrupa'ya Yelken Açtı	166
3.12.1. Uzun Ve Zor Süreç Ama İmkansız Değil	168
4. ARNAVUTLUK-KARADAĞ İLİŞKİLERİ	169
4.1. Haritası Ve Bayrağı	169
4.2. Coğrafi Verileri	169
4.3. Nüfus Bilgileri	170
4.4. Yönetimi	170
4.5. Ekonomik Göstergeler	171

4.6. Karadağ Cumhuriyeti	171
4.6.1. Karadağ : “Tek Ülke, Çift Ruh”	171
4.6.2. Referandumla Kurulan Cumhuriyet	172
4.6.3. Sancak Bölgesi Neresidir?	175
4.7. Arnavutluk’un Karadağ’a Yaklaşımı	175
5. KOSOVA	177
5.1. Genel Bilgiler	177
5.2. Ekonomik Yapısı	179
5.3. Kosova-Türkiye İlişkileri	179
5.4. Kosova İle İlgili Önemli Olayların Kronolojisi	182
5.5. Kosova Sorununun Tarihi Gelişimi	187
5.5.1. Yugoslavya Krallığı'nın Kurulması Ve Kosova	188
5.5.2. İki Savaş Arası Dönem	189
5.5.2.1. Sırp Yönetimin Arnavutlara Karşı	
Uyguladığı Politikalar	189
5.5.2.2. 1937 Sırp Memorandumu	190
5.5.3. II. Dünya Savaşı Yılları	191
5.5.4. Tito Dönemi	192
5.6. Kosova'nın Statüsünün Değişmesi	193
5.6.1. Anayasal Değişiklikler	193
5.6.2. Yugoslavya'da Bunalımlı Yıllar Ve Kosova'nın	
Özerkliğini Kaybetmesi	194
5.6.3. Kosova'nın Bağımsızlığını İlan Etmesi	196
5.6.4. Bağımsızlığın Hukuksal Dayanağı	196
5.7. Yugoslavya'nın Dağılmasından Sonra Yaşanan Gelişmeler	197
5.7.1. Nato Müdahalesi Ve Barışa Giden Süreç	198

5.7.2. Kosova'da Uluslararası Yönetimin Kurulması	200
5.8. Balkanların En Sıcak Bölgesinde Yaşayan Türkler	203
5.8.1. Kosova Türkleri	203
5.8.2. Sosyal Ve Politik Yaşamda Türklerin Yeri	205
5.8.2.1. Medya	205
5.8.2.2. Dil	206
5.8.2.3. Din	207
5.8.2.4. Eğitim	207
5.8.2.5. Politika	208
5.9. Türkiye'nin Kosova Politikası	209
5.10. Türkiye'deki Arnavut Diasporası	210
5.11. Kosova Nihai Statüsü: Geçmiş Ve Geleceği Arasında Sıkışan Türkiye	211
5.12. Kosova Sorunun'da Tarafların Çözüm Önerileri	214
5.12.1. Sırp Tezi	217
5.12.2. Arnavut Tezi	218
5.13. Kosova'daki Osmanlı Mimari Eserleri	221
5.13.1. Cakova'da Bulunan Eserler	222
5.13.2. Deçan'da Bulunan Eserler	223
5.13.3. Dragaş'da Bulunan Eserler	223
5.13.4. Ferizaj'da Bulunan Eserler	223
5.13.5. Gilan'da Bulunan Eserler	223
5.13.6. Kaçanik'te Bulunan Eserler	224
5.13.7. Mitroviça'da Bulunan Eserler	224
5.13.8. Novo Bırdo'da Bulunan Eserler	224
5.13.9. Pec'te Bulunan Eserler	225
5.13.10. Priştine'de Bulunan Eserler	225
5.13.11. Prizren'de Bulunan Eserler	226

5.13.12. Vushtri'te Bulunan Eserler	228
5.14. Kosova Sorununda Sona Doğru	229
5.14.1. Kosova Cumhuriyeti	229
6. İTALYA'DAKİ ARNAVUTLAR	232
6.1. Haritası Ve Bayrağı	232
6.2. Coğrafi Verileri	232
6.3. Nüfus Bilgileri	233
6.4. Yönetimi	234
6.5. Ekonomik Göstergeler	235
6.6. İletişim Bilgileri	236
6.7. Ulaşım Ve Taşımacılık	237
6.8. İtalya'daki Arnavutlar	237
6.8.1. Göçmen İşçi Arnavutlar:	237
6.8.2. Arbeereshler	238
6.8.2.1. İtalya'da Yaşadıkları Yerlerin Haritası Ve Flamaları	238
6.8.2.2. Arbeereshler (Arbëresh) Hakkında Genel Bilgiler	238
6.8.2.3. Tarihleri	239
6.8.2.4. Dil	240
6.8.2.5. Din	240
6.8.2.5. Köyler	241
7. ARNAVUTLUK TÜRKİYE İLİŞKİLERİ	242
7.1. Haritası Ve Bayrağı	242
7.2. Coğrafi Verileri	242
7.3. Nüfus Bilgileri	243
7.4. Yönetimi	244
7.5. Ekonomik Göstergeler	245

7.6. İletişim Bilgileri	246
7.7. Ulaşım Ve Taşımacılık	247
7.8. Türkiye –Arnavutluk İlişkileri	247
7.8.1. Türkiye'nin Arnavutluğa Bakışı	247
7.8.2. Atatürk Dönemi Türkiye –Arnavutluk İlişkileri	248
7.8.2.1. Atatürk Döneminde İlk İlişkinin Kurulması	248
7.8.2.2. Arnavutluk İle İlişkilerin Soğuması	250
7.8.2.3. İlişkilerin Normale Dönmesi	251
7.8.2.4. Ruşen Eşref Ünaydın'ın Büyükelçi Olarak Atanması	252
7.8.3. Enver Hoca Dönemi Arnavutluk Türkiye İlişkileri	253
7.8.3.1. Arnavutluğun Kıbrıs Desteği	254
7.8.3.2. İlişkilerin Normalleştirilmesi Çabaları	255
7.8.4. 1990 Sonrası Arnavutluk Türkiye İlişkileri	255
7.8.5. Arnavutluk Türkiye Askeri İlişkileri	258
7.8.5.1. Lojistik Yardım Projeleri	259
7.8.5.2. Arnavutluk Komando Tugayının Eğitimi Ve Teçhizi	259
7.8.5.3. Deniz Harp Okulu Ve Paşa Limanı Tersanesinin Modernizasyonu Projesi	260
7.8.5.4. Dikimevinin Modernizasyonu Projesi	260
7.8.5.5. Cumhuriyet Muhafızları Birliğinin Eğitimi Ve Teçhizi Projesi	260
7.8.5.6. Polican Mühimmat Fabrikasının Modernizasyonu Projesi	261
7.8.5.7. Askeri Eğitim Yardımları	261

7.8.6. Türkiye – Arnavutluk Ekonomik İlişkileri	261
7.8.7. Balkanlar’daki Müslüman Topluluklar	263
7.8.7.1. Balkanlar’daki Müslümanlığın Ayrı Bir Etnik Kimlik Olarak Ortaya Çıkma Süreci	266
7.8.7.2. Türkiye’nin Balkan Politikasında Balkan Müslümanlarının Yeri	269
7.8.7.3. Türkiye’nin Balkanlar’daki Müslümanlara Yönelik Stratejik Çıkarları Var Mı?	274
7.8.7.4. Müslüman Azınlığın Son Durumu	275
7.8.8. Bitmek Bilmeyen Kavgaların Kaynağı	276
7.8.8.1. Balkanlarda Kalan Türkler	277
7.8.8.2. Balkan Müslümanlarının Kimliği	279
8. BÖLÜM BALKANLARDA “ETNİK ARNAVUT” PROBLEMİ	283
8.1. Arnavut Sorunu Başlarken	283
8.2. Arnavut Sorununun Temeli	284
8.3. 1990 Sonrası “Arnavut Sorunu”	285
8.3.1. Yunanistan	285
8.3.2. Makedonya	287
8.3.3. Kosova	288
8.4. Balkan Jeopolitiğinde Arnavutlar	289
8.5. Soğuk Savaş Sonrasındaki Gelişmeler	291
9. SONUÇ VE ÖNERİLER	297
KAYNAKLAR	305
ÖZGEÇMİŞ	318

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEP	: Arnavutluk Emek Partisi
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatına
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AP	: Avrupa Parlamentosu
ASP	: Arnavutluk Sosyalist Partisi
BİO	: Barış İçin Ortaklık
BM	: Birleşmiş Milletler
FUEV	: Federal Union of European Nationalities
EDES	: Ehhnikos Dhimokratikos Ellinikos Sindezmos
FUEV	: Föderalistische Union Europüischer Volksgruppen
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HCNM	: Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KESH	: Arnavutluk Elektrik Kurumu
KCTT	: Kosova Cumhuriyeti Türkiye Temsilciliği
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KSHS	: Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
LDK	: Kosova Demokratik Birliği partisi
MERCATOR	: The European Network for Information
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
ODIHR	: Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu

PDP	: Demokratik Refah Partisi
SEEBRİG	: Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücü
STA	: İkili Serbest Ticaret Anlaşmaları
TİKA	: Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
UÇK	: Kosova Kurtuluş Ordusu

HARİTALAR VE BAYRAKLAR DİZİNİ

<u>Haritalar ve Bayraklar</u>	<u>Sayfa</u>
1.1. Arnavutluk Haritası ve Bayrağı	1
2.1. Yunanistan Haritası ve Bayrağı	35
3.1. Makedonya Haritası ve Bayrağı	104
4.1. Karadağ Haritası ve Bayrağı	169
5.1. Kosova Haritası	177
6.1. İtalya Haritası ve Bayrağı	232
6.2. Arbeereshler'in İtalya'da Yaşadıkları Yerlerin Haritası Ve Flamaları	238
7.1. Türkiye Haritası ve Bayrağı	242

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1.1. GSYİH Sektörel Dağılımı	27
1.2. 2003 Yılında Dış Ticarete Konu Olan Başlıca Ürünler (milyon \$, fob)	29
1.3. Yıllar itibari ile Dış Ticaret Miktarları	29
1.4. 2003 Yılı İtibariyle Başlıca Ticaret Ortakları	30
7.1. Türkiye-Arnavutluk Dış Ticareti	262
7.2. Türkiye-Arnavutluk Dış Ticaretinde Başlıca Maddeler	263

1. ARNAVUTLUK

1.1 Haritası ve Bayrağı

1.1. Arnavutluk Haritası ve Bayrağı

1.2. Genel Özellikler

Resmi adı ARNAVUTLUK CUMHURİYETİ olan ve Arnavutça REPUBLIKA E SHQIPERISE olarak ifade edilen, Balkan Yarımadasının batı kesiminde, Adriya Denizinin güney girişindeki Otranto Boğazı kıyısında yer alan ülkenin Yüzölçümü 28.748 km'dir. Kuzeyden güneye 340 km boyunca uzanır; doğu-batı doğrultusunda en geniş yeri 153 km'dir. Kuzeybatıda ve kuzeydoğuda *Sırbistan-Karadağ*, doğuda Makedonya, güney ve güneydoğuda Yunanistan ile çevrilidir. Batıda Adriyatik, güneybatıda İyon denizlerine bakar. En yakın batı komşusu İtalya'dan, Adriyatik Denizinin yaklaşık 80 km'lik bir şeridiyle ayrılır. Avrupa'nın geçit yolları üzerindeki stratejik konumundan dolayı tarih boyunca işgallere uğramış ve çeşitli yabancı yönetimlerin ardından ancak 1912'de bağımsızlığına kavuşmuştur, nüfusu 3,581,615 (www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/al.html#Intro,3/10/2006) olup Başkenti Tiran'dır. Resmi dili Hint-Avrupa diller grubunda yer alan Arnavutça'dır (AnaBritannica, 2004, s.375). Tüm dinsel faaliyetler ülkenin komünist lideri Enver Hoca tarafından 1967'de kısıtlanmış 1976'da da tamamen yasaklanmıştı ancak komünist yönetimin sona erdiği 1990'da bu faaliyetlere yeniden izin verilmiştir. (Grolier, 1993, s.167). 1967 öncesinde halkının %70 -75'i Müslüman, %18-20'si Ortodoks, %10-12'si de katolikti. (İslam Ansiklopedisi, 1991, s.383). 1990 Sonrasında yapılan çalışmalarda da bu oranın fazla değişmediği ve

halkın ortalama %70'inin Müslüman, %20'sinin Ortodoks, %10'unun da Katolik olduğu değerlendirilmektedir.

1.3. Jeopolitik Konum

Arnavutluk 41 derece kuzey enlemi 20 derece doğu boylamı üzerinde yer almaktadır. Ülkenin toplam alanı 28,748 km² olmakla beraber bu alanın 27,398 km²'si topraktan 1,350 km²'si sudan oluşmaktadır. Toplam kara sınırları uzunluğu 720 km'dir. Kara sınırınının 282 km'si Yunanistan, 151 km'si Makedonya, 287 km'si Sırbistan-Karadağ ile dir. Toplam sahil şeridinin uzunluğu 362 Km'dir. Arazi yapısı çoğunlukla dağlık ve tepelik olmakla beraber sahil boyunca düz ovalık alanlar yer alır. Topraklarının % 21.09 tarıma elverişlidir. Sürekli olarak %4.42'sinde tarım yapılmaktadır. Tarım yapılan alanların 3,400km²'si sulanabilmektedir (The World Factbook 2006). Arnavutluk coğrafi bakımdan iki ana bölgeye ayrılabilir: Ülke topraklarının dörtte üçünü kaplayan kuzey, doğu ve güneydeki dağlık bölge ile tarım alanlarının neredeyse tamamının yer aldığı batıdaki alçak kıyı bölgesi. Dinar dağ sisteminin bir uzantısı olan kuzeydeki Arnavutluk Alpleri, kuzey-güney doğrultum sıralardan oluşur ve Jezerce'de 2.694 m yüksekliğe ulaşır. Eski buzul hareketleriyle oyulmuş derin vadilerin parçaladığı bu kireçtaşı oluşumdu sıradağlar, ülkenin en sarp kesimidir ve çok seyrek bir nüfusu barındırır. Orta kesimdeki dağlık alan Drin Irmağından başlayarak Devoll Irmağının orta ve Osum Irmağının aşağı çığırına kadar uzanır. Daha az engebeli olan bu kesimdeki yuvarlak oluşumlar volkanik bir kökene işaret eder. En doğuda yer alan bir alçıtışı bloku görünümündeki Korab (2.751 m) ülkenin en yüksek doruğudur. Zengin krom, demir-nikel ve bakır yataklarını barındıran yörenin en batı ucundaki dağ sıraları ırmaklarla parçalanmıştır. Güneydeki dağlık kesim ise yükseklikleri 2.100-2.500 m arasında değişen ve geniş vadilerle ayrılan kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu üç sıradan oluşur. Sık ormanlarla örtülü olan öteki dağlık alanların tersine, bu sıralar yer yer Akdeniz tipi çalı ve ağaçların araya girdiği çayırlarla kaplıdır. (AnaBritannica, 2004, s.375). Bütün dağlık kesimlerin önünde bir tepelik alan uzanır. Tepeler kuzeyde sık kuşaklar oluştururken, orta kesime doğru seyrelir ve orta düzlüklerde ada benzeri dağınık kümelere dönüşür.

1.4. İklim

Arnavutluk'un kıyı kesiminde ılık, içerdeki dağlık kesimlerinde ise sert ve soğuk bir iklim hüküm sürer. Akdeniz ikliminin tipik şekli görülen kıyıda ocak ayı ortalamaları 8°, temmuz ayı ortalamaları ise 24°.7'dir. Doğuya doğru ocak ayı ortalamaları 5°nin altına düşer, temmuz ayı ise ortalama 23°.5 sıcaklık gösterir. Yıllık ortalama yağışlar kıyıda 1000 mm. civarında iken doğuya doğru gittikçe 1400 ve bazı yüksek kesimlerde de 1800 milimetreyi bulur. Kıyıda yazlar kurak geçer ve yağışların ancak onda biri bu mevsime isabet eder. Ülke yüzeyinin üçte biri ormanlarla kaplıdır ve maki alanları da katılacak olursa bu oran beşte ikiyi aşar. (İslam Ansiklopedisi, 1991, s.384) Kıyıdan itibaren 400 metreye kadar olan yüksekliklerde Akdeniz ikliminin tanıtıcı bitki örtüsü olan makiler, 900 metreye kadar meşe ormanları, daha yüksek kesimlerde de kayın ve çam türleri görülür.

Kuzey kesim daha yağışlı, güneyde yaz kuraklıkları daha belirgindir (ortalama iki ay), iç kesime doğru, karasallık nedeniyle Akdeniz ikliminin özellikleri bozulur, sıcaklık farkları daha yüksek, yazın gök gürültülü sağanaklar daha sıktır. 1000 m'nin üstünde kayın ve çamlar orman açma çalışmalarının aşırıya varmadığı yerlerde korunmuştur. Hayvan otlatma alanı olarak kullanılan dağlardaki bitki örtüsü, yeniden ağaçlandırma çalışmalarına karşın, (Milliyet Larousse , 1995, s. 827) günümüzde büyük ölçüde gerilemiş, topraklar da yer yer büyük ölçüde aşınmıştır.

1.5. Nüfus

Arnavutluğun nüfusu Temmuz/2006 itibari ile tahmini 3,581,615'dür. Nüfusun Etnik Dağılımı % 97.8 Arnavut, % 2 Yunan, % 0.2 Diğerlerinden (Ulah, Roma, Sırp,Bulgar, Makedon,Türk) oluşmaktadır.(TİKA, 2005) Ayrıca Arnavutlukta 30.000 civarında Türk'ün yaşadığı sanılmaktadır. Nüfus yoğunluğu kilometre kare başına 109 kişi olan Arnavutluk'ta nüfus artış hızı binde 52 ile diğer Avrupa ülkelerindeki ortalamanın dört-beş katı düzeyindedir.Nüfusun yaş yapısını incelediğimizde 0-14 yaş grubunun toplam ülke nüfusunun%25.6'sını (erkek 476,989/Bayan 434,298) ; 15-64 yaş grubunun % 65.8'ni (erkek 1,199,964/bayan 1,144,886) 65 yaş ve üstü grubun % 8.6'sını (erkek 141,559/bayan 165,416) oluşturduğunu görmekteyiz.Toplam ülke nüfusunun yaş ortalaması 28.52 ve bu yaş

ortalaması içersinde erkelerin 27.95 yaş ortalaması ile birinci sırada ; bayanlar 29.1 yaş ortalaması ile ikinci sırada yer almaktadır.Ortalama yaşam süresi 77,24 yıldır. Bu süre bayanlarda 80.15 yıla yükselirken erkeklerde 74.6 yıla düşmektedir. Ülkedeki okur yazarlık oranı ortalama % 86,5 tir. (ciafactbook,2006)Bu ortama içersinde erkeklerin payı %93.3 bayanların payı ise %79.5'tir.

1.5.1. Etnik Yapı

Arnavutluk toplumu, bir Balkan ülkesinden beklenmeyecek kadar türdeştir: Halkın % 96'sı, soylarının Balkan yarımadasının en eski halkı olan eski İlyrialılardan geldiğine inanan Arnavutlardan oluşur. (Grolier, 1993, s. 167)Yüzyıllar boyunca yabancı devletlerin egemenliği altında kalmalarına karşın Arnavutlar, ulusal kimliklerini ve dillerini korumayı başarmışlardır.

Arnavutlar, kuzeyde Gegler ve güneyde Tosklar olmak üzere iki gruba ayrılır. Her birinin kendine has lehçesi, giyimi ve kabile örgütlenmesi vardır. Arnavut dağ köylülerinin kişiliği ve görüşleri, komünist yönetim altında bile varlığını koruyan kabile örgütlenmesi dikkate alınmadan anlaşılabilir.Örneğin, Gegler on kabileden oluşur ve her biri, *bairak* (bayrak) denen siyasi ve idari alt gruplara, ayrıca dıştan evliliklerin yapıldığı klanlara (*fis*) ayrılır. Toprak ve otlak hakları titizlikle korunur ve kabile içinde tutulur. Etkinlikler bir yaşlılar meclisi tarafından yönetilir. Yaşam, toplu olarak Lek Yasası diye bilinen, bütünüyle geleneksel kurallarla belirlenir. (AnaBritannica, 2004, s.375).Daha büyükçe kabileler arasında işlenen suçlar, giderek azalmasına karşın hâlâ varlığını sürdüren kan davalarıyla çözümlenir

1.6. Arnavutluk Adının Kökeni

Anavutların, Balkan Yarımadasına en erken gelip yerleşmiş bulunan Hind-Avrupa kökenli İlyryahlara dayandıkları yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Balkanlar'ın en eski halkları arasında zikredilen İlyryalıların müstakil bir devlet olarak tarih sahnesinde görülmedikleri, daha ziyade muhtelif devletlerin hakimiyetleri altında kaldıkları belirtilmektedir. Osmanlıların bölgeyi fethetmeden önce Roma, Bulgar, Sırp, Bizans hakimiyetinde bulunan Arnavutluk, 1385-1912 tarihleri arasında Osmanlı hakimiyeti altında kalmıştır. Osmanlıların bölge için

kullandıkları Arvanid-Arnavut tabiri (İnalçık, 1957, s.506-508) Bizanslıların Orta Arnavutluk'a verdikleri Arbania kelimesinden gelmektedir

XII. yüzyıldan itibaren Bizanslılar tarafından yaygın olarak kullanılan Arbania tabiri, etnik olmaktan ziyade siyasi ve dinsel bir yapıyı temsil etmektedir. Nitekim Katolik Arbanon bölgesindeki nüfusu tanımlamak için bu tabir kullanılmıştır. Bu bölge dışında kalanlar için ise Romaia, Gracei, Sklavinoi, Sclavinus, Bulgario ve Epirotlar şeklinde tabirler kullanılmıştır.(Bozboru, 1997, s. 28) Latince kaynaklarda Arbanenses veya Albanenses, Slav kaynaklarında Arbanaci Yunan kaynaklarında yine çoğul haliyle Albanoi yahut Arbanitai olarak geçen bu halkın adını Osmanlılar önceleri Yunanca'sından b>v değişikliğiyle Arvanid şeklinde almışlar, daha sonra da Türkçe'nin fonolojisine uydurup Arnavud ve Arnavut şekillerinde kullanmışlardır; aynı şekilde Bulgarlar da Arnaut demektirler.

Anavutların, Balkan Yarımadasına en erken gelip yerleşmiş bulunan Hind-Avrupa kökenli İliyahlara dayandıkları yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Balkanlar'ın en eski halkları arasında zikredilen İliyalıların müstakil bir devlet olarak tarih sahnesinde görülmedikleri, daha ziyade muhtelif devletlerin hakimiyetleri altında kaldıkları belirtilmektedir. Osmanlıların bölgeyi fethetmeden önce Roma, Bulgar, Sırp, Bizans hakimiyetinde bulunan Arnavutluk, 1385-1912 tarihleri arasında Osmanlı hakimiyeti altında kalmıştır. (İnalçık, 1957, s.506-508) Osmanlıların bölge için kullandıkları Arvanid-Arnavut tabiri Bizanslıların Orta Arnavutluk'a verdikleri Arbania kelimesinden gelmektedir.

1.7. Arnavutluk'un Tarihi

1.7.1. İlk Çağlar

Avrupa ve Asya arasında bir *köprü* veya bir *'kavşak'*, bir *halk salatası* veya *karişim potası*, Avrupa'da bir *barut fıçısı*, veya bir *düello* alanı olarak nitelenen ve "etnolojik müze" görüntüsü (Castellan, 1993, s. 15) veren Balkanların en eski toplumlarından biri ilirya kökenli Arnavutlardır

Arnavutların atası olan Hint-Avrupa kökenli İliyalılar, M.Ö 1000'den sonra Balkan Yarımadasının batısına yerleşerek çeşitli kabileler halinde yaşamaya

başladılar. Komşu halklarla, özellikle de Yunanlarla ilişkiye geçmelerine karşın, etnik kimliklerini ve dillerini koruyarak zamanla çeşitli bağımsız krallıklar kurdular. Bunların en tanınmışı Shkoder'deki MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısında kurulan İlyria krallığıydı.(AnaBritannica, 2004 s.378) Kral Agrani Krallığın sınırlarını Dalmaçya'dan Aoüs'e (bugünkü Viyosa) kadar genişletmişti

1.7.2. Roma ve Bizans Hakimiyeti

Milâttan önce 167'de Balkan yarımadasını ele geçiren Romalılar. Drin nehrinin kuzey tarafında kalan toprakları İllirya eyaleti olarak teşkilâtlandırıdılar. Roma İmparatorluğu'na bağlılık yanında otonom yapısını korumayı başaran İllirya, Roma ile Doğu Avrupa arasında önemli bir ticaret bölgesi haline geldi. Daha sonraki dönemlerde Arnavutluk çeşitli devletlerin işgali altında kalmış, VII. yüzyılda Slavlar ülkenin tamamını. İX-X. yüzyıllarda Bulgar İmparatorluğu güneyini, XII. yüzyılda ise Sırp kuzeyini ele geçirmişlerdir (Livius,1992 s.73). XI. yüzyıldan itibaren Arnavutluk, feodal Avrupa'nın Bizans İmparatorluğu'na karşı yaptığı hücumlarda köprübaşı vazifesi görmüştür.

Slav istilası. Roma İmparatorluğu'nun İS 395'te bölünmesinden sonra, Drin Irmağının doğusunda kalan İlyria toprakları Doğu Roma İmparatorluğu'na bağlandı. 3. ve 5. yüzyıllarda Vizigot ve Hun saldırılarına uğrayan bölge, 6. yüzyılda Balkan Yarımadasına giren Slavların etkisi altında etnik yapısını yitirmeye başladı. Dillerini koruyan İlyrialıların yaşadığı topraklar bugünkü Arnavutluk, Sırbistan ve Karadağ'ın Kosova bölgesi, Batı Makedonya ve Kuzey Yunanistan'ın bazı kesimleriyle sınırlı kaldı. Batı Bulgaristan Krallığı'nı 11. yüzyılda ortadan kaldıran Bizanslılar bölgeyi egemenlik altına aldılar. (Livius,1992,s.86). İlyrialı yerine Arnavut adını ilk kez kullanan, babası Bizans imparatoru I. Aleksios Komnenos'un, Güney İtalya'dan gelerek 1082'de Durazzo'yu (Durrës) ele geçiren Normanlara karşı direnişini anlatan Anna Komnena oldu.

Epir (Epeiros) Despotluğu ve Sırp işgali: IV. Haçlı Seferi sonunda Bizans'ta Latin İmparatorluğu kurulunca, Bizans imparatoru Mikhaıl Angelos Komnenos, Arnavutluk topraklarında, 1214'e değin yönettiği Epir (Epeiros) Despotluğu'nu kurdu. Latin imparatorunu 1216'da yenilgiye uğratan Theodoros Angelos, 1224'te

Bizans'a dönerken Bulgar kralı II. İvan Asen'e yenildi. Böylece Arnavutluk toprakları Bulgar Krallığı'na bağlandı. İvan Asen'in ölümünden sonra Epir Despotluğu yeniden kuruldu. Bizans imparatoru VIII. Mikhail 1264'te despotluğa son vererek, ülkeyi bir kez daha Bizans'a bağladı. (Jelavich, 2006, s.23-68)13. yüzyıl sonunda Arnavutluk topraklarının bir bölümünü ele geçiren Sırplar, 14. yüzyıl ortalarında kısa bir süre ülkenin tümüne egemen oldular.

1.7.3. Osmanlı Yönetimi

Osmanlı Devleti'nin politik ağırlık merkez olarak hedeflemiş olduğu Balkanlarda, Arnavutluk stratejik açıdan önem arz etmekteydi ve bu coğrafya Adriyatik Denizi üzerinde hakimiyet kurmada önemli kazanımlar sağlayabilirdi. Bu noktadan hareket eden Osmanlı Devletinin Balkanlara yayılma sürecinde Arnavutlar, uzun süre direnmişler ve nihayet 1479'da Arnavutluksun fethinin kesin olarak tamamlanmasıyla birlikte Osmanlı hakimiyetine girmişlerdir. 1479 - 1912 yılları arasında Osmanlı hakimiyeti altında kalan Arnavutlar, kendi rızalarıyla büyük ölçüde Müslümanlaştıkları için -tıpkı Boşnaklar gibi- devlet içerisinde etkin olup; önemli mevkilere kadar yükselebilmişlerdir. (Koloğlu, 1993, s. 66).Bu çerçevede Balkan kökenli 62 Osmanlı sadrazamından 33'ünün Arnavut olduğunu belirtmekte fayda görüyoruz.

Osmanlıların Avrupa'ya geçmesinden önce, ilk kez Güney Arnavutluk'a 1337 yılında Bizans İmparatoru III. Andronikos'un müttefiki olarak Aydınbeyler; Balshalar, Thopialar, Dukakigler, Coia Zaccarialar, Musakiler, Zenebissiler, Aranitiler, Vulkaşinler ve Kastriotalar Osmanlı metbuluğunu tanımışlardır. Osmanlılar, kendilerine has fetih politikası gereğince ilk aşamada mahalli beylerin himaye edilmelerini yeterli görmüşlerdir. Osmanlıların bu himayelerine karşılık olarak mahalli beyler, oğullarını Osmanlı sarayına göndermek, ihtiyaç durumunda yardımcı kuvvet olarak Osmanlı ordusuna yardım etmek ve yıllık haraç ödemek gibi şartları yerine getirmişlerdir. Böylelikle Osmanlıların fetih politikalarının bu ilk aşamasında yani hakimiyetlerini alıştırma devresinde genel bir hakimiyet teşekkül olmuştur.oğlu Umur Bey, Epir despotluğunu imparatorluğa dahil etmek üzere iki bin kişilik bir kuvvetle bölgeye gelmiştir. Umur Bey'in yardımı ile Bizans, bölgede hakimiyetini temin etmiştir. Bizans için önemli bir sorun teşkil eden bu sorunun

çözülmesinden, kısa bir süre sonra daha tehlikeli bir durum ortaya çıkmıştır. 1331'de Sırp asilzadelerinin desteği ile Sırp krallığına getirilmiş olan Stephan Duşan, 1340'ta Güney Arnavutluk'u hakimiyeti altına almıştır. (Yücel, Sevim,1991,126) Duşan'm bu işgal hareketin de bazı Arnavut beyleri askerleri ile ona yardımcı olmuştur.

1355'te Duşan'ın ölmesi ile Arnavutluk'taki Sırp baskısı sona ermiştir. On yıl içerisinde bütün Arnavutluk topraklarında bazısı Arnavut bazısı da Sırp kökenli feodal beyler müstakil olarak faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu feodal beylerin tamamı, topraklarını küçük prenslikler haline dönüştürerek birbirleriyle mücadeleye giriştiler. Gerek Duşan'm ölümü ve gerekse Arnavut feodal beyleri arasındaki mücadeleler, Osmanlılara bölgede etkin olma fırsatı tanımıştır. İlk defa Rumeli'ye Bizans'a yardım amacıyla geçen Osmanlılar, Arnavutluk'ta da benzer bir durumla karşılaşmışlardır. Orta Arnavutluk'ta hakim bulunan Charles Thopia, Kuzey Arnavutluk'ta hakim olan Sırp II. Balsha ile olan mücadelesinde kendisine yardım etmeleri için Makedonya'da seferde bulunan, Osmanlıları davet etmiştir. Sultan I. Murad bu yardım teklifini uygun görerek bir Osmanlı kuvvetini Arnavutluk'a Thopia'ya yardım için göndermiştir. 1385'te Viosse (Viosse) Nehri üzerinde vuku bulan savaşta II. Balsha mağlup olmuştur. Arnavutluk'taki en güçlü beyler arasında zikredilen Balsha'nın, Osmanlıların yardımı ile yenilmesi ve bu savaşta ölmesi, Arnavutluk'taki Osmanlı hakimiyeti başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Nitekim Viosse savaşından kısa bir süre sonra Arnavutluk'taki belli başlı feodal Osmanlıların, Arnavutluk'ta hakim unsur olarak ön plana çıkması Venedik'in tepkisine yol açmıştır. XIV. yüzyılın sonlarına doğru Arnavut sahillerinde önemli birkaç kaleyi ele geçiren Venedik, önceki yüzyıllardaki İtalyan devletlerinin politikasını devam ettirmiştir. (Uzunçarşılı,2003,566)Kuruluşundan itibaren Venedik'in başlıca geçimleri, Anakara ile yaptıkları tuz, balık, köle ve kereste ticareti olup gerek tuz ve kereste temini ve gerekse deniz aşırı ticaretleri için Adriyatik sahili ki dolayısıyla Arnavutluk havalisi Venedik için hayati bir öneme sahip olmuştur. Ne var ki ortaya çıkan Osmanlı tehlikesi, Venedik'i harekete geçmiştir. Cari Thopia'yı himaye maksadıyla bir elçisini Sultan I. Murad'a göndermişlerse de Osmanlılarla, uzun süre devam edecek olan bir mücadeleye başlamışlardır.

1388'de Osmanlı ordusu, Bosna'da Ploşnik'te ağır bir yenilgi alması üzerine Balkanlar'dan, Osmanlıların atılması için başta Sırp olmak üzere Boşnak, Macar,

Eflak ve Arnavut feodal beylerinden müteşekkil bir ordu harekete geçmiştir. Osmanlı tehlikesini sona erdirmek için 1389'da Kosova ovasında yapılan savaşta müttefikler ağır bir yenilgi almışlardır. Bu münasebetle Balkanlarda, Osmanlılara karşı koyabilecek bu kuvvetin bertaraf edilmesi ile Arnavutluk'taki Osmanlı hakimiyeti devam etmiştir.

Kosova Savaşı ve Bayezid'in cülusundan sonra Anadolu Beylikleri ile olan mücadele, Arnavutluk'taki hareketi, 1394'e kadar geciktirmiştir. Gerçi Üsküp'te bulunan uç-beyi Paşa-Yiğit, Arnavutluk'ta bulunan mahalli beyler üzerine akınlarda bulunarak onları itaat ve baskı altında tutmuş ve memleketi hakiki manada fetih için olgun hale getirmeye çalışmıştır. 1394'den itibaren Güney Arnavutluk'ta Osmanlı fetih politikasının ikinci aşamasına geçilmiştir. Devlet, bu aşamada toprağı hakiki bir şekilde ve doğrudan doğruya kendi hakimiyeti altına alarak bir Osmanlı memleketi olarak kabul etmiştir. İşte bu aşamada, Güney Arnavutluk'ta bulunan Kanina ve Ergiri etrafındaki mahalli feodal beyler kovularak, Ergirikası havalisine yerleşen Osmanlı kuvvetleri burayı sonraki fetihleri için bir dayanak noktası olarak uç merkezi haline getirmişlerdir. 1402'de Ankara Savaşı'ndan, Osmanlıların mağlup çıkmaları üzerine Arnavutluk'taki feodal beyler, Osmanlı hakimiyetinden çıkarak müstakil hareket etmeye başlamışlardır. Bu sıkıntılı durumundan istifade eden Venedik ise çok geçmeden feodal beyleri kendi himayesi altına almıştır. (Uzunçarşılı,2003,583)Bu ara dönemde Güney Arnavutluk'ta Semeni ve onun bir kolu olan Devoll vadisinde başkentleri Berat olan Muzakiler, daha güneyde Thopialann akrabası olan Araniti Comnenus, Viyosse havzasını yönetiyordu. Bir dönemin önemli ismi Zenebissiler ise Korfu adası karşısındaki topraklarının büyük bir kısmını Vene-dik'e kaptırmışlardı. Mahalli beylerin bu tutumlarına karşılık olarak Üsküp'te uç-beyi Paşa-Yiğit bölgeye şiddetli akınlara düzenlemiştir. Bu küçük feodal beyler, Paşa-Yiğit'e karşı duramam ıslardır. Bunun yanında Venedik'e teslim olmak istemeyenler ise hemen her tarafta askeri garnizonlara sahip olan Osmanlılarla anlaşmayı ve böylelikle hiç olmazsa topraklarını ve itibarlarını kurtarmaya kendileri için uygun görmüşlerdir.

Sultan I. Mehmed'in idareyi ele alarak mevcut kargaşayı bertaraf etmesiyle Osmanlılar, ikinci defa Arnavutluk'ta fetihlere başladılar. Mahalli beylerin, Venedik denetimi altındaki limanlara erişimini engelleyerek onları zayıf düşürme politikası

içerisinde olan Osmanlılar, bu beyleri tarımsal ürün fazlasını satmak için Osmanlı toprakları dışında pazar bulamamaları için Güney Arnavutluk'ta Myzeqeja (Musachia), İşkumbi ve Devolli ve Osumi havzalarını ele geçirmişlerdir. Ayrıca bu devrede Güney Arnavutluk'un önemli şehirleri Berat, Avlonya, Kanina ve Ergirikasrı fethedilmiştir. Bölgenin coğrafî konumu yanında bilhassa Venedik'in müdahaleleri ile Osmanlı idaresi, mühim kargaşalık devreleri geçirmiştir. Mahalli beylerle ayrı ayrı uzlaşarak eskiden beri sahip oldukları topraklar üzerinde Osmanlı tımar sahipleri olarak bırakılmışlardır. Gerçi bu uygulamadan hoşnut olmayanlar ise Venedik'in kışkırtmasıyla isyan etmişlerdir. Nitekim 1423'te Araniti ve Kastriota aileleri isyan etmişlerse de Evrenosoğlu İsa Bey, bu isyanı bastırarak mahalli beyleri itaat altına almıştır.

Sultan II. Murad, Arnavutluk'ta Osmanlı hakimiyetini daha yaygın bir hale getirmiştir. Venedik'e karşı üstünlük kuran Osmanlılar, bölgenin doğrudan kontrolünü sağlayarak tımar sistemini uygulamışlardır. Tımar sisteminin uygulaması, bölgede birtakım sorunların da ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Osmanlılar, bu rejim içerisinde küçük soyluları kazanmayı başardılar ise de büyük feodal beylerin hücumlarını engelleyememişlerdir. Büyük feodal beyler, tımar sisteminde büyük kayıpları olmuş ve fırsatını bulur bulmaz isyan etmişlerdir. Nitekim Güney Arnavutluk'ta Viyosse havzasında Avlonya (Vlore), Kanina, Kermenika, Katafigo, Mokra havalisine hakim olan Araniti, tahrir sonrasında topraklarının bir kısmı başkalarına tahsis olduğundan fakirleşmiştir. (Castellan,1993,124)Bu duruma çözüm bulması için Edirne'ye kadar gelmişse de bir netice elde edememiştir. Bunun üzerine Osmanlılara karşı isyan bayrağı açan Araniti, kendisi gibi memnun olmayan beylerin de desteği ile harekete geçerek toprakları üzerindeki tımar tasarruf eden Anadolu siphileri katletmiştir. İsyanı bastırmak için harekete geçen Arvanid Sancakbeyi Evrenos-oğlu Ali Bey, Kurveleş dağında yapılan savaşta mağlup olması, isyanın boyutunu değiştirmiştir.Güney'in güçlü beylerinden Gepe Zenebissi, Ergirikasrı havalisinde, Thopia ise Draç havalisindeki köylüler ile ayaklanmaya katılmıştır. Araniti isyanının bilhassa Güney Arnavutluk'ta çok kısa sürede yayılması, Osmanlı payitahtında büyük bir kaygı uyandırmıştır. Muhtemel bir Venedik yahut Macar müdahalesinden çekinen Sultan Murad, bölgenin nazik durumunu da göz önüne almış olsa gerek, bizzat Serez'e kadar gitmiş ve maiyetindeki hemen hemen bütün kapıkullarını seferber etmiştir. Rumeli Beylerbeyi

Sinan Paşa, uç komutanları Turahan Bey, İshak Bey ve Evrenosoğlu Ali Bey'in yaptıkları büyük bir seferle isyan bastırılabilmiş-tir. Bu sefer sırasında Sultan Murad bizzat Manastır'a gelerek hareketin neticesini beklemiştir. İsyana bastırılmakla beraber dağlara sığınan asilerin tamamı 1435'te Evrenosoğlu Ali Bey tarafından etkisiz hale getirilmiştir. Böylece İskender Bey'in isyanına kadar bölge huzur içerisinde kalmıştır.

1443'te Osmanlı ordusunun İzadi Savaşı'nı kaybetmesi üzerine Türklerin Balkanlar'dan atılacağı düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu durumun ortaya çıkardığı karışıklıktan istifade eden İskender Bey, Osmanlı ordusundan kaçarak babasının toprakları Kuzey Arnavutluk'taki Kocacık ve Akçahisar'ı ele geçirerek isyan etmiştir. İskender Bey'in isyan hareketi daha ziyade Kuzey Arnavutluk'ta cereyan etmiş olup Güney Arnavutluk'ta pek etkin olmamıştır. Osmanlı tımar sistemine dahil olmuş olan Güney Arnavutluk'taki Hıristiyan sipahiler İskender Bey'e karşı Osmanlı ordusu ile birlikte hareket etmiştir. Bununla birlikte isyanın ilk çıkması ile bu durumdan istifade etmek isteyen Ergirikasrı havalisinde bulunan Gin Zenebissi, 1444 ve 1454'te bölgenin hakimiyetini almak için isyan etmişse de netice elde edememiştir. İskender Bey, 1455'te Napoli kuvvetlerinin yardımı ile Berat şehrini kuşatmıştır. Güney Arnavutluğun önemli şehirleri arasında olan Berat'ın yardımına gelen Evrenos-oğlu İsa Bey, İskender Bey'i mağlup etmiştir. (Yücel, Sevim, 1991,s.125) İskender Bey'in ölmesi ile son bulan bu meselede, Güney Arnavutluk'ta başka önemli bir hadise meydana gelmemiştir.

Osmanlıları Arnavutluk'ta uzun süre meşgul eden İskender Bey isyanında, Venedik ve Papalık etkin bir rol oynamışlardır. Fatih Sultan Mehmed'in saltanatı döneminde, Osmanlılarla anlaşmayı uygun gören İskender Bey, 1462'de bir barış anlaşması yapmıştır. Fakat İskender Bey'in bu hareketi, Venedik ve Papalık'tan tepki görünce tekrar Osmanlılarla savaş durumuna geçmiştir. Bu durum üzerine meseleyi kesin olarak çözmek isteyen Fatih, Arnavutluk hareketine başlamıştır. (Türkler Ansiklopedisi, 2002, s.196-202)İskender Bey'in ölümü akabinde, Venedik'le olan mücadele sonucunda 1478'de İşkodra'nın fethi ile Arnavutluk'un tamamı Osmanlı hakimiyetine geçmiştir.

1.7.3.1 Prizren Birliği ve Arnavutlar

Prizren Arnavut Birliği, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda, Arnavut ve Türk halklarının yaşıdığı Kosova, İşkodra, Manastır ve Yanya illerinin Bulgarlara, Sırlara, Karadağlılara ve Yunanlılara verilmesini öngören 1877 tarihli Yeşilköy (Ayastafenos) Antlaşması ile 1878 tarihli Berlin Kongresi kararlarını uygulamamak için 20 Haziran 1878'de kurulup 1881 yılı sonuna kadar devam eden siyasi, askeri, kültürel, idari, ekonomik ve yasal bir birliktir. 10-25 Haziran 1878 tarihlerinde Kuzey Arnavutluk'un Prizren şehrinde toplanan birlik; Sultan Abdülhamit'in büyük devletlere boyun eğdiğini görünce, derhal silaha sarılarak Arnavut topraklarını işgale kalkışan düşmanlarına karşı koymuşlardır.

Balkan yarımadasının en eski sakin uluslarından olan Arnavutlar, genellikle %65 Müslüman oldukları ve genel olarak Babıali'ye sadık kaldıkları için, XIX.yüzyıldan beri istiklal peşinde koşan Yunanlıları ve Slavları teşvik eden Rusların, İngilizlerin, Almanların ve İtalyanların desteğinden yoksun kalmışlardır. Ünlü dil bilgini Şemsettin Sami'nin en büyük kardeşi olan Abdül Fraşeri'nin başkanlığında yapılan Prizren Birliği toplantısına Arnavutluk'un her köşesinden üçyüzden fazla delege katılmış ve toplantıda Arnavut topraklarının din farkı olmaksızın silahla savunulacağı kararlaştırılmıştır. (Karal,2003,s.179) 1878 den 1881 yılı sonuna kadar devam edip Arnavutluk Halk edebiyatında destanlaşan Prizren Birliği, Osmanlı Devletinin yıkılış döneminde acı ve olumlu hatıraları saklayan ibretlerle doludur.

Başlangıçta, büyük komutanların etkisinde kalan Sultan Abdülhamit, Prizren Birliğine yardımlarda bulunmuş fakat Rumeli kısmen kurtulduktan sonra, 1881'de Prizren Birliği'ni dağıtmıştır. Birliğin en büyük önderlerinden Abdül Fraşeri'yi mahkum etmiştir. Abdül Fraşeri 3 yıl Prizren kalesinde 3 yıl da Bandırma'da göz hapsinde kaldıktan sonra Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa'nın aracılığı ile affedilmiş ve 1887'den, öldüğü 1892 yılına kadar İstanbul'da Şehir Emaneti üyeliğinde çalışmıştır. (Danişmend, 1925)Sadrazam Küçük Sait Paşa'nın 1912 yılında yayımlanan üç ciltlik anılarında, bu döneme ilişkin kıymetli bilgiler mevcut olmakla birlikte, Prizren Birliğinin tüm belgeleri, o teşkilatı ortadan kaldıran Serasker Derviş Paşa tarafından Yıldız Sarayı'na teslim edilmiştir. Bu belgeler el değmemiş biçimde

Yıldız Sarayı arşivinde bulunmaktadır.Prizren Birliği'nin 100.Yıldönümünü kutlayan Arnavutlar, 16 Mart 1978'de Abdül Fraşeri'nin kemiklerini İstanbul'dan alıp anayurdu olan Arnavutluk'a nakletmişlerdir.

1.7.4. Bağımsızlık

Berlin Kongresi (1878) kararları arasında bulunan Arnavutluk'un bazı bölgelerinin Karadağ'a verilmesi maddesine karşı çıkan Arnavutlar, Babıâli'nin desteğiyle Prizren'de Arnavut Milletinin Haklarını Müdafaa Cemiyeti'ni kurdular (1Haziran 1878). Sonradan Arnavutluk Krallığı'nın kuruluşunda önemli rol oynayan bu cemiyet Yanya, İşkodra, Manastır ve Kosova vilâyetlerini elde tutabilmek için önceleri Osmanlı merkezî idaresinin desteğiyle Karadağlılar'a ve Yunanlılar'a karşı mücadele etti; fakat 1881'de otonom bir Arnavutluk fikrini geliştirmeye çalışması üzerine Babıâli tarafından gönderilen bir ordu ile dağıtıldı. Avusturya Macaristan ve İtalya gibi güçlü Avrupa devletleri Arnavutluk üzerinde tesirlerini arttırmak gayesiyle bu otonom hareketleri teşvik ettiler; Rusya da Karadağlılar'ın toprak iddialarını destekledi. Öte yandan Paris'te ve diğer Avrupa şehirlerinde bulunan Jön Türkler'le temas halindeki Arnavutluk aydınları da otonom bir Arnavutluk'un özlemine dile getiriyorlardı. Arnavutlar'a karşı özel bir siyaset takip eden II. Abdülhamid ise muhafızlarını da onlardan seçerek gönüllerini kazanmaya çalışıyordu. Fakat 1908'de Frizevik toplantısında Abdülhamid'e karşı alınan tavır ihtilâlcilerin başarısına yardımcı oldu. Meclis-i Meb'ûsan'da İsmâil Kemal, Esad Toptani, Hasan Priştine gibi nüfuzlu Arnavutluk delegeleri İttihat ve Terakki Partisi'nin takip ettiği merkezî Osmanlılık hareketine karşı adem-i merkeziyetçilik fikrini benimseyen Hürriyet ve İtilâf Partisi'ne katıldılar. (Palmer, 1995, s.122-129)1908'de Manastır Kongresi'nde Arnavutluk eğitim sistemi üzerinde hararetli müzakereler devam ederken silâhlarının toplanmasına karşı çıkan dağlılar arasında isyan patlak verdi.

Arnavutlukta din bağıyla sağlanan kaynaşma bir noktaya kadar sağlıklı ve samimî özelliğini koruyabildi. 1789 Fransız İhtilali sonrası başlayan milliyetçilik hareketleri neticesinde Balkan ulusları birer birer Osmanlı'dan kopmaya başlamışlardı. 19. Yüzyıl içerisinde Hıristiyan kökenli Balkan ulusları özerklik veya bağımsızlık kazanırken; 20. Yüzyıl başlarında ağırlaşan Balkan sorunları üzerine bu

sefer de müslüman kökenli Arnavutlar, ulusçuluğu ümmetçiliğe tercih ederek Osmanlıya karşı isyan etmişlerdi.

Din dayanışması ile ulusçu akımların üstesinden gelmek isteyen Osmanlı Devleti'nin çeşitli girişimleri(ör: Padişah V. Mehmet Reşat'ın bölgede yaptığı barış gezisi ve 1911 Haziran'ında Kosova Ovası'nda 100.000 kişi ile kıldığı cuma namazı) sonuç vermeyince (Saybaşı, 1997 s.72) Arnavutluk, Osmanlıdan kopan en son Balkan devleti durumuna geldi.

4 Eylül 1912'de başa gelen yeni Osmanlı hükümeti Arnavutluk'un otonom olma isteklerini kabul etmek zorunda kaldı ancak Balkan Savaşı Balkanlar'daki durumu tamamen değiştirdi. Savaşın başlamasından az sonra 28 Kasım 1912'de İsmail Kemal Avlonya'da Arnavutluk'un istiklâlini ilân etti. Londra Konferansında, Arnavutluk'un müstakil prenslik oluşunu altı devletin garantörlüğü altında benimsedi ise de (29 Temmuz 1913) yeni seçilmiş olan Prens Wilhelm von Wied 3 Eylül 1914'te ülkeyi terk etmek zorunda kaldı.1912 yılında bağımsızlığını ilân etmiş olan ve 1913 Londra Konferansı ile sınırları belirlenen Arnavutluk, I. Dünya Savaşı'na katılmamıştı. (Akşin ve Fırat, 1993, s.109.) Ancak savaş sırasında toprakları büyük devletlerce işgal edilmişti.

Savaş sonrası var olup olamayacağı uzun süre askıda kalan Arnavutluk, Paris Konferansı sırasında Wilson'un desteği ile ulus-devlet olarak ortaya çıkmıştır. Bu desteğin alınmasında ABD'ye iltica etmiş olan ve örgütlenip lobi faaliyetlerinde bulunan Arnavutların büyük etkisi vardır. (Castellan, 1993, s.448.)Ülkelerinin parçalanmış olduğunu gören Arnavutluk liderleri 21 Ocak 1920'de Lushnje şehrinde bir kongre topladılar ve Arnavutluk'un istiklâlini talep ettiler. Tiran'da millî bir hükümet kuruldu ve hükümet taraftarı çeteler İtalyanlar'ı 24 Aralık 1914'ten beri işgal altında tuttukları Avlonya'dan çıkardılar. Nihayet İtalya. 3 Ağustos 1920'de imzalanan Tiran Antlaşması ile Arnavutluk'un istiklâlini kabul etti. (Kalaycıoğlu, 1994, s. 53)Topraklarının büyük bölümünün İtalya'nın işgali altında olması ve Yunanistan'ın da toprak taleplerinde bulunması yüzünden bağımsız Arnavut devletinin ortaya çıkması üç yıllık bir süreç sonunda mümkün olabiliyordu. Böylece, 1913 tarihli Arnavutluk Devleti 1920 baharında yeniden kurulmuş oluyordu

1920 Aralık ayında Milletler Cemiyeti'ne üye olan Arnavutluk, istiklâlinin ilk yıllarında (1921-1924) mücadeleli bir parlamento devri geçirdi. Bir yandan yeniden organize olmaya çalışırken diğer yandan iç siyasal istikrarsızlık yaşadı. Bu süreçte iki önemli lider göze çarpmıştır. Bunlardan birincisi Amerika'da eğitim görmüş olan Toska aşiretinden Ortodoks rahip Fan S. Noli diğeri ise Galatasaray Lisesi mezunu olan Geg aşiretinden bir beyin oğlu olan Ahmet Zogo. (Kalaycıoğlu, 1994, s. 55) İki lider arasındaki iktidar mücadelesinin galibi Ahmet Zogo olmuştur.

Arnavutluğun Batı kısmında ve merkezî bölgelerde toprak sahibi olan müslüman beyler Fan S. Noli başkanlığındaki Halk Partisi ile çatışmaya giriştiler. Gelişen ihtilâl hareketi. Başbakan Ahmed Zogu'yu Yugoslavya'ya kaçırdı.

Başbakan Ahmed Zogo müslüman toprak sahiplerinin ve Yugoslavya'nın desteğiyle altı ay sonra dönerek bir dikta rejimi kurdu. Yugoslavya'ya karşı girdiği yükümlülüklerle karşın, 1926 ve 1927'de imzaladığı antlaşmalar çerçevesinde İtalya ile ittifaka girdi ve 1928'de de kendisini I. Zogo adıyla kral ilan etti. Böylece Arnavutluk ekonomik ve siyasal acıdan İtalya'ya bağımlı hale geldi. Gittikçe bozulan ekonomik durum, yoksulluğun ve köylüler ile liberal aydınlar arasındaki hoşnutsuzluğun artmasına neden oldu. Çeşitli ayaklanma girişimleri şiddetle bastırıldı. (Kalaycıoğlu, 1994, s. 78).Zogo yönetimi baskıyı artırmakla birlikte, İtalyan faşizmini izlemekten kaçındı. Eğitim ve kültür alanında katı bir ideolojik uygulamaya gidilmedi. Öte yandan merkezi hükümet otoritesinin bütün ülkede geçerli kılınmasıyla, Arnavutluk'ta ilk kez gerçek anlamda ulusal birlik sağlanmış oldu.

1.7.5. II. Dünya Savaşı Sırasında Uğranılan İşgaller

Mussolini 1939'da, İtalya ile Arnavutluk arasında bir gümrük birliği oluşturulması ve Arnavutluk sınırları içinde bir İtalyan garnizonu kurulması yolunda bir ultimatom verdi. Ültimatomon reddi Zogo yönetiminin de sonu oldu. İtalya deniz ve hava kuvvetlerinin desteğinde 100 bin kişilik bir orduyla Arnavutluk'u işgal etti. Ülkede kukla bir Arnavutluk hükümeti kurularak İtalyan kraliyet ailesinden III. Vittorio Emanuele Arnavutluk kralı ilan edildi. İtalya'nın savaş hazırlıktan doğrultusunda ülkenin doğal kaynakları büyük bir açgözlülükle yağmalandı. İtalyanların Arnavutluk üzerinden Yunanistan'ı işgal etme girişimi bozguna uğrayınca, Eylül 1942'de Yugoslavya'da bulunan Nazi birlikleri bölgeye girdi. İşgalin

yarattığı şaşkınlığı üzerlerinden atan Arnavut milliyetçileri direniş hareketini başlatarak, toplumun bütün kesimlerini bir araya getiren ve demokratik bir rejimin kurulmasını amaçlayan "Balli Kombeta" adlı bir ulusal cephe örgütlediler. (Kalaycıoğlu, 1994, s. 98).Askeri ve sivil önderler öncülüğünde oluşturulan çeteler, İtalya'nın savaş gücünü zayıflatmada önemli bir rol oynadı. Almanya'nın 1941'de Sovyetler Birliği'ne saldırmasından sonra, küçük ve dağınık gruplar halinde direniş hareketine atılan Enver Hoca (Hoxha) önderliğindeki Arnavut komünistler. Tito'nun Yugoslavya'dan gönderdiği komünistlerin yardımıyla bir parti kurdular ve Ulusal Kurtuluş Hareketi aracılığıyla halkın desteğini kazanmaya başladılar. Mussolini'ye bağlı kukla yönetimin çöküşünden sonra, "Balli Kombeta" ile komünistler arasında birleşik cephe kurma girişimi sonuçsuz kaldı. (AnaBritannica, 2004 s.379)Kasım 1944'te Enver Hoca başkanlığında kurulan hükümet Müttefikler tarafından tanındı

1.7.6. Enver Hoca Dönemi

Enver Hoca hükümeti, savaş sonrasında bir şiddet kampanyasına girişti ve düşmanla işbirliği yapmakla suçladığı binlerce kişiyi idam etti. İtalyanlara ve özel kişilere ait bütün taşınmaz mallar devletleştirildi. Toprak sahipleri etkisiz kılınarak toprakları köylülere dağıtıldı. Burjuvazi aşırı vergilendirme yoluyla mülksüzleştirildi. 1945'te Ulusal Meclis seçimleri yapıldı. Enver Hoca'nın 1946'da kurduğu halk cumhuriyeti, Yugoslavya'nın yörüngesine girdi; hatta içişleri bakanı Zoza iki ülkenin birleşmesini önerdi. Ama 1948'de SSCB'nin siyasetini izleyen Enver Hoca, Yugoslavya ile ilişkileri kesti ve Zoza idam edildi. 1959'da Kruşçev Arnavutluk'u ziyaret etti, Stalinciliğe karşı tutumu, Arnavutluk'un müttefikinden uzaklaşmasına neden oldu. 1961 'de SSCB ile ilişkilerini koparan Enver Hoca, Avrupa'da tam anlamıyla tek başına kaldı. Bunun üstüne Çin'e yaklaştı ve Arnavutluk, Çin'in izlediği yolu benimseyen tek halk demokrasisi haline geldi. Buna koşut olarak, iktisadi yaşamın sosyalizasyonu sürdürüldü. Topraklar yavaş yavaş bütünüyle kolektifleştirilirken, VI. planda (1966-1970), sanayinin geliştirilmesine öncelik tanındı. Ayrıca ülke yavaş yavaş çevreden kopukluğundan kurtulmaya başladı. 1961'de Polonya ile ilişkiler yeniden kuruldu; 1966'da Yugoslavya'ya yaklaşıldı. Ama komünist Arnavutluk Emekçi Partisinin V. kongresinde, revizyonistlikle suçlanan SSCB'ye yakın komünist partileriyle bütün ilişkilerin kesildiği açıklandı. Enver Hoca ayrıca, partinin bürokratlaşma eğilimini eleştirip işçilerin ve

köylülerin ek gelirlerinden, kişisel küçük topraklarından ve dinsel inançlarından vazgeçmelerini istedi. Birçok ibadet yerini kapattı. 1965'te, Çekoslovakya'ya SSCB birliklerinin girmesinden sonra, Arnavutluk Varşova paktı'ndan çekildi ve Çin ile ilişkilerini sağlamlaştırdı. Mao Zıdong, Çin'e bir deniz üssü verilmesi karşılığında Arnavutluk'a bir füze üssü, önemli bir iktisadi yardım sağladı ve Arnavutluk'un iktisadi kalkınmasına katkıda bulunacak birçok cinli teknisyen gönderdi. (Kalaycıoğlu, 1994, s. 105). 1971'de yürürlüğe giren VII. beş yıllık plan, Çin'in yardımı sayesinde, sanayinin gelişmesini sağladı. Bu arada ülke yavaş yavaş dış dünyaya açılmaya, hatta turist kabul etmeye bile başlamıştı.

1978'de Çin ile ilişkiler koparıldı; Mao'nun ölümünden sonra, iki ülkenin yöneticileri arasındaki ilişkiler bozulmuştu; Stalinciliğe bağlılığını sürdüren Enver Hoca, Çinliler'i Maoculuktan uzaklaştıkları ve ABD'ye yaklaştıkları için suçluyordu. Polemiğe girmek istemeyen Çin bunun üstüne Arnavutluk'a iktisadi yardımı kesti ve uzmanlarını geri çağırdı. Yugoslavya'da, Kosova yöresinde yaşayan bir buçuk milyon Arnavut'un durumları Yugoslavya ile ilişkileri etkiledi. Kosova yöresinin, bağlı olduğu Sırbistan federal cumhuriyetinden ayrılarak Yugoslavya'nın yedinci federal cumhuriyeti olmak istemesi, (Karagöl, 1995 s.23)Arnavutluk yöneticilerince de desteklendi.

1982'de yönetimde iki değişiklik oldu: kendini öldürdüğü ileri sürülen başbakan Mehmet Şeyhu'nun yerine Adil Çarçani geçti (4 ocak 1982); ayrılan meclis başkanının yerine de Ramiz Alia seçildi. Şeyhu'nun ölümünden sonra açıklama yapan yetkililer, onun yabancı ülkelerin ajanı olduğunu ileri sürdüler. Şeyhu ile işbirliği içinde oldukları savıyla birkaç yönetici idam edildi.

Yabancı ülkelere kuşkuyla yaklaşan Arnavutluk, 1980'den sonra bazı ülkelerle ticari anlaşmalar yaptı. İlk anlaşma Yugoslavya ile yapıldı (1980). Bunu, Fransa (1983), Türkiye (1983) ve İtalya (1984) ile yapılan anlaşmalar izledi. İkinci Dünya savaşı'ndan sonra Yunanistan ile sürdürülen savaş durumu, 40 yıl sonra normale döndü. Önce karayolu taşımacılığı, posta hizmetleri konusunda anlaşmalar yapıldı. Daha sonra da eğitim, bilim ve kültür alanlarında karşılıklı değişim anlaşmaları imzalandı (25 ocak 1985). Savaş durumuna da 3 ağustos 1985'te son verildi. (Karagöl, 1995 s.24)Enver Hoca 11 nisan 1985'te öldü.

1.7.7. Demokrasiye Geçiş

Enver Hoca'nın 11 Nisan 1985'teki ölümü üzerine, Arnavutluk Emek Partisi (AEP) genel sekreterliğine Ramiz Alia seçildi. Yeni yönetim Arnavutluk'un dış politikasında hiçbir değişiklik olmayacağını vurguladı. Doğu Avrupa'daki komünist yönetimlerin 1989'da art arda çöküşü Arnavutluk'ta da siyasal yaşamı hareketlendirdi. Ekonomik güçlüklerin de etkisiyle aydınların ve gençlerin başını çektiği muhalefet güçlendi. Hükümet yurtdışına çıkışı serbest bıraktı, din ve inanç özgürlüğü tanıdı ve yabancı sermaye yatırımlarına izin verdi. Arnavutluk dışa açılmaya başladı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'na (bugün Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) üye oldu. Aralık 1990'da yeni siyasal partilerin kurulmasına izin verilerek AEP'nin siyasal tekeli sona erdirildi. Mart 1991'de yapılan seçimlerde AEP başlıca rakibi Demokrat Parti'yi (DP) yenilgiye uğrattı. Bununla birlikte seçim sonrasındaki genel grev Alia'yı bir koalisyon hükümeti kurmak zorunda bıraktı. (Karagöl, 1995 s.28)Ekonomik çöküntü ve karışıklıklar nedeniyle binlerce kişi ülkeyi terk etmeye başladı. Mart 1992'de yapılan seçimleri büyük farkla DP kazandı ve yeni adıyla Arnavutluk Sosyalist Partisi (ASP) muhalefete düştü.

1.8. Dil

Arnavutça, esas olarak Arnavutluk'ta, daha az sayıda da Balkanlar'ın güneyinin öbür kesimlerinde, İtalya'nın doğu kıyısı boyunca, Yunanistan'ın güneyinde, Ukrayna'da ve Türkiye'nin Trakya kesiminde yalayan etnik Arnavutların konuştuğu, Hint-Âvrupa ailesine bağlı dildir. Hint-Avrupa dillerinin bağımsız bir kolunun günümüzdeki tek temsilcisidir.

Arnavutça'nın iki ana lehçesi vardır: Geg ve Tosk. Bu iki lehçenin yaygın biçimleri konuşanlar birbirlerini anlayabilir. Şkumbin Irmağı bu lehçelerin konuşulduğu bölgeler arasında kaba bir sınır çizer. Geg lehçesinin çeşitli biçimleri kuzeyde, Tosk ise güneyde yaygındır. İtalyan ve Yunan köylerinde yaşıyan, anadili Arnavutça olan nüfus, Tosk lehçesinin çeşitli şivelerini konuşur.

Arnavutça, ses yapısı açısından Macarca ve Yunancayı andırır. Geg lehçesi, genizsil ünlüler yüzünden alışılmadık bir ses yapısı gösterir. Dilbilgisi bakımından

Arnavutça, eskiden kalma birçok özellik taşımasına karşın, çağdaş Yunanca ve Roman dilleriyle benzerlikler taşır. Adların üç ya da dört durumu, ayrıca sayı ve cins belirten biçimleri vardır. Arnavutça'nın dilbilgisine özgü bir Nitelik de, adların bükünlü oluşudur; buna bağlı olarak adlar, belirli ya da genel bir anlam belirtebilir. Birkaç istisna dışında (örn. Ayılar) adları sıfatlar izler. Sıfatlar ise uygun bir ilgeçle birlikte kullanılır, ilgeç adın önünde yer alır. Eylemler kök yapısı bakımından genellikle kuralsızdır. Arnavutça'nın sözcük dağarcığı, başta Latince olmak üzere öteki dillerden büyük ölçüde etkilenmiştir. (AnaBritannica, 2004, s.374) 16. yüzyıldan bu yana İtalyanca, Türkçe, çağdaş Yunanca, Sırpça ve Makedonya Slavcasının etkileri çok belirgindir.

Arnavutça'nın Baltık Slav dil öbeğiyle yakın akraba olduğu sanılmaktadır. Ptolemaios (Batlamyus) zamanından beri bilinen "Arnavutça" sözcüğünün kökeni belirsiz olmakla birlikte, Arnavutçanın Daçya ve illyria dilleri gibi eski dillerle yakınlığı olduğu anlaşılmaktadır. Rumence ve Arnavutça da ortak olarak görülen Latince dışı bazı etkilenmeler, bu dilleri konuşan halklar arasında eskiye giden ilişkiler olduğunu gösterir. En eski yazılı kayıtlar, Geg bölgesinde ortaya çıkarılan ve İtalyanca yada Yunanca'ya dayalı, bazen Osmanlı-Arap harflerinin kullanıldığı yazılardır . Eski belgelerde kullanılan dil bugünkü Arnavutça'ya benzemekle birlikte farklı lehçe özellikleri gösterir. Bu da bu belgelere tarihsel bir değer kazandırır. (AnaBritannica, 2004, s.375) 1909'da Geg lehçesi temel alınarak Latin alfabesi kullanan standart bir Arnavutça geliştirilmiş ve resmi dil olarak kullanılmaya başlamıştır.II. Dünya Savaşı'ndan sonraysa, Tosk lehçesi temel alınarak resmi dilde değişiklik yapılmıştır.

Arnavutça, çağdaş dillerin oluşturduğu daha geniş bir alt öbeğin parçası olmadığı, bir dil kolunun tek üyesi olduğu için dil araştırmalarında özel bir ilgi konusudur. Dünya nüfusunun küçük bir bölümü tarafından konuşulmasına karşın, Arnavutça'nın dilbiliminde önemli bir yeri vardır. (Grolier, 1993 s.167).Dille ilgili sorunların sürmesine karşın, her iki dili konuşanlar da birbirleriyle anlaşabilirler. Resmî dil büyük ölçüde, Toska lehçesine dayanır .

1.8.1. Arnavutluk Dil Tarihinde Türkçe'nin Etkisi

Türkçe'nin Arnavutça üzerinde etkisi, leksik seviyede tespit edilmektedir. Ağırlıklı olarak kelime alış verişine dayanmakla birlikte, kelime alış verişinin

sınırlarını aşip eklere ve çeviri yoluyla giren deyim ve atasözlerine kadar uzanabilmektedir.

Arnavutça'da 4.000 civarında Türkçe kelimenin var olduğu ileri sürülmektedir. Türkçe'den ödünç alınan kelimelerin Arnavutça'ya geçmesi, doğrudan doğruya iki toplumun teması ile bağlantılıdır. Osmanlıların Balkanlar'a geçtiği XIV. yüzyıl ve Arnavutluk'un bağımsızlığının ilan edildiği 1912 yılı, bu ödünçleme sürecinin en erken ve en son uç tarihleri olarak kabul edilmektedir. Doğal olarak Arnavutluk Devletinin siyasî sınırlarının belirlenmesiyle beraber iki toplum arasındaki ilişkiler kesilmiş ve söz konusu tarihten bu güne kadar Türkçe'den herhangi bir kelime Arnavutça'ya sokulmamıştır. Bu yüzden söz konusu olay sözü edilen tarihten sonra dondurulmuştur.

Beş yüzyıllık bir dönem içerisinde Türkçe kelimelerin Arnavutça'ya girmesi ve yerleştirilmesi, belli bir zaman kesitinde ve aynı hızla gerçekleştirilen bir olay değil, tedricen meydana gelen bir süreç olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda, Arnavutça'ya Türkçe kelimelerin geçmesinin ve yerleşme tarihinin belirlenmesi özel bir önem taşımaktadır. Böyle bir tarihleme denemesi, yalnızca Arnavutluk'ta değil, Balkanlardaki Osmanlı hakimiyetinin niteliğini, yayılışını ve yerleşmesini inceleyen tarih, kültür ve dil çalışmalarında aydınlatıcı ve yardımcı ipuçları ortaya koymaktadır. Böyle nispi veya mutlak bir kronolojinin belirlenmesi, Balkan dillerinden sadece Arnavutça'da yapılması mümkündür. (Çolaku, 1992, s.41). Arnavut topraklarında Osmanlı hakimiyetinin kurulması sırasında, yerli halkın önemli bir bölümü, Batıya doğru göç edip İtalya'nın güneyinde yerleşmiştir. İtalya'da yaşadıkları hayat ve kullandıkları dil, Arnavut topraklarındaki hayat ve dilden ayrı ve bağımsız bir şekilde yaşaya gelmiştir. Doğal olarak Orta Çağ Arnavutçası, özelliklerini çok iyi bir şekilde muhafaza etmiştir. Bu gelişmeyi dikkate alırsak, İtalya'daki bu küçük Arnavut topluluğunun konuştuğu dilde rastlanan az sayıda Türkçe kelimeler, ağırlıklı olarak XV. yüzyılda Arnavutça'ya giren ve aynı zamanda Arnavutça'nın en kadim Türkçe kelimeleri konumundadır. Yapılan araştırmalarda Arnavutça'ya XV. yüzyılda giren ilk Türkçe kelimelerin, savaş, giyim kuşam, ev ve ev eşyaları alanlarıyla ilgili oldukları tespit edilmiştir. Arn. *bori* < Türk. *boru*; *daulle* < *davul*; *fitil* < *fitil*; *jeniçer* < *yeniçeri*; *mejdani* < *mejdani*; *çarçaf* < *çarşaf*; *çorape* < *çorap*; *senduk* < *sandık*; *pciuhere* <

*pencere; hambar < ambar; hesap < hesap vb...*Zikredilen kelimeler, yalnızca Arnavutluk'un güneyinden gelen ve İtalya'da yerleşen Arnavutların konuştukları ağızlarda bulunmaktadır. Dolayısıyla, XV. yüzyılda Türkçe'den alınan kelimelerin varlığı, Arnavutça'nın bütün ağızlarında aynı derecede olup olmadığı konusunda kesin bir hüküm vermek zordur. (Çolaku, 1992, s.43).Ancak o zamanın Arnavutça'sında kullanılan Türkçe kelimelerin, Osmanlı hakimiyetinin kurulmasından önce bulunduğu kesin olarak söylenebilmektedir

XVI. ve XVII. yüzyıllarda Arnavut dilinde yazılan ilk kitaplarda, Türkçenin etkisi açık bir şekilde göze çarpmaktadır. Bu dönemde, Türkçe kelimelerin çoğalmasıyla beraber, kullanıldığı alanların yelpazesi genişletilip zenginleştirilmiştir. Savaş, giyim kuşam, ev ve ev eşyalarının yanı sıra inanç, yönetim, günlük ve sosyal hayat, bitki alanları, hatta hayvanat dünyasını da kapsamaktadır. Ancak bu dönemde yazılan kitapların yazarlarının Katolik olması ve üstelik kitapların dinî mahiyetli olması, bu aşamada Türkçe'nin etkisinin, tespit edilenden daha derin olduğunun bir göstergesidir. Bu görüşü *-ilk* ekinin kullanımı da güçlendirmektedir. Katolik bir rahip olan Pjeter Bogdani'nin 1685'te yayımlanan *Cuneus Prophe-tarum* adlı kitabında "Tanrının İmparatorluğu" anlamına gelen *perendillek* kelimesine rastlanmaktadır, *-ilk* ekinin Arnavutça bir köke getirilmesi, söz konusu ekin bu dilde varlığının ispat edilmesinin yanı sıra, işlek bir hâl kazandığını net bir biçimde göstermektedir.XVIII. ve XIX. yüzyıllarda, Türkçenin Arnavutça üzerinde etkisi, geniş ve ciddî boyutlara ulaşmıştır. (Çolaku, 1992, s.46). Bu gelişmede, şehirlerin gelişmesi ve üstelik medreselerin sayıca çoğalıp yaygınlaşması önemli bir rol oynamıştır. Bu zaman diliminde, Türkçe kelimelerin, Arnavutçaya sadece konuşma dili aracılığıyla değil aynı zamanda kitabî dilden geçtikleri görülmektedir.Öte vandan, zamanla bir oryantal rengi alan Arnavut şehirlerinde, Arnavutça'yı Arap harfleriyle yazan yerli bir edebiyat akımının ortaya çıkması doğal olarak Türkçe kelimelerin Arnavutça'ya geçmesine uygun bir zemin yaratmıştır.

Arnavutçadaki Türkçe kelimelerin kullanıldığı alanların tespit edilmesi konusu ise, hem dil, hem de kültür ve tarih araştırmalarında özel bir öneme sahip olup Arnavut topraklarında Osmanlı hakimiyetinin niteliği, etkinliği ve yerleşme şekli hakkında ilgi çekici ip uçlar ortaya koymaktadır. Türkçenin, dinî tabirler,

askerî ve idarî unvanlar, ev yapımı, ev eşyaları, giyim kuşam, yemek, meslek, malzeme, el sanatları, sosyal hayat alanları ile ilgili kelimeleri Arnavut dilinde derin ve güçlü bir etki bırakmıştır. (Çolaku, 1992, s.49).Konu sosyal ve tarihî açıdan değerlendirildiğinde, Türkçenin Arnavutça üzerindeki etkisi, sosyal bir nitelik kazanıp ağırlıklı olarak şehirlerde odaklandığı ve yönetimden özel hayata, kamudan meslekî faaliyetlere kadar uzanan hemen hemen bütün şehir yaşamının yönlerini kapsamı altına aldığını göstermektedir.

Meslekî isimlerin, bu mesleklerde kullanılan malzeme ve türetilen araçların isimlendirilmesinde görülen Türkçenin etkisi, Arnavutluk'taki Türkoloji çalışmalarının ana konularından birini oluşturur. Aynı zamanda bu etki, Osmanlıların çalışma hayatına getirdiği değişiklikleri ve yenilikleri gösteren önemli bir unsur olarak nitelendirilmektedir Türkçe kelimeler ağırlıklı olarak, lonca sisteminin içerisinde yer alan zanaatlar ve zanaatkarların, elle veya basit bir araçla yapılan zanaatların veya küçük bir ticaretle geçinen kimselerin adlandırılmasında kullanılmıştır: Arn. *bakerxhi* < Türk. *bakıra*; *jorganxhi* < *yorgancı*; *kujunxhi* < *kuyumcu*; *kundraxhi* < *kunduracı*; *bozaxhi* < *bozacı*; *samarxhi* < *semerci*; *kazanxhi* < *kazancı*; *aebapçi* < *kebabçı*; *salepçi* < *salepçi*; *çirak* < *çirak*; *usta* < *usta*; *kallfe* < *kalfa*, *kasap* < *kasap*; *nallban* < *nalbant*... vb.Türkçeden alınan kelimelerin türünün belirlenmesi ise bu sahada yapılan çalışmaların başka bir hususunu oluşturmuştur. Türkçenin etkisi, beş yüzyıl gibi uzun bir zaman içerisinde devam etmesine rağmen, yalnızca leksik seviyede tespit edilmektedir. Bu durum, kelime ödünçlemesinin iki dil arasındaki etkileşimde en basit unsur olarak değerlendirilmesinin yanı sıra, Arnavutçanın Türkçeden çok değişik ve farklı bir yapıya sahip olduğundan da kaynaklanmaktadır. İki dil arasındaki farklılık, ödünçlenen kelimelerin türünü de belirtmektedir. (Çolaku, 1992, s.52).Türkçeden Arnavutçaya genel olarak isim türünde kelimeler geçmiştir. Türkçenin eklemeli bir dil olmasından dolayı, Arnavutça konuşanlar, kelimenin yapısını kolay bir şekilde algılayıp kelimenin kökü ve eklerini birbirinden ayırmada zorlanmamışlardır. Üstelik Türkçe isimlerin fonetik özellikleri, Arnavutça isimlerin tiplerine uymaktadır.

Türkçe asıllı kelimelerin Arnavutçanın kelime hazinesinde kapsadığı yerin tespit edilmesine gelince, az incelenmiş bir konu olup Arnavutluk'ta yapılan Türkoloji çalışmalarında ayrı ve özel bir yer tutmaktadır. Arnavut topraklarının

Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası olduğu sürece, Arnavutça'daki Türkçe kelimelerin varlığı sürekli olarak artmıştır (Egro, 1999 s.13). Fakat 1912 yılında Arnavutluk'un bağımsızlığı ilân edildikten sonra söz konusu ödünç kelimelerin varlığında gittikçe eksilme olmuştur ve standart Arnavutça'da bugün 2000'e yakın bir düşüş kaydedilmiştir. Buna rağmen, söz konusu kelimelerin pek çoğu halk ağızlarında varlığını sürdürmektedir.

1912 yılından sonra, Arnavutluk Devletinin siyasî sınırlarının belirlenmesiyle beraber Osmanlı tarzında yönetim şekline son verilmiş ve yeni bir siyasî anlayış sisteminin temelleri atılmıştır. Bu yeni siyasî şartlar çerçevesinde, Türkçe kelimelerin kullanım alanlarında bir daralma başlamıştır. Osmanlı siyasi, iktisadî ve hukukî kuruluşlarının saf dışı bırakılmasıyla söz konusu makamların terimleri tarihe karışmış ve yerlerini yeni yönetim şeklinin getirdiği terimler almışlardır. Kullanımdan düşen Türkçe kelimelerin bir çoğu tarihin bilimsel terimleri olarak yeni bir konum kazanmıştır.

XIX. yüzyıldaki uluslaşma döneminde başlayan ve Arnavut dilinin zenginleştirilmesi ve özleştirilmesi doğrultusunda yapılan çalışmalar çerçevesinde, Türkçe kelimelerin kullanımına karşı tepkiler artırılıp onların yerleştirilmesine özel, itinalı ve sistematik bir şekilde çaba gösterilmesi istenmekteydi. Böyle tepkilerin ortaya çıkması, ülkenin bulunduğu tarihî şartlardan ve Türkçe'nin Arnavutça üzerinde derin etkisinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra Arnavutça'ya geç bir dönemde yerleşen Türkçe kelimeler fazla bir fonetik değişikliğe uğramamış ve genellikle Türkçe'nin ses özelliklerini taşıyagelmiştir. Dolayısıyla bu ödünç kelimelerin, açık bir şekilde Türkçe kaynaklı olduğunu göstererek yerleştirilmiştir. Bu çalışmalar, sonraki yıllarda da devam etmiştir. Üstelik XX. yüzyılın ilk on yıllarında yayımlanan Arnavutça sözlüklerde, Türkçe kelimelerin yanlarına, yabancılıklarını belirtmek üzere işaret konularak özleştirilmesi istenmiştir. (Bilig, 2002, s.1-23).Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlardaki beş yüzyıllık hakimiyeti sonunda hemen hemen bütün Balkan dilleri Türkçeden etkilenmiştir. Fakat bu etkileşme her dilde aynı derecede değildir.

1.8.2. Edebiyat

XIX. yüzyılın sonlarına kadar kendine has bir alfabesi olmayan Arnavutça'nın en eski yazılı örnekleri XIV. yüzyılda Yunan, XV. yüzyılda da Latin harfleriyle yazılmış bazı dinî metinlerden ibarettir. XVI. XVII ve XVIII. yüzyıllarda, daha çok İtalya Arnavutlarının yayımladıkları eserlerde Latin, XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı eğitimi görmüş Arnavut aydınlarının yayımladıkları eserlerde de Osmanlı harfleri kullanılmıştır. Başlangıçta, latince den çevrilen dini eserlerden oluşan arnavut edebiyatı, kısa bir süre sonra daha çok Arnavutlar'a özgü konulara girecektir. Frangu i Bard-he 1635'te ilk latince-arnavutça sözlüğü yayımladı. Pyeter Budi (1566-1623) ise zamanının Arnavutluk'unun iktisadi ve sosyal gerçekliğinin bir tablosunu çizdi. Nihayet, Pyeter Bogdani de 1685'te *Peygamberler anahtarı* adıyla, bu edebiyatın ilk özgün eserini yayımladı. (Egro, 1999 s.13). XVII. yy.'a ait bu metinlerin ortak özelliği, hepsinin İtalya'da yetişmiş katolik ra-hiplerince ülkenin kuzey kesiminde kaleme alınmış olmalarıdır.Öte yandan, Türkler'in egemenliği sırasında Güney İtalya'ya ve Sicilya'ya göç eden bir dizi Arnavut'un da kendi dillerinde eser vermeyi sürdürdüğü görülüyor. Daha 1592'de Leke Matrenga, şair olmadığı halde, katolik dua kitabına yazdığı eklemeye arnavut şiirinin ilk örneğini vermişti. XVII. yy.'da Nikolle Brankati, Nikolle Riya, Nikolle Keta ve Zef Barçia bu geleneği sürdürdüler. XVIII. yy.'da yetişen en önemli yazar ise, 1762'de *Bakire Meryem'in hayatı* adı altında bir şiir derlemesi yayımlayan Yul Variboba idi (Milliyet Larousse ,1995, s. 828)1879 tarihinde ise İstanbul'da II. Abdülhamid'in muvafakati ile kurulan Arnavut Cem'iyet-i İlmiyesi'nin kabul ettiği, ünlü lugatçı Şemseddin Sami'nin yirmi altısını Latin ve onunu Yunan harflerinden alarak hazırladığı ilk millî alfabe kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bir süre sonra yasaklanan bu yazının yerine. Arnavut Dil Kongresi'nde (Manastır 1908) benimsenen tamamı Latin harflerinden oluşturulmuş bugünkü alfabe getirilmiştir.

XX. yüzyılın başlarında Arnavutça'nın ortak bir yapıya yöneltmesi ve Arnavutluk'un Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız bir devlet oluşu, edebiyatta ve yayın hayatında yeni bir çığır açtı. Ortak dil çalışmaları ve özellikle bu dönemde kurulan edebiyat komisyonunun çalışmaları sonucu sözlükler ve gramer kitapları çıkarılmaya başlandı. Arnavutluk halk edebiyatı masallar, halk şiirleri, bilmece ve atasözleri açısından çok zengindir.1945 sonrası Arnavut edebiyatında ortaya konulan eserlerde, toplumda meydana gelen sosyal ve iktisadî değişmelerin büyük etkisi

görülmeye başladı. Sosyalist düşüncenin hâkim olduğu devlet kendi sistemine ters düşen eserlerin yayımlanmasına izin vermeyince yazılan kitaplar bu sisteme uygunluk göstermek zorunda kaldı. (İslam Ansiklopedisi, 1991, s. 389-390). Arnavut edebiyatı bu dönemde daha çok romancılık sahasında gelişme gösterdi; İsmail Kadere roman yazarlarının en önemlilerindendir.

1.9. Ekonomi

Arnavutluk ekonomisi, 1997'de yaşanan iç karışıklıkların ve 1999 yılında Kosova Savaşı'nın olumsuz etkilerine rağmen 1991-2002 yılları arasında istikrarlı bir gelişme kaydetmiştir. Ülkede son yıllarda yaşanan yüksek büyüme hızı, düşük enflasyon, azalan bütçe açığı olumlu bir makroekonomik tablo çizmektedir. 1999 yılında yüzde 18.2 olarak kaydedilen ve yavaş ancak istikrarlı bir şekilde 2003 yılında yüzde 14.8'e düşen işsizlik oranı, kamu harcamalarındaki kısıtlama sonucunda başarılı olan para politikası ve azalan kamu borçları bu olumlu tabloyu tamamlamaktadır.

2000 yılı sonbaharında AB'nin Batı Balkan ülkeleri ile imzaladığı Tercihli Ticaret Anlaşması kapsamında yer alan Arnavutluk, sanayi ve tarım ürünlerinin ihracatında tek taraflı tavizlerden yararlanmaktadır. AB'nin Güneydoğu Avrupa pazarı ile serbest ticaret bölgesi oluşturma çalışmaları çerçevesinde, halihazırda Makedonya ve Hırvatistan ile imzalanan, "İstikrar ve İşbirliği Anlaşması" görüşmeleri Arnavutluk'la da devam etmektedir. 2000 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olan Arnavutluk, gümrük vergilerini ve kotalarını düzenlemekte ve dış ticaret açığını azaltmak için çalışmalarını sürdürmektedir. (DEİK, 2002, s.1) Şubat 2002'de hükümetteki ana parti, Arnavutluk Sosyalist Partisi üyesi Başbakan Meta ile Parti Lideri Fatos Nano arasında yaşanan çekişmeler Meta'nın istifasıyla sonuçlanmış ve parti içi kutuplaşma ile oluşan politik istikrarsızlık, başta IMF ve Dünya Bankası olmak üzere uluslararası kuruluşların ve donör ülkelerin Arnavutluk'a yönelik projelerini askıya almasına sebep olmuştur.

Arnavutluk'ta bütçe açığını azaltmak amacı ile vergi sistemine ağırlık verilmektedir. Altyapı inşaatı, eğitim ve çevre konularına yatırım öngörülmektedir. Arnavutluk Merkez Bankası enflasyonu yüzde 2-4 arasında tutmayı

hedeflemektedir. Dalgalı kur politikası benimsenen Arnavutluk'ta Merkez Bankası spekülasyonlara müdahale hakkına sahiptir.

Ülkede enerji üretimi hidroelektrik santrallerine dayanmaktadır ancak Barajlardaki düşük su seviyesi sonucu üretilen elektrik ülke ihtiyacının 2002 yılı itibari ile üçte birini karşılamaktaydı, Hırvatistan ve Yunanistan başta olmak üzere bölge ülkelerinden günde ortalama 6 milyon kilowattsaat elektrik ithalat edilmekteydi. Başkent Tiran'da günde 10 saat, diğer bölgelerde ise 10 saatten daha fazla süren elektrik kesintisi 2001 yılında sanayi üretiminde yüzde 8 düşüşe sebep olmuştu. Ülke ihracatında ilk sırada yer alan deri-ayakkabı ve tekstil üretimi yüzde 7.6 ve yüzde 61.2 oranında düşüş kaydetmişti. Arnavutluk Elektrik Kurumu KESH, Enel'in (İtalya) danışmanlığında kaçak elektrik kullanımını tespit etmek üzere elektrik saati kullanımını yaygınlaştırma, elektrik dağıtım sistemlerini yenileme ve denetleme politikası izlemektedir. (DEİK, 2002, s.2) Uluslararası donörler özellikle Dünya Bankası KESH'e elektrik üretim ve dağıtım sistemi üzerinde tam kontrol sağlama amacıyla projeler geliştirmekte ve bu projeleri finanse etmektedir.

Arnavutluk ekonomisi geleneksel olarak tarıma dayanmaktadır. Tarım Arnavutluk için gelecek vaat eden ve gelişmeye açık bir sektör olmasına rağmen son yıllarda tarımın GSYİH'daki payı azalmış, servis sektörü öne çıkmıştır. 2003 ve 2004 yıllarında artan elektrik üretimi ve azalan elektrik kesintileri sonucunda sanayi mallarının üretim ve satışında yüzde 29.7 artış kaydedilmiştir. (Tika, 2005, s.13) Arnavutluk son yıllarda etkin bir özelleştirme sürecinden geçmektedir. Bu kapsamda telekom, enerji, madencilik ve petrol sektörlerinde, altyapı ve ulaşım hizmetlerinde özelleştirmeye gidilmektedir. Böylece devletin ekonomideki payı giderek azalmakta ve özel sektörün GSYİH'daki payı yüzde 75'e ulaşmaktadır.

Arnavutluk'un son yıllarda sergilediği istikrarlı büyümenin temelinde servis, ulaşım ve inşaat sektörlerindeki büyüme yatmaktadır. Servis sektörü içinde de turizm önemli bir paya sahiptir. Turizmdeki ticaret fazlası azalsa da bu sektör hala ticaret fazlası veren tek sektördür ve Arnavutluk'un ekonomik gelişmesine katkısı etkin bir seviyededir.

1.9.1. Sektörler

1990'lı yılların ilk yarısında, diğer Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Arnavutluk sanayi üretiminde de şiddetli bir azalma yaşanmıştır. Ancak sanayideki daralmayı hizmetler sektöründeki genişlemenin izlediği diğer bölge ülkelerinin aksine Arnavutluk'ta nüfusun büyük kısmı, tarım sektörüne yönelmiştir. Bunun sonucu olarak 1990 yılında %37 olan tarımın GSYİH içindeki payı, 1998 yılına gelindiğinde %54'e kadar yükselmiştir. Böylelikle ülke, geçiş dönemi içinde olan ülkeler arasında, tarım sektörünün GSYİH içindeki payının %50'den fazla ve hizmetler sektörünün de %22 ile en düşük olduğu tek ülke olarak, diğer bölge ülkelerine göre ekonomik kalkınmanın farklı bir aşamasında olduğunu göstermektedir. Bununla beraber, ülkenin tarıma bu bağlılığı, karşılaştırmalı maliyetlerden değil kırsal kesimde yoğunlaşan nüfustan kaynaklanmaktadır. (DEİK, 2002, s.5)1990 yılında %47 düzeyinde olan sanayisinin GSYİH içindeki payı 1994-1999 yılları arasında düzenli olarak %12'lerde seyretmiştir. Ülkenin sermaye stoku, önce Sovyetler Birliği, ardından da Çin tarafından sağlanan ve ülkeye dünya piyasalarına ilk açıldığında pek fazla uluslararası rekabet gücü sağlayamayan makine ve cihazları kapsamaktadır. Planlı ekonominin çökmesi ve 1991-1992 ve 1997 yıllarında yaşanan karışıklıklar esnasında bu ekipmanların büyük kısmı yağmalanmış ve tahrip edilmiştir.

Tablo1.1.GSYİH Sektörel Dağılımı

GSYİH SEKTÖREL DAĞILIM %			
SEKTÖR	2001	2002	2003
Tarım	26,0	25,4	24,7
Sanayi	10,8	10,5	10,2
İnşaat	8,3	8,6	9,1
Hizmet	45,7	45,9	46,1
Ulaşım	9,1	9,6	10,0

Kaynak :The Economist Intelligence Unit,Albania Country Report 2005

Gıda işleme, tekstil, ayakkabı üretimi, ağaç işleme sektörlerinde küçük ölçekli firmalar imalat yapmaktadır. Emek yoğun sektörlerde ucuz işgücü avantajını kullanan firmalar AB ülkelerine fason üretim yapmakta ve yeniden ihraç etmektedir.

Arnavutluk endüstri üretiminin üçte biri başkent Tiran'da yapılmaktadır. Bunlar içinde mühendislik işleri (özellikle traktör üretimi), tekstil ve ülkedeki tek ilaç fabrikası bulunmaktadır. Durres'te küçük tersaneler, kimya sanayii ve makine ve elektrik mühendisliği sektörleri bulunmaktadır. (Tika, 2005, s.11-12).Arnavutluk'ta bakır tel ve kablo üretimi İşkodra, ampul ve kimya sanayi Vlora, tekstil Korça ve çimento ve gübre üretimi Kruje şehirlerinde yoğunlaşmıştır.

1.9.2. Dış Ticaret

İç piyasa talebinin ülke sanayisi tarafından karşılanamaması ve sanayi için gerekli teçhizatın ithalatı sonucu Arnavutluk uzun süredir bir ticaret açığı sorunu yaşamaktadır. İhracat her yıl gelişme gösterse de ithalattaki artış ihracattan fazla olduğu için ticaret açığı sürmektedir.2000 yılı sonbaharında AB'nin Batı Balkan ülkeleri ile imzaladığı Tercihli Ticaret Anlaşması kapsamında yer alan Arnavutluk, sanayi ve tarım ürünlerinin ihracatında tek taraflı tavizlerden yararlanmaktadır.

2000 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olan Arnavutluk, gümrük vergilerini ve kotalarını düzenlemekte ve dış ticaret açığını azaltmak için çalışmalarını sürdürmektedir.

Avrupa Birliği, Arnavutluk'un en önemli ticaret ortağıdır. Arnavutluk'un ithalatının yüzde 68'i, ihracatının ise yüzde 93'ü AB ile AB ile 2000 yılından bu yana yürürlükte olan tek taraflı taviz rejiminin ve 2001 Eylül ayında Dünya Ticaret Örgütü üyeliğinin Arnavutluk dış ticaretini olumlu etkilemesi beklenmektedir. Ülke ekonomisinin AB ülkelerine ve bölge ülkelerine entegrasyonunda politik istikrar büyük önem taşımaktadır.

Tablo1.2. 2003 Yılında Dış Ticarete Konu Olan Başlıca Ürünler (milyon \$, fob)

İHRACAT		İTHALAT	
Tekstil	154,8	Makina ve ekipmanlar	283,7
Ayakkabı	133,5	Mineraller, yakıt, elektrik	219,8
Ham Metal	49,6	Gıda, içecek, tütün ve sebze	272,2
Gıda, içecek, tütün, sebze	34,3	Tekstil	204,7
Deri	11,2	Ham Metal	177,3
Mineraller, yakıt, elektrik	11,9	Araçlar	120,6
Ağaç ürünleri	8,7	Kimyasal ürünler	114,6
Muhtelif ürünler	8,6	İnşaat Malzemeleri	68,5
Makine ve ekipmanlar	14,7	Plastikler	57,4
Toplam	447,2	Toplam	1,864

Kaynak: EIU-The Economist Intelligence Unit, Albania Country Report 2005

2001 yılı Haziran ayında Güneydoğu Avrupa bölgesi ülkeleri arasında imzalan ticaretin serbestleştirilmesine yönelik anlaşmanın Arnavutluk'un bölge ülkeleri ile ticaret hacmini artıracığı tahmin edilmektedir. İkili Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA), Makedonya ile 15 Temmuz 2002, Hırvatistan ve Bulgaristan ile 1 Eylül 2003 itibariyle yürürlüğe girmiştir. (Tika,2005,s.13)Romanya ile 21 Şubat 2003'de imzalanan STA, 2004 yılı Ocak itibariyle yürürlüğe girmek üzere Arnavutluk tarafından 10 Temmuz 2003 tarihinde onaylanmıştır. Bosna Hersek ile 28 Nisan 2003 tarihinde imzalanan STA, Arnavutluk tarafından 10 Temmuz 2003 tarihinde onaylanmıştır.

Tablo1.3. Yıllar itibari ile Dış Ticaret Miktarları (Milyon \$)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
İhracat	243,7	158,6	208,0	275,0	255,7	304,6	330,2	447,2
İthalat	922,0	693,6	811,7	938,0	1 070,0	1 331,5	1 485,4	1 864,0
Hacim	1 165,7	852,2	1 019,7	1 213,0	1 325,7	1 636,1	1 815,6	2 311,2
Denge	-678,3	-535,0	-603,7	-663,0	-814,3	-1026,9	-1 155,2	-1 416,8

Kaynak The Economist Intelligence Unit, Albania Country Report 2005

Tablo1.4. 2003 Yılı İtibariyle Başlıca Ticaret Ortakları

İTHALAT YAPILAN ÜLKE	TOPLAM İÇİNDEKİ PAY (%)
AB-15	68.3
İtalya	34.1
Yunanistan	19.8
Almanya	5.7
Türkiye	6.5
Güneydoğu Avrupa	6.1
Bulgaristan	2.2
Hırvatistan	1.5
Sırbistan-Karadağ	0.9
Makedonya	0.9
Romanya	0.9
Bosna Hersek	0.1
Rusya	2.9
Ukrayna	2.3

Kaynak:Arnavutluk Merkez Bankası

Serbest pazar ekonomisine geçen Arnavutluk'un ihraç ve ithal ürünlerinin kapsamında büyük değişiklikler olmuştur. Krom, nikel ve bakır gibi minerallerin ihracatı azalmıştır. Buna karşılık, tekstil ve ayakkabı alanlarında fason üretim yaygınlaşmıştır. Düşük işçi maliyeti avantajını kullanan Arnavutluk, İtalya ve Yunanistan başta olmak ticaret ortaklarından yarı işlenmiş mamul ithal etmekte ve emek yoğun ürünleri işleyerek tekrar bu ülkelere ihraç etmektedir. Birçok Arnavut firması Avrupa Birliği ülkelerindeki ana üreticilerin taşeronu olarak çalışmaktadır. Tarım ve gıda ürünleri önemli ihraç ürünleri olarak büyük potansiyel oluşturmalarına karşın, yetersiz ambalajlama teknikleri nedeniyle yeterince etkinleşmemektedir.

1.9.3. Özelleştirme

Arnavutluk'taki özelleştirmenin başlıca amaçları uzun vadeli ekonomik kalkınma sağlamak ve ekonomik etkinliği arttırmak, piyasanın etkinliğini rekabeti geliştirerek yabancı sermayeyi Arnavutluk ekonomisinin (sözgelimi petrol ve doğalgaz, bankacılık, telekomünikasyon, madencilik ve ulaşım sektörleri gibi) stratejik sektörler de dahil olmak üzere bütün sektörlerinin içine cezbetmektir. Arnavutluk'ta büyük ölçekli özelleştirme 1992 yılında başlamıştır. Ülkenin

endüstriyel kapasitesinin büyük bir kısmı 1991-92 yılları ve 1997 yılı arasındaki iç karışıklıklar yüzünden kullanılamaz duruma düşmüştü ve teşebbüsler ithal malları ile rekabet edemez olmuşlardı. Erken özelleştirme prosedürleri altında kurulan teşebbüs ortaklıkları iyi işlev gösteremiyorlardı, ve bunların (çoğu tarım sektöründe olmak üzere) bazıları daha o zamandan müflis ilan edilmişlerdi.

Varlıkların özel mülkiyete transferi mesken, ulaşım ve perakendecilikte büyük ölçüde tamamlanmıştır. Transformasyon sürecinin başındaki ilk özelleştirme furyasından sonra hala kamu mülkiyetinde kalmış bulunan KOBİ'lerin nerede ise tamamı 1997 ve 1998 yıllarında ya satılmış ya da likide edilmiştir. Teşebbüslerin satışı, genellikle, özelleştirme mevzuatına uygun olarak düzenlenen açık arttırmalar biçiminde düzenlenmektedir. Yabancı yatırımcıları bu KOBİ'lere duydukları ilgi çok az olmuştur. (Tika,2005,s13) 2000 yılında gerçekleşen özelleştirmeler bütçeye yaklaşık 120 milyon Dolar katkı sağlamıştır. 2000 yılı Temmuz ayında Arnavutluk Mobil Telekom firması Telenor/Cosmote (Norveç/Yunanistan) ortaklığı tarafından 86 milyon Dolara özelleştirilmiştir. 2000 de ise İngiliz-Lübnan konsorsiyumu Arnavutluk'un özelleştirilen ikinci büyük fabrikası olan Fushe-Kruja'yı 12,5 milyon Dolara almıştır.

2001 yılında hükümet, özelleştirilmesi öngörülen kurumların yüzde 70'ini oluşturan ve ülke ekonomisinde önemli konuma sahip madencilik, bankacılık, telekomünikasyon, enerji, ulaştırma ve altyapı inşaatı sektörlerinde stratejik yabancı ortak arayışına girmiştir. Özelleştirmeler ağırlıklı olarak Ekonomi Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

2002 yılı özelleştirme geliri 3.9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında ise hükümet bazı büyük satışları gerçekleştirebilmiştir. INSIG (Sigorta Şirketi) in % 39 hissesi 11 milyon ABD Doları karşılığında IFC ve EBRD ortaklığına satılmıştır. 2005 ve 2006 yıllarında % 51 lik hissenin büyük yatırımcılara satılması % 10 luk kısmın ise halka satılması planlanmaktadır.(DEİK,2006,s.4) 2003 yılı Ekim ayında da Petrolimpex'in %51 hissesi Fisheku (Yerel Petrol Dağıtım Şirketi) firmasına satılmıştır.

2004 yılında Tasarruf Bankası'nın % 60'ı, Raiffeisen Zentral Bank'a (Avusturya) satılmıştır. Diğer % 40'lık hissenin de İtalyan-Arnavutluk Bankası ve Birleşik Arnavutluk Bankası'na satılması kararlaştırılmıştır.

ARMO'nun (ulusal rafineri şirketi) satışının 2005'te gerçekleştirilmesi planlanırken, KESh'in (elektrik şirketi) özelleştirilmesi için uzun sürmesi beklenen bir yeniden yapılandırma çalışması devam etmektedir. Özelleştirilmesi bir türlü gerçekleştirilemeyen Altelecom firması içinde hükümet stratejik bir alıcı aramaktadır.

1.9.4. Yabancı Yatırımlar

19 Kasım 1992 yılında kabul edilen 7638 sayılı yasa çerçevesinde, Arnavutluk'ta faaliyet gösteren yabancı firmalar Arnavut firmaların sahip olduğu hak ve yükümlülüklerle sahiptirler. Yabancı firmalar işletme ve mülkleri 99 yıl için kiralayabilmektedir. Mülk satın almak için mülkün değerinin üç katı yatırım yapmak koşulunu yerine getirmek gerekmektedir.1992-2000 döneminde Arnavutluk'ta yapılan yabancı yatırımların toplamı 598 milyon Dolara ulaşmıştır. Ülkede 2.422 yabancı sermayeli firma bulunmaktadır.2001 yılında 207 milyon Dolar olarak gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye miktarı, 2002 143 milyon Dolara gerilemiştir. Doğrudan yabancı sermayedeki sözkonusu gerileme, büyük ölçüde, Altelecom ve Tasarruf Bankası gibi planlanan özelleştirmelerin gerçekleştirilememesine bağlanmaktadır. (İto,2004,s.12) 2003 yılında 170 milyon Dolar seviyesine çıkan doğrudan yabancı sermaye yatırımının %87'lik bölümü AB ülkeleri kaynaklıdır.

İtalya ülkede tekstil, ayakkabı sanayileri başta olmak üzere mobilya üretimi ve balıkçılık sektörlerinde faaliyet gösteren 500 firmada 100 milyon Euro değerindeki yatırımıyla, Yunanistan ise 200 firma ve 100 milyon Euro ile en çok yatırıma sahip iki ülkedir.Ülkede faaliyet gösteren yabancı sermayeli firmalar, Yabancı Yatırımcılar Birliği adlı kuruluş altında örgütlenerek hükümet-özel sektör ilişkilerine yeni bir boyut katmaktadır.

1.10. Arnavutluk Silahlı Kuvvetleri

Arnavutluk, komşularına nazaran askeri açıdan zayıf bir durumdadır. Balkanlar'daki tüm etnik Arnavutlar (Arnavutluk, Kosova, Makedonya'deki Arnavutlar) Ortodoks eksenini tarafından tecrit edilmiştir. Dolayısıyla kendisini tecrit altında hisseden Arnavutluk, birtakım ilave güvenlik arayışlarına yönelmiş, BİO (Barış İçin Ortaklık) programına dahil olmuş ve KAIK (Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi) ile AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği) Teşkilatına üye olmuştur. Arnavutluk ayrıca; ABD, Türkiye, Bulgaristan, Hırvatistan, Macaristan, Slovenya ile güvenlik ve işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. (Karagöl, 1995, 45). Arnavutluk; Türkiye ve ABD ile olan ilişkilerine özel bir önem ve öncelik vermektedir

1.10.1. Arnavutluk Silahlı Kuvvetlerinin Envanterindeki Silahlar

Arnavutluk silahlı kuvvetleri 60.000 kişilik bir kara ordusu, 2500 kişilik küçük bir Donanma ve orta büyüklükte, 6.000 kişiden oluşan Hava Kuvvetlerine ve 155.000 ihtiyata sahiptir. Askerlik yaşı 19'dur. Seferberlik halinde silah altına alabileceği 15-49 yaşı arasındaki erkeklerin sayısı 763,949'dur. Yılda 32,954 Arnavut genci askerlik çağına gelmektedir. Savunma bütçesi; 1991 yılı itibariyle 1 milyar Lek ile hükümetin harcamalarının yüzde 10'una karşılık gelmektedir. Kara Kuvvetleri; Sovyet sınırında konuşlu, dört piyade tugayı, bir tank tugayı ve üç topçu alayı ile altı deniz topçu (coastal artillery) taburu bulunmaktadır. 190 kadar Sovyet yapısı T-34 ve T-54 tankı bulunmaktadır. Topçusu; güncelliğini yitirmiş Sovyet ve Çin yapısı teçhizat, çekili top, havan, Çok Namlulu Roketler ve tanksavar silahlardan oluşmaktadır. Piyade Tugaylarında 130 zırhlı taşıyıcı bulunmaktadır. 11.000 civarındaki Hava ve Hava Savunma gücünün büyük bölümünü, hava savunma için görevlendirilmiş subaylardır. 1960'larında ve 1970'lerin başlarında Çin'den aldığı 100 savaş uçağı bulunmaktadır. Hava Kuvvetleri üç savaş bombardıman takımı (squadron), iki ulaştırma takımı, ve iki silahsız helikopter takımı bulunmaktadır. Hava savunmasını dört bölgeye yerleştirdiği, 22 adet Sovyet yapısı SA-2 füzesi ile sağlamaktadır. 2.000 mevcutlu Deniz Kuvvetleri, iki sahil savunma tugayı olarak teşkil edilmiştir. Çin

menşeli Torpedo ile dolaşan 37 sahil devriyesi bulunmaktadır.2 adet Sovyet yapısı Whiskey sınıfı deniz altısı ve bir mayın döşeme gemisi bulunmaktadır. (Nato review,2002,s.78).

1989 yılı rakamlarıyla, beş mekanize piyade alayı ve 10.000 kişilik iç güvenlik kuvveti bulunmaktadır. Bu kuvvetler 1991 yılında yeniden organize edilmiştir. Sınır Koruma Kuvvetleri; Tabur büyüklüğünde organize olmuş, 7,000 kişiden müteşekkil yedi taburu bulunmaktadır.(Nato Derg.1998,s23) İkili alanda, Türkiye'nin yanı sıra, İtalya, ABD ve Yunanistan, Arnavutluk Silahlı Kuvvetlerine yardımda bulunmaktadır. Ayrıca, NATO, 1994 yılında başlayan ve 1997 yılında yeniden organize edilen NATO-BİO Programı çerçevesinde Arnavutluk'a teknik işbirliği çerçevesinde yardımda bulunmaktadır. Ayrıca, NATO 1998 Haziran ayında Tiran'da bir BİO Hücresi açmış bulunmaktadır.

2. ARNAVUTLUK YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ

2.1. Haritası Ve Bayrağı

2.1. Yunanistan Haritası ve Bayrağı

2.2. Coğrafi Verileri

- Konum** : Güney Avrupa'da, Ege Denizi, İon denizi ve Akdeniz kıyısında, Arnavutluk ile Türkiye arasında yer almaktadır.
- Coğrafi konumu** : 39 00 Kuzey enlemi, 22 00 Batı boylamı
- Haritadaki konumu** : Avrupa
- Yüzölçümü** : 131,940 km²
- Sınırları** : toplam: 1,228 km
- sınır komşuları** : Arnavutluk 282 km, Bulgaristan 494 km, Türkiye 206 km, Makedonya 246 km
- Sahil şeridi** : 13,676 km
- İklimi** : Ilıman, kışlar yumuşak ve nemli, yazlar kuru ve sıcak geçer.
- Arazi yapısı** : Dağlar denizden başlayarak bir silsile oluşturmaktalar. Kuzeydoğuda billurlu dağlar, batıda Dinar sistemine bağlı sıradağlar ve Ege Denizinde adalar yer almaktadır.
- Deniz seviyesinden yüksekliği:**

En alçak noktası : Akdeniz 0 m
 En yüksek noktası : Olimpos Dağı 2,917 m
Doğal kaynaklar : Boksit, linyit, manganez, petrol, mermer, hidro enerji

Tarıma uygun topraklar : %20.45
 Daimi ekinler : %8.59
 Diğer : %70.96 (2005 verileri)

Sulanan arazi : 14,530 km² (2003 verileri)

Doğal afetler : Ara sıra depremler

2.3. Nüfus Bilgileri

Nüfus : 10,688,058 (Temmuz 2006 verileri)
Nüfus artış oranı : %0.18 (2006 verileri)
Mülteci oranı : 2.34 mülteci/1,000 nüfus (2006 tahmini)
Bebek ölüm oranı : 5.43 ölüm/1,000 doğan bebek (2006 tahmini)

Ortalama hayat süresi

Toplam nüfus : 79.24 yıl
 Erkeklerde : 76.72 yıl
 Kadınlarda : 81.91 yıl (2006 verileri)

Ort. çocuk sayısı : 1.34 çocuk/1 kadın (2006 tahmini)

HIV/AIDS - hastalıklarına yakalanan yetişkin sayısı : %0.2 (2001 verileri)

HIV/AIDS - hastalığı olan insan sayısı : 9,100 (2001 verileri)

HIV/AIDS - hastalıklarından ölenlerin sayısı : 100 den az (2003 verileri)

Ulus : Yunan

Nüfusun etnik dağılımı : Yunan %98, Türk ve diğer %2

Din : Yunan Ortodoksları %98, Müslümanlar %1.3, diğer %0.7

Diller : Yunanca %99 (resmi), İngilizce, Fransızca

Okur yazar oranı : 15 yaş ve üzeri için veriler

Toplam nüfusta : %97.5

Erkekler	: %98.6
Kadınlar	: %96.5 (2003 verileri)

2.4. Yönetimi

Ülke adı

Resmi tam adı : Yunan Cumhuriyeti

kısa şekli : Yunan

Yerel tam adı : Elliniki Dhimokratia

Yerel kısa şekli : Ellas or Ellada

Eski adı : Yunanistan Krallığı

Yönetim biçimi : Parlamenter Cumhuriyet

Başkent : Atina

İdari bölümler : 51 bölge ve 1 bağımsız bölge; Ayion Oros (Mt. Athos), Aitolia kai Akarnania, Akhaia, Argolis, Arkadhia, Arta, Attiki, Dhodhekanisos, Drama, Evritania, Evros, Evvoia, Florina, Fokis, Fthiotis, Grevena, Ilia, Imathia, Ioannina, Irakleion, Kardhitsa, Kastoria, Kavala, Kefallinia, Kerkyra, Khalkidhiki, Khania, Khios, Kikladhes, Kilkis, Korinthia, Kozani, Lakonia, Larisa, Lasithi, Lesvos, Levkas, Magnisia, Messinia, Pella, Pieria, Preveza, Rethimni, Rodhopi, Samos, Serrai, Thesprotia, Thessaloniki, Trikala, Voiotia, Xanthi, Zakynthos

Bağımsızlık günü : 1829 (Osmanlı İmparatorluğu)

Milli bayram : Bağımsızlık günü, 25 Mart (1821)

Anayasa : 11 Haziran 1975; Mart 1986 tarihinde yeniden düzenlenmiştir.

Üye olduğu uluslararası örgüt ve kuruluşlar: AG (Avustralya Grubu), BIS (Uluslararası İmar Bankası), BSEC (Karadeniz Ekonomik İşbirliği), CCC (Gümrük İşbirliği Konseyi), CE (Avrupa Konseyi), CERN (Avrupa Nükleer Araştırma Teşkilatı), EAPC (Avrupa - Atlantik Ortaklık Konseyi), EBRD (Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası), ECE (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu), EIB (Avrupa Yatırım Bankası), EMU (Avrupa Ekonomi ve Para Birliği), Avrupa Birliği, FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), G- 6, IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICC (Milletlerarası Ticaret Odası), ICFTU (Uluslararası Serbest Ticaret Birlikleri Konfederasyonu), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IDA

(Uluslararası Kalkınma Birliği), IEA (Uluslararası Enerji Ajansı), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finansman Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), IHO (Uluslararası Hidrografi Örgütü), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Inmarsat (Uluslararası Denizcilik Uydu Teşkilatı), Intelsat (Uluslararası Telekomünikasyon ve Uydu Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslararası Göçmen Teşkilatı), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), MINURSO (BM Batı Sahra Referandum Misyonu), NAM, NATO (Kuzey Atlantik Aşemblesi), NEA (Nükleer Enerji Kurulu), NSG, OAS (Amerika Devletleri Teşkilatı), OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü), OPCW, OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü), PCA (Daimi Hakemlik Mahkemesi), UN (Birleşmiş Milletler), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği), UNIDO (Endüstriyel Kalkınma Örgütü), UNIKOM (BM Irak-Kuveyt Gözlem Misyonu), UNMIBH (BM Bosna Hersek Misyonu), UNOMIG (BM Gürcistan Gözlem Misyonu), UPU (Dünya Posta Birliği), WEU (Batı Avrupa Konseyi), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WToO (Dünya Turizm Örgütü), WTrO (Dünya Ticaret Örgütü), ZC

2.5. Ekonomik Göstergeler

Ekonomiye genel bakış : Yunanistan, milli gelirinin yarısını karşılayan özel sektöre dayalı kapitalist ekonomiye sahip olduğu halde, devlet, girişimlerinin bazılarını da özelleştirmeyi planlamaktadır. Turizm, döviz kazancı sayesinde ülke gelirinin büyük bir oranını karşılayan endüstridir.

GSYİH : Satınalma Gücü paritesi - 251.7 milyar \$ (2006 verileri)

GSYİH - reel büyüme : %3.6 (2006 verileri)

GSYİH - sektörel bileşim : tarım: %5.1

Endüstri : %20.6

Hizmet : %74.4 (2006)

Enflasyon oranı (TÜFE)	: %3.3 (2006 verileri)
İş gücü	: 4.88 milyon (2006 verileri)
Sektörlere göre işgücü dağılımı	: endüstri %20, tarım %12, hizmet %68 (2004 verileri)
İşsizlik oranı	: %9.2 (2006 verileri)
Endüstri	: Turizm, gıda, tütün, tekstil, kimyasallar, metal ürünleri, madencilik, petrol
Endüstrinin büyüme oranı	: %2 (2006 verileri)
Elektrik üretimi	: 55.51 milyar kWh (2004)
Elektrik tüketimi	: 53.5 milyar kWh (2005)
Elektrik ihracatı	: 1.5 milyar kWh (2004)
Elektrik ithalatı	: 3.4 milyar kWh (2004)
Tarım ürünleri	: Buğday, mısır, arpa, şeker pancarı, zeytin, domates, şarap, tütün, patates, et ve süt ürünleri
İhracat	: 24.42 milyar \$ (2006)
İhracat ürünleri	: Sanayi malları, yiyecek ve içecek, petrol ürünleri
İhracat ortakları	: Almanya %12.4, İtalya %10.4, Birleşik Krallık %6.7, Bulgaristan %5.9, ABD %5.3, G.Kıbrıs %5.2, Türkiye %5.1, Fransa %4.2 (2005)
İthalat	: 59.12 milyar \$ (2006)
İthalat ürünleri	: Endüstri malları, gıda maddeleri, yakıtlar, kimyasallar
İthalat ortakları	: Almanya %12.7, İtalya %12.4, Rusya %7.8, Fransa %5.7, Hollanda %5.5, Suudi Arabistan %4.1 (2005)
Dış borç tutarı	: 301.9 milyar \$ (2006 verileri)
Para birimi	: Euro (EUR)
Para birimi kodu	: EUR
Mali yıl	: Takvim yılı

2.6. İletişim Bilgileri

Kullanılan telefon hatları	: 6.303 milyon (2005)
Telefon kodu	: 30

Radio yayın istasyonları	: AM 26, FM 88, kısa dalga 4 (1998)
Radyolar	: 5.02 milyon (1997)
Televizyon yayını yapan istasyonlar	: 36 (1995)
Televizyonlar	: 2.54 milyon (1997)
Internet kısaltması	: .gr
Internet servis sağlayıcıları	: 27 (2000)
Internet kullanıcıları	: 3.8 milyon (2005)

2.7. Ulaşım Ve Taşımacılık

Demiryolları	: 2,571 km
Karayolları	: 114,931 km (2004)
Su yolları	: 6 km
Boru hatları	: doğal gaz 1,166 km; ham petrol 94 km (2006)
Limanları	: Agioitheodoroi, Aspropyrgos, Irakleion, Pachi, Piraeus, Thessaloniki
Hava alanları	: 82 (2006 verileri)
Helikopter alanları	: 8 (2006 verileri)
Hava alanları	: 17 (2006 verileri)

(ciafactbook,2006)- www.ulkeler.net 20/04/2007)

2.8. Yunanistandaki Azınlıklar

2.8.1. Azınlık Kavramı

Azınlık kavramı ve azınlıklar konusu Türkiye-AB ilişkilerinin olduğu kadar, AB'nin de en önemli temaları ve öncelikleri arasında yer almaktadır. Türkiye-AB ilişkilerinde de zaman zaman kavramın birbirinden farklı yorumlanması ve farklı çerçeveye sahip olması nedeniyle görüş çatışmalarına yol açan bu konu, Yunanistan açısından da sorunlu bir yapıya sahiptir.

Türkiye azınlıklar konusunu Lozan Antlaşması ile çözüme kavuşturmuş olmakla beraber, Yunanistan açısından böyle bir durum söz konusu değildir. Öte yandan Lozan Antlaşması'nda sözü edilen ve Türkiye'de benimsenen azınlık kavramı ile AB'nin azınlık kavramı örtüşmemektedir. AB azınlık tarifini

belirlemede ve olguyu kavramlaştırmada BM’de temel alınan iki tanımı kullanmıştır. (Sonyel,1974,s.87) Bunlardan birincisi BM İnsan Hakları Komitesi Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonudur. Bu komisyon 1999’dan bu yana İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Alt Komisyonu adına sahiptir.

Raportör Francesco Capotorti’nin raporunda önerdiği, “...sayısal olarak bir devletin nüfusunun geri kalanına göre az olan, egemen olmayan konumda bulunan, üyeleri etnik, dinsel ya da dilsel açıdan nüfusun geri kalanından ayrılan özellikler taşıyan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumak amacıyla üstü örtülü bir dayanışma duygusu gösteren bir gruptur” tanımı bugünkü AB terminolojisindeki azınlık teriminin temelidir. Nitekim Avrupa Konseyi’nin Azınlıkların Korunması İçin Avrupa Sözleşmesi tasarısında da (1991) Capotorti’nin tanımı esas alınmıştır. (Mandacı ,Birsen, 2001,s.76)Avrupa Konseyi Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) tarafından hazırlanan tasarıda Capotorti’nin tanımından farklı olarak yurttaşlık da azınlık olmanın bir şartı olarak tanımda yer almıştır . Parlamenterler Asamblesi’nin Ulusal Azınlıklara Mensup Bireyler Hakkında İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Ek Protokol önerisindeki (1993) azınlık tanımı da aynı unsurları içermiştir.

Bu tanımlar temelinde azınlık olmanın ana öğelerini ortaya koymak mümkündür: Bunlardan birincisi farklılıktır. Azınlık, nüfusun geri kalanından ırksal, etnik, dilsel ya da dinsel açıdan farklı olmalıdır.İkincisi, sayı unsurudur. Azınlık farklı özelliklerini koruyabilecek ve devam ettirebilecek yeterli sayıya sahip olmalı, ama nüfusun geri kalanından sayısal açıdan az olmalıdır. Nüfusun coğrafi dağılımı burada önemli değildir. Üçüncüsü, başat olmama koşuludur. Bu gruplar nüfusun geri kalan kısmına egemen olmamalıdır. Bazen sayıca az olan egemen gruptan çoğunluğu korumak gerekebilir. Dördüncüsü, azınlıkların yurttaş olması gerekir . Yabancılar, göçmen işçiler ve mülteciler azınlık kapsamı dışındadırlar. Beşincisi, azınlıklar azınlık bilincine sahip olmalıdırlar . (İnanç,2004,s.78) Bu tip grupların azınlık olabilmek için devlet tarafından hukuksal açıdan tanınması zorunluluğu tartışmalı bir konudur. Capotorti’nin tanımı çerçevesinde böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Buradan da anlaşılacağı gibi AB açısından esas olan azınlık kavramı dinî niceliğe göre düzenlenmemiştir. AB'nin azınlık kavramını en somut hâli ile "Helsinki Zirvesi Milenyum Deklarasyonu" ile "Helsinki Nihaî Kararları'nda" yer almaktadır. Buna göre, AB üye ve aday ülkelerin bünyesinde barındırdığı altkültürel grupların farklılaşmaları birer azınlık olarak kabul etmektedir. (Bilici, 1997,s.63) Bir başka deyişle AB'nin penceresinden "çoğunluktan olmayan herkes azınlığa aittir".

AB'nin kullandığı terminolojiye göre kurucu, egemen ve etkin olmayan bütün dinî, siyasî, ırkî, etnik, mezhebî ve kültürel topluluklar birer azınlıktır. Bütün azınlıkların bütün hak ve sorumlulukları kanunlarla düzenlenmeli ve bu düzenlemelere herkes riayet etmelidir.

AB'nin azınlıklar konusunda öngördüğü felsefî tercih bütün üyeler ve adaylar için geçerli de olsa, hemen her ülkenin kendisini diğerlerinden ayıran nicelikleri ve dinamikleri, aynı reçetenin uygulanmasını güçleştirmektedir. (Bilici, 1997,s.67) Nitekim Türkiye'nin AB'nin "azınlık" kavramının benimsenmesinden doğabilecek gelişmelerden duyduğu kaygı başka üye ve aday ülkeler tarafından da farklı ifadelerle paylaşılmaktadır. O nedenle AB'de bütün üyeleri bağlayan ve bütün üyelerin uymak için özen gösterdikleri bir azınlık kavramından ve tariften söz edilemez. Azınlıklar konusunda AB müktesebatında iki temel belge mevcuttur. Her iki belgede Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmıştır.

2.8.1.1. AB'de Azınlık Kavramının Gelişimi

Avrupa'da azınlıklar konusu ve azınlıkların korunması tartışmaları 19. Yüzyılın ikinci yarısından bu yana devam etmektedir. Konunun gündeme gelmesi imparatorlukların tasfiyesi sürecinin hızlanması ve sınırların yeniden çizilmesi ile olmuştur. (Bilici, 1997,s.73) Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra azınlıklar konusu devletler için azınlıklar üzerinden politika yapma imkânı olarak görülmüştür. O nedenle Avrupa'daki bütünleşme sürecinde azınlıklar konusunun yeniden ısınması, Avrupa'nın küresel boyutta bölgesel güç olmaya yönelmesinde müracaat ettiği bir yöntem olarak da görülmektedir.

Nihayetinde imparatorlukların tasfiyesi sürecinde kullanılan bu yöntemin, ulus-devletlerin tasfiyesinde de değerlendirilmesi mümkündür. AB için uluslararası yönetim yapısının gerçekleştirilmesi ve korunması doğrudan kendi terminolojisinde yer aldığı şekli ile azınlıkların himayesi olasıdır. (Bozkurt, 1987, s.83-87)Çünkü böyle bir değişimde azınlık kabul edilen veya kendisini azınlık kabul edenler açısından sadakat ulusa veya ulusal yapıya değil, uluslararası yapıya yönelir. Onlar açısından onları tanıyan, tescil eden ve himayesine alan, ayrıca ulusal sistemi de bağlayan uluslararası yapı esas olur.

Bu arada her üye ve aday ülke içerisinde değişecek dengeler, dinamiklerin yeniden yapılanmasını ve sıralanmasını sağladığı gibi, bütün ülkelere salık verilen çok kültürlülük, AB'nin varlığını dayandırdığı çoğulcu demokrasi ve açık topluma da dayanak sağlamaktadır. İyimser bir bakış açısı ile “demokratik Avrupa kültürünün yayılması” ve kötümser bir bakış açısı ile “Avrupa'nın gizli gündemini masum ilkeler vasıtasıyla dayatması”, sınır aşan uygulamalar ve yaptırımlarla desteklenerek, Avrupa kimliğinin oluşturulmasında büyük önem taşıyor. (Canbolat,1994, s. 69-85.)Nitekim risk altındaki, kaybolmaya yüz tutmuş dillerin desteklenerek yeniden kullanımının sağlanmaya çalışılması, farklı ülkelerde yaşayan, fakat aynı dili konuşan insanlar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi yönündeki çabalar, siyasî sınırlarla ayrılan azınlık grupların ilişkide olması ve tamamının ortak uluslararası Avrupa ölçütlerini esas alması temel öncelik olarak öne çıkıyor.

Bir örnek vermek gerekirse, AB Yunanistan'da adı Mehmet olan bir kimseye, dinen Müslüman, kültürel bakımdan Trakyalı, etnik açıdan Türk taabiyet yönünden Yunanistan Cumhuriyeti vatandaşı ve bunların hepsini kapsayan ve koruyan bir şekilde AB yurttaşı olma imkânı vermiştir. (Çiçek, 1995, s. 228-234)Bu sosyal kimliklere, sınıfsal, kültürel ve demografik nicelikler de eklenebilir.

1990'ların başından beri, belli ölçütlerin kabul edilmesi ve bunların uygulanmaya başlanması, bu felsefî tercihin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle ideolojik kamplaşma yerini kimlik sorunlarına bırakırken, mevcut ve muhtemel etnik ihtilâflar gündemde yerini almıştır. Küresel ve bölgesel süreçler etnik anlaşmazlıkların “önemini ve değerini” yükseltirken, ideolojik kamplaşma döneminde “katılığı” ile dikkat çeken

Yunanistan'ın, ideolojik kamplaşma dönemi sonrası süreçte de, azınlıklar konusunda katılığını koruduğu görülmektedir.

2.8.1.2. Azınlıklar Konusunda Birlik İçi Görüş Ayrılıkları

AB müktesebatında azınlıklar konusunda “en temel iki belge” olarak "Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi" ile "Bölgesel Diller veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı" dikkat çekmektedir. 1998'de yürürlüğe giren Ulusal Azınlıklar Sözleşmesi, 2002 yılı sonunu kadar 36 Konsey üyesi tarafından imzalanmış, bunlardan 27'si sözleşmeyi onaylamıştır. Bir diğer deyişle 9 üye onaylamamıştır. (Canbolat,1994, s. 93.)Polonya, Litvanya ve Letonya AB'ye aday ülke konumundayken sözleşmeyi onaylamadıkları halde bunlarla tam üyelik müzakerelerine başlanmış müzakerelerin bitiminde sözleşmeyi onaylamışlardır. Bu durum AB açısından azınlıklar konusunun “gerektiğinde esneklik gösterilmeye uygun” bir mesele olduğunu ortaya koymaktadır.

Sözleşmede azınlık bireyleri lehine tanınan hakların kapsamı şu ifadelerle yer almaktadır: "Taraftar, ulusal azınlıklara mensup kişilerin kültürlerini sürdürmeleri, geliştirmeleri ve kimliklerinin temel unsurları olan dil, din, gelenek ve kültür mirasların korumaları için gerekli şartları geliştirmeyi taahhüt ederler.” Bu çerçevede, sözleşmede, azınlık bireyelerine, kendi dillerinde basın - yayın organları sahibi olma, eğitim ve öğretim kurumları kurma ve yönetme hakkı tanınmaktadır. (İnanç,2004,s.82) Keza, bireyler, kendi dillerinde ad ve soyadı kullanabilir, kendi dillerinde levha, tabela, sokak ismi ve topografik göstergeler kullanabilirler.

Fransız hükûmetinin şartı imzalamasına karşı çıkan Cumhurbaşkanı Chirac, Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Mahkeme, 14 Haziran 1999'da, şartın Fransız Cumhuriyeti'nin bölünmez bütünlüğü, vatandaşların yasalar önünde eşitliği ve Fransız halkının tekliği gibi temel ilkelere aykırı hükümler içerdiğini vurgulayarak olumsuz bir karar alması üzerine Başbakan Jospin, şartın onanması için anayasa değişikliği yapmak istemişse de, Chirac bu öneriyi de reddetmiştir. (Cumhuriyet,21/06/1999) 25 dilin konuşulduğu 58 milyonluk Fransa'da yaklaşık 7 milyon insan Fransızca dışında bir dil kullanmaktadır. Bunlar arasında, Almanca konuşan 1.500.000 Alsaslı, 80.000 Basklı, 500.000 Bröton, 100.000 Roman 260.000 Katalan, 281.000 Korsikalı, 90.000 Flaman, 250.000 Provençalı, 250.000

Oksitan, 350.000 Frank, 750.000 Portekizli, bir milyon İtalyan ve 2.5 milyon Kuzey Afrikalı sayılabilir. (Friedrich Ebert Vakfı, 1997. s.112-117) Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı onaylamayan ve Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesini imzalamayan Fransa, ülkesinde ulusal azınlıkların bulunmadığını ileri sürmektedir. Aynı gerekçeyle BM KSHS'nin 27. Maddesinin kendisine uygulanamayacağını duyurmuştur.

Fransa, 1999'da yayımladığı bir bildirgeyle Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı ancak bazı yorumlar getirerek onaylayacağını duyurmuş, örneğin Şartın amacını azınlıkların tanınması ve korunması değil, sadece Avrupa dil mirasının geliştirilmesi olarak gördüğünü, Fransa'nın yurttaşları arasında etnik, dilsel ve ırk açısından hiçbir ayrı muamele yapamayacağını ve Fransa'nın sadece Fransız halkını tanıdığını söylemiş ve birçok maddeyi de bu çerçevede yorumlamıştır.(Mandacı ,Birsen, 2001,s.83) Onun bu yaklaşımı, azınlıkların korunması konusunda pek istekli olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte Fransa Korsika'ya özerklik vererek Korsikaca'ya hukuksal statü tanımıştır. Birçok alanda Fransızca uygulanan tek dil olmasına rağmen, çok sınırlı da olsa bazı dillerin öğrenimine ve basında kullanılmasına izin verilmiştir. Ama dil grupları arasında eşit muamele olduğu yoktur. Örneğin Flamanca kanunen korunan diller arasında yer almamakta, buna karşılık Korsikan dili bölgesel özerklik statüsü altında korunmaktadır. AB'nin en önemli ikinci ülkesi olan Fransa, AB'nin benimsediği politikayı ülkesinde tam olarak uygulamamaktadır.

AB'nin azınlıklar konusunda izlediği siyasetin “üye olanı razı edemediğini, aday olana dayatma” hâlini alması, AB'nin azınlıklar konusundaki görüşleri ile ilgili spekülasyonların artmasına yol açmaktadır. Bilhassa AB'nin Orta Doğu politikası ve Avrupa Ordusu'nu kurma yönündeki çabaları ile Almanya'nın AB içerisindeki ağırlığı, Birlik'in azınlıkları korumak için ürettiği politikaların “etnik parselizasyon” amacı güttüğü iddiası ile eleştirilmesine yol açmaktadır. Bu görüşte olanlar, AB'nin hedefinin Orta Doğu'nun anahtarı olan suyu, yani Fırat ve Dicle ırmaklarını kontrol altına almak olduğu ve , Barcelona Konferansı'nda ortaya atılan "Avrupa Akdeniz Ortaklığı" fikrinin bunun bir yansıması olduğu görüşündedir. AB üyesi devletlerin tamamının azınlık sorunu bulunmakla birlikte, bunların bir bölümü ya gündemden uzak tutulmakta ya da olduğu inkâr edilmektedir.

Yunanistan'ın azınlık politikasına bakıldığında, azınlıkların özelliğine göre her iki eğilimin de tercih edildiği görülmektedir. (İKV Yayınları, 1996, s.23-25)AB üyesi diğer ülkelerin azınlıklar konusunda hukuka riayet etmemesi Yunanistan'ı ihlaller konusunda cesaretlendirmiştir.

2.8.1.3. Azınlıklar Konusunda Kurum Ve Kararlar

Bugün azınlıkların korunabilmesi için gerekli düzenlemelerle uğraşan ve AB'nin kendine referans aldığı üç örgüt bulunmaktadır. Bunlar BM, AGİT ve Avrupa Konseyi'dir. Avrupa'da azınlık alt rejimi açısından AGİT ve özellikle Avrupa Konseyi bünyesinde yapılan çalışmalar ve ortaya konan belgeler öncelikli öneme sahip olmakla birlikte, bu çalışmaların BM'de yürütülenlerden kopuk olmadığı, aksine onu bölgesel düzeyde geliştirmeye yönelik olduğu gözden kaçmamalıdır.

BM Antlaşması, azınlıkların korunmasını azınlık hakları çerçevesinde değil, insan hakları çerçevesinde ele almıştır. Antlaşmanın 1., 13., 62. ve 76. maddeleri örgütün konuya verdiği önemi göstermenin yanı sıra azınlık haklarının artık negatif haklarla sınırlı olduğunu ilân etmiştir. (Friedrich Ebert Vakfı, 1997. s.127) Ayrımcılık önlenmiş, fakat azınlıkların özelliklerini korumalarına yardımcı olacak ayrıcalıklar getirilmemiştir. Ama birtakım gelişmeler bu durumun gerçekle bağdaşmadığını göstermiş ve BM çerçevesinde Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (1948) , Irk Ayrımının Bütün Biçimleriyle Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (1965) , 1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (KSHS/özellikle 27. Md.), Ulusal ya da Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Haklarına İlişkin Bildirge (1992) kabul edilmiştir. (İnanç,2004,s.84 Azınlıklar konusunda BM sistemi içinde en ileri metin 1966'da yapılan ve 1976'da yürürlüğe giren KSHS'dir . Sözleşme'nin 27. Maddesinde “etnik, dinsel ya da dilsel azınlıkların varolduğu devletlerde, bu azınlıklara mensup bireyler, kendi gruplarının diğer üyeleriyle birlikte, kendi kültürlerini yaşama, kendi dinlerini ifade etme, bunun gereklerini yerine getirme ve kendi dillerini kullanma haklarından yoksun bırakılamazlar” hükmü yer almıştır .

BM sistemi çerçevesinde son olarak 1992 ve 1993 yıllarındaki bildirgelere yer vermek gerekir. Aralık 1992'de yayımlanan Ulusal ya da Etnik, Dinsel ve Dilsel

Azınlıklara Mensup Kişiler Hakkında BM Genel Kurul Bildirgesi'nin 1. Maddesinde devletlerin kendi topraklarındaki azınlıkların “kimliğini geliştirme ve varlığını koruma” gereğine gönderme yapılmış, 2. Maddesinde ise 1966 sözleşmesinin 27. Maddesindeki haklar tekrarlanmıştır. Ulusal azınlıkların da dahil edildiği bu bildirgenin belki de en önemli yanı, sadece azınlık haklarını içeren ilk uluslararası belge niteliğini taşımasıdır. BM çerçevesinde azınlıklara ilişkin hükümlerin yer aldığı son belge, 25 Haziran 1993'te BM Dünya İnsan Hakları Konferansı sonunda ilan edilen Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı'dır. (İnanç,2004,s.97) Bu bildirme bir öncekini esas almış ve azınlıklara mensup kişilerin haklarının etkin bir biçimde korunması için araçlar geliştirmesi çağrısında bulunmuştur .

AB Komisyonu'nun azınlıklar konusuna ilişkin çalışmaları 1980'lerin başına kadar uzanmaktadır. Komisyon 1984'te çok az kullanılan dillerin durumu hakkında önemli bir çalışma yayımlamıştır. Bunu, 1990'da yayımlanan, AB'ye, o zamana kadar, en son katılan Yunanistan, İspanya ve Portekiz'deki dil azınlıklarının durumunu ele alan bir inceleme izlemiştir.(Fenton, 2001, s.73-86) Ayrıca Komisyon, Euromosaic ve 1987'den beri faaliyet gösteren MERCATOR (The European Network for Information, Documentation and Research) gibi dil azınlıklarını inceleyen çeşitli kurumlarla da işbirliği içinde olmuştur. Komisyon, genişleme süreciyle birlikte azınlıklar konusuyla daha yakından ilgilenmeye başlamıştır. Komisyon ayrıca Kopenhag Kriterleri doğrultusunda aday ülkelerdeki gelişmelere ilişkin hazırladığı ilerleme raporlarında, bu ülkelerdeki azınlıkların durumlarına ilişkin değerlendirmeler yaparak konuyu sürekli gündemde tutmuştur. (Bilici, 1997,s.67)Komisyon, Nisan 1997'de hazırladığı ve azınlık dillerini ele aldığı bir raporunda , AB'nin özellikle genişleme sürecinde sorun çıkartacağını düşündüğü bu konuyla yakından ilgili olduğunu belirtmekte, halen Birlik içinde 40 milyondan fazla insan tarafından 30'dan çok azınlık dilinin ve bölgesel dilin konuşulduğunu ve bu dilleri konuşan kimselerin korunması için çaba harcandığını vurgulamaktadır.

Yapılan tahminlere göre, Avrupa'nın tamamında 100 milyon insan tarafından konuşulan 200 civarında azınlık dili bulunmaktadır. AB tarafından bu dillerin desteklenmesi için 1995'te 4 milyon ECU değerinde 170 projenin finanse edildiği, 1996'da da aynı miktarda tahsisatta bulunulduğu, 10 aday ülkede azınlık dilleri programının yürütüldüğü ve Komisyon'un bunlara yardımlarda bulunduğu belirtilmektedir. Kısacası, Komisyon bölgesel dil ve kültürler ile azınlık dil ve

kültürlerinin korunması ve bunların teşvik edilmesi yönünde yoğun çaba harcamaktadır. (Cornell,1998, s.102-104)Komisyon, özellikle sınır ötesi azınlıkların korunmasıyla, farklı ülkelere dağılmış durumda olan dil gruplarının aralarındaki ilişkilerin geliştirileceğini ve böylece de bölgeler arası düzeyde bir ortak çıkar sağlanıp, AB'nin bütünleşmesine önemli katkılarda bulunabileceğini düşünmektedir.

Örneğin, Fransa ve İspanya'da Bask dili veya Fransa, İrlanda ve İngiltere'de Celtic dili konuşan gruplar arasındaki ilişkilerin gelişmesi böyle bir amaca hizmet edebilecektir . Komisyon ayrıca, azınlıkların korunması konusunda Avrupa Konseyi tarafından benimsenen belgelere de atıflar yaparak bunun hukuksal temelini oluşturmaktadır. Buna ilişkin hazırlanan raporda ise, bu ülkelerdeki azınlıkların durumunun iyi olmadığı belirtilmiştir. Sadece Romanya'da birtakım iyileştirmelerin varlığından söz edilmiştir . Avrupa Komisyonu'un azınlıkların korunmasında gösterdiği duyarlılık, 3-4 Haziran 1999'da Köln Avrupa Konseyi toplantısına sunduğu “Aday Ülkelerde Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Anti-Semitizm” başlıklı görüş raporuyla bir kez daha ortaya konulmuştur. Son olarak, Komisyon, bölgesel dil ve kültürler ile azınlık dil ve kültürlerinin korunması ve bunların teşvik edilmesi için alınacak önlemlere verdiği desteği ifade eden bir rapor hazırlamıştır . (Fenton, 2001, s.87-89)Raporda Avrupa resmî dillerine ek olarak kullanılan 40'tan fazla dilin Avrupa yurttaşları tarafından paylaşılan kültürel mirasın bir parçasını oluşturduğu ve Avrupa yurttaşlığının temel özelliğinin bu dilsel ve kültürel kimliklere saygı göstermek olduğu ve bu dillerden bazılarının gelecek 50 yıl içinde kaybolacağı belirtilerek AB'nin, bunların korunması ve geliştirilmesi için oynayabileceği rol üzerinde durulmuştur. Komisyon'un yanı sıra azınlıklarla yakından ilgilenen bir başka AB kurumu da Avrupa Parlamentosu'dur. Gerçi AP'nin henüz AB'nin bir yasama organı haline gelmediği ve burada alınan kararların bağlayıcı niteliği bulunmayan tavsiye niteliğindeki kararlar olduğu düşünülebilir. Ama AP bir yandan AB ülkelerinin kamuoylarındaki eğilimleri yansıtması, öte yandan yeni ülkelerin Birliğe alınmasında son sözü söylemesi ve nihayet, verilecek yardımları onaylaması bakımından önemli bir konumdadır. AP çok ötelelerden beri insan haklarıyla yakından ilgilenen bir kuruluş olmuştur. AP'nun 10 Şubat 1977'de temel haklar konusunda yayımladığı bir bildirge Komisyon ve Konsey tarafından benimsenmiştir. (Denk, 1999,s.67) Bu bildirge 1989'da

geniştirilerek Temel Hak ve Özgürlükler Bildirgesine dönüşmüştür . Son olarak, AP Temel Hak ve Özgürlükler Komitesi'nce bu bildirgeye dayanan Temel Haklar Sözleşmesi hazırlanmıştır.

AB yurttaşlarının temel haklarını ve AB'nin yurttaşlarına karşı sorumluluklarını düzenleyen bu belge, 13-14 Ekim'de Fransa'nın Biarritz kentinde gerçekleşen AB zirvesinde devlet ve hükümet başkanlarınca da benimsenmiştir. Sözleşme'de, sayılan hakların AİHS'ce garanti altına alınmış temel hak ve özgürlükleri içerdiği, bu hak ve özgürlüklerin çerçevesinin belirtilen anlaşmaya uygun olması gerektiği vurgulanmakta ve bu maddelerden hiç birinin, Topluluk kanunları, uluslararası hukuk, Topluluğun, Birliğin veya üye ülkelerin onayladığı, AİHS dahil olmak üzere tüm uluslararası anlaşmalarda belirtilen hükümlerin ihlali yolunda yorumlanamayacağı belirtilmektedir. Sözleşme'nin azınlıklarla ilgili olabilecek kısımlarında ise, her şeyden önce, herhangi bir temele dayalı ayrımcılığın önlenmesi ve Avrupa Topluluğu'nun kurucu anlaşması ve AB anlaşmalarının uygulama kapsamı içinde ve bu anlaşmaların öngördüğü durumlar haricinde milliyete dayalı tüm ayrımcılıkların engellenmesi istenmekte, (İnanç,2004,s.92) ayrıca AB'nin kültür, din ve dil farklılıklarına saygı gösterdiği vurgulanarak, azınlık haklarına ve azınlıkların korunması gerekliliğine işaret edilmektedir.

AP, temel insan hakları çerçevesinin dışında, münhasıran azınlıklar konusuyla da yakından ilgilenmiştir. AP bugüne değin aldığı pek çok kararla, AB içindeki azınlık dillerini ve kültürlerini koruma ve geliştirme hakkı gibi kültürel öğeler üzerinde hassasiyetle durmuştur. Bununla birlikte AP, AB içinde etnik temelli ayrılıkçı hareketleri sert bir dille kınamıştır. Ayrıca AP'nun konuya ilişkin ilgisi AB'yle de sınırlı kalmamış, AB dışındaki azınlık sorunları da Parlamento'nun ilgi alanında yer almıştır. AP, 16.10.1981 tarihli "Bölgesel Dil ve Kültürlerle İlgili Topluluk Şartı" ve "Etnik Azınlıkların Haklarına İlişkin Şart" hakkındaki kararında, bölgesel dil ve kültürlerin resmi müfredata alınmasını, bölgesel dillerde eğitim yapılmasını, kültürel etkinlikler için azınlıklara mali yardım verilmesini, bu dillerin kitle iletişimde kullanılmasını, azınlıklara mensup bireylerin resmi kurum ve mahkemelerde kendi dillerini kullanmalarına izin verilmesini ve bölgesel kültürleri teşvik edici projelere mali destek sağlanmasını istemiştir. 30.10.1987 tarihli AT'da bölgesel ve etnik azınlıkların dilleri ve kültürleri hakkındaki kararda ise Üye

Devletlerin dilsel azınlıklarını yasayla tanımalarının gerekliliği belirtilmiş, demokratik bir Avrupa'nın inşasında bölgelerin rolünden yola çıkarak bölgesel özerkliğin güçlendirilmesi çağrısında bulunulmuş, (Özbudun ve Demirer, 2006) eğitim, idari ve yasal düzenlemeler, kitle iletişimi, kültürel altyapı, sosyo-ekonomik v.b. alanlarda bölgesel ve azınlık dillerinin kullanımının teşvik edilmesi tavsiye edilmiştir.

9.2.1994 Tarihli AT'de dilsel ve kültürel azınlıkların haklarının ele alındığı bir kararda da (Herhangi Bir Kimsenin Kendi Dilini Konuşması Hakkındaki Karar) benzer istekler dile getirilerek, Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nın üye devletlerce imzalanması çağrısında bulunulmuştur. Bununla birlikte AP'nin, azınlıkların siyasal statüsü konusuna fazla değinmediği ve bunu devletlerin tercihine bıraktığı gözlenmiştir. Tüm bunlarla birlikte AP, 1993 yılından beri her yıl AB'de insan haklarına saygı konusunda bir rapor kabul etmektedir. 1996, 1997 ve 1998 raporlarının önemli bir kısmını ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadele, ekonomik, sosyal ve kültürel haklara saygı, eşitlik ve ulusal azınlıkların hakları konuları oluşturmuştur. (Fenton, 2001, s.102-105) Ayrıca Parlamento üye devletlerin Bölgesel ve Azınlık Dilleri Anlaşmasını onaylamalarını da isteyerek, Birlik içinde temel haklara saygının güvence altına alınmasının önemini altını çizmiştir . Parlamento ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konularına da özel bir önem vererek bu konuda bazı kararlar almıştır .

AB dışındaki Avrupa ülkelerindeki azınlık sorunlarıyla da yakından ilgilenen AP, özellikle AB ile bütünleşme sürecine girmiş ülkeleri yakından izlemekte ve bu ülkelere ilişkin tavsiye kararlar almakta, onları kınamakta veya bu ülkelere ekonomik yaptırımlar uygulamaktadır. 41 Üye devletin yer aldığı Avrupa Konseyi çerçevesinde yürütülen çalışmalarda da BM sistemine yakın bir gelişme yaşanmıştır. Avrupa Konseyi'nin azınlıkların korunmasına ilişkin başlıca belgeleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS/14. md. ayrımcılık yasağı), Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı (1998'de yürürlüğe girdi) ve Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi'dir (1998'de yürürlüğe girdi). AİHS'nin 14. Maddesinde, ayırım gözetmeme ilkesi çerçevesinde, "ulusal bir azınlığa mensubiyet" ölçütü getirilmiş, (İnanç,2004, s. 37-38)ama azınlıklar bakımından özel haklara yer verilmemiştir.

Azınlıkların korunması ve onlara birtakım özel haklar verilmesi yönündeki eğilim güçlenince, sözleşmeye ek bir protokolle, azınlık haklarının insan haklarını koruma sistemine katılması için çeşitli girişimlerde bulunulmuş, fakat bunlar sonuçsuz kalmıştır. Avrupa Konseyi'nin azınlıkların korunmasına ilişkin girişimleri, Doğu Bloku'nun çözülüşü sonrası azınlık sorunlarının Avrupa'da barış ve istikrarı tehdit edici bir potansiyel taşıdığı görülmeye başlanmıştır. Konsey, AGİK Kopenhag Belgesinde ulusal azınlıkların korunmasına ilişkin siyasi taahhütleri benimseyerek işe başlamıştır. Ardından da azınlıklara ilişkin ayrı bir güvence sistemi oluşturma yolunu tercih etmiştir. Bu çerçevede Avrupa Konseyi Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu, 1991'de Azınlıkların Korunması İçin Avrupa Sözleşmesi tasarısını hazırlamıştır. Bunun yanı sıra Kasım 1992'de imzaya açılıp, 1998'de beş devletin onaylamasıyla yürürlüğe giren ve Ağustos 2000 itibarıyla 9 ülke tarafından onaylanmış, (İnanç,2004,s.109) 14 ülke tarafından sadece imzalanmış olan Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı da dil azınlıklarının bu kimliklerini koruma yönünde atılmış önemli bir adımdır.

Anlaşmanın girişinde bölgesel ve azınlık dillerinin korunmasının Avrupa'nın kültürel geleneklerinin ve zenginliklerinin korunmasına ve bunların geliştirilmesine bir katkı olduğu, kültürlerarasıcılık ve çokdillilik değerleri çerçevesinde resmi dillere zarar vermeden bölgesel ve azınlık dillerinin korunması ve teşvik edilmesinin, kültürel farklılıklar ve demokrasi ilkelerine dayanan bir Avrupa'nın inşası açısından önemli bir yere sahip olacağı vurgulanmaktadır. Sözleşme, göçmen dillerinin ve resmi dillerin diyalektlerinin, devletin resmi dilinden farklı olarak, nüfusun geri kalanından sayıca daha az olan ve devletin bir bölgesinde geleneksel olarak bir grup tarafından kullanılan diller olarak tanımladığı "bölgesel ve azınlık dillerine" dahil edilemeyeceğini belirtmiştir. (Denk, 1999,s.67)Ama herhangi bir toprak parçası üzerinde yoğun olarak konuşulmayan diller sözleşme kapsamında sayılmıştır. Şart, devletlerin bu dilleri tanımalarını, bu dillerin coğrafi alanlarına saygı göstermelerini, bu dillerin yararına olumlu eylemler gerçekleştirmelerini, örneğin bu dillerin gelişimini sağlayacak araştırma ve çalışmalar yapılmasını, kamusal ve özel yaşamda yazılı ve sözlü olarak bu dillerin kullanılmasının teşvik edilmesini ve kolaylaştırılmasını, bu dilleri kullanan kimselerle, diğer dil grupları arasındaki kültürel ilişkilerin geliştirilmesini, bu dillere yönelik her türlü ayrımcılığın giderilmesini ve iki veya daha çok devlette kullanılan bölge ve azınlık dilleri için

ulusötesi karşılıklı ilişkilerin kurulması için uygun şartların oluşturulmasını istemektedir (2. Böl., 7. Md). Ayrıca bu dillerin eğitim, yargı, yönetim ve kamu hizmetlerinde, basın, kültürel etkinlik, ekonomik ve sosyal yaşamda etkin hale getirilebilmesi için neler yapılabileceği ve ne gibi önlemler alınabileceği üzerinde durmaktadır (3. Böl). (İnanç, 2004, s. 103-127) Bundan başka 1993'te Konsey'in Viyana Bildirgesi'nin "Ulusal Azınlıklar" başlıklı 2. Ek'inde bu konuda hukuksal yükümlülükler içeren bir metin oluşturulması gereği vurgulanmış, bu çerçevede Bakanlar Komitesi konuya ilişkin bir çerçeve sözleşme hazırlanmasını kararlaştırmıştır. Sonuçta 1995'te imzaya açılan, 1 Şubat 1998'de yürürlüğe giren ve Ağustos 2000 itibariyle 32 devlet tarafından onaylanmış (bunlardan üç tanesi Konsey üyesi değildir), 8 ülke tarafından sadece imzalanmış ve 4 ülke tarafından henüz imzalanmamış bulunan Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi ortaya çıkmıştır. Bağlayıcı olan Çerçeve Sözleşme, azınlıklara mensup bireylere birtakım haklar getirmiştir.

Bunlar arasında kendi dillerini öğrenme, bu dilde bilgi edinme ve ifade hürriyetine sahip olma, yayın yapma, eğitim kurumları açma, bu dillerde ad ve soyadı kullanma, örgütlenebilme, sınır ötesi ilişkiler kurabilme ve zorla asimile edilmeme hakları bulunmaktadır. Ayrıca dikkat edilmesi gereken bir nokta, sözleşme sadece azınlıkların dil, din, gelenek ve kültürlerinin korunmasını istemekle kalmamakta, aynı zamanda bunların teşvik edilmesini de öngörmektedir. Ulusal azınlık tanımına yer verilmeyen Sözleşme'nin başlangıcında, Avrupa tarihindeki altüst oluşların ulusal azınlıkların korunmasının istikrar, demokratik güvenlik ve barış için vazgeçilmez olduğunu gösterdiği belirtilerek, çoğulcu ve gerçek anlamda demokratik toplumda, ulusal azınlığa mensup bireylerin etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliğine saygı gösterilmesinin ötesinde, bu kişilerin kimliklerini ifade etme, koruma ve geliştirmelerini sağlayacak uygun şartların oluşturulması gerektiği vurgulanmış, 1. Maddede ise ulusal azınlıkların ve bu azınlıklara mensup bireylerin hak ve hürriyetlerinin korunmasının insan haklarının ayrılmaz bir parçasını oluşturduğu ifade edilmiştir.

Çerçeve Sözleşme'de sadece "ulusal azınlık"lardan söz edilmesinin nedeni olarak Açıklayıcı Not'ta, bu kavramsal tercihin AİHS'nin 14. Maddesinde "ulusal azınlık" ifadesinin kullanılmasından kaynaklandığı belirtilmiştir . Doğrudan

uygulanabilir nitelik taşımayan Çerçeve Sözleşme'nin getirdiği denetim mekanizması, Bakanlar Komitesi'nin taraf devletlerin belli aralıklarla vereceği raporları değerlendirmesiyle sınırlıdır. (Denk, 1999,s.97) Bununla birlikte Avrupa Konseyi'ne bağlı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) gibi etkin bir mekanizmanın bulunduğu da unutulmamalıdır . Tüm AB ülkelerinin üyesi olduğu AGİT çerçevesinde azınlıkların korunmasıyla ilgili başlıca metinler arasında İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantı Belgesi (1990), Yeni Avrupa İçin Paris Şartı (1990), İnsani Boyut Konferansı Moskova Toplantı Belgesi (1991) ve Cenevre Ulusal Azınlıklara İlişkin AGİK Uzmanlar Toplantısı Raporu (1991) sayılabilir.

AGİT çerçevesinde çıkartılan belgeler, hukuksal bağlayıcılığı olmamasına rağmen önem taşımaktadır. Başlangıçta azınlıklar yalnızca kültürel işbirliğine katkıda bulunabilecek unsurlar olarak görülürken bugün azınlık hakları, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkeleri çerçevesinde ele alınmaktadır. AGİT çerçevesinde azınlıklara mensup bireylere eşitlik sağlanması amacından, azınlıkların etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliklerinin tanınmasına ve korunup geliştirilmesine geçişin en önemli dönüm noktasını 1990 tarihli Kopenhag Belgesi oluşturmuştur.

Bunu Kopenhag Belgesi'ndeki ilkeleri tekrarlayan ve azınlıklara birtakım siyasal haklar verilmesini öneren 1991 tarihli Ulusal Azınlıklara İlişkin Uzmanlar Toplantı Raporu (Cenevre Raporu) izlemiştir . Bunlar, AGİT azınlıklar rejiminin temel ilkelerini ihdas etmişlerdir. (www.ihami.anadolu.edu.tr/belgeliste.asp?parm=2&bas=I.21/4/2007) Cenevre Raporuna göre, ulusal azınlıklara mensup kişiler de dahil olmak üzere insan haklarının ve temel özgürlüklerin gözetilmesi ve uygulanması yeni Avrupa'nın temelini oluşturmakta (para. 1), azınlıklar içinde yaşadıkları devlet ve toplumun ayrılmaz bir parçası ve her devlet ve toplumun zenginleşmesini sağlayan unsurlar olarak görülmekte (Bölüm I, para. 6) ve insan hakları, ulusal azınlıklara mensup kişilerin haklarının korunması ve desteklenmesinin temeli (Bölüm II, para. 2) olarak algılanmaktadır. (Görüş,2003) Cenevre Raporunun dikkat çeken diğer maddelerine göre de, azınlıkların korunması için uygulanabilecek demokratik yollar arasında yerel ve özerk yönetimin yanı sıra, bölgesel temeldeki özerklik ve bunun uygulanamadığı durumlarda ulusal azınlıkların öz yönetiminin kurulabileceği belirtilmektedir.

AB müktesebatında azınlıklar konusu ile ilgili en önemli düzenleme Kopenhag Ölçütleridir. 21-22 Haziran 1993 tarihlerinde Kopenhag'da gerçekleştirilen zirvede Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin birliğe dahil olabilecekleri yönünde çok önemli bir karar alınmıştır. Söz konusu zirvenin Sonuç Bildirgesi'nde tam üyelik için gerekli siyasal ve ekonomik koşullar tespit edilmiştir. Kopenhag'da yapılan Avrupa Konseyi zirvesinde “üyelik için, aday ülke, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarına saygı ve korumayı garanti eden kurumların istikrarını sağlamış olmalıdır” görüşü kabul edilmiştir. 1999 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması'nın 6. Maddesinde ise şunlar yazılıdır: “Avrupa Birliği özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkeleri üzerine kurulmuştur.”

Avrupa Birliği, üyelik için üç temel ilke belirlemiştir. Bunlar birincisi doğrudan azınlıklar teması ile ilgilidir: Aday ülkelerin şu alanlarda Avrupa Birliği standartlarına yakın olması gereklidir; İstikrarlı ve kurumsallaşmış bir demokrasinin var olması, Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü, İnsan haklarına saygı, Azınlıkların korunması. (İşveren Derg, 2003) Genel olarak; ülkenin çok partili bir demokratik sistemle yönetilmesi olması, hukukun üstünlüğüne saygı, idam cezasının olmaması, azınlıklara ilişkin herhangi bir ayrımcılığın bulunmaması, ırk ayrımcılığının olmaması, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın yasaklanmış olması, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Sözleşmesi'nin tüm maddelerinin çekincesiz kabul edilmiş olması, Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabul edilmiş olması gibi özellikler tam üye olabilmek için gözönüne alınan başlıca hususlardır. Ancak, bu ilkelerin varlığı tek başına yeterli olmamakta, aynı zamanda kesintisiz uygulanıyor olmaları gerekmektedir. Aday ülkelerin sadece demokrasi ve hukukun üstünlüğü kavramlarını ifade etmekle yetinmemeleri, bunları günlük yaşama bütün unsurlarıyla geçirmeleri önem taşımaktadır. Özetle, üç temel siyasal kriter tam üyelik için önem taşımaktadır

2.8.1.3.1. Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü için; siyasal çoğulculuk, ifade özgürlüğü ve din seçme özgürlüğünü kapsayacak anayasal garantinin bulunması; çeşitli devlet birimlerinin normal işlevlerini yerine getirebilmelerine olanak sağlayan demokratik

kurumlar, bağımsız yargı ve anayasa kurumlarının bulunması; değişik siyasi partilerin dönüşümlü olarak iktidara gelmelerini sağlayan ve genelde muhalefetin rolünü tanıyan özgür ve dürüst seçimlerin gerçekleştirilmesi vs. hususlar dikkate alınmakta ve değerlendirilmektedir.

2.8.1.3.2. İnsan Hakları

AB'ye adaylık için Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Hakkındaki Sözleşme'ye taraf olunması ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru'nun kabulü önem taşımaktadır.

2.8.1.3.3. Azınlıklara Saygı

Bu konuda temel referans noktası olarak Avrupa Konseyi'nin Ulusal Azınlıkların Korunması Hakkında Çerçeve Sözleşmesi ile Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından kabul edilen 1201 sayılı tavsiye kararı esas alınmaktadır.

Azınlıklar konusunda geniş yer veren ve gözden kaçırılmaması gereken bir diğer belge de Avrupa Güvenlik Şartı'dır. 19 Kasım 1999'da İstanbul'da imzalan belge; "21. Yüzyılın eşiğinde, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) üyesi ülkeler Devlet veya Hükümet Başkanları olarak, üye devletlerin birbirleri ile barış içinde ve bireylerin ve toplulukların özgürlük, refah ve güvenlik içinde yaşayabileceği hür, demokratik ve daha fazla bütünleşmiş bir AGİT bölgesi yaratılması için taahhüdümüzü kararlılıkla açıklıyoruz. Bu taahhüdü yerine getirebilmek için birtakım yeni adımlar atılmasına karar verdik" ifadesi ile başlar. (Görüş,2003)Yapılan tespitler ve alınan kararlar, "ulusal azınlık mensuplarının hakları da dahil, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygının tam anlamıyla yerleşmesi için çabaların artırılmasını ve buna paralel olarak, devletler arasında güven ve güvenlik artırılması için kapasitenin kuvvetlendirilmesini" öngörür. Keza AGİT bünyesinde Parlamenter Asamble, Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (ODIHR) ve Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri (HCNM) insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne saygıyı sağlamayı amaçlayan temel kurumlar olarak ortaya konmuştur.

Yapılan tespitler arasında azınlıklar konusunu doğrudan ilgilendiren “1993 Roma Bakanlar Konseyi kararlarının” birçok AGİT üyesinin engellemeleri yüzünden uygulayamadığını ve bu nedenle Teşkilâtın hukuki kapasite bakımından zorluklarla karşılaştığı” da bulunmaktadır. AGİT’in değerlendirmesine göre “kapsamlı güvenlik” kavramının özünde insan haklarına, demokrasiye ve hukuk devletine saygı vardır. Düşünce, inanç ve din özgürlüğü dahil insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlâli, hoşgörüsüzlük, saldırgan milliyetçilik, ırkçılık, şovenizm, yabancı düşmanlığı ve anti-semitizm gibi meseleler “güvenliğe tehdit oluşturan ve mücadele etmeyi gerektiren” olgulardır. (Gülmez,2000, s. 58-129) Ulusal azınlıklara mensup kişilerin haklarının geliştirilmesi ve korunması, üye devletlerin kendi içinde ve diğer üyelerle ilişkilerindeki demokrasi, barış, adalet ve istikrar bakımından “temel unsur” kabul edilmektedir.

AGİT buradan hareketle “özellikle 1990 Kopenhag İnsani Boyut Belgesinin ilgili hükümlerini teyid eder ve 1991 Cenevre Ulusal Azınlıklar Uzmanlar Toplantısı Raporunu hatırlatır”. Aynı şekilde “ulusal azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil insan haklarına tam saygıyı başlıbaşına bir amaç” olarak sayar ve onların “egemenlik ve toprak bütünlüğüne zarar vermeyeceğini, aksine güçlendireceğini savunur”. Özetle AGİT ve Avrupa Güvenlik şartı azınlıklar konusunu ulusal, bölgesel ve küresel işbirliğinin sağlanması ve çatışmaların önlenmesi ile doğrudan bağlantılı görüyor. Bu görüşe ve karara göre “haklar korunmadan ve hukuk işletilmeden barışın veya istikrarın korunması mümkün değil”.

Ülkelerinde ulusal azınlıklar bulunan katılan devletler, bu azınlıklardan olan kişilerin yasa önünde eşitlik hakkına saygı göstererek onlara insan hakları ve temel özgürlüklerden gerçekten yararlanmaları için tam fırsat tanır ve bu amaçla bu alandaki yasal çıkarlarını korur. Katılan Devletler, insan hakları ve temel özgürlüklere saygının, kendileri ve tüm Devletler arasında dostça ilişkiler ve işbirliğinin gelişmesini sağlamak için gerekli barış, adalet ve refahın temeli olduğunu görüşüyle bu hak ve özgürlüklerin evrensel önemini tanır. Karşılıklı ilişkilerinde insan hakları ve temel özgürlüklere sürekli saygı göstererek, Birleşmiş Milletlerle işbirliği dahil, bu hak ve özgürlüklere evrensel ve etkin olarak saygı gösterilmesini özendirmek için birlikte ve ayrı ayrı çaba gösterir. Bireyin bu alanda bilgili olmak hakkını ve hak ve ödevlerine göre davranmasını kabul eder. Katılan devletler, insan

hakları ve temel özgürlükler alanında Birleşmiş Milletler Antlaşmasının amaç ve ilkelerine ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine uygun olarak davranır. Bu alanda, ötekilerin yanısıra bağlı olabilecekleri Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri dahil Uluslararası belgeler ve sözleşmelerde konmuş olan yükümlülüklerini de yerine getirir.” (Mandacı ,Birsen, 2001,s.91) Yukarıda belirtilen karar ve belgeler, AB'nin coğrafî genişlemesinin yanı sıra fikrî derinleşmesinin temeline teşkil etmeleri nedeniyle seçilmişlerdir. Bununla birlikte azınlıklar konusu AB'nin belki de en çok karar aldığı ve tespit yaptığı meseledir.

2.8.2. Yunanistan'da Yaşayan Azınlıklar

2.8.2.1. Batı Trakya Türk Azınlığı

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın nüfusunun 150.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Lozan belgelerine göre, 1923 yılında 129.120 olan Batı Trakya Türk nüfusu bölge nüfusunun % 68'ini teşkil ederken, bugün 150.000 nüfusla bölge nüfusunun ancak % 35'ini oluşturmaktadır. Lozan Antlaşması'nın imzalandığı tarihte ve Lozan Konferansı belgelerine göre toprak mülkiyetinin % 84'üne sahip olan Azınlığın bugün sahip olduğu toprak oranı ise % 20'ler civarındadır. (Asam Yayınları,2003, s.145-147)Yunanistan, göç ettirmek veya asimile etmek suretiyle Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nı tamamen eritmek stratejisi uygulamaktadır. Bu amaçla Yunan Vatandaşlık Yasasının 19. Maddesi değiştirilmiştir. Eskiden bu maddenin hükmü şöyle idi: "Yunan olmayan kökenden bir kişi geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan'dan ayrılırsa, bu kişinin Yunan vatandaşlığını yitirdiğine hükmedilebilir. Bu hüküm, yurtdışında doğmuş ve oturmakta olan Yunan-olmayan etnik kökenli kişilere de uygulanır. Ana-babasından ikisi birden veya hayatta olanı vatandaşlığını yitirmiş olan reşit olmayan çocuklardan yurt dışında yaşayanlar da vatandaşlığını yitirmiş olarak ilan edilebilir. Vatandaşlık Konseyinin aynı yönde alacağı karara dayanarak bu konuda İçişleri Bakanı hüküm verir." (Yunanistan Anayasası, Bilgi Üniv. Yay., 2005, s.26)

Batı Trakya Türk Azınlığı mensuplarını vatandaşlıktan çıkarmak için kullanılan bu madde, Yunan vatandaşları arasında “etnik kökenlerini” kıstas alarak, “Yunan asıllı olanlar ve olmayanlar” şeklinde ayırım yapmaktaydı. Bu maddeyle

vatandaşlıktan iskat edilenler kendilerine bir tebligat dahi yapılmadan, keyfi biçimde vatandaşlıktan çıkarılmışlardır. Soydaşlarımız vatandaşlıktan çıkarıldıklarını sınır kapılarında öğrenmiş, haklarında alınan karara itiraz edebilmeleri için Yunanistan'a giriş yapmalarına dahi izin verilmemiştir. Bu şekilde Yunan vatandaşlığı kaybettirilen soydaşlarımızın sayısının 60.000 civarında bulunduğu tahmin edilmektedir. (Millas ve Vasilyadis, 2002, s. 113- 153)11 Haziran 1998 tarihinde Yunanistan Parlamentosu Vatandaşlık Yasası'nın 19'uncu maddesinin iptal edilmesine karar verdiğini açıklamıştır. Bununla birlikte, Yunan Hükümeti, binlerce vatansız soydaşımızın beklentilerinin aksine, yasa iptalinin geriye dönük etkisi olmadığını, yani vatansız soydaşlarımızın gasp edilen vatandaşlıklarının iade edilmeyeceğini bildirmiştir. Batı Trakya'yı Bulgaristan sınırına paralel şekilde doğu-batı yönünde geçen bir hattın kuzeyinde kalan, 20-30 km. genişliğinde ve yaklaşık bölgenin üçte birini kapsayan ve içinde münhasıran soydaşlarımızın yaşadıkları yer soğuk savaş döneminde "askeri yasak bölge" ilan edilmiştir. Batı Trakya'nın da içinde bulunduğu Yunanistan topraklarının yarısından fazlası 1938 tarih ve 1366 sayılı yasayla sınır bölgesi olarak ilan edilmiş (Oran, 2001, s.167-178)ve bu bölge içinde taşınmaz alıp-satmak isteyen Yunan vatandaşlarının ilgili vilayetlerde bu amaçla kurulmuş bulunan bir komisyondan izin almaları zorunluluğu getirilmiştir.

4-5 yıldır Azınlık bireyleri arasında veya Yunan kökenliden Azınlık bireylerine taşınmaz satışına seçici olarak izin verilmeye başlanmıştır. Ancak, izinlerin verilmesinde ayları bulan uzun bekletmeler gibi caydırıcı önlemler sürdürülmektedir. Yunanistan, 1923'ten bu yana Lozan Antlaşması'nın sağladığı garantilere ve haklara rağmen Batı Trakya'daki Türk azınlığı asimile etmeye çalışmaktadır.

2.8.2.2. Arnavutlar

Yunanistan'daki Çamlık Müslümanları ve "Ortodoks Arvaniteler" olarak adlandırılan Arnavutlar bulunmaktadır. Müslüman Çameria Arnavutları özellikle ikinci savaş döneminde kitleler halinde Arnavutluk'a göç etmiş, geriye kalanlar ise büyük ölçüde asimile olmuşlardır. Arvanitesler ise dini ortak payda Ortodoksluk ve eğitim sistemindeki Yunan egemenliği sonucu asimile edilerek Helenleştirilmeye

çalışıldığı görülmektedir. Yunanistan'da 1951 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Arnavutça konuşan 22 bin kişi bulunmaktadır. Yunanistan kendi topraklarında Arnavut kökenlilerin bulunduğunu inkar etmekte, Arnavutluk'ta yaşayan 10.000-150.000 Çamerya Arnavutunun topraklarına dönmesine izin vermemekte, Yunanistan'daki mal varlıklarını ve vatandaşlıklarını iade etmemektedir. Ortodoks Arnavutlara verilen kendi kiliselerini kurma hakkı ellerinden gasp edilmiştir. (Yunanistan."Microsoft® Encarta® Encyclopedia 2001.)Yunanistan'daki etnik Arnavut azınlık ikiye ayrılmaktadır: Dinsel açıdan çoğunlukla "Müslüman Cameria Arnavutları" (Camidesler veya Çamlık Müslümanları olarak da adlandırılır) ve "Ortodoks Arvanitesler". Yunanistan'ın güvenlik endişeleri nedeniyle yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Müslüman Cameria Arnavutları özellikle ikinci savat döneminde kitleler halinde Arnavutluk'a göç etmiş, geriye kalanlar ise büyük ölçüde asimile olmuşlardır. (1951 nüfus sayımı sonuçları Yunanistan'da sadece 487 Müslüman Arnavut'un yaşadığını göstermiştir.)

Arvanitesler ise, Osmanlı yönetimine karşı direnen İskender Bey'in 1468 yılında ölümünden sonra göçeden Arnavutların Yunanistan'a giden kısmını oluşturmaktadır. Ancak bu topluluğun dini ortak payda Ortodoksluk ve eğitim sistemindeki Yunan egemenliği sonucu asimile edilerek Helenleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. (Svoronos,1988, s.76-80)Arvaniteslerin sayısı konusunda kesin ve güvenilir bir rakam bulunmamakla birlikte 1951 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Arnavutça konuşan 22 bin kişinin büyük çoğunluğunun bu topluluktan olması ihtimal dahilindedir. Yunanistan kendi topraklarında Arnavut kökenlilerin bulunduğunu inkar etmekte, Arnavutluk'ta yaşayan 100.000-150.000 Çamerya Arnavutunun topraklarına dönmesine izin vermemekte, Yunanistan'daki mal varlıklarını ve vatandaşlıklarını iade etmemektedir. Ortodoks Arnavutlar'a 1920 Yunan Sevr'iyle verilen kendi kiliselerini kurma hakkı ellerinden alınmıştır.

2.8.2.3. Ulahlar

Tuna'nın güneyinde, özellikle Yunanistan'da yoğunlukla yaşayan Ulahlar, Latin kökenli bir dil konuşmaktadırlar. Çeşitli kaynaklar, Yunanistan'da Ulahların sayısını 300-600 bin arasında göstermekle beraber, Ulah kaynakları Yunanistan'da yaşayan Ulahların sayısını 600 bin, Avrupa Milliyetleri Federal Birliği ise 300 bin

olarak göstermektedir. Bu iki sayının da abartılı olabileceği düşünülmele beraber, bugün Yunanistan'da hatırı sayılır bir Ulah topluluğun yaşadığı inkar edilemez. (Saybaşı ve Özcan,1997. s.118)Yunanistan, topraklarında yaşayan diğer azınlıkların olduğu gibi Ulahların da ayrı etnik kimliğe sahip olduğunu inkar etmekte, asimilasyon veya zora başvurarak göç ettirme yöntemlerini kullanmakta ve böylece kendisini homojen bir toplumsal yapıya sahip olarak takdim etme çabası içindedir. Ulahlar Latin kökenli bir dil konuşan Tuna'nın güneyinde, özellikle Yunanistan'da yoğunlukla yaşayan bir ulusal topluluktur. Yunanistan, topraklarında yaşayan diğer azınlıkların olduğu gibi Ulahların da ayrı etnik kimliğe sahip olduğunu inkar etmekte, asimilasyon veya zora başvurarak göç ettirme yöntemlerini kullanmakta ve böylece kendisini homojen bir toplumsal yapıya sahip olarak takdim etme çabası içerisindedir.

2.8.2.4. Makedonlar

Kuzey Yunanistan'da, Makedon kökenli bir topluluk vardır. Yunan hükümeti “Makedon” sözcüğünü Kuzey Yunanistan'da yaşayan bütün Yunan vatandaşlarını tanımlayan coğrafi bir tabir olarak görmekte ve öyle göstermek istemektedir. Yunanistan, Makedonları “Slav-Yunanlar” veya “çift dilliler” olarak değerlendirmektedir.

Makedonlar ve özellikle Makedon insan hakları savunucuları hükümet tarafından taciz edilmekte, güvenlik kuvvetleri tarafından izlenmekte ve tehdit edilmektedir. Ayrıca, hükümetin taciz etmesinden kaynaklanan ekonomik ve sosyal baskılara maruz kalmaktadır.Kuzey Yunanistan'da, kendilerini Makedon kökenli olarak tanımlayan ve diğer Yunan vatandaşlarından farklı bir etnik kökene sahip olduklarını, bu nedenle bir azınlık teşkil ettiklerini savunan bir topluluktur. Yunan hükümeti "Makedon" sözcüğünü Kuzey Yunanistan'da yaşayan bütün Yunan vatandaşlarını tanımlayan coğrafi bir tabir olarak görmekte; Yunanistan'daki Makedonların bir azınlık grubu olduğuna ilişkin iddiaları reddetmekte ve bu azınlık grubuna "Slav-Yunanlar" veya "çift dilliler" olarak atıfta bulunmaktadır. Öte yandan, etnik Makedonlar "Makedon" sözcüğünü, Makedonca konuşan Yunan veya ataları Makedonca konuşan ve Yunan çoğunluktan farklı bir kültür ve adetleri olan Slav kökenli kişileri ifade etmek için kullanmaktadırlar. Bölgeyi incelemiş olan

antropologlara göre, etnik Makedon kimliği en az XIX. yüzyıldan bu yana bölgede bulunmaktadır. (Mandacı ,Birsen, 2001)Etnik Makedonlar ve özellikle Makedon insan hakları savunucuları hükümet tarafından taciz edilmekte, güvenlik kuvvetleri tarafından izlenmekte ve tehdit edilmekte, ayrıca, hükümetin taciz etmesinden kaynaklanan ekonomik ve sosyal baskılara maruz kalmaktadırlar; bu da pek çok Makedonu, Makedon kimliklerini ortaya koymakta ve görüşlerini açıkça ifade etmekte isteksiz davranmaya iten belirgin bir korku ortaya sürüklemektedir.

2.8.2.5. Diğerleri

Batı Trakya Türkleri, Arnavutlar, Ulahlar ve Makedonların yanı sıra, % 95'ini Greklerin oluşturduğu Yunanistan'da az sayıda Yahudi, Katolik, Çingene, Pomak, Gagauz, Bulgar, Ermeni, Mased (Rumanian Macedo), Meglenler (Rumanian Megleno), Sırlar ve Hırvatlar gibi etnik gruplar vardır. Ancak bu nüfusça az sayıdaki etnik grupların, devlet politikası gereğince “Helenleştirildikleri” iddia edilmektedir. (Ana Britannica, C. 32, s. 286.) Yunan Hükümeti, sadece nüfusları az etnik grupları değil, Batı Trakya Türklüğü, Arnavutlar, Ulahlar ve Makedonları da, etnik ya da kültürel değil, sadece “dini bir kimliğe sahip olan azınlıklar” olarak görmektedir.

2.8.2.6. Yunanistan’ın Azınlıklara bakışı

Bütün dünyada açık toplum, çoğulcu sosyal ve siyasî yaşam ile insan hakları giderek daha fazla önem kazanırken, Yunanistan bu sürece, sadece Atina’da planlanan politikalar ile sınırlı kalacak şekilde katılmaktadır. Bu durum Atina’nın Yunanistan’a vatandaşlık bağı bulunanlar arasında doğrudan ayrımcılık yapması sonucunu doğurmaktadır. Aynı şekilde Yunanistan’ın BM, AGİT ve AB ilke, kural ve yasalarına aykırı tutumu ile ülkesindeki azınlıklara baskı uygulaması, yine aynı uluslararası ve uluslararası kurum ve kuruluşların bütün dünya ülkelerinden uymasını talep ettikleri “iyi komşuluk ilişkilerine” de zemin vermemektedir.

Örneğin, bağımsız Makedonya devletinin kuruluşunun ilk gününden itibaren ve onu izleyen Yunanistan ile Makedonya Cumhuriyeti arasında gerginlik dolu yıllarda, Yunanistan da egemen ideolojiyi dile getiren çevreler, yani devlet ve onun

gayri resmi çevresi Makedonya'ya komşu devlet olmasının ciddiyeti ile yaklaşılmasını engellemişlerdir.

Atina azınlıklar sorununu çözmediği için, bununla bağlantılı dış politik gerilimler yaşamaktadır. Hâlen Yunanistan bütün komşuları ile sorunludur ve sorunları çözümü için gereken olgunluktan uzaktır. Yunan kültüründe son dönemde ırkçılık ve ölçüsüz milliyetçilik giderek ön plana çıkarken, bu üzücü gelişmenin Yunan devlet politikalarına yansması da menfi olmuştur. Yunan milliyetçileri ve devleti ülkelerindeki azınlıkları daîma “kökü dışarıda” ve “ajan” olarak görmüş, o nedenle onlara her zaman “muhtemel ve olağan suçlu” olarak bakmışlardır. (Özbudun ve Demirer, 2006,102-107)Her Balkan ülkesi gibi ne ırk ne de kültür bakımından safiyeti mümkün olmayan Yunanistan'ın homojen olduğu yönündeki çok kültürlülüğü reddeden politikaları, BM, AB ve AGİT'in konu ile ilgili bütün düzenlemelerini göz ardı etmektedir. Yunanistan, ait olduğu AB'nin çokkültürlülük ve demokratik olmak ölçütlerinden ziyade; ırkî homojenliğine dair teorileri, egemen ulusal ideolojinin en üstün değeri konumuna yükselmiştir. Ulusal totalitarizmin kutsandığı, kilisenin devletin hiyerarşik olarak üstünde yer aldığı Yunan sisteminde, azınlıkların hiçbir hakkını koruyan mekanizmanın olmaması, Atina kadar AB için de üzücüdür.

Yunan devlet mekanizması milliyetçiliği kendisini “tehlikeli” azınlıklara karşı koruyacak bir silâh olarak görmektedir. Yunan devleti için AB mütesebatı ise, “komşu ülkeler ile sorunlarının çözülmesi için koz” ve diğer ülkelerin istikrarını zorlamak için bir olanak” iken, bilhassa azınlıklar konusunda “uyulmaması gereken” kurallardır. Kezâ Yunanistan'ın azınlıklar konusundaki siyaseti, BM, AGİT ve AB'ye üyeliklerinin gereğini yerine getirmediğini göstermektedir. (Mandacı ,Birsen, 2001,s.107)Basın mevcut politikaları eleştirmemekte ve kamuoyu da buna karşı çıkmamaktadır. Bu, Yunan resmî devlet ideolojisinin basın ve kamuoyunun bir bölümü tarafından paylaşıldığını, diğer bölümünü ise sindirdiğini göstermektedir. Yunanistan'ın kilise, devlet, basın ve kamuoyu düzeyinde komşu ülkelere bakış açısı ve azınlıklar konusunu ise aynı kapsamda gördüğü dikkate alındığında, Atina'nın azınlıklar konusunda ciddî ve kalıcı bir adım atması beklenmemelidir. Yunanistan'ın azınlıklar konusundaki tutumu, zaten kendi içerisinde ortak görüş ve algılama belirleyemeyen AB'nin tam üyeliğe aday ülkelere bekleneninin de zeminini

zorlamaktadır. Yunanistan'ın azınlık haklarını ihlâl etmesine yol açan ve komşuları ile de ilişkilerinde gerilime neden olan tutumu; bir açıdan bölgesel barış ve istikrar için tehlikelidir, bir başka açıdan ise AB'nin "azınlıklar politikasının" iflâsıdır.

2.9. Yunanistan'daki Dil Grupları

Yunanistan'da Yunanca'dan başka 14 dil daha konuşulmaktadır. Çağdaş Yunanca'nın üç ayrı biçimi vardır. Bunların ilki, her biri ayrı bir sayılabilecek çok farklı yerel lehçelerden oluşmaktadır. Bunlar, bugünkü konuşma dilinin temelini oluşturan "Peloponnesos Lehçesi", Eğriboz'un kuzey kesimlerinde, Attika'nın kuzeyindeki anakarada ve kuzeydeki Ege adalarında konuşulan "Kuzey Lehçeleri", Megara'da ve Eğriboz'un iç kısımlarındaki kimi yörelerde konuşulmaya devam eden "Eski Atina Lehçesi" ve "Girit Lehçesi" ile Kıbrıs, Rodos, Sakız gibi adalarda konuşulan "Güneydoğu Lehçeleri"dir. Yunanca'nın ikinci biçimi bütün kent merkezlerinde konuşulan ve hemen herkes tarafından anlaşılan "Demotikos"tur. Üçüncüsü ise, Attikacıların savunduğu "arındırılmış" yazı dili "Katharevusa'dır". Katharevusa, Yunan devletinin kuruluşu ile birlikte resmi dil olmuş, 1976 yılına kadar da resmi dil olarak kalmıştır. 1964'teki önemli eğitim reformuyla ilkokullarda "konuşma dili" olan "Demotikos(Demotike)" okutulmaya başlanmış; 1976'da eğitimde, 1977'de ise tüm devlet işlerinde yasa ile konuşulan halk dili kullanılmaya başlanmıştır. (Milas, 2003, s.93-97)Yunanca'da İtalyanca, Türkçe ve Latince ile son zamanlarda Fransızca ve İngilizce'den alınma çok sayıda kelime bulunmaktadır.

Yunanca'daki Türkçe kelimeler, Osmanlı hakimiyetini ile birlikte görülmeye başlanmıştır ve daha çok yönetim ve yeni günlük yaşamla ilgili, kadı, harç, fetva vs. gibi kelimelerdir. Ethnologue Database verilerine göre; Yunanistan'da Yunanca dışında konuşulan diller ve bunları konuşan etnik gruplar şunlardır:

2.9.1. Arnavutça

Attika (Attiki), Bokatia (Viotia), güney Euboa (Evia) ve Salamis (Salamina) Adası ile Atina ve Epir bölgesinin köy ve kırsal kesiminde, 50 bin ile 140 bin kişi konuşmaktadır. Konuşanlara "Arvanitler" denilmektedir. Genellikle yaşlı halk konuşmakta; (Güler, 1998, s.21) gençler Atina'ya göç etmekte ve Yunanlılar

tarafından asimilasyona tabi tutulmaktadır. Yunanistan'da Arnavutça konuşan bu insanlar Hıristiyan'dır.

2.9.2. Ermenice

Yunanistan'da 20 bin Ermeni, Ermenice konuşmaktadır ve Hıristiyandırlar. (Güler, 1998, s.21)

2.9.3. Bulgarca

Yunanistan'da 30 bin civarında Pomak tarafından konuşulmaktadır. Müslümandırlar. (Güler, 1998, s.22)

2.9.4. Makedonca

Yunanistan nüfusunun yüzde 1.8'ini oluşturan 180 bin 180 (1986 nüfus sayımına göre) Makedon azınlık tarafından konuşulmaktadır. (Güler, 1998, s.22) Yunanlılar bu dil için “Slavik” tabirini kullanmaktadırlar.

2.9.5. Balkan Romancası

Bir Çingene dilidir. Yunanistan'da 30 bini Yunan Romancası, 10 bini Arlija (Erli) diyalekti olmak üzere toplam 40 bin Müslüman Çingene tarafından konuşulmaktadır. (Güler, 1998, s.23)

2.9.6. Ulah Romancası

“Romanes, Tsingani ve Rom” gibi isimlerle de adlandırılan bu dilin “Lovari” diyalekti, Yunanistan'da bin kişilik bir Hıristiyan Çingene grubu tarafından konuşulmaktadır. Bunlar kendilerine “Rom” demektir. (Güler, 1998, s.24) Bazı yerleşik Çingeneler onları “Tsingani” olarak ikinci bir isimle adlandırırken; onlar da yerleşik olmayan Çingeneler için “Yifti” demektir.

2.9.7. Roman Yunancası

“Helleno-romani” de denilen, bir Çingene dilidir. (Güler, 1998, s.24)

2.9.8. Mased Rumencesi

“Arumence, Aromence ve Armina” da denilen bu dil, Kuzeybatı Selanik ve Kuzey Yunanistan ile, Pindus dağları ve Trikala etrafında 50 bin kişi tarafından konuşulmaktadır. Yunan okullarında okuyan ve “Armini” olarak bilinen bu grubun çocukları, Yunan kültürü içinde hızlı bir şekilde asimile olmaktadır. (Güler, 1998, s.25) %20 oranında geleneksel hayatlarını devam ettirmektedirler.

2.9.9. Meglen Rumencesi (Rumanian, Megleno)

“Meglenitik” de denilen bu dil, Meglen bölgesi olan Selanik’in kuzeyinde konuşulmaktadır. (Güler, 1998, s.25)

2.9.10. Sırp Hırvatçası

Sırpça da denilen bu dili konuşanların bir kısmı Müslüman, bir kısmı da Hıristiyandır. (Güler, 1998, s.25)

2.9.11. Tsakonice

Alternatif isimleri, “Kastanitas-Sitena” ve “Lenidi-Prastos” olan bu dil; Kastanitas, Stena, Prastos, Karakovonve, Pramatefti, Spounakeida, Tyros gibi şehirler ile Peloponnes'in doğu sahillerinde bin 200 ile 10 bin kişi arasında bir insan topluluğu tarafından konuşulmaktadır. Bunlar, yaz mevsiminde Peloponnes'in doğusunda yer alan Leonidi'nin batısındaki dağlara çıkmakta ve kış gelince de Leonidi ve komşusu olan şehirlere inmektedirler. Tsakonice, eski Ispartalıların ve Lokania'da konuşulan “Dorik” diyalektiğinden çıkmıştır. Buralarda 1927'de “tek dillilik” vardı. Bu dilin modern Yunanca ile doğal anlaşılabilirliği yoktur. (Güler, 1998, s.26) Yunan okullarına devam eden çocuklar, kışları ana sınıflarına gitmektedirler.

2.9.12. Türkçe

Trakya ve Ege bölgesinde 150.000 kişilik bir nüfusa sahip olan Müslüman Türk azınlık tarafından konuşulmaktadır. “Ethnologue Database” verilerine göre; Yunanistan'da Türkçe konuşanların sadece azınlık statüsüne sahip Müslüman Türkler

olarak zikredilmektedir. Ancak bu pek doğru bir yaklaşım gibi görünmemektedir. Çünkü, 1951 nüfus sayımına göre, anadilinin Türkçe olduğunu bildirenlerin sayısı Müslüman olduğunu bildirenlerin iki katına yakındır. Toplam nüfusun 7.632.801 olarak belirlendiği bu sayımda, dinini Müslüman olarak belirtenler 112.665 (% 1.4) iken, anadilini Türkçe olarak belirtilenler 179.895'tir. Bu da % 2.4'e tekabül etmektedir. R. Clogg'un da vurguladığı gibi, bu durum 1920'li yılları takip eden dönemde Türkiye'den Yunanistan'a göç eden Rumların çoğunun anadili olarak Türkçe konuşmalarıyla ilgilidir. Bugünkü çalışmalarda da bunun dikkate alınması yerinde olacaktır. Çünkü Türkiye, Rusya ve Bulgaristan'dan Yunanistan'a göç eden yaklaşık 1.250.000 kişinin büyük bir bölümü yalnızca Türkçe konuşuyorlardı. (Güler, 1998, s.27) Bunlarla Yunanistan'da yaşayanlar arasındaki "ayırışma" sadece dil konusunda değildi. Gelenler "Yunanca" konuşsalar bile, bu ya krallıkta yaşayanlarca pek az bilinen Karadeniz'in güney kıyılarındaki Pontus bölgesi şivesiydi ya da okullarda öğretilen yapay Katharevusa (arındırılmış) Yunanca'sıydı. Doğma büyüme krallık topraklarında yaşamış olanlar yeni gelenlere, yemeklerinde bolca yoğurt kullanmalarından ötürü "giaurvaftizmenoi (yoğurtlu vaftizleri) diyerek onlara önyargıyla alaylı yaklaşıyorlardı. (Milas, 1994, s.123-134) Aynı biçimde, İzmir gibi büyük Osmanlı kentlerinden gelen Anadolu Yunanlılar da, "palaiolladit", yani "taşralı" diye gördükleri "eski Yunanistan"da yaşayan halka tepeden bakıyorlardı.

Yunanistan'da Türkçe konuşan gruplardan birisi de Grek alfabesi ile Türkçe yazan, Türkçe konuşan ve Türkçe'den başka bir dil de bilmeyen "Karamanlılar"dır. 11. Yüzyıldan itibaren Bizans İmparatorluğu tarafından Hıristiyanlaştırılarak askeri amaçla Toros dağlarının iç kesimlerine yerleştirilen ve çoğunluğunu Peçenek ve Uzlular olmak üzere diğer Hıristiyan Türk kitlelerinin oluşturduğu Karamanlılar, Anadolu başta olmak üzere Balkanları da içine alan çok geniş bir coğrafyada kendilerine has bir alfabe ve buna dayalı bir yazı çeşidi geliştirmişlerdir.

Grekl alfabesi kullanılarak yazılan bu Türkçe yazılara "Karamanlca" adı verilmektedir. Yunanistan'da Türkçe konuşan unsurlardan biri de "Gagauzlar"dır. Yunanistan'da toplam 6 Gagauz köyü bulunmaktadır. Gagauzlar, Dedeğaç çevresinde yaşamakta ve Türkçe konuşmakta olup, Ortodoks Hıristiyandırlar. Birçok ülkede dağınık olarak yaşayan ve toplam nüfusları 300.000'e yakın olan

Gagauzlar'ın konuştuğu Türkçe, Azeri Türkçesi, Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ile birlikte Türkçe'nin "Oğuz Grubu"nu teşkil etmektedir. (Milas, 2003 , s.78-80)Gagauzlar, Osmanlı alfabesini öğrenmemişlerdir ve Osmanlı yazılı edebiyatını okumamışlardır. Osmanlı dönemi ve ondan sonra, uzun zaman Grek alfabesi ile yazılmış Türkçe (Karamanlıca) kitapları okumuşlardır

Yunanistan'da Türkçe konuşan gruplara dahil edilmesi gereken bir diğer grup da "Pomaklar"dır. Yunanistan'daki Pomaklar, genellikle Batı Trakya'da yaşamaktadırlar. Pomaklar, Batı Trakya'nın üç ilinde, çoğunlukla Bulgaristan sınırı yakınlarındaki köyler ile İskeçe ve Gümülcine'de ve az miktarda da Dimetoka'da yaşamaktadırlar. Pomakların yaklaşık 40.000'i Yunan hükümetinin "yasak bölge" haline getirdiği ve Batı Trakya'nın yaklaşık %50'sini oluşturan İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaç illerinin dağlık kesimlerini içine alan ve Yunan-Bulgar sınır boyunca uzanan bölgede yaşamaktadır. Batı Trakya Türk azınlık nüfusunun üçte biri "yasak bölge" içindedir. Pomakların konuştuğu ve "Pomakça" olarak ifade edilen dil, "Pomak Türk Lehçesi" olarak adlandırılmaktadır.(Memişoğlu,1991, s. 19-25)Pomakça'da %60 oranında Türkçe kelime bulunmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, Atatürk İnkıplarının etkisi altında olan Pomak aydınlarının başlattığı "Pomakça'yı bırak Türkçe konuş" kampanyası ile Türkiye Türkçesinin yaygınlaştırılmasına çalışılmıştır. Fakat bu faaliyetler her zaman Yunan hükümetlerinin engelleyici, baskıcı yaklaşımlarına maruz kalmıştır. Son yıllarda "yasak bölge"deki Pomaklar üzerinde yapılan alan çalışmalarından da anlaşıldığına göre, Yunan yönetimlerinin uyguladığı "Türkçe'ye set çekme" faaliyetlerinden (Turan, Ankara, s. 4.)dolayı gençler arasında zayıflamasına rağmen, Pomaklar Türkçe konuşmaktadırlar.

2.10. Yunanistan'da Yaşayan Arnavutlar

Arnavutlar, Balkan yarımadasının en eski halklarından olup, köklerinin İllirler'e dayandığı kabul edilmektedir; (Eften and Stavrianos,1963, s. 8-11)Yunanistan'da yaşamış ve yaşamakta olan Arnavutlar'ı üç grupta toplamak mümkündür:

- 1- Ortodoks Arnavutlar (Arvanitler / Arvanites),
- 2- Müslüman Arnavutlar (Çamerya/Tsamuria -Thesprotia- Arnavutları),
- 3- Soğuk Savaş sonrası Yunanistan'a gelen Göçmen/sığınmacı Arnavutları

İlk iki kategorideki Arnavutlar Yunanistan devleti tarafından çeşitli zamanlarda ya sürgüne ya etnik temizliğe ya da asimilasyona uğratılmışlardır. Atina yönetimleri bunların etnik kimliklerini ve varlıklarını tanımamakta, özellikle Ortodoks mezhebenden olanların 'Yunanlı' olduğunu ileri sürmektedir. 'Arvanites' olarak nitelenen bu grup içinde kendisini 'Yunanlı' olarak tanımlayanların bulunduğu da bilinmekle beraber, bunun asıl temeli asimilasyona dayalı Yunan politikasında yatmaktadır. Müslüman Çamerya (Çam) Arnavutları ise İkinci Dünya Savaşı'na kadar Güney Epir'de çoğunluğa sahip iken ve Yunan nüfusu bu bölgede azınlıktayken, savaşın 1944 yılında, Yunan iç Savaş sırasında toplu katliama uğratılmışlar, hayatta kalabilenler etnik temizlik sonucunda, Arnavutluk'a ve başka ülkelere kaçmak zorunda bırakılmışlardır. Üçüncü kategoriye dahil olan grup ise Soğuk Savaş sonrasında Arnavutluk'ta yaşanan siyasal, sosyal ve ekonomik çalkantılar sırasında. 1980'lerin sonu ile 1990'lı yılların başlarından itibaren bireysel veya kitlesel teşebbüslerle, yasal veya kaçak yollarla Yunanistan'a gelen ve gene yasal veya kaçak yöntemlerle iş arayıp bulan/bulamayan, sayıları yaklaşık 150-200 bin arasında seyreden Göçmen/sığınmacı Arnavutlar'dır. Bu sonuncularla ilgili olarak Yunanistan devleti çeşitli önlemler almakta, yasal düzenlemeler getirmenin yanı sıra, "polisye önlemler" adı altında çok sert ve insan hakları örgütlerinin gündemine girecek derecede ayrımcı/dışlayıcı politikalar gütmektedir; 1998'de bu Göçmen/sığınmacı Arnavutlar için bazı olumlu 'statü tanıma' düzenlemelerine gidildiyse de, Yunan toplumundaki "Albanophobia", yani Arnavut düşmanlığı çeşitli olaylara yol açmakta, polis de aynı doğrultuda acımasız davranmaktadır. Göçmen/sığınmacı Arnavutlar arasında Ortodoks olanlar da bulunmakta ve Yunanistan'ın "Kuzey Epir" diyerek göz diktiği Güney Arnavutluk'tan gelen bu insanlara şantajla kendi isimlerini değiştirip Yunan isimleri almaları dayatılmaktadır. (Poulton, 1997, s. 11)Göçmen/sığınmacı Arnavutlar bazı bilim çevreleri tarafından 'azınlık grup' olarak da nitelenmektedir.

Yunanistan'daki etnik Arnavutlar'ın kesin sayısı hakkında, diğer azınlıklarda olduğu gibi sağlıklı ve yeni veriler elde etmek mümkün değildir. Bu konuda da

'kapalı devlet' özelliği gösteren Yunanistan'ın açıkladığı son iki rakam 1928 ve 1951 yıllarına ait olup, ilkinde anadili Arnavutça olanların sayısı 18.773, 1951'e göre ise 22.736 olarak gösterilmiştir. Bundan sonraki sayımlarda ve açıklamalarda, 'saf Yunanlılık' ve 'homojen Yunanlılık' iddiaları sonucunda bu azınlığın dilinden ve varlığından söz edilmemiştir, hâlen de edilmemektedir. Ancak Arnavut diasporasında yüksek rakamlar telaffuz edilmekte ve söz gelişi ABD'de örgütlü Demokratik Çamerya Ligi - toplam Arnavut azınlık için- 100.000 sayısını vermektedir. Etnik sorunlarla uğraşan ve merkezi kuzey Almanya-Flensburg'da olan Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen FUEV (Federal Union of European Nationalities-FUEN) Yunanistan'daki bütün yerli etnik Arnavut azınlığının nüfusunu 95.000 olarak göstermektedir. 1993 Temmuz'unda konuyla ilgili bir bildiri yayınlayan Çamerya Yurtsever - Siyasal Derneği, etnik kimliğini açıklamayan 250.000 ilâ 300.000 (Castellan, 1993 s. 19-20)civarında Ortodoks Arnavut'un varlığından söz etmiştir.

2.10.1. Ortodoks Arnavutlar – (Arvanitler/Arvanites)

Yunan zihniyeti ve eğitim sistemi herşeyi ve herkesi 'Helen'/'Yunanlı' görmek ve göstermek eğilimindedir; aynı şekilde 'Helenleştirme' amacını da güden bu yaklaşım Ortodoks Arnavutlar'ın asimile edilme sürecinde de ortaya çıkmıştır. Ortodoks Ulahlar'ı ve Ortodoks Makedonlar'ı "Vlakhofon Helenler, Slavofon Helenler" diye kabul ettirmeye çalışan Yunanistan, Ortodoks Arnavutlar'a da aynı politikayı uygulamış, onları ısrarla 'Arvanites' şeklinde anmış, dillerinin esas Arnavutça 'dan kopması için konuştukları Arnavutça 'ya Alvanika yerine 'Arvanitika' demiş ve Arnavutluk'la olan bağlarını iyiden iyiye koparmıştır. Poulton'un tesbitlerine göre, üç nesil öncesine kadar Attika, Boeotika, güney Evvoia ve Hidra'da; hatta Atina'nın Plaka semtinde kalabalık bir Arnavut ve Arnavutça konuşan nüfus bulunmaktaydı (Poulton, 1998, s. 14-15.) Öyle ki, Plaka Atina'nın Arnavut semti olarak bilinir, burada kendi mahkemeleri bulunur ve işlemler Arnavutça yapılırdı. 1930'larda ve 1940'ların sonuna kadar bu durum devam etmişti; ancak İkinci Dünya Savaşı'nda ve İç Savaş'ta Yunanlılar'ın ileri sürdükleri "Arnavutlar işgalci İtalyanlar'la işbirliği yaptı" iddialarının ardından Arnavutluk sınırı boyunca olsun, ülkenin diğer bölgelerinde olsun Arnavutlar kitleler halinde - Ortodoks olanları da dahil - ya sınırdışı edilmişler, ya katledilmişler ya da Yunanistan'ın çeşitli

bölgelerine sürülmüşlerdir. Şimdilerde Yunanlılar'ın Arvanites dediği Ortodoks Arnavutlar'a ülkenin çeşitli yerlerinde dağınık halde Methana, Korint, Viotia, Fokhiadha, Spekha, Psara ve Egina adası'nda rastlanmaktadır.

Yunanlılar'la aynı din ve mezhepten olmalarına rağmen 'Arvanitesler' anadillerini kullanamamakta Yunan milli Ortodoks Kilisesi ve asimilasyoncu eğitim sistemiyle toplum baskısı yüzünden dilleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. 'Avrupa Az Konuşulan Diller Bürosu (EBLUL) 'nun verilerine, göre Arnavutça/Arvanitçe Yunanistan'ın bazı orta ve güney kesimlerinde birbirinden kopuk ayrı bölgelerde konuşulmaktadır. Ancak bu da özel hayatta, ev içinde mümkündür; açıkça toplum içinde konuşulması, Yunan halkında tepkiyle karşılanmakta, bu yüzden dolaylı bir baskı oluşmaktadır; başka bir deyişle, 1913'de Yunanistan tarafından işgal edilen Güney Epir/asıl Arnavutluk'un Preveze'ye kadar uzanan güney bölgelerinde yaşamakta olan az sayıda Ortodoks Arnavut/Arvanitler aradan geçen zaman içerisinde Atina yönetimlerinin sistemli politikaları sonucunda dağıtılmış, sürülmüş ve asimilasyona uğratılmıştır. (Turan, Ankara, s. 4.)Gerçi son yıllarda Yunanistan'ın bazı şehirlerinde "Panhelenik Arvanites Birlikleri" ve benzeri dernekler kurulmuş ve kültürel etkinlikler gerçekleştirilmişse de, bunlar da aynı sözde Ulah dernekleri gibi devlet denetiminde, güdümlü kuruluşlardan ibarettir. Yunanistan'daki Arnavutlar'la ilgili olarak değişmeyen bir şey varsa, o da, Ortodoks Arnavut azınlığının kaderi ile, gene Güney Epir havzasında Prespa-Gölü ve Preveze bölgelerinin yerli halkı olan Müslüman Çamerya Arnavutları'nın kaderinin paralellik göstermesidir.

2.10.2. Çamerya Arnavutları

2.10.2.1. 27 Haziran 1944 Çamerya Soykırımı

Çamerya ya da Yunanlıların deyişle Thesproita, İyon Denizi kıyılarından doğudaki İyonya dağlarına ve güneyde Preveze Körfezine kadar uzanan araziye verilen addır. Buradaki Arnavut nüfus ataları olarak kabul ettikleri İliryalılarından bu yana bu bölgenin yerlisidir. Arnavut topluluklar genelde Preveze Körfezine kadar uzanan sahil şeridinde yoğun bir biçimde yerleşmişlerdir. Diğer yandan önemli bir nüfus Kalamait nehrinin her iki yakasında kurulmuş kasaba ve köylerde yaşamaktadır. Bir kısım Arnavut ise daha تنها yerlerde ve dağlarda yaşamayı

seçmiştir. Arazinin sarplığı buradaki Arnavutların topluluk bilincini kesintisiz olarak sürdürmesine izin vermiştir. Bu yüzden 1854-1877 dönemi boyunca Arnavutluk'un güneyine dayanan Yunanistan'ın megalos ideası için savaşan Yunan çetelerin taarruzu Arnavutların sert direnişiyle karşılaşmıştır. Birinci Dünya Savaşından önce buradaki nüfusun yüzde 93'ünü Arnavutlar oluşturmaktayken, bu oran savaş ertesinde yüzde 50'ye inmiştir. Müslüman Arnavutların çoğu bölgeyi terketmek zorunda bırakılmış fakat Ortodoks nüfusa dokunulmamıştır.(Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği,1997,s. 83.)Bu yüzden pek çok Müslüman Arnavut'un Hıristiyanlığa geçtiği sanılmaktadır. Türkiye bu göçten payını almış ve yaklaşık 85.000 Arnavut bu Türkiye'ye yerleşmiştir. Buralara ise Anadolu'dan gelen Yunanlılar yerleştirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı hiç şüphesiz bütün Balkanları olduğu kadar Yunanistan'ı da sarsmıştır; önce İtalyan, sonra Alman ve Bulgar işgallerine uğrayan Yunanistan aynı zamanda, büyük bir iç savaş yaşamıştır İç Savaş'ta anti-komünist cepheyi oluşturan ve önce cumhuriyetçi sonra kralcı çizgide seyreden EDES (Ehnikos Dhimokratikos Ellinikos Sindezmos- (Milli Cumhuriyetçi/Demokratik Yunan Birliği/İttifakı) ve başındaki General Napoleon Zervas, bir taraftan komünist EAM-ELAS (Ethniko Apeleftherotiko Metopo-Ethnikos Laikos Apeleftherotikos Stratot(Milli Kurtuluş Cephesi-Milli Halk Kurtuluş Ordusu).) kuvvetlerine karşı savaşırken, bir taraftan da Yunanlı olmayan unsurlara - Makedon ve Arnavutlar'a - karşı temizlik hareketleri yürütmekteydi. Bu saldırıların bir bölümü Epir bölgesine yönelmiş ve Çamerya'da yaşayan Arnavutlar hedef alınmıştı. Yanya çıkışlı Alman istihbarat bilgilerine göre, bir ara Almanlar'la işbirliğine giden Zervas, daha sonra İngilizler tarafından desteklenmiş ve 1944 Haziran ayında Çamerya'da geniş çaplı bir katliam ve etnik temizlik gerçekleştirmiştir; (Hatipoğlu, 1997, s. 227-262)bu aynı zamanda, Yunanistan tarihinde ilki 1821 İsyanı'nda , sonrakiler Balkan Savaşları ile Anadolu'yu işgal ettikleri 1919-1922 yılları arasında da yaşanan ve Yunanlılar'ın giriştiği çeşitli soykırım hareketlerinden biri olarak anılacaktır.

İkinci Dünya Savaşı patlak verdikten sonra, İtalyan işgalinden önce Yunanistan'da genel seferberlik ilan edildiğinde , Yunan vatandaşı olan Çameryalı Arnavutlar da hükümete başvurarak ortak düşmana karşı savaşmak üzere silah altına alınmak veya silahlandırılmak istemişlerdir. Atina bunun üzerine Çameryalıları da seferberlik kapsamına almış, ancak silah vermek yerine, Arnavutları kazma kürekle

inşaat işçiliğinde çalıştırılmıştır. Bu hareketler Arnavutlar'ın açıkça dışlanmasına, işin başlangıcında yaptıkları jestin kötüye kullanıldığı kanaatinin uyanmasına ve ayrıca, hükümete duyulan güvenin tamamen sarsılmasına yolaçmıştır. İtalyan işgali sırasında ise, kısa süre önce yaptığı hatâyı bilen Yunan yönetimi, Arnavutlar'ın tepkisinden çekinerek, 14 yaş ve üzerindeki bütün erkekleri kitleler halinde toplama kamplarına sürmüş, bunları Midilli, Sakız adaları ile Korint'teki kamplarda toplamıştır. Sürgün sırasında savaş esiri gibi kendilerine çok kötü davranılan Arnavutlar böylece hem evlerinden koparılmış hem de cepheden uzaklaştırılmışlardır. [Fakat belki de daha önemlisi] Çamerya'da savunmasız kadınlar, yaşlılar ve çocuklar kalmıştı ki, bunlar cinayetlere, soygun ve tecavüzlere uğrayacaktı. Böylece Çamerya bölgesindeki Müslüman Arnavut halka karşı soykırım hareketi 27 Haziran 1944'de başladı... insanların çeşitli uzuvlarının kesilip parçalandığı, hamile kadınların, bebeklerin katledildiği bir vahşet söz konusuydu. (McCarthy, 1988, s. 7-13)Göz çıkarma, burun, kulak kesme ve benzeri vahşet sonucunda ilk 24 saat içinde sadece Paramiti 'de 600 'den fazla insan katledilmişti.

27 Haziran 1944 ile Mart 1945 arasında Filat'ta 1286 kişi, Gümenice (Gumenika) ve çevresinde 192 kişi, Margellic ve Parga'da ise 626 kişi öldürülmüş, meçhul kayıplar ve başka vak'alarda ise yüzlerce insan daha yok olmuştu. 1944 Haziran'ı ile 1945 Mart'ı arasında Yunanlılar bütün Çamerya'da sivil halktan 3242 kişiyi katletmişlerdir; bunlardan 2900'ü yaşlı veya genç erkek, 214 'ü kadın, 96'sı çocuktur. Ayrıca 745 kadına tecavüz edilmiş, 76 kadın kaçırılmış, 3 yaşından küçük 32 bebek katledilmiş, 68 köy yerle bir edilmiş, 5800 ev ve ibadethane [câmiler dahil] yakılmış ve tahrip edilmiş, evler talan edilmiş, o arada 84.752 kilogram zeytinyağı, 674.344 kilogram buğday, 4453 iş ve koşum hayvanı ile 49.435 ev / kümes hayvanı çalınmıştır. . (The Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, 1999, s. 7.) Bütün bu vahşetin ardından, Mart 1945 'den sonra hayatta kalabilen Müslüman Arnavutlar anayurtlarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu zoraki göç sonucunda aynı zamanda örgütlenmişlerdir. Savaş sonrasında yeni Arnavut yönetimi Çamerya Sorunu'nu uluslararası arenaya getirmek üzere Paris Barış Konferansı'nın gündemine taşımıştır. Burada Müttefik Devletler Dışişleri Bakanları Konferansı'nda da Çameryalılar'ın yeniden vatanlarına dönmek istedikleri ve mülklerinin iâdesi dile getirilmiştir. Müttefik hükümetlerinden Birleşmiş Milletler'e kadar çeşitli forumlara birer bildiri ve talep yazısıyla başvuran Çameryalılar'a kimse yardımcı olmamış,

cevap dahi vermemiştir. 1945 Eylül'ünde Avlonya'da [Vlora-Arnavutluk] toplanan 2. Çamerya Kongresi'ne katılan İngiliz, Rus ve Yugoslav temsilcileri de, bu halkın sefaletini görmelerine rağmen, bir cevap veya destek vermemişlerdir. Binlerce aç ve evsiz Çameryalı Arnavut'a ancak 1.2 Milyon Dolarlık bir yardımda bulunulmuştur.

1947 ile 1990 arasında ise, gayrı-milli ve komünist Enver Hoca rejimini bu konuda tamamen suskunluk içine girmiştir. 1945 olaylarından hemen sonra Yunanlı yöneticiler, bölgedeki demografik yapıyı alt üst etmek üzere buraya Yunanlı, Ulah ve Roman (Çingene) nüfus yerleştirme yoluna gitmiş; Ortodoks mezhebenden olup orada kalabilen Arnavutlar'a ise herhangi bir hak tanımamıştır. Ortodoks kimliğinin dışında Arnavut etnik kimliğini inkâr eden Atina'nın bu politikası sonucunda Çamerya Arnavutları kendi topraklarında kendi dillerini konuşamaz olmuşlar, yasaklarla sınırlandırılmışlardır. Asimile olmaları için de bütün tedbirleri alan Yunanistan, ayrıca sınırdışı edilen Çameryalı Arnavutlar'ın mallarını ve mülklerini yeni sâkinlere, hem de hiçbir yasal-hukukî dayanak olmaksızın dağıtmıştır. (The Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, 1999, s. 9.) Günümüzde Yunan hükümeti Çamerya Arnavutları'na ülkeye giriş izni vermemekte, dışlama ve ayrımcılık uygulamaktadır. [Bir ethnosid/kültürosid uygulaması olarak] Yunan yönetimi bölgedeki bütün yer adlarını Yunanca'ya dönüştürmüştür.

Yunan başbakanı Konstantin Mitsotakis 1992 Mayıs'ında Arnavutluk'u ziyaret ettiğinde, Tiran 'da yaptığı bir konuşmada, Çamerya Arnavutları 'nın İtalyan ve Alman işgalcilerle işbirliği yaptıklarını, buna göre Savaş Suçlus olduklarını ve Yunan yasalarına göre cezalandırıldıklarını, dolayısıyla Yunanistan'a dönmelerine izin verilmeyeceğini' söylemiştir. Oysa, Çamerya Arnavutları işbirliği yapmadıkları gibi, işgalcilerin kurbanı olmuşlardır. Ayrıca, işbirlikçilik Nazi işgali altına giren bir çok ülkede görülmüştür ve söz gelişi başta Yunan generali Yoannis Rallis olmak üzere 30.000 Yunanlı, işbirlikçi olmalarına rağmen, çıkartılan bir Genel Af ile bağışlanmışlardır. Öte yandan Çamerya Arnavutları'ndan büyük bir kesim EAM-EDAS ile birlikte işgalcilere karşı direnen ilk topluluk olmuştur. (McCarthy, 1988, s. 22) Halbuki, Alman belgeleri asıl Çamerya Arnavutları'nı katleden Napoleon Zervas'in Gestapo ile işbirliği yaptığını kanıtlamaktadır.

Günümüzde, Çamerya Arnavutları Yunanlılar'ın uyguladığı soykırımın kurbanı olarak haklarını aramaya devam etmektedirler: 27 Haziran 1944 Çamerya Soykırımı

tarihteki yerini almıştır. O güne kadar bölgedeki şehirlerde % 99, köylerde % 100 oranında Arnavut nüfusu varken, şimdi dağılmış durumdadırlar. Ortodoks Arnavutlar ise -kendilerine Arvanites/Arvanitler denerek- etnik kimlikleri inkar edilip yokmuş gibi gösterilmeye çalışılmaktadır. Öte yandan, Arnavutluk Halk Meclisi 30 Haziran 1994 günü oybirliğiyle aldığı bir kararla 27 Haziran gününü Çamerya Soykırımını Anma Günü olarak kabul ve ilan etmiştir.

Çamerya Sorunu, 1995 Ocak ayında La Haye'de Temsil Edilmeyen Milletler ve Halklar Örgütü'nün 4. Genel Kurulu'nda da gündeme getirilmiş ve 20-26 Ocak tarihleri arasında toplanan Genel Kurul'un 5. oturumunda 12 numaralı kararı olarak (Karar no: 1995/12) şu noktalar vurgulanmıştır.

- 1- Çam (Çamerya) halkının yeniden yurtlarına dönmesi ve vatandaşlık haklarının geri verilmesi;
- 2- Çam halkının mülkeninin geri verilme hakkının tanınması ve Uluslararası kararlar ve belgelerden doğan uluslararası hakların tanınması, bunun için de Yunan hükümetinin Çamerya Sorunu'nun tarihi gerçek/erini kabul etmesi ve hak ve çözümler için ciddi adımlar atması.

Çamerya Sorunu ve Çamerya Soykırımı Anma Günü Türkiye'de de yankı bulmuş ve Türk basını konuya yer vermiştir; 1998 Haziran ve Temmuz aylarında çeşitli gazeteler ve dergilerde (Nokta dergisi 19-25.7.1998) Çamerya'yla ilgili haber ve makaleler yayınlanmıştır.

Yunanistan'ın Kuzey Epir iddiaları ile Çamerya Sorunu ve bununla ilgili etkinliklere karşı Yunan kamuoyunda belli bir hassasiyet gözlenmektedir; bu sorun son zamanlarda Yunan kamuoyunda rahatsızlık yaratmış ve çeşitli kanallardan tepkiler gelmeye başlamıştır: Kendi topraklarında yaşayan diğer etnik azınlıklara uyguladığı ayrımcı/dışlayıcı ve asimilasyoncu politikaları sürdüren Atina yönetiminin, Arnavutluk'un güneyine "Kuzey Epir" söylemiyle göz koyduğu uzun yıllardan beri bilinmektedir. Stokhos gazetesinin de sayfalarını dolduran yayılmacı haritalarda 'Kuzey Epir'in (Vorio İpiros) yer aldığı bilinmektedir. Bu çerçevede, güney Arnavutluk'ta bir "Yunan azınlığı"nın varlığını ileri süren Yunanistan, bunların 'hakları' için Arnavutluk yönetimine akla gelmedik şantajlarda da bulunmaktadır. Ortodoks Kilisesi mensubu olan bu bölge halkının, Ortodoks

olmaktan ve kilise dilinin Yunanca olmasından öte Yunanlılıkla bir ilgisinin olmadığını burada vurgulamak gerekir. Çünkü, o bölgede ağırlıklı olarak Ortodoks Ulahlar ile Ortodoks Arnavutlar yaşamaktadır; o bakımdan sayısı 45-50.000'i geçmeyen ve anadili Yunanca olan bir gruptan söz edilebilir, fakat bu sayı Yunanistan'ın iddia ettiği gibi 150.000 değildir. Üstelik bu küçük etnik grubun bütün temel hakları Arnavut hükümetince tanınmıştır. Bu topluluğun Omonia (Birlik/Dayanışma) adında siyasi bir derneği ve İnsan Hakları Partisi adında siyasal örgütü de mevcuttur; bu partinin Arnavutluk meclisinde 2 üyesi bulunmakta ve topluluğun Arnavutluk'taki ekonomik faaliyetleri büyük bir serbestlik içinde devam etmektedir. Ayrıca bu topluluğa ait mezarlar, kiliseler ve onlara göre kutsal kabul edilen yerler saldırılara uğramamaktadır. Ülke içinde seyahat özgürlüğüne hiçbir sınırlama söz konusu değildir. Gayri menkûl alım ve satımı bu topluluk için de diğer Arnavutluk vatandaşları gibi serbesttir, kısıtlama veya engelleme yoktur. Yunanistan'ın bu bölgedeki Yunan etnik grubu için düzenlediği kültürel etkinliklere hiç bir yasak veya başka türlü sınırlama getirilmemektedir. Yanya'dan güney Arnavutluk'a her gün Omonia, Egnatio, Vorio İpirot, Stokhos gibi gazeteler girmekte, ayrıca ERT-1, ERT-2, ERT-3, MEGA Antenna, Kerkira ve İonion gibi Yunan televizyon kanalları kesintisiz ve engelsiz yayınlarla ve özel programlarla güney Arnavutluk'a ulaşabilmektedir. (Avrasya Dosyası, İlkbahar-Yaz 1998. s. 60-68)Görüldüğü üzere, bir tarafta Çamerya Soykırımı, gasp edilmiş mal-mülk ve vatandaşlık haklarından yoksun bırakılmış Arnavut azınlığı, diğer tarafta küçük bir etnik Yunan grubuna sağlanan sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi imkanlar Yunan-Arnavutluk ilişkilerindeki tek taraflı dengesizliğin tipik örneğini oluşturmaktadır. Üstelik bunlar bir Avrupa Birliği üyesinin topraklarında, yani Avrupa Birliği sınırları içinde yaşanmaktadır.

İşte bütün bu haksızlığa dayalı denklemler ve Atina'nın Çamerya konusundaki ısrarlı ve inkar edici tutumu, son dönemde Yunanistan sınırları içindeki Çamerya'ya yönelik bazı eylem ihtimallerini gündeme getirmektedir; sadece Arnavutluk'ta 150.000 üyesi bulunan çeşitli Çamerya örgütlerinin daha atılgan düşünen kesimleri tarafından oluşturulduğu varsayılan 'Çamerya Kurtuluş Ordusu' gibi bazı yeraltı kuruluşlarının varlığı, bizzat Yunanlılar tarafından endişeyle dile getirilmektedir. 1998 sonu ile 1999'un ilk yarısında iki ülke arasında görülen bazı yakınlaşmaların, bu sıkıntıları ne dereceye kadar erteleyebileceği ise, zaman içinde görülecektir.

2.10.3. Göçmen/Sığınmacı Arnavutlar

Arnavutlarla ilgili diğer sorun da göçmen Arnavutların durumudur. 1990'larda Arnavutluk'taki 19-40 yaşındaki nüfusun yaklaşık %40'ının göç ettiği sanılmaktadır. İtalya'da 100-150.000, Yunanistan'da da 300-400.000 Arnavut göçmen bulunmaktadır. Bu rakamlar kesin değildir çünkü göçmenlerin büyük bir bölümü göç ettikleri ülkelerde resmi izin olmadan kalmaktadırlar. (International Crisis Group Report, "The State of Albania", 6 Ocak 1999) Arnavut göçmenlerin özellikle Yunanistan için stratejik önemi vardır, çünkü Yunanistan'ın resmi söylemde Güney Arnavutluk (Yunan tezine göre Kuzey Epirus) üzerinde bazı iddiaları bulunmaktadır. Komünist rejimin çöküşünden sonra oldukça yoğun bir ekonomik sıkıntı ile karşılaşan Arnavutlar çareyi komşu devletlere göç etmekte bulmuşlardır. Bu ülkeler de bir anda istenmeyen bir azınlık grubu ile karşı karşıya kalmışlardır. Arnavutluk'taki banker krizi bir tepe noktası teşkil etmiş ve derme çatma botlarla Brindisi limanına varmak isteyen binlerce Arnavutun dramı TV ekranlarını günlerce işgal etmiştir. Ancak, sadece aileleri için iyi bir yaşam kurmayı amaçlayan Arnavut göçmenler Yunanistan'ın elinde Güney Arnavutluk'taki Yunan azınlığın durumu lehine kullanılabilir bir siyasi koz haline gelmişlerdir. Bu göçmenlerin yaşadığı kötü şartlar, düşük ücretli işler, kötü muamele ve artan yabancı düşmanlığı bir yana kaderleri Arnavutluk'ta yaşayan Yunan azınlığın durumuna endekslenmiştir. (Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi, 2001, s.87) Yunanistan bir Avrupa Birliği üyesi olmasından dolayı, özellikle Soğuk Savaş sonrasında başta Arnavutluk olmak üzere bir çok eski sosyalist ülke vatandaşları tarafından bir 'iş bulma alanı' olarak görülmüştür. Bugün bu ülkede Asya ve Afrika'nın yanı sıra adı geçen ülkelerden de gelen yüzbinlerce kişinin yasal/kaçak olarak çalıştığı bilinmektedir

Bu yabancı göçmen/sığınmacıların 1992 ile 1998 yıllarındaki sayıları 250.000 ila 600.000 arasında değişmiş ve bu yıllarda Yunanistan'a gelen Arnavut göçmen/sığınmacı sayısı ortalama 250.000- 350.000 arasında seyretmiştir. Aynı dönemde, söz gelişi 1992'de 200.000 yasadışı göçmen sınırdışı edilirken, bunların 150.000'ini Arnavutlar oluşturmuştur: [1995 yılında ise 560.000 Arnavut'un Yunanistan'dan sınırdışı edildiği belirtilmektedir. Yunan Dışişleri Bakanlığı'nın verdiği bilgiye göre 1996 yılında bu ülkede 200.000'i Arnavut olmak üzere toplam 600.000 yabancı göçmen/sığınmacı bulunmaktaydı. (Droukas, 1998, s. 347-365)

Yunan yönetimi yasadışı yollarla ülkeye giriş yapan bu insanları ilk başlarda sadece sınırdışı etmekle yetinirken, ilerleyen zamanda polisiye önlem adı altında çeşitli yıldırma hareketlerine de girişmiştir. Sınırdışı etme aşamasında, 1991 ile 1995 arasında Yunan hükümetinin önce tutuklama sonra da bu göçmenleri geri gönderme (nakil) işlemlerinde toplam 6 Milyar Drahmi (16 milyon İngiliz Pound'u) harcamak zorunda kaldığı belirlenmiştir . (International Helsinki Federation for Human Rights, Annual Report 1997 on Greece s. 12) Bunun üzerine, Avrupa Birliği'nin öngördüğü bazı kriterleri zorlayan Atina yönetimleri, 1990'ların başında patlak veren bu yoğun göçmen/sığınmacı akımı karşısında özel düzenlemelere gitmiş ve başta Arnavutlar olmak üzere, caydırıcı önlemlere başvurmuştur

Göçmen/sığınmacı akımı ve özellikle Arnavutlar'ın kitleler halinde Yunanistan'a gelmeye başlamasıyla beraber, Yunan basınında ilginç yorum ve haberler çıkmıştır; ülkede yaşanan suç oranının bu göçmenler yüzünden arttığı, göçmenlerin Yunanistan için bir tehdit oluşturduğu, Arnavutlar'ın Yunanistan sınırları ve toplumu için açık tehlike olduğu, 500.000 işsiz ülkeyi istila ettiği, tüberküloz baskınına uğranıldığı, yasadışı göçmenlerin sınırları deldiği, karadan ve denizden yasadışı göçmen istilasına uğranıldığı şeklinde haberler, bir taraftan medyanın "duyarlılığını" göstermekte, diğer taraftansa olumsuz bir kamuoyu yaratmaktaydı. Bu şiddetli bir akım halini aldıktan sonra, göçmen/sığınmacı Arnavutlar' a karşı sade vatandaşlardan polise kadar her kesimden sert ve dışlayıcı tepkiler gelmeye, hatta bu insanların ölümüne sebep olan saldırılar yaşanmaya başlayacaktı. Bir "öteki" yaratmak ve bu ölçüte göre "bütün Arnavutları" yargılamak şeklinde gelişen olaylar, insan hakları örgütlerinin dikkatini çekiyor, 1990'lı yıllardaki çeşitli insan hakları raporlarında Yunanistan'ın göçmen/sığınmacı politikaları eleştiriliyordu. Önyargılı davranmaya açık olan Yunan toplumunda Arnavutlar'a karşı hızla gelişen bu düşmanca tutum, bazı farklı durumlar da arz etmekteydi. Yasadışı göçmen olmalarından dolayı, onların bu zayıf noktalarını istismar eden Yunanlılar arasında, Arnavutları çok ucuza çalıştıranlar olduğu gibi, ne kadar çalıştığına veya ne tür bir işde çalıştığına bakmaksızın emeğinin karşılığını hiç vermeyenler ve bir hak talep ettiği takdirde polise bildirme tehdidinde bulunanlar da vardı. (Karatay ve Gökdağ, 2006, s. 93-136) Suç oranının Arnavutlar yüzünden yükseldiği iddiaları ise, Yunan İçişleri Bakanlığı'nın istatistikleriyle çürümüştü; buna

göre 1990'lı yıllarda Yunanistan'daki suç işleme oranında Arnavutlar'ın payı %1.4 -1.8 arasında değişmekteydi.

Droukas'ın tesbitlerinden biri de, Arnavutlar'ın, antik Yunan dönemindeki Helot'lara yapılan muameleyle yüzyüze geldikleridir; buna göre helot, toplumun en alt tabakasından ve hayatın bütün kesimlerinden dışlanan, günümüz deyişle "alt sınıf" veya Almanya'daki Türk işçileri için bir zamanlar kullanılan "en alttakiler" söylemine uyan bir konumdur. Arnavutlar'a yakıştırılan bir başka sıfat da "faydalı/kullanılır sınıf"dır. Yunanistan'da basına, polise ve kamuoyunun büyük bir bölümüne göre Arnavut göçmenler saf Yunan kimliğini ve Yunan toplum düzenini bozan bir "alt/aşağı sınıf" meydana getirmektedir. (Milas, 2003, 187-189) Yunanistan'daki göçmen/sığınmacı Arnavutlar'la ilgili olarak insan hakları raporlarında yer alan birkaç tipik olayı burada anmak yerinde olacaktır; Greek Helsinki Monitor'un 27 Mart 1998 tarihli basın açıklamasında Pieria'daki Palio Keramidi beldesinin Belediye Başkanının güneş battıktan sonra Arnavut göçmenlerin sokağa çıkmalarını yasakladığı ve bunun temel insan haklarının çiğnenmesi kadar, ırkçı bir karar olduğu belirtilmektedir. Aynı basın bildirisinde İkarıa'da "Soygun Kurbanları Komitesi"adlı bir örgütün kurulduğu, üyelerinin ABD'deki beyaz ırkçı Ku-Klux-Klan örgütününkine benzer kıyafetlerle masum Arnavutlar'a saldırdıkları açıklanmaktadır . Bunlar devlet eliyle değil, Yunan insanının kendiliğinden geliştirdiği tepki çeşitlemeleridir; Albanophobia diye adlandırılan Arnavut düşmanlığı, Yunan polis örgütünde de çok yaygın bir sorundur. En son 3 Temmuz 1999'da başta Atina olmak üzere, çeşitli şehirlerde/sokaklarda âni bir operasyonla sokak ortasında öncelikle Arnavutlar apar topar karakollara çekilmiş, kadın, çocuk ayrımı gözetilmeksizin kötü davranılmış ve her birinin parmak izi alınıp bir süre nezarethanede tutulduktan sonra kimlik belgeleri olanlar serbest bırakılmış, olmayanlar sınırdışı edilmek üzere haklarında işlem yapılmıştır. Bunlar arasında, daha ilk yakalanma aşamasında kimlik gösterenler dahi karakollara götürülmüş, onların da parmak izleri alınmış, gerekçe olarak da daha önce işlenmiş suçlara karışma ihtimalleri olabileceği gösterilmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın bilgisi dışında girişilemeyecek olan böyle bir operasyonun karşısında, pek de ılımlı sayılmayan Eleftherotipia gazetesi, İlerici Sol Koalisyon adlı siyasal oluşumun milletvekili Stella Alfieri'nin şu tepkisine yer vermek ihtiyacını duymuştur: "Hükümetin resmi politikası ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mıdır ?" Polis ele geçirdiği daha büyük

göçmen grupları stadyuma doldurmuş, televizyon kanallarını çağırarak ne kadar titiz ve kararlı çalıştığını göstermek istemiş; aralarında Arnavutlar'ın da bulunduğu bu insanlar sadece yabancı oldukları için ve bir kısmı da yabancı olduğu halinden, yüzünden anlaşıldığı için bu işleme marûz kalmıştır. Stadyumda saatlerce su dahi verilmeden (Karatay ve Gökdağ, 2006, s. 182) bekletilenler daha sonra serbest bırakılmıştır; bu son "sokaktan adam avlama" operasyonuna karşı bazı çevreler 24 saat içinde 300 imza toplayarak olayı protesto etmişlerdir.

Yine, 14 Temmuz 1999'da bir yolcu otobüsünü kaçıran ve içindekileri rehin alan bir Arnavut göçmen, polisin kendisine kötü davrandığını açıklamış, rehin alma eylemini sona erdirmek için operasyon düzenleyen Yunan polisi, otobüs korsanını etkisiz hale getirdikten hemen sonra vurarak öldürmüştür. Polisin bu başarısız "kurtarma operasyonu"nda göçmen Arnavut'un elindeki silah alınıp etkisiz kılındıktan sonra kimin ve niçin ateş edip öldürdüğü ise araştırılmamıştır. Bu olaylar yaşanırken, Yunan basını tam anlamıyla işi velvele ye vererek "Yunanistan Arnavut canilerin elinde rehine", "Ülke terör tarafından rehin alındı", "Arnavut Mafyası ülkeyi tahrip ediyor", "Yetti bu Arnavutlar", "Arnavut usulü Vahşi Batı" şeklinde başlıklar atmıştır. Göçmen/sığınmacı Arnavutlar'ın sınırdışı edilmeleri ile Yunan-Arnavut ilişkileri, kimi zaman gerginleşmiş, Atina, Arnavutluk'un haklı olarak aldığı bazı önlemlere, derhal göçmen Arnavut kozuyla karşılık vermiştir; 1993 yılında Tiran yönetimi, Güney Arnavutluk'daki Ortodoks Yunan papazı Mandoni'yi Ortodoks-Yunan azınlık arasında ayrılıkçı/bölücü propaganda yaptığını tesbit ederek sınırdışı etmiş, Yunanistan buna karşılık derhal 30.000 Arnavut göçmen/sığınmacıyı ülkeden atmıştır. Ertesi yıl 1994'de, Güney Arnavutluk'daki küçük Yunan azınlığından 5 kişinin Yunanistan hesabına Arnavutluk aleyhinde casusluk ettikleri tesbit edilip haklarında dava açılınca, Yunanistan hükümeti 100.000 Arnavut göçmen/sığınmacıyı sınırdışı etmiştir.

Yunanistan'da ister yasal ister yasadışı konumda çalışan bütün Arnavutlar' a önyargıyla ve suçlu gözüyle bakılmakta, bunların hiçbir sosyal güvencesi olmadığı ve çocuklarının eğitim-öğretim imkanları da bulunmadığı için kelimenin tam manasıyla "perişan" bir hayat sürmektedirler. Bunların çoğu çok düşük ücretlerle çalıştırılmakta, iş kazalarına uğramakta, (SAEMK,2001,s.123) bu olaylar ise hiç kamuoyuna yansımamaktadır.

Göçmen/sığınmacı Arnavutlar, mahkemeye düştükleri zaman, kendileri için yasal olan tercüman kullanma hakkından mahrum bırakılmakta, dil bilmedikleri veya çok az anladıkları için de genellikle haksız yere işlem görmekte veya mahkum edilmektedirler. Yabancıların karşılaştığı haksızlıklara bir örnek 1998 Aralık'ında yaşanmış ve Suriye uyruklu Muhammed Doguz 18 ay önce çıkarıldığı mahkemede beraat etmesine rağmen, tam 18 ay gözaltında tutulduktan sonra, sınırdışı edilmiştir. Yunanistan hükümeti 1998'de 375.000 yasadışı göçmen/sığınmacı için geçici bir düzenleme getirmiş ve bunlara "en az iki yıllık iş buldukları takdirde oturma izni verileceğini" yasaya bağlamıştır; ne var ki, Yunanlılar'daki Albonophobia, bu insanların iş bulmasına ve insanca yaşamasına fırsat vermemektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bulunan işler genellikle Yunanlılar'ın beğenmediği temizlik ve tuvalet işleri olmakta veya aralarında teknisyen ve benzeri kalifiye eleman özelliği taşıyanlar dahi kendi alanlarında ise alınmamaktadır. Başka seçenekleri olmayan Arnavut göçmenler de, inşaat işçiliği veya badanacılık, hammallık yapmakta, kadınlar ise temizlik işlerine gitmektedirler. Yunanlılar'daki önyargı ve Albanophobia o derece ileri safhaya varmıştır ki, bir çok yabancı göçmen/sığınmacı kadına çocuk bakıcılığı yaptırırken, Arnavut kadınları bu işe almamakta ve "bütün Arnavutlar"ı suçlu ve mafya elemanı olarak görmektedirler.

Yunan politikacıları da, ister iktidarda isterse muhalefette olsun, Arnavutlar'a karşı hasmane bir tutum içindedirler. Hoşgörüden yoksun yaklaşımları yüksek sesle dile getiren politikacılar arasında Nea Dhimokratia Partisi (Yeni Demokrasi) milletvekillerinden Andreulakos ve Karatzaferis bulunmaktadır; Andreulakos 20 Mayıs 1998'de Vuli'de yaptığı bir konuşmada bu göçmen Arnavutlar'ın derhal sınırdışı edilmesi gerektiğini, geri dönecek olurlarsa çeşitli uzak adalara, Soğuk Savaş döneminde komünistlerin sürüldüğü temerküz kamplarına gönderilmelerini ve Yunan devletinin bunlardan ancak böyle kurtulacağını savunmuştur. (Minority Rights Group-Greece, 1998, s.3). Vuli'deki aynı birleşimde, 20 Mayıs 1998 günü, Nea Dhimokratia milletvekili Karatzaferis de, bu göçmen Arnavutlar'ın nerede, hangi işlerde ne kadar para kazandıklarının mutlaka izlenmesi gerektiğini ortaya atmıştır. Bu söylemleri değerlendiren Christina Rougheri, Andreulakos'un "toplama kampı" teklifi karşısında, ne partili arkadaşlarının ne de Vuli'deki birleşimde bunları dinleyen herhangi birinin kalkıp tepki göstermediğini, dolayısıyla o oturuma katılan bütün Yunan parlamenterlerinin bu suskunluklarıyla, uzun yıllardan sonra "toplama

kampları"nın geri dönüşünü kabullendiklerini vurgulamaktadır. Böyle bir teklifin, hiçbir Avrupa Birliği ülkesinin parlamentosunda suskunlukla ve tepki gösterilmeden geçirilemeyeceğini de hatırlatan Rougberi, bu "toplama kampı"yla ilgili haberlerin kamuoyunda bir harekete yol açmadığını, bütün partilerin ve halkın suça ortak olduğunu yazmakta ancak Eleftheros Tipos dışındaki basının tepki gösterdiğini belirtmektedir. Aynı olay hakkında haber ve yorumlar getiren Eleftherotipia gazetesi ise "İrkçı Çılgınlık" derken Kathimerini de iki milletvekilini "İrkçı, Faşist ve İnanılmaz" şeklinde eleştirmiştir.

Yunanistan'daki Arnavutlar, ister soykırımdan, etnik temizlikten ve bölgede kalan/ kurtulan Çameryalı olsun, ister yapay Ortodoks-Arvanites şeklinde kategorize edilmiş olsun, ya da Arnavutluk vatandaşı göçmen/sığınmacı konumunda bulunsun insanlık ayıbı Albanophobia'nın mantık dışı hezeyanları varolduğu sürece, bu ülkedeki sistemli ayrımcılığın ve asimilasyon politikalarının kurbanı olacaklardır. Engin bir devlet görgüsünden yoksun Yunanlı yöneticilerin, Arnavut azınlığa ve göçmen/sığınmacı Arnavutlar'a ülkedeki diğer etnik gruplar ve azınlıklara reva gördükleri hoşgörüsüzlüğü ve saygısızlığı eksik etmeyeceklerini söylemek, bir yanlıgı olmasa gerektir.

Avrupa Birliği'nin kuruluş ve işleyiş felsefesinden, ideallerinden her bağlamda uzak ve kopuk olan Yunanistan devletinin, egemenliği altında bulundurduğu çeşitli azınlıkların, o arada Arnavutlar'ın tarihi ve güncel boyutlarıyla bütün haklarını tanınması, iade etmesi gerekir. İkinci Dünya Savaşı'nın beşinci yılında giriştiği Çamerya Soykırımı'nı kabullenerek, Arnavut milletinden resmen özür dileyip tazminat ödemesi, Çameryalıların yurtlarına geri dönme haklarının tanınması dahil bir dizi insani jestte bulunması, Avrupa Birliği üyesi Yunanistan için temel görev sayılmalıdır.

2.11. Arnavutluk'taki Yunanlılar

Arnavutluk'taki Yunanlıların hikayesi etnik kimliklerine bakılmaksızın güç dengesinin kuralları gereği imzalanan anlaşmalar yoluyla bir anda başka ülkelerin sınırları içinde kalan diğer bir çok azınlığa benzemektedir. Bugün Yunanlı nüfusun yaşadığı güney Arnavutluk 1913 yılında 1912 yılında Arnavutluk'un bağımsızlığını tanımış büyük güçlerin oluşturduğu Sınırların Belirlenmesi Konusunda Uluslararası

Komasyon (Büyükelçiler Konferansı) tarafından Arnavutluk'a bırakılmıştır. (Quatert, 2002, s. 53)1917 Korfu Protokolünde, Arnavutluk devleti bu bölgede yaşayan Yunanlıların kendilerine ait bir idari ve hükümet sistemi olduğunu kabul etmiştir. 1925'teki Floransa Protokolü ile Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki sınırlar nihai olarak düzenlenmiştir. Böylece Yunanlıların uzun bir süredir hak iddia ettiği ve Kuzey Epir diye adlandırdıkları bölge Arnavutluk dahilinde kalmıştır. 1955'de, Arnavutluk'un Birleşmiş Milletler'e üyelik başvurusu esnasında, Yunanistan sınırların ulusal azınlıkların durumu da dikkate alınarak yeniden düzenlenmesini istemiş ve Arnavutluk'un mevcut sınırlarla BM üyeliğine itiraz etmiştir. Bununla birlikte, Yunan itirazına rağmen Arnavutluk BM'ye üye olmuştur. Tabii ki Atina'nın bu ısrarlı tutumu Stalinist Hoca rejimini Batılıların kendisine karşı koz olarak kullanabileceğinden korktuğu Yunan azınlığa karşı daha baskıcı bir tutum izlemesine sebep olmuştur ve Tirana'nın demir yumruğu komünizm karşıtlarının olduğu kadar bu etnik azınlığın da üzerine inmiştir.

Doğal olarak, Yunan azınlık komünist rejimin benzerleştirme politikalarından oldukça etkilenmiştir. Bunun yanında, tüm etnik ve dini gruplara yönelik komünist idare baskısı bir yana bırakılacak olursa, Arnavutluk'taki Yunan azınlık Hoca dönemi boyunca neredeyse imtiyazlı bir topluluk olarak kalmıştır. Bu durum Arnavutluk'taki Yunan azınlık mensuplarının önemli bir kısmının Alman işgali ve Yunan iç savaşı sırasında faaliyet gösteren sosyalist hareketin içinde yer almış olmasından kaynaklanmıştır. 2. Dünya Savaşı sırasında Enver Hoca Alman işgaline karşı Yunanlı komünistlerle birlikte hareket etmiştir. Bunlardan en ünlüsü Thanos Ziko Birliğidir. 1944 ve 1949 arasında Arnavut komünistler Yunanlı solculara yardım etmişler ve Yunan Demokratik Ordu kuvvetlerine Arnavutluk topraklarını açmışlardır. Yenilgiden sonra bu kuvvetler Arnavutluğa çekilmiş ve dağılmıştır. Hoca yönetimi boyunca Yunanlı ya da diğer herhangi bir azınlık hiç bir şekilde siyasi olarak örgütlenme hakkına sahip olmamıştır, bununla birlikte Yunanlı komünistler devlet kademelerinde önemli yerlere gelmişlerdir. Örneğin, Hocanın en yakın çalışma arkadaşlarından biri olan Spiro Koleka bir etnik Yunanlıdır. Bununla birlikte 1960'lara doğru Yunanlı azınlık üzerindeki baskılar artmıştır. Pek çok Yunanlı tutuklanmış, (Vickers and Pettifer, 1997, s. 189)adaletsiz bir şekilde yargılanmış ve kuzeydeki madenler de çalıştırılmak üzere evinden ve ailesinden ayrılmıştır. Bununla birlikte bu Yunanlı parti yöneticilerinin de komünist homojenleştirme

politikalarına katkısı unutulmamalıdır. Bu amaç için Tiran'ın kullandığı metodlar zoraki göç ve sürgünler olmuştur. Soğuk Savaş yıllarında hiç bir komünist rejimin kontrolü Enver Hoca'nınki kadar sıkı olmamıştır. 1976 Anayasası insan haklarına yer vermesine karşın, ifade, din, toplantı ve dernek kurma gibi bir çok özgürlük devlet tarafından baskı altına alınmıştır. Bunlara ek olarak, insan hakları örgütlerinin bildirdiğine göre bir çok keyfi tutuklamalar, hatta idamlar olmuştur. Hoca yönetiminin eğitim konusundaki atılımları da etnik Yunan azınlığı önemli ölçüde etkilemiştir. Yönetim, okur yazarlığı ve ülkedeki önceki burjuva kültürünü silip, yerine parti tarafından belirlenen fikirleri gençlere aşılama amaç edinmiştir. Yine de bunda etnik Yunan azınlığın özel bir hedef olduğunu söylemek doğru değildir. Tüm Arnavut halkı da bu azınlık mensupları kadar Hoca yönetiminin baskılarına dayanmak zorunda kalmıştır.

2.11.1. Eğitim Sorunu

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce sadece Gjirokaster'deki Yunanlıların kendi okullarına sahiptirler, ama bu okulların 1933'de anayasada yapılan bir değişiklik sonucunda kapatılması gündeme geldiğinde Yunanistan büyük bir tepki göstermiş ve bu ülkenin Uluslararası Daimi Adalet Divanı'na başvurması üzerine Tiran geri adım atmak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte Yunan eğitim kurumları doğal olarak komünist rejim süresince rahat bir nefes alamamışlardır. Örneğin, Yunanlılar için ilkokullar bulunmakla birlikte, bu okullarda Yunan edebiyatı, tarihi ve kültürü tamamen dışlanmıştır. Komünist idarenin bir yerin azınlık yerleşimi sayılması için öngördüğü kriterler de oldukça adaletsiz olduğundan, sadece bir kaç Arnavut yaşadığı için Yunanlıların nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu köyler azınlık köyü sayılmamış, ve tabii ki buradaki azınlığın okul talepleri geri çevrilmiştir. Yunanlı azınlığın eğitim sorunu 1990'lı yıllarda da iki ülke arasında önemini korumuştur. 'Omonia beşleri' krizinden önce Arnavutluk'un dış dünyaya açılma yönlü siyasetinin sonucunda Yunanistan ve Arnavutluk arasında diplomatik ziyaretler sıklaşmıştır. Ancak bu diplomatik trafik olumlu gelişmeleri umulduğu gibi beraberinde getirmemiştir ve Yunan azınlığın eğitimi konusu iki ülke arasındaki diplomatik yakınlaşmanın ve işbirliğinin sine qua non (olmazsa olmaz) şartı olarak tekrar ortaya çıkmıştır. Örneğin, Arnavut Dışişleri Bakanı Serregi'nin Atina'ya Eylül 1995'de yaptığı ziyaret esnasında Tiran Arnavut göçmenlerin statüsünün legalleştirilmesini

talep etmiş, buna karşılık olarak da Atina, Arnavutluk'taki üç bağımsız Yunan okulunun yeniden açılmasını istemiştir. Buna sert tepki gösteren Serregi görüşmelerden çekilmiştir.

Aslında, ulusal azınlıkların eğitimleri konusunda anayasada ve diğer kanunlarda hükümler bulunmaktadır. Tiran'ın Yunanistan ile diplomatik ilişkilerini fazla bozmasının kendine pek yararı olmayacağını idrak etmesi ve sonuç olarak 1996 yılında 3 yeni Yunanca ders verilen sınıf açması ile sorun bir derece geçiştirilmiş gibidir. Kabul edilmelidir ki ülkede hemen her alanda kendini gösteren yönetim boşluğu en çok eğitim alanında da fazlasıyla hissedilmektedir. Şu an için hükümet Yunanlıların yanı sıra Karadağlılar ve Makedonların eğitimi ve öğretmenlerinin yetiştirilmesi için bazı projeler hazırlamış bulursa da kaynakları çok kısıtlıdır. 1999 itibarıyla 4 azınlık okulunun eğitim faaliyetlerini sürdürebilecek durumda olduğu ve diğerlerinin harabe halinde buldukları bilinmektedir. Bu 4 kurumda da öğretmen sıkıntısı had safhadadır. Atina'nın bu sorunu çözmek için, etnik Yunanlıların kendi özel okullarını açma yönündeki talebi Tiran tarafından kabul edilmemiştir. Yunanistan'ın bu sorunu Yunan sınırları içindeki Arnavut göçmenleri koz olarak kullanarak çözmesi bu bağlamda mümkün görülmektedir.

2.11.2. Papandreou Hükümeti Ve Savaş Çıgıllıkları

Yunanistan'ın NATO'ya ve Avrupa Birliği'ne üye oluşunun Atina'nın daha temkinli bir siyaset izlemesine neden olduğu çok açıktır. Ancak bazı olumlu adımlara ve gelişmelere karşın Balkan ülkelerinin kendi aralarındaki ilişkiler kozmetik tabiatlıdır ve altta geçmişin nefret ve intikam duygularını hala canlı olduğu görülmektedir. Bu iki ülkede de bu tarz duyguları körükleyecek bazı şahıslar bulunduğu açıktır ve Yorgos Papandreou'nun Yunan halkının yarasını kaşımayı en iyi bilen politikacıların başında olduğu açıktır. Yönetime geldiği Ekim 1993 seçimlerinden sonra Balkan ülkelerine ve özellikle Makedonya'ya karşı sert politikalar izlemiş, yaptığı manevralarla Avrupalı ortaklarını bazen bir arada bir derede bırakmıştır. Arnavutluk cephesinde ise durum daha da vahimleşmiş ve sınırda, Arnavut göçmenlerin vurulması ile sonuçlanan çatışmaların sayısı giderek artmıştır. Nisan 1994 ise en ciddi sınır krizinin yaşandığı yıldır. İki Arnavut sınır askeri, Yunanca konuştukları iddia edilen kişiler tarafından öldürülmüş, olayın

sorumluluğunu Kuzey Epir'in Arnavutluk'tan ayrılması için savaştığını iddia eden Yunan terörist örgütü MAVI (Kuzey Epirüs Ulusal Kurtuluş Cephesi) üstlenmiştir.

Berişa Hükümeti, Yunan devletini bu örgüte yardım sağlamakla suçlamış, ve sonraki aylarda güney Arnavutluk'ta sıkı ve adil olmayan bir kovuşturma süreci başlatmıştır. Yunanistan buna sınırı kapatma tehdidini savurarak ve sınıra yığınak yapmaya başlayarak cevap vermiştir. Yunanlılar ayrıca Arnavutluk'un acil olarak ihtiyaç duyduğu Avrupa Birliği'nden gelecek 30 milyon ECU tutarındaki bir yardım paketine de engel olmayı başarmıştır. Arnavutluk ise bunlara beş Omonia liderini tutuklayarak cevap vermiş, olaylar Yunanistan'ın 70.000 Arnavut göçmeni sınır dışı etmesiyle daha da tırmanmıştır.(Sabah Gazatesi, 13/11/1995) Arnavutluk Yunanistan'ın Arnavut göçmenleri kullanmasına ülkenin kuzeyinden Arnavut köylüleri güneye, Yunanistan'a göç eden Yunanlıların topraklarına, yerleştirerek karşılık vermiştir. Bunun bu bölgedeki etnik kompozisyona dayalı Yunan tezlerine karşılık olduğu açıktır. Bu noktada Washington olaya müdahale etmiş ve Clinton özel arabulucusu Richard Schiffer'i iki başkente yollamış ve arabuluculuk çalışmaları sonucunda Şubat 1995'de Arnavutluk beş Yunanlı lideri bırakmayı kabul etmiş ve yine Washington'un zorlamasıyla iki ülke de MAVI meselesini ortaklaşa çözüme hususunda anlaşmışlardır. 1996 Martında Arnavutluk ve Yunanistan arasında bir Dostluk ve İşbirliği anlaşması imzalanmıştır.(Hürriyet Gazetesi, 29/03/1996) Bu anlaşmayla Arnavutluk Yunan azınlığın hakları konusunda bazı yazılı garantiler vermiştir.

2.11.3. Omonia Ve Siyasal Temsil

Arnavutluk komünist yönetim zamanında dünyanın en izole olmuş ülkesi olmuştur. Bununla birlikte, ülkedeki Hoca rejiminin yıkılmasını takiben 90'lı yıllarda enerjik bir dünyayla entegrasyon süreci içinde kendini bulmuştur. Azınlık hakları konusunda Arnavutluk'un önemli uluslar arası sözleşmelerde imzası bulunmaktadır. Ne yazık ki, iç siyasal süreçteki istikrarsızlığa bağlı olarak bu belgelerin Arnavutluk iç hukukunu etkilemesi konusunda çok ilerleme sağlanamamıştır. Arnavutluk parlamentosu ülkenin altında imzası bulunan uluslararası belgelerin pek çoğunu onaylamamıştır.

Aslında Arnavutluk anayasasına göz atıldığında, azınlıklar konusundaki maddelerin evrensel normlarla çatıştığını söylemek zordur. Anayasanın 3. maddesi dini birlikteliği ve azınlıklarla birlikte yaşama ilkesini kabul etmektedir. 20. maddede ise azınlıkların etnik, kültürel, dini ve dilsel aidiyetlerini herhangi bir yasak ve kısıtlama olmaksızın ifade etme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. (Yunanistan Anayasası, İst. Bilgi Üniv. Yay, 2005, S.27) Aynı şekilde azınlıklar bunları koruma ve geliştirme hakkına, yanısıra, kendi dillerini öğrenme ve öğretme hakkına da sahiptirler. Dahası, ulusal azınlıkları kendi ulusal çıkar ve kimliklerini korumak için örgütlenme hakkı da tanınmıştır. Bu konuda ki tek kısıtlayıcı madde, ırkçı, dini ve etnik nefreti körükleyecek partilerin kurulmasına yasak getiren 9. maddedir. Ayrıca Ceza Kanununun bazı hükümleri, ki bunlar; ulusal, ırkçı ve dinci nefret yaratmaya dair 256. madde, halkın belirli kesimlerini birbirine düşman etmek ve kamu barışını bozmaya dair 266. madde, dini inançların sözü geçen amaçlar için kullanılmasına dair 131 ve 133. maddelerdir. (Biberaj, 1994, s.23) Yukarıda da bahsedildiği gibi, komünist rejimin çöküşü ile baskıların nispeten azalmasına ve anayasal haklara karşın, Yunan azınlığın siyaset, ifade, toplanma, radyo ve televizyon kurabilme hürriyetinin kısıtlanması ile ilgili sorunları halen devam etmektedir. Tiran ve Yunan azınlığı karşı karşıya getiren meselelerden biri bu azınlığı siyasal olarak temsil etmek amacıyla kurulan Yunan Azınlığın Demokratik Birliği Partisidir (Omonia). Bu parti Arnavutluk'ta çok partili rejime geçiş ile kurulan ilk partiler arasındadır. Partinin kurucuları arasında Arnavutluk İşçi Partisi ile yakın ilişkileri bulunan sol görüşlü Yunan aydınlar ağırlıklarını hissettirmişlerdir. Bunlar genelde İkinci Dünya Savaşı ertesinde Yunanistan'dan Arnavutluğa kaçan komünistlerin çocuklarıdır. (Biberaj, 1994, s.26) Omonia 1991'deki seçimlere katılmış ve Yunan azınlıktan aldığı destekle Arnavut parlamentosunda üç milletvekilliği kazanmıştır. Bununla birlikte, bu parti seçim kanununda etnik temelli partilere getirilen yasak kapsamında yasaklanmış ve 22 Mart 1992'deki genel seçimlere katılamamıştır. Omonia'ya uygulanan siyasal yasak ve takiben, Saranda kentinde bu yasakla ilgisi olduğu görülen etnik Yunanlılara karşı saldırılar Yunanistan ve Arnavutluk arasında gerginliğe neden olmuştur. Aslında Omonia'nın kurucu kadrosunun çoğunlukla Marksist aydınlardan oluşması başlangıçta Arnavutlar ve Yunanlılar arasında barış içinde bir arada yaşama idealine olan umudu oldukça arttırmıştır. Bununla birlikte gerek Tiran'ın tutumu ve gerekse parti içinde aşırı sağcı bir grubun gittikçe güçlenmesi Omonia'ya

uluslararası bir sorun haline getirmiştir. (Biberaj, 1994, s.27)Bunda tabii ki Arnavutluk'un dış dünyaya açılması ve Ortodoks azınlık içerisinde dini uyanış paralelinde Yunan Ortodoks kilisesinin etkisinin artmasının büyük payı vardır.

Omonia'nın yasaklanması üzerine etnik Yunanlılar Arnavutluk'taki tüm azınlıkları temsil etmek için kurulmakla birlikte üyeleri ağırlıklı olarak Yunanlı olan İnsan Hakları Birliği'ni 1992'nin Şubatında kurmuşlardır. Bu parti Omonia'nın yerine Yunanlı azınlığı temsil etmek üzere 1992 seçimlerine katılmış ve oyların yüzde 2.9'unu alarak parlamentoda iki sandalye elde etmiştir. Şu an Birlik Omonia olarak tanınmaktadır. Söz konusu organizasyon Yunanlı azınlık hakları konusunda oldukça faaldir. Örneğin Birlikten vekiller Kostas Makariades, Thomas Miksos Yunan Sosyalist Partisinden Anastosias Angelis ve Theodoros Boris merkezi ABD'de bulunan Panepirotik Konferansına katılmışlardır. Bu delegeler Arnavutluk'u Yunan halkının uluslararası hukuk çerçevesinde tüm azınlık haklarını vermeye, mallarını iade etmeye ve tüm tacizlerini durdurmaya çağırılmışlar, aksi halde 'Kuzey Epirüs'ü terk etmeye' davet etmeye dahi cesaret etmişlerdir. (Biberaj, 1994, s.32)Yunanlı azınlığın açık irredentist tutumu doğal olarak Tiran'ı endişelendirmektedir. ENOSIS temelli yaklaşımların buradaki Yunan azınlığın evrensel azınlık haklarından yararlanmalarının önündeki en büyük engel olduğu görülmektedir.

2.11.4. Ortodoks Rahipler Sorunu

Arnavutluk da diğer demir perde ülkelerinin tecrübe ettiği, komünizm sonrası dini canlanmanın etkilerini hissetmektedir. Yunan azınlık arasında da dini ve milliyetçi görüşler yıllar boyu empoze edilmeye çalışılan komünist ideolojinin yerini çabucak doldururmuştur. Yukarıda da bahsedildiği gibi, Yunanlı komünist aydınlar Arnavutluk'ta yaşayan Yunanlı azınlığın büyük, homojen komünist topluluğa katılımında önemli roller üstlenmişlerdir. Sol dünya görüşünü benimsemiş kurucuları nedeniyle, Yunan azınlığı temsilen kurulan Omonia'nın başlangıçtaki iç barışa ve birlikte yaşama ideallerine olan bağlılığı bu yüzden daha içten gibi görünmüştür. Komünist yönetimin çöküşü Arnavut ve Yunanlı aydınlar arasında büyük bir hoşgörü ve iyimserlik havası yaratmıştır. Hatta her iki toplulukta dini tekrar bir arada ve hoşgörüyle keşfediyorlar gibi bir tutum içine girmişlerdir. Bir yandan Bektaşî tekkeleri bir yandan da Ortodoks kiliseleri bir bir açılmış, hatta insanlar

ibadethanelerinin tamirlerinde din ayırımı yapmaksızın birbirlerine yardım etmişlerdir. Arnavutlar ve Yunanlılar arasında dini çatışmalar konusunda yazılan pek çok rapor bu durumun hala devam ettiğini belirtmektedir. (Hatipoğlu, 1999, s. 3-4.) Bununla birlikte, Tiran, irredentist milliyetçi Yunanlı aydınlar ve din adamları, İstanbul Patrikliği ve Atina arasında aynı anlayışın yokluğu önemli sorunları beraberinde getirmiştir.

Arnavutluk'ta nitelikli din adamı yetiştirilmediğinden buradaki Ortodoks halkın dini hizmetleri Yunanistan'dan gelen din adamları tarafından karşılanmaktadır. 1991'den itibaren buraya Sicilya'dan, Kıbrıs'tan ve Yunan diasporasının bulunduğu diğer yerlerden rahipler gelmeye başlamıştır. 1992'de Arnavut Ortodokslar arasında milli duygular ağır basmış ve Arnavut Ortodoks Kilisesi, Yunan Ortodoks Kilisesinden ayrılmıştır ve otonom (autocephalus) olmuştur. Bununla birlikte Arnavut kilisesinin başpiskoposu Yunan asıllıdır, çünkü bu pozisyonun gerektirdiği özelliklere sahip Arnavut din adamı bulunmamaktadır. Bu yüzden her yıl düzenli olarak Yunanistan'dan bir rahip buradaki Arnavut rahipleri eğitmeye veya bazı törenleri yönetmek üzere buraya, Gjirokaster'e gelmektedir. (US Department of State, Albania Country Report on Human Rights for 1996, S.12-19) Ancak özellikle Tiran'daki Demokrat Parti hükümeti bu faaliyetlere pek ılımlı bakmamış ve bu gelen rahiplerin Arnavutluk aleyhine bazı yıkıcı faaliyetlerde buldukları konusunda kuşkularını korumuştur. Aradaki gerginlik İstanbul'daki Patrikliğin Arnavut Ortodoks Kilisesinin başına bir Yunanlı rahip Yannulatos'u atamak istemesiyle artmıştır. 1996 yılında Elbasan'daki Arnavut kilisesi Yannulatos'u tanımamış ve bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu isyanın arkasında İstanbul Patrikhanesinin Arnavutların helenleştirilmesini planladığı konusundaki kuşkular önemli rol oynamıştır.

Bu tür olaylar dışarıdan gelen Yunan rahip sayısına bağlı olarak artmıştır. 1985'te Kakavia sınır kapısının açılması Yunanlı azınlık ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin artmasına neden olmuştur. Tiran bu ilişki sermaye girişini arttırdığı sürece pek sorun çıkarmamıştır. Bununla birlikte, Ortodoks kilisesinin artan propagandasının Yunan azınlığın ılımlı politikaları destekleyenlerden siyasal desteğini çekmesine sebep olduğuna delalet eden pek çok olay mevcuttur. Hiç şüphesiz Omonia'nın içinde aşırı milliyetçilerin sesini yükseltmeleri bunlardan

biridir. Yunan kilisesinin ne tür bir rol oynadığını görmek için Drinoupolis Metropolit Sevastianos'un Yunan azınlık üzerindeki etkisine bakmak gerekmektedir. Söz konusu rahip Arnavut karşıtlığı ve aşırı sağ gruplar ile yakın ilişkileri ile tanınmıştır, hatta Arnavut Başkanı Berisha bu rahibi 'Ortodoks Ayetullah' diye tanımlamıştır. (Biberaj, 1994, s.38)Metropolit Konitsa'da kurmuş olduğu radyo istasyonu vasıtasıyla Yunan azınlık arasında hellenizmin tekrar canlanmasına çalışmış, güney Arnavutluğun Yunanistan'a katılmasını isteyen Vorio Epirüs hareketinin en ateşli destekçilerinden biri olmuştur. Asıl sorun Sevastianos'un ölümüyle ortaya çıkmıştır. Öteden beri rahibin faaliyetlerinden rahatsız olan Tiran Atina'dan Fener Patrikliğine daha ılımlı birini görevlendirmesi konusunda baskı yapmasını istemiştir. Atina'da zaten gergin ilişkileri daha da kötüleştirmemek için Fener'e başvurduğunda etnik Yunanlı topluluk ölen rahibin yerine kendi ayarında birini istemiştir.Kasım 1992'de Dervican kentinin Yunanlı belediye başkanı Yunanlıların Alman işgalini direnişi anısına kutlanan Ohi (Hayır) gününde belediye binasına Yunan bayrağı asmıştır. Bu ise Yunan azınlığın Tirana tarafından gözlem altına alınmasına neden olmuştur. 1992 yılında Ortodoks rahip Archimandrite Chrysostomos ENOSIS propagandası yaptığı için ülke dışına çıkarılmıştır. Omonia'nın yasaklanması tartışmaları ve rahiplerin propagandalarından duyulan rahatsızlık bazı istenmeyen olaylara sebebiyet vermiş, Saranda kentinde Yunanlılara ait dükkanlara yönelik bazı saldırılar olmuştur. Atina buna yaklaşık 2.100 Arnavut göçmeni sınır dışı ederek karşılık vermiştir. 1993 yılında bir Yunan rahip vaazlarında ENOSIS propagandası yaptığı için ülke dışına atılmıştır. Buna tepki olarak Yunan azınlık büyük bir protesto gösterisi yapmış, Yunan devleti ise yine bir çok illegal Arnavut göçmeni sınır dışı etmiştir. Bu konudaki sorunlar hala devam etmektedir.

Ortodoks kilisesi ile ilgili bir diğer sorun da komünist rejim sırasında kamulaştırılan kilise mallarının iadesi ile ilgilidir. Arnavut toplumunda dine dayanan ayrımcılık pek sık gözlenmemekle birlikte, Hoca rejimi dini bölücü bir kuvvet olarak görmüş ve tüm dini kurumlar ayırım yapılmaksızın baskı altında tutulmuşlardır. 1945 Ağustosunda Tarım Reformu Kanunu Çerçevesinde kilisenin ve diğer dini kuruluşların bir çok malı devletleştirilmiştir. Bir çok rahip işkence görmüş, yargılanmış ve idam edilmiştir. Ocak 1949'da yayınlanan Dini Cemaatlerle İlgili Kanunda, dini grupların faaliyetlerinin bundan sonra devlet denetiminde olacağına hükmedilmiş, dini kuruluşların gençlerin eğitim faaliyetlerini sürdürmeleri, mal

edinmeleri ve vakıflar ya da hastaneler kurmaları yasaklanmıştır. 1940'ların sonunda Tirana, Sünni ve Bektaşî tarikatlarını da ayırmış ve rejim karşıtı Müslüman ve Hıristiyan din adamlarını da ortadan kaldırmıştır. (Biberaj, 1994, s.41) 1990 yılında daha demokratik bir hükümet kurulmasına karşın Ortodoks cemaatin şikayetleri bitmemiştir. Ortodoks kilisesinin önde gelenlerine göre dini liderler baskı altındadırlar, bazıları yargılanmıştır, bazı Hıristiyan olmayan dini gruplar da Arnavut devletinin denetimi altındaki kiliselere ya da okullara zarar vermektedirler; örneğin, Ortodoks ikonaları tahrip edilmiştir ve bir Yunan okulu kundaklanmıştır. Bugün Arnavut devletini koruması altında 18 Ortodoks kilisesi vardır. Bununla birlikte Kilise Kültürel Anıtlar Enstitüsünün koruma altında oldukları gerekçesi ile bazı değerli ikona ve eşyayı geri vermekte direnmesi konusunda şikayetçidir. Ancak, bu konuda bazı olumlu adımlar atılmış özellikle bu konuda talepler de artınca Berişa Hükümeti Ardenitsa'daki bazı binalarını Arnavut kilisesine 1996 yılında geri vermiştir. (Friedrich Ebert Vakfı, 1997. s.128) Ancak, yönetim ve bu dini kurumlar arasındaki ilişkilerde gerginlik günümüzde de sürmektedir.

Arnavutluk hala bir geçiş dönemi yaşamaktadır. Komünist rejimin yıkılmasından sonra dış dünyadan beklenen yabancı sermaye ve para akışı olmadığı gibi, tam tersine Arnavutluk dışarıya özellikle İtalya ve Yunanistan'a mafyayı, fuhuşu ve ucuz işgücünü ihraç eden bir ülke konumuna gelmiştir. İçeride sürekli bir istikrarsızlığın hüküm sürdüğü Arnavutluk'ta Tirana zengin ve saygın Batı kulübüne girmeyi amaçlamakta ve bu amaçla yasalarını evrensel normlarla uyumlaştırmak için çaba göstermekteyse de bunu hala çok hantal bir biçimde yapmaktadır ve demokratikleşme süreci hala kanayan bir yaradır. Bundan ister Arnavut, ister Yunan kökenli olsun bütün Arnavut vatandaşları olumsuz bir biçimde etkilenmektedir. Arnavutluk dışındaki Arnavut azınlıkların ve göçmenlerin durumu milliyetçi duyguları güçlendirmiştir ve gelecekte tüm Balkanları etkisi altına alan Arnavutlar sorunu yumuşamaksızın buradaki Yunan azınlık üzerindeki baskısını azalması beklenmemektedir. Açıkça bu Yugoslavya'da, Makedonya'da, Yunanistan'da ve tabii ki Arnavutluk'ta demokrasinin zafer kazanıp kazanmamasına bağlıdır.

2.12. Yunanistan-Arnavutluk İlişkileri

Arnavutluk-Yunanistan ilişkilerine bakıldığı zaman, Arnavutluk'un bağımsızlığını elde ettiği tarihten itibaren, sınır anlaşmazlıkları nedeniyle Yunanistan ile ilişkileri iyi olmamıştır. Komşuluk ilişkilerinin tarihte inişli çıkışlı olduğu, genel olarak düşük seviyede kaldığı ve düşmanlığın ağır bastığı görülmektedir. Arnavutluk'un güneyinde yoğun olarak yaşayan Yunanlı azınlık ile ekonomik sebeplerle Yunanistan'a sığınan Arnavut göçmenler, anlaşmazlığın temel kaynağını oluşturmuştur. Yunanistan'ın "Kuzey Epir" bölgesi olarak adlandırdığı Arnavutluk'un güneyini kendisine bağlaması ile ilgili tarihteki plâni, Arnavut yöneticilerin genel olarak Yunanlı azınlığa şüphe ile yaklaşmasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kendini dünyadan iyice izole eden Arnavutluk'un, (Jelavich, 1983, s.173) 1991 sonrası Yunanistan ile ilişkileri değerlendirildiğinde, olumlu ve olumsuz unsurların mevcut olduğu görülmektedir. Sorunların ağır bastığı eski Arnavutluk Cumhurbaşkanı Sali Berişa döneminde Arnavutluk'u korkutan en önemli husus, aşırı milliyetçi Yunanlıların, Arnavutluk'un güneyini Yunanistan'a bağlama eğiliminde olmaları ve Arnavutluk'taki bazı Yunan kökenlilerin özerklik talebini dile getirmeleri olmuştur. 1997'den bu yana Sosyalist Parti'nin liderliğindeki hükümetlerin Arnavutluk'u yönetmiş olması, Yunanistan ile olan ilişkilerde hızlı bir düzelmeye yaşanmasına yol açmıştır. Ancak, Arnavutluk'ta düzenlenen 12 Ekim 2003 tarihli yerel seçimlerin de gösterdiği gibi, Yunanlı azınlık hâlâ iki ülke arasındaki ilişkilerde sorun teşkil etmeye devam etmektedir. Benzer şekilde Yunanistan'daki Arnavut göçmenler ile ilgili gelişmeler de zaman zaman Yunanistan-Arnavutluk ilişkilerine gölge düşürmektedir.

Berişa döneminde Yunanistan ile iyi geçinemeyen Arnavutluk, Türkiye'yi müttefiki olarak seçmişti. Son birkaç yıldır ise Arnavutluk iktidarından düşmeyen Sosyalist Parti'nin, bir taraftan Türk-Yunan sorunu karşısında bir çeşit "dengeleyici politika" izlemeye çalıştığı, diğer taraftan ekonomik çıkarlar yüzünden Yunanistan ile olan ikili ilişkilere daha fazla önem verdiği görülmektedir. Ne var ki Yunanistan, Arnavutluk ve diğer komşularıyla ilişkilerini geliştirirken, bu konuda pek samimî davranmamış ve asıl amacı Balkanlarda Türkiye'nin önünde adım atmak olmuştur. Samimî olmayan yaklaşımı yüzünden de, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki ilişkiler kırılan olmaktan kurtulamamıştır.

2.12.1. 1913-1991 Dönemi

Arnavut liderler 28 Kasım 1912 yılında bir araya gelip Arnavutluk'un Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını ilân etmişlerdir. Bağımsızlık, uluslararası topluluk tarafından 1913'te tanınmış ise de, 1914'te patlak veren Birinci Dünya Savaşı, Arnavutluk'un komşu devletler tarafından işgal edilmesine yol açmıştır. Diğerleri arasında harekete geçen Yunanistan, Korçë ve Gjirokastër kentlerinin de dâhil olduğu Arnavutluk'un güneyini işgal etmiştir. Nisan 1916'da Yunanlılar tarafından alınan bir karar ile, Arnavutluk'un güneyi Yunanistan'ın bir parçası olarak ilân edilmiştir. (Jelavich, 1983, s.177) Bu dönemde Arnavutluk, yedi değişik ülkenin orduları ile tanışmıştı ve parçalanmış bir vaziyetteydi. Böyle bir durum Kasım 1921'e kadar devam etmiş ve bu tarihten sonra Arnavutluk yabancı güçlerden kurtularak, nihayet toprak bütünlüğüne sahip çıkabilmiştir. Bundan sonra Arnavutluk'ta iktidar mücadelesi ve devlet kurumlarının geliştirilmesi yönünde önemli adımların atıldığı dönem başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nda hem Arnavutluk, hem de Yunanistan ilk olarak İtalya'nın işgaline uğramıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminden İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar bir bakıma İtalya'nın hamiliği altında kalmış olan Arnavutluk'tan farklı olarak, Yunanlılar ciddî bir şekilde ülkelerini işgal etmeye çalışan İtalyanlara karşı koymuşlardır. Ancak Yunanistan'ın direnişi fazla sürmemiş ve ülke 1941'de İtalyanlar, Almanlar ve Bulgarlar tarafından işgal edilmiştir. İtalyan birliklerinin yanında Arnavut garnizonları da Yunanistan'a girmiştir. Bu tarihî vakadan anlaşıldığı gibi, işgalci İtalyan tehlikesi bu iki ülkeyi işbirliğine itmemiştir. (Jelavich, 1983, s.273.) Bunun başlıca sebebi, Yunanistan'ın Arnavutluk'un güneyini kendisine bağlama fikrinden vazgeçmemiş olmasında yatmaktaydı.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Yunanistan-Arnavutluk ilişkilerine bakıldığı zaman, iki ülke arasındaki savaş durumunun uzun süre devam etmiş olduğu ve ilişkilerin minimal düzeyde seyrettiği görülmektedir. Arnavutluk'un güneyindeki Yunanlı azınlık, temel anlaşmazlık konusunu teşkil etmiştir. Epir bölgesinin Yunanlıların tarihî bir bölgesi olduğu gerekçesinden yola çıkan Yunan kaynaklarına göre, Arnavutluk'un güneyinde, Yunanistan ile sınırdış olunan ve Yunanlıların "Vorio Epirus" (Kuzey Epir) olarak adlandırdıkları bölgede yaşayan Yunanlı azınlık,

bölgenin en eski yerlisidir. Diğer taraftan Arnavut kaynakları, buranın tarihî yerlilerinin Arnavutlar olduğunu belirtmekte, (Hall, 1996, s.128)bölgedeki Yunanlıların ise Osmanlı Devleti tarafından işgücü olarak getirildiğini iddia etmektedirler.

1989 yılında yapılmış nüfus sayımına göre, Yunanlı azınlığın Arnavutluk'taki sayısı yaklaşık 60 bin civarındadır. Yunan kaynaklarına göre ise, Arnavutluk'ta 350-400 bin civarında Yunanlı azınlık yaşamaktadır. Yunanlı yazarlara göre, Enver Hoca dönemi boyunca, Arnavutluk'taki Yunanlı azınlığa karşı asimilasyon politikaları uygulanmıştır. (Kondis, 1998, s.79) Ancak bunun da belli bir dozu vardı. Çünkü söz konusu azınlığın Yunanistan'a zorla göç ettirilmesine yönelik herhangi bir girişim, Yunanistan için "savaş sebebi" sayılacaktı. (Kandas, 1996, s.81)Enver Hoca'nın Arnavutluk'un güneyinde, bütün Yunanlıları kapsamayan bir şekilde bir "azınlık bölgesi" ilân ettiği ve sadece bu bölgede yaşayan Yunanlılara azınlık hakkı tanıdığı belirtilmektedir. Komünizm döneminde Yunanlı azınlık sadece ilkokul dördüncü sınıfa kadar Yunanca eğitim görebiliyordu. Bir tek Gjirokastër kentinde Yunan azınlık okulları için hoca yetiştiren bir kolejnin bulunduğu dikkat çekilmektedir. Doğal olarak Enver Hoca'nın 1967'de açık olarak dini yasak etmesinin ardından, Yunanlı azınlık da dinî özgürlüğünü yitirmiştir. 1960'lı yıllar boyunca iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi yolunda bazı küçük gelişmeler olmuş ve nihayet Mayıs 1971'de imzalanan bir ticaret anlaşması sayesinde, diplomatik ilişkiler yeniden kurulmuştur. İki ülke arasındaki sınır kapıları ise 1985'te, 45 yıllık bir aradan sonra nihayet açılabilmiştir. Arnavutluk'taki Yunanlı azınlığın durumuna olumlu yansiyebileceği ümidiyle, Yunanistan, 1940'ta Arnavutluk'a karşı ilân ettiği savaş durumuna, Ağustos 1987'de son verme kararı almıştır. Ancak Arnavutluk'tan beklenen herhangi bir karşılık alınamayınca, iki ülke arası ilişkiler yeniden kopuş noktasına sürüklenmiştir. 1987'de savaş durumuna son verilmiş olsa da, Yunanistan parlamentosu 2000'li yıllara dek bile, Savaş Durumu Kanunu'nun kaldırılması için oylama yapmış değildir. (Kondis, 1998, s.81)Dolayısıyla teknik açıdan, Yunanistan'ın Arnavutluk'a karşı ilân ettiği savaş durumunun, günümüzde bile devam etmekte olduğu söylenebilir.

2.12.2. 1991 Sonrası Dönem

Komünist rejimin sona ermesinden sonra, Arnavutluk'taki Yunanlı azınlık, diğer Arnavutluk vatandaşları gibi daha rahat nefes almaya başlamış ve çok partili sisteme geçilmesiyle, Yunanlı azınlığın haklarını savunacak olan *Omonia* isimli birlik Şubat 1991'de oluşturulmuştur. Mart 1991'deki seçimlere katılan Omonia, Arnavutluk parlâmentosuna beş üye sokmayı başarmıştır. Bunun dışında, Arnavutluk'taki rejim değişikliğinin bir sonucu olarak, ülkedeki Yunanlı azınlığın artık anavatan Yunanistan'ı ziyaret etmesine izin verilmeye başlanmış, dinî özgürlükleri ise geri gelmiştir. (Kondis, 1998, s.77) Bütün bunlar Yunanistan-Arnavutluk ilişkilerinin düzelmesi için kapıyı aralamıştır. Ancak Yunanlı azınlığı Enosis'e (Yunanistan ile bütünleşmeye) teşvik ettiği gerekçesiyle, Arnavutluk'un güneyini Yunanistan sınırları içinde gösteren haritaları dağıtan Yunanlı papaz Chrysos-tomos Maidonis Arnavutluk hükümetinin kararıyla sınır dışı edilince, Haziran 1993 tarihinden itibaren bu iki komşu ülke arasındaki ilişkilerde tekrar gerginlik ön plâna çıkmıştır.

Misilleme olarak Yunanistan, ülkede yasadışı barınan yaklaşık 2.500 Arnavutu Kasım 1993'te sınır dışı etmiştir. (ICG, Balkans Report No.111, 25 Mayıs 2001, s.9) Dönemin Yunanistan Başbakanı Konstantinos Mitsotakis Temmuz 1993'te, Arnavutluk'taki Yunanlı azınlık için, Kosova Arnavutlarıyla eşit düzeyde hak talep edince, Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki ilişkiler daha da bozulmuştur. Yunanlı azınlığın Kosovalı Arnavutlar ile karşılaştırılması, dönemin Arnavutluk Cumhurbaşkanı Sali Berişa için, günün birinde ülkesindeki Yunanlı vatandaşlara özgü bir özerklik talebinin gelmesi anlamına geliyordu. Nitekim aynı dönemde Omonia liderleri özerklik ile ilgili taleplerini açık bir şekilde gündeme getirmişlerdir. Böyle bir tehdit algılayışı, Berişa'yı Yunanlı azınlığa karşı daha az toleranslı olmaya zorlamıştır. Bu durum, bir taraftan Yunanlı azınlığı daha da radikalleştirmiş, diğer taraftan Yunanlı azınlığın koşullarını bahane ederek, Yunanistan'ın Arnavutluk'a uluslararası alanda baskı yaparak, iç işlerine karışmasına imkân tanımıştır. İlişkilerin gerginleştiği bu dönemde ilk silâhlı çatışma olayları da yaşanmıştır. Nisan 1994'te, Yunan askerî üniformasını taşıyan ve kendini Kuzey Epir Kurtuluş Cephesi (*MAVI*) olarak adlandıran aşırı milliyetçi Yunanlı militan grubun, Arnavutluk'un Gjirokastër kentindeki bir askerî kışlaya saldırmasıyla, iki Arnavut askerinin öldürüldüğü

bildirilmiştir.(Zaman Gazetesi 12/04/1994)Omonia yöneticilerinden beşinin Ağustos 1994'te bölücülüğü teşvik etme ve casusluk yapma suçundan tutuklanmasıyla, Yunanistan tekrar karşı atağa geçmiştir ve o yılın sonuna kadar, ülkede barınan Arnavutluk göçmenlerinden yaklaşık 70 binini sınır dışı ettiği tahmin edilmektedir. (Sabah Gazetesi 19/11/1994) Aslında Yunanistan'ın bu tür eylemlerle yapmaya çalıştığı Berişa'yı köşeye sıkıştırıp, halkının gözündeki popülaritesini zayıflatmaktır. Nitekim Yunanistan'ın uluslararası alanda da Berişa karşıtı propaganda yaptığı bilinmektedir. Bunun dışında Yunanistan, Avrupa Birliği'nin Arnavutluk'a yönelik yardımlarını bloke etme tehdidini(Lani and Schmidt, 1998,s.123) de bir koz olarak sürekli Berişa'ya karşı kullanmıştır.

Tutuklu Omonia liderleri için Şubat 1995'te bir affın ilân edilmesiyle, iki ülke arası ilişkilerde yumuşama belirmiş ve Mart 1995'te dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Karolos Papoulias'ın Tiran'ı ziyaret etmesi ile, ilişkiler tekrar düzelmeye başlamıştır. Bu ziyarette Arnavutluk ülkedeki Yunanlıların durumunu düzeltereğini taahhüt etmiştir. Bu taahhütten yola çıkarak Arnavutluk, Yunanlı azınlığın kendi dilinde eğitim görme imkânını artırmış, bunu takiben ise 1996'da, Arnavutluk'u ziyaret eden ilk Yunanistan Cumhurbaşkanı sıfatıyla Kostis Stephanopoulos Tiran'da Berişa ile İşbirliği ve Dostluk Anlaşması imzalamıştır.

2.12.3. Yunanistan-Arnavutluk İlişkilerinde Önemli

Unsur:Türkiye

1990'ların ilk yarısına kadar Yunanistan'ın komşularına karşı bir fobisi olduğu söylenebilir. Arnavutluk, bu fobinin sadece bir parçasıydı. Bir AB ülkesi olarak komşularının ekonomik kalkınmasına yardımcı olacak yerde Yunanistan Makedonya'ya ekonomik ambargo uygulamış, AB'nin komşu ülkelerine yönelik yardım fonlarını ise veto etmiştir. 1996 yılı ile birlikte, Yunanistan'ın Arnavutluk'a yönelik yaklaşımı tamamen değişmiştir. Bunu bir tesadüfî gelişme olarak görmemek gerekir. Durumu anlamak için denkleme Türkiye faktörü ilâve edilmelidir. 1990'lı yıllar boyunca Yunanistan'ın komşularına karşı izlediği “gerginlik yaratıcı” politikalar, Arnavutluk ve Makedonya'nın Türkiye ile yakınlaşmasına yol açmıştır. 1992'de Arnavutluk'ta Sali Berişa'nın liderliğindeki Demokratik Parti'nin iktidara gelmesiyle, Yunanistan ile iyi geçinemeyen Arnavutluk, Türkiye ile olan ilişkilerini

yüksek seviyeye çıkarmıştı. Diğer taraftan Yunanistan, 1991’de bağımsızlığına kavuşan Makedonya’nın adını ve kimliğini tanımayınca, Makedonya çareyi Türkiye’ye yakınlaşmakta bulmuştur. Olaya Türkiye açısından baktığımız zaman, o dönemde Türkiye’nin Makedonya ve Arnavutluk ile yakın ilişkiler kurmasının arkasında yatan en önemli nedenin, Balkanlarda Yunanistan’la girdiği rekabet olduğu söylenebilir. (Üzgel, 2001, s.506)Türkiye böylece, bölgedeki etkinliğini artırmakla hem Yunanistan karşısındaki konumunu güçlendirmiş, hem de Makedonya gibi halkının çoğunluğu Ortodoks olan bir ülkeyle ilişkilerini geliştirmekle, dış politikasında İslâm unsurunu kullandığı yolundaki eleştirilerin geçersiz olduğunu göstermiştir.

Atina, Türkiye’nin bölgedeki bu üstünlüğünü kendisine yönelik “çevrelemenin” bir yolu olarak görmüştür. Bu durum Yunanistan’ı politika değişikliğine zorlamıştır. 1996’da Avrupa yanlısı görüşleri ile bilinen Kostas Simitis’in Yunanistan Başbakanı olarak seçilmesinin ve beş ay sonra Simitis’in PASOK’un başına da geçmesinin ardından, Yunanistan komşu ülkelere karşı daha yapıcı politikalar üretmeye başlamıştır. Bir başka ifadeyle, 1990’ların ikinci yarısında Yunanistan’ın Arnavutluk ile ilişkilerini geliştirmiş olmasının ardında yatan asıl sebebin, Türkiye’nin bölgedeki nüfuzunu kırmak olduğu söylenebilir.

Yunanistan’daki bu politika değişikliği sonucunda, 1996 sonrasında Arnavutluk, Yunanistan ile yakınlaşmasına daha çok önem vermeye başlamıştır. İktidara geçen Demokratik Parti’nin geleneksel rakibi olan Sosyalist Parti’nin, Türkiye’yi “Berişa yanlısı” olarak görmekte olmasının buna katkısı olduğu söylenebilir. Diğer taraftan 1995 yılından sonra Makedonya’nın da Yunanistan’la ilişkilerini geliştirmeye başlaması, Türkiye’nin bu ülkeye olan ilgisini azaltmasına sebep olmuştur. (Kut, 2002, s.104) Zaten o sıralarda Türk hükümetlerinin Balkanlara olan genel ilgisi de göreceli olarak azalmıştı.

Arnavutluk penceresinden bakıldığı zaman, Sosyalist Parti’nin Yunanistan ile iyi ilişkiler geliştiriyor olmasını anlamlı kılan bazı ekonomik faktörlerin mevcut olduğu görülebilir. Daha 1990-1993 yılları arasında, toplam nüfusu 3,3 milyon civarında olan Arnavutluk’tan yaklaşık 300 bin Arnavut göç etmiş ve ağırlıklı olarak Yunanistan ve İtalya’ya yerleşmiştir. Şu anda 400 binin üzerinde Arnavutun yasal veya yasal olmayan bir şekilde Yunanistan’da çalıştığı tahmin edilmektedir.

Yunanistan’da çalışan vatandaşlarından önemli gelirler transfer eden Arnavutluk, bir taraftan kendisine ekonomik destek sağlarken, diğer taraftan Arnavutluk’taki binlerce aile bu gelirlerle geçinmektedir. Bu durumun bir başka önemli yanı ise, iki ülke arasındaki ilişkiler ne zaman gerginleşse, Yunanistan’da yasadışı bir şekilde barınan Arnavut göçmenlerin sınır dışı edilmesidir. Bunun dışında son on yılda yaklaşık 220 Yunan şirketi iletişim, petrol, bankacılık, inşaat gibi alanlarda Arnavutluk’ta faaliyet yapmaya başlamış ve 300 milyon Euro’yu aşan miktarda dolaysız yabancı yatırımda bulunmuştur. 2002 yılı itibariyle bu rakam Arnavutluk’taki dolaysız yabancı yatırım toplamının yüzde 27’sine karşılık gelmekte(<http://www.mfa.gr> 12/7/2006) ve Yunanistan’ı bu konuda birinci sıraya taşımaktadır.

Coğrafi yakınlık, dış ticaret hacminin de yüksek olmasına yol açmaktadır. Öyle ki Yunanistan, Arnavutluk’un ikinci en büyük dış ticaret ortağıdır. Yunanistan Arnavutluk’u ayrıca “Beş Yıllık Kalkınma İşbirliği Programı” sayesinde, “Balkanların Yeniden Yapılanması ile ilgili Yunan Plânı”na dâhil etmiştir. Bununla, Arnavutluk’ta bazı altyapı çalışmalarının finansmanını üstlenmiştir. Bütün bunların dışında, Yunanistan veto hakkını kullanarak, AB fonlarının Arnavutluk’a akışını önleyebilir. Dahası, Yunanistan Arnavutluk’un AB üyeliğine de engel teşkil edebilir. (<http://www.mfa.gr> 14/11/2006)Bütün bunlar yüzünden, Yunanistan ile iyi ilişkiler sürdürmek, Arnavutluk’un (Sosyalist Parti’nin) dış politikasının öncelikleri arasında yer almaktadır.

Arnavutluk bugün daha çok Yunanistan ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmiş olsa da, Türkiye ile 600 yıldır neredeyse kesintisiz bir ilişkiye sahip olduğu vurgulanmalıdır. Tarihte Arnavutların İslâm’ı benimsemeleri sonucunda, çıkarları Osmanlı İmparatorluğu’nun çıkarları ve sürekliliği ile özdeşleşmiş bir Arnavut nüfus ortaya çıkmıştır. Türkiye ile Arnavutluk arasındaki iyi ilişkiler, Arnavutluk’un bağımsızlığından sonra ve Soğuk Savaş döneminde de devam etmiştir. 1970’lerden itibaren uluslararası alanda yalnızcılık politikası izleyen Arnavutluk, sosyalist rejimin yıkılmasından sonra da, karşı karşıya kaldığı sorunlarına yardımcı olması için, Türkiye’yi bir müttefiki olarak seçmiştir. Özellikle Yunanistan ile yaşadığı sorunlara karşı, Türkiye Arnavutluk’un en güvenilir doğal müttefikiydi. (Tarihte Değişen Siyasî ve Sosyal Dengeler İçerisinde Kosova Türkleri,ASAM Yayınları, 2003, s.63-

72)Arnavutluk'un iç savaşın eşiğinden döndüğü 1997 yılında da, Türkiye askerî ve ekonomik desteğini sür'atle ulaştırmıştır.

Türkiye'nin 1999 yılında NATO'nun Yugoslavya'ya yönelik müdahalesine katılmış olması, çok sayıda Kosovalı mülteciyi kabul etmiş ve insanî yardımda bulunmuş olması, Arnavutluk'la Türkiye'yi yakınlaştıran önemli bir unsur olmuştur. Türkiye, günümüzde her şeyden önce Arnavutluk'un önemli bir askerî ortağı olmaya devam etmektedir. Arnavutluk ordusunun yeniden yapılanmasında önemli rol oynayan Türkiye, diğer askerî yardımlar dışında 2000 yılına dek, 600 kadar Arnavut askerî personeline de eğitim vermiştir. Arnavut askerlerin Türkiye'deki harp akademilerinde kurmay subay eğitimi, harp okullarında subay eğitimi ve muhtelif sınıf okullarındaki ihtisas eğitimi hâlâ devam etmektedir.(Radikal Gazetesi, 21/03/2003) Bir kısım Türk subaylarının Arnavutluk'ta eğitim çalışmaları sürdürdüğü de belirtilmelidir.

Son zamanlarda Yunanistan'ın askerî alanda da Arnavutluk ile daha sıkı ilişkiler geliştirmeye çalıştığı görülmektedir. Hatta Yunanistan'ın askerî atılımları sadece Arnavutluk ile sınırlı kalmayıp, bölgedeki diğer bazı ülkeleri de kapsamaktadır. Yunanistan parlâmentosu, Arnavutluk'un Gjirokastër kentinde maliyeti yaklaşık 3 milyon Euro olan dayalı döşeli bir askerî hastanenin inşa edilmesini; tahminî maliyeti 6 milyon Euro olan, Durres kentindeki bir askerî üssün yeniden yapılandırılmasını onaylamıştır. Ayrıca Arnavut askerî personeline burslu eğitimin verilmesi de gündemdedir. Daha önce Yunanistan'ın Arnavutluk'a, Tiran'daki askerî hastanenin yeniden yapılandırılması, Tiran'daki askerî havaalanının geliştirilmesi gibi yardımları da olmuştur. ("Greece, Albania, Macedonia to Deepen Military Cooperation", *AFP*, 10 Ekim 2003)Ekim 2003'te Yunanistan, Arnavutluk ve Makedonya ile askerî işbirliğini artırmaya yönelik bir anlaşma imzalamıştır.

Anlaşmada diğerleri arasında, sınırlara daha sıkı kontrolün getirilmesine vurgu yapılmaktadır. Yunanistan'ın Türkiye endeksli bir dış ve savunma politikası izlediği gerçeğini kabul edersek, o zaman komşularıyla yaptığı askerî anlaşmalarla, uzun vadede Balkanlarda savunma alanında da Türkiye'nin önüne geçmeyi hedeflediği söylenebilir.

2.12.4. Devam Eden Sorunlar

Yunanistan, Arnavutluk'taki Yunanlı azınlık ile yakından ilgilenirken, kendi sınırları içerisindeki Arnavut azınlığın varlığını 1940'lardan beri sistematik bir şekilde reddetmektedir. Bugün Yunanistan'da yaşayan Arnavutlar, Ortodoks Arnavutlar (*Arvanidesler*), Çamerya Arnavutları ve çalışma amacıyla Yunanistan'da barınan göçmen Arnavutlar olarak üçe ayrılmaktadır. Ortodoks Arnavutların 19. yüzyılda Atina çevresinde yoğun bir şekilde yaşadıkları bilinmektedir. 19. yüzyılın başlarında, Atina nüfusunun yüzde 24'ünün Arnavut olduğu ifade edilmektedir. (Shea, 1997, s.88) Yunanistan'ın, eğitimi ve dinî kurumları kontrolü altında tutarak, Ortodoks Arnavutları önemli ölçüde Helenleştirdiği belirtilmektedir. Çamerya Arnavutları, yani Çamerya (Thesproita) bölgesinde yaşayan Arnavutların önemli bir kısmı ise Müslüman'dır. Bu Müslüman Arnavutların yaklaşık 85 bininin, 1923'te Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi sonucunda Anadolu'ya yerleştirildiği tahmin edilmektedir. (Hatipoğlu, 1999, s. 3-4.) Diğer taraftan Yunanistan, işgalci İtalyan güçleriyle işbirliğinde buldukları gerekçesiyle, işlediği zulümlerle 1945'ten sonra yaklaşık 30 bin Çameryalı Arnavut'u sınır dışı etmiştir.

Bu Arnavut ailelerin Yunanistan'a geri dönmelerinin sağlanması ve mülkiyetlerinin iade edilmesi, Berişa'nın Yunanistan'a karşı izlediği politikada sık sık gündeme getirilen bir husustur. Ancak Yunanistan hiçbir zaman bu tür taleplere ciddiyle bakmamıştır. Sadece Arnavutlar değil, 1946-1949 döneminde Yunanistan'da yaşanan iç savaşta, ülkenin kuzeyinde yaşayan Makedonların da bir kısmı sınır dışı edilmiştir. Sınır dışı edilen bu Makedonlara ancak Ekim 2003'te, yani yaklaşık 55 yıllık bir aradan sonra, Yunanistan'daki evlerini görmelerine izin verilmiştir. Arnavut milliyetçilerinin milyonlara varan nüfus iddialarına rağmen, günümüzde sadece Çamerya bölgesinde yaklaşık 100 bin Arnavut'un yaşadığı tahmin edilmektedir. Göçmen Arnavutlara gelince, daha önce Yunanistan'da 400 binin üzerinde Arnavut'un göçmen olarak barındığı belirtilmişti. Buna ilâveten, Yunanistan'da iş arayan bazı Arnavutluk vatandaşlarının, Yunan vatandaşlığını elde etmek için isimlerini Yunanca isimlerle değiştirdiklerine de dikkat çekenler vardır. (Poulton, 1994, s.189) Önce 1998/1999'da Kosova'da, ardından 2000'de Sırbistan'ın güneyindeki Preşova Vadisi'nde ve 2001'de Makedonya'da Arnavutların silâhlı bir mücadele içine girmiş olmaları, bazı Yunanlıları, ülkelerinin Çamerya bölgesinde de

benzer şeylerin yaşanabileceği konusunda düşündürmüştür. (Biberaj, 1999, s.15) Nitekim İkinci Dünya Savaşı yıllarında Arnavut milliyetçilerinin Çamerya bölgesinde gözü olduğu unutulmamıştır. Alman *der Spiegel* gazetesi Ekim 2003'te Yunanistan'daki Arnavutların haklarını savunmak amacıyla, 2004'teki olimpiyat oyunlarının öncesinde Çamerya bölgesinde ayaklanacaklarına dikkat çekmiştir. Yunanlı yetkililer ise bu haberi yalanlayıp, Kosovalı Arnavutların propagandası olarak nitelemiştir. Ancak bu, geçmişte de olduğu gibi, Yunanlı yetkililerin böyle bir endişe taşımadıkları anlamına gelmemektedir.

Arnavutluk'tan Yunanistan'a yönelik ekonomik göç dalgası, Yunanistan'ın canını sıkan başka bir konudur. Yunanlı yetkililer, Yunanistan'da yasal olmayan bir şekilde barınan Arnavutların sayısı arttıkça, ülkedeki suç oranlarının da arttığını belirtmekte, bu durumun ise Yunan halkında göçmenlere karşı hoşnutsuzluk yarattığına dikkat çekmektedir. İnsan haklarının savunuculuğunu yapan *Amnesty International*, son raporlarından birinde, (Amnesty International, News Service No: 259, 14/11/2003)Yunanlı asker ve polislerin Arnavut göçmenlere karşı şiddet uyguladıkları konusuna dikkat çekmiştir.

İngiltere'nin The Guardian gazetesi, Avrupa Sosyal Araştırmalar Merkezi'nin yaptığı çalışmanın sonuçlarına atıfta bulunarak, Yunanistan'ı, AB'deki "yabancı düşmanlığının en yaygın olduğu" ülke olarak tanımladığını belirtmekte fayda vardır. The Guardian'ın haberinde, ülkedeki hastanelerin göçmenleri kabul etmediği, yabancıların ev bulmakta güçlük çektiği belirtilirken, (Smith, The Guardian, 11/11/2003)bazı köylerde göçmenlere gece dışarı çıkma yasağı uygulandığı da öne sürülmüştür.

2.13. Arnavutluk-Yunanistan İlişkilerinin Genel

Analizi

Arnavutluk tarihi, Yunanistan ile yaşadığı gerginlik dönemleriyle doludur.1913 Londra Konferansı sonrasında 200 binden fazla Arnavut'un yaşadığı Güney Epir Yunanistan'a verilmiştir. Yunanistan, konferans sözleşmesindeki taahhütlerinin aksine, bölgedeki Arnavutları göçe mecbur etmek için yağma, yıkma ve toplu öldürme tertiplerine girişmiştir. 1913'te Arnavutluk'un bugünkü sınırlarıyla tanınmış

olması, Yunanistan'ın "Kuzey Epir" bölgesi olarak adlandırdığı Arnavutluk'un güneyini kendisine bağlama fikrini suya düşürmüştür. 1918 yılında ise Yunanistan, Paris Barış Konseyi'ne başvurarak, Kuzey Epir'i de istemiş ancak bu isteği kabul edilmemiştir. II.Dünya Savaşı sonunda Yunanistan tarafından işgal edilen Kuzey Epir, Yunan iç savaşından faydalanan Arnavutluk tarafından tekrar geri alınmıştır. Ancak Yunanistan bu topraklar üzerindeki emellerinden hiçbir zaman vazgeçmemiş, Güney Arnavutlukta yaşayan Ortodoks Arnavut azınlığın "Yunanlı" olduğu propagandasına yoğunluk kazandırarak hak iddia etmiştir. Bu çerçevede Yunanistan'ın sistematik bir şekilde Arnavutluk'un güneyini Helenleştirmeyi hedefleyen politikalar izlediği görülmektedir. Bu ise, Arnavut yöneticilerin ülkenin güneyindeki Yunanlı azınlığa şüphe ile yaklaşmasına neden olmuştur. Arnavutluk'taki Yunanlı azınlığın durumunun düzeltilmesi için çaba sarf eden Yunanistan, çok kültürlü bir topluma sahip olduğu gerçeğini göz ardı ederek, diğer azınlıkları olduğu gibi, ülkedeki Arnavut azınlığının varlığını da bilinçli bir şekilde reddetmektedir.

1990'ların ikinci yarısına kadar birbirlerine karşı, ağırlıklı olarak düşmanca politikalar izleyen Yunanistan ve Arnavutluk'un, son birkaç yıldır hızlı adımlarla yakınlaşmakta oldukları görülmektedir. Buna, Türkiye'nin Balkanlardaki nüfuz alanını kırmayı hedefleyen Yunanistan'ın, komşularına yönelik 1996'daki politika değişikliği, uygun zemin oluşturmuştur. Diğer taraftan Yunanistan ile yaşadığı sorunlar karşısında, 1990'ların ilk yarısında Türkiye'nin ağabeyliğine sığınan Arnavutluk'un, 1997'den beri iktidardan düşmeyen Sosyalist Parti'nin dış politikası sayesinde daha çok Yunanistan'a doğru kaymaya başladığı söylenebilir. Türkiye ile herhangi bir siyasî sorun yaşamayan Arnavutluk'un, bunu tamamen ekonomik çıkarlar yüzünden yaptığı ortadadır. Diğer taraftan Yunanistan'ın bir AB ülkesi olduğu gerçeği de, AB üyeliğini hedeflemiş olan Arnavutluk'u Yunanistan ile iyi ilişkilerini muhafaza etmeye zorlamaktadır.

Son zamanlarda "Megali İdea" kapsamında bulunan Güney Arnavutluk'un Yunanlılara göre "Kuzey Epir" in sınırlarına katılması için yoğun fakat temkinli bir politika gösterildiği izlenmektedir. Yunanistan'ın Güney Arnavutluk'u topraklarına katmak amacıyla yakın zamana kadar; Güney Arnavutluk'a gönderdiği papazlar vasıtasıyla Ortodoks azınlığı kışkırtarak ayaklanmalarını sağlamaya çalıştığı,

Yunanistan'da 19, ABD'de 50, Arnavutluk'ta ise OMONIA Derneği başta olmak üzere pek çok "Pan-Epirotic" dernek kurduğu, 1990 ve 1993 yıllarında Yunanistan'a sığınan Arnavut göçmenlere yardım bahanesiyle Avrupa Birliğinden aldığı milyonlarca doları Arnavut göçmenler için harcayacağına PKK terör örgütünü beslediği bilinmektedir.(Sabah Gazetesi 26/10/1995) Ancak, Berisha'nın Devlet Başkanlığı döneminde komşusu ile anlaşmazlıkları had safhada olan Yunanistan, Mart 1997 ayında Arnavutlukta meydana gelen toplumsal ayaklanma olayları ertesinde Yönetime gelen Fatos NANO'yu ekonomik yardımlarıyla kendisine bağlamayı başarmıştır. (Karadeniz Araştırmaları Dergisi Sayı:2, 2004 S.109-120)NANO iktidarını böylelikle elinde tutan Yunanistan, Helen soylu olduğunu iddia ettiği Güney Arnavutlukta yaşayan Ortodoks azınlık için sosyal, kültürel, ekonomik imkanlar sağlanmasını başarmış, sonuçta tezlerine sağlam dayanaklar yaratmıştır.

Nihai amaca ulaşmak için propagandayı etkili bir silah olarak kullanabilme konusunda uzman olan Yunanistan siyasi entrikaların tıkandığı yerde AB üyesi olmasından yararlanarak ekonomik aldatmacalarla amacına ulaşmayı denemektedir. Yunanistan'ın, %70'i Müslüman, %10'u Katolik olan Arnavutluk halkını, önce Ortodoklaştırma sonra da Helenleştirme amacına yönelik faaliyetlerinde Mart 1997 olaylarını müteakip hissedilir bir artış gözlenmektedir. Bu çerçevede; turist maskesi altında ve sahte isimli pasaportla Arnavutluk'a gönderilen misyonerler vasıtasıyla, Arnavut köylerinde ev ev dolaşarak beyin yıkama yöntemi uygulanmaktadır. Fanatik Yunanlılar arasından seçilen bu kişiler, kısa dönem süren dini eğitimin ardından Arnavutluk'a gönderilmektedir. Bu tür faaliyet yürüten 15 kadın ve 20 erkek misyoner, 15-20 gün çalıştıktan sonra geri çekilmekte, yerlerine yeni misyonerler gönderilmektedir. Son dönemde ise Arnavut ailelerin evlerine daha kolay girebildikleri için kadın misyonerlerin sayısı artırılmıştır. Misyonerler girebildikleri Arnavut evlerinde "dünya politikası, bu politikada Ortodoks Yunanlıların önemi ve yeri, Ortodoksların Katolik ve Müslümanlara oranla üstün oldukları" konularını işlemektedirler. Özellikle "Türkoalvanos" (Türk kökenli Arnavut) adını verdikleri Müslüman Arnavutlara yönelik Ortodoklaştırma faaliyeti, Yunanistan'da iş bulma vaadi ile, isimlerini Yunan isimleri ve dinlerini Ortodoks olarak değiştirmelerinin istenmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Ülkede mevcut ekonomik kriz ve hayat standardının düşük olması, işsizliğin had safhada bulunması nedeniyle bu uygulama

kabul görmektedir. İsmi ve dinini değiştiren Arnavutlara verebilecekleri hizmetlerin ölçülerine göre değerli hediyeler verilmektedir.

Yunan Ortodoks kilisesine baş kaldırıp bağımsızlığını ilan eden Elbasan/Kale Mahallesiindeki Arnavut Ortodoks Saint Marie Kilisesi Başpiskoposu Nikola MARKU ise maddi imkansızlıklar nedeniyle Yunan propagandasına karşı etkili bir faaliyet yürütememektedir. Tiran nüfusunun hemen hemen tamamının Müslüman olmasına rağmen, Tiran'ın Draske, Fag, Fravesh, Elbasan'ın Fikas, Peshtresh ve Karakullak köylerinde, Yunan Ortodoks kiliselerinin inşaası, önce Ortodokslaştırma bilahare Helenleştirme politikasının tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan Yunanistan, ülkeye legal veya illegal yollardan gelen göçmenler için başlatılan "Yeşil Kart" uygulamasından Kuzey Epir üzerindeki yayılcı emelleri doğrultusunda yararlanarak, yeşil kartların üzerinde "Voryos İpiros Simeni Ellada" yani "Kuzey Epir Yunanistan Demektir" ibaresini kullanmakta, (Vickers and Pettifer, 1997, s. 190) Arnavut göçmenlere iş imkanı karşılığında isimlerini Yunan isimleri ile değiştirmeleri ve Ortodoks Hıristiyan dinine geçmeleri için baskı yapmaktadır.

Yunanistan son zamanlarda Arnavutluk ile ilişkilerini iyileştirmek için ilginç yöntemler geliştirmeye başlamıştır. Atina ile Güney Arnavutluk arasında düzenli otobüs seferleri başlatan Yunanistan, bu otobüslerin daha kolay çalışabilmesi için geniş bir otoban yolu da hizmete sokmuştur. Başbakan Simitis Yunanistan-Arnavutluk sınırında büyük bir parkı hizmete açarken, Tiran'da Yunanistan'ın finanse ettiği bir klinik faaliyete geçirilmiştir. Fakat gözden kaçan önemli bir gelişme gerek Arnavutluk'u gerekse Makedonya'yı rahatsız etmektedir. Bu da Yunanistan'ın 1997 Arnavutluk krizi ve arkasından başlayan Kosova krizi sonrasında, Arnavutluk ve Kosova sınır bölgesindeki artan askeri varlığıdır. Türk-Yunan sınırında ve Adalarda bulunan birtakım birliklerini bu bölgeye kaydıran Yunanistan bu şekilde iki ülkenin rahatsız olmasına neden olmaktadır.

3. ARNAVUTLUK MAKEDONYA İLİŞKİLERİ

3.1. Haritası Ve Bayrağı

3.1. Makedonya Haritası ve Bayrağı

3.2. Coğrafi Verileri

Konum : Güneydoğu Avrupa'da, Balkan Yarımadası'nın ortasında yer alan Makedonya Bulgaristan, Sırbistan, Arnavutluk ve Yunanistan arasındadır.

Coğrafi konumu : 41 50 N, 22 00 E

Haritadaki konumu : Avrupa

Yüzölçümü : 25,333 km²

Sınırları : toplam: 766 km

sınır komşuları : Arnavutluk 151 km, Bulgaristan 148 km, Yunanistan 246 km, Sırbistan 221 km

Sahil şeridi : 0 km (kara ile çevrili)

Denizleri : yok (kara ile çevrili)

İklim : Yazları ılıman ve kuru, sonbahar ayları oldukça soğuk rüzgarlı ve kar yağışlı geçer.

Arazi yapısı : Dağlık arazi derin havzalar ve vadilerle çevrilidir, ülke üç büyük göle sahiptir ve Vardar Nehri ile iki parçaya bölünmüştür.

Deniz seviyesinden yüksekliği : en alçak noktası: Vardar Nehri 50 m; en

yüksek noktası: Golem Korab (Maja e Korabit) 2,753 m

Doğal kaynakları : Krom, kurşun, çinko, manganez, tungsten, nikel, demir, asbest, kükürt, kereste, işlenebilir topraklar

Toprakları

Tarıma elverişli : %22.01

Sürekli ekilen : %1.79

Diğer : %76.2 (2005 verileri)

Sulanan arazi : 550 km² (2003 verileri)

Doğal afetler : Yüksek deprem riski

3.3. Nüfus Bilgileri

Nüfus : 2,050,554 (Temmuz 2006 verileri) Nüfusun 170.000

kadarının Türk olduğu tahmin edilmektedir.

Nüfus artış oranı : %0.26 (2006 verileri)

Mülteci oranı : -0.65 mülteci/1,000 nüfus (2006 tahmini)

Bebek ölüm oranı : 9.81 ölüm/1,000 doğan bebek (2006 tahmini)

Ortalama hayat süresi: toplam nüfus : 73.97 yıl

Erkeklerde : 71.51 yıl

Kadınlarda : 76.62 yıl (2006 verileri)

Ortalama çocuk sayısı : 1.57 çocuk/1 kadın (2006 tahmini)

HIV/AIDS - hastalıklarına yakalanan yetişkin sayısı : %0.01 den az (2001 verileri)

HIV/AIDS - hastalığı olan insan sayısı : 200 den az (2003 verileri)

HIV/AIDS - hastalıklarından ölenlerin sayısı : 200 den az (2003 verileri)

Ulus : Makedonyalı

Nüfusun etnik dağılımı : Makedonyalı %66.6, Arnavut %22.7, Türk %4, Romalı %2.2, Sırp %2.1, diğer %2.4 (1994)

Din : Makedonya Ortodoksları %67, Müslümanlar %30, diğer %3

Diller : Makedonca %70, Arnavutça %21, Türkçe %3, Sırp - Hırvatça %3, diğer %3

3.4. Yönetimi

Ülke adı

Resmi adı : Makedonya Cumhuriyeti

Yerel adı : Republika Makedonija

Yerel kısa adı : Makedonija

Kısaltma : FYROM (ing.)

Yönetim biçimi : Başkanlık Tipi Cumhuriyet

Başkent : Üsküp (Skopje)

İdari bölümler : 123 belediye; Aracinovo, Bac, Belcista, Berovo, Bistrica, Bitola, Blatec, Bogdanci, Bogomila, Bogovinje, Bosilovo, Brvenica, Cair (Skopje), Capari, Caska, Cegrane, Centar (Skopje), Centar Zupa, Cesinovo, Cucer-Sandev, Debar, Delcevo, Delogozdi, Demir Hisar, Demir Kapija, Dobrusevo, Dolna Banjica, Dolneni, Dorce Petrov (Skopje), Drugovo, Dzepciste, Gazi Baba (Skopje), Gevgelija, Gostivar, Gradsko, Ilinden, Izvor, Jegunovce, Kamenjane, Karbinci, Karpos (Skopje), Kavadarci, Kicevo, Kisela Voda (Skopje), Klecevo, Kocani, Konce, Kondovo, Konopiste, Kosel, Kratovo, Kriva Palanka, Krivogastani, Krusevo, Kuklis, Kukurecani, Kumanovo, Labunista, Lipkovo, Lozovo, Lukovo, Makedonska Kamenica, Makedonski Brod, Mavrovi Anovi, Meseista, Miravci, Mogila, Murtino, Negotino, Negotino-Poloska, Novaci, Novo Selo, Oblesevo, Ohrid, Orasac, Orizari, Oslomej, Pehcevo, Petrovec, Plasnia, Podares, Prilep, Probistip, Radovis, Rankovce, Resen, Rosoman, Rostusa, Samokov, Saraj, Sipkovica, Sopiste, Sopotnika, Srbino, Star Dojran, Staravina, Staro Nagoricane, Stip, Struga, Strumica, Studenici, Suto Orizari (Skopje), Sveti Nikole, Tearce, Tetovo, Topolcani, Valandovo, Vasilevo, Velesta, Veles, Vevcani, Vinica, Vitoliste, Vranestica, Vrapciste, Vratnica, Vrutok, Zajas, Zelenikovo, Zileno, Zitose, Zletovo, Zrnovci

Bağımsızlık günü : 17 Eylül 1991 (Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsızlığına kavuşmuştur)

Milli bayram : Devrim Günü, 2 Ağustos (1903)

Anayasa : 17 Kasım 1991'de kabul edilen anayasa, devletin yasal temelini oluşturmuştur.

Üye olduğu uluslararası örgüt ve kuruluşlar : ACCT, BIS (Uluslararası İmar Bankası), CCC (Gümrük İşbirliği Konseyi), CE (Avrupa Konseyi), CEI (Orta Avrupa Girişimi), EAPC (Avrupa - Atlantik Ortaklık Konseyi), EBRD (Avrupa

Yatırım ve Kalkınma Bankası), ECE (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu), FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finansman Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Intelsat (Uluslararası Telekomünikasyon ve Uydu Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslararası Göçmen Teşkilatı), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu), OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü), PFP (Barış için Ortaklık), UN (Birleşmiş Milletler), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNIDO (Endüstriyel Kalkınma Örgütü), UPU (Dünya Posta Birliği), WCL (Dünya Emek Konfederasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WToO (Dünya Turizm Örgütü), WTrO (Dünya Ticaret Örgütü)

3.5. Ekonomik Göstergeler

Ekonomiye genel bakış : Makedonya bir tarım ülkesidir. Halkın %40'ı tarımla uğraşmaktadır. İthalatın%95'i sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Tarım ürünleri ithalatı yüksek koruma altındadır. İç piyasada darlık görülen tarım ürünlerinin kota sistemi ile ithaline mevsimlere göre izin verilmektedir. Eski Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılmasıyla Makedonya'nın bulunduğu bölge henüz siyasi istikrara kavuşmadığı için yabancı yatırımcılar bu ülkede yatırım yapma yönünde ilgi göstermemektedir. Yabancı sermayeyi çekecek teşvik tedbirleri yeterli ve cazip görülmemekte, dolayısıyla mevzuattan kaynaklanan sebepler bulunmaktadır.

GSYİH : Satınalma Gücü parisi - 16.91 milyar \$ (2006 verileri)

GSYİH - reel büyüme : %4 (2006 verileri)

GSYİH - sektörlere göre

Tarım	: %13
Endüstri	: %27.7
Hizmet	: %59.3 (2006)
Enflasyon oranı (tüketici fiyatlarında)	: %3 (2006 verileri)
İş gücü	: 880,000 (2006 verileri)
İşsizlik oranı	: 35% (2006)
Endüstri	: Kömür, metalik krom, kurşun, çinko, ferronikel, tekstil, ahşap ürünler, tütün
Endüstrinin büyüme oranı	: %3.5 (2006)
Elektrik üretimi	: 6.271 milyar kWh (2005)
Elektrik tüketimi	: 7.933 milyar kWh (2005)
Elektrik ihracatı	: 0 kWh (2005)
Elektrik ithalatı	: 1.662 milyar kWh (2005)
Tarım ürünleri	: Pirinç, tütün, buğday, mısır, darı, pamuk, susam, dut yaprağı, narenciye, sebzeler, sığır, domuz, kümes hayvanları, koyun
İhracat	: 2.341 milyar \$ (2006 verileri)
İhracat ürünleri	: Meyve ve sebzeler, tütün, şarap, et ve canlı hayvan, madenler
İhracat ortakları	: Sırbistan ve Karadağ %22.5, Almanya %17.8, Yunanistan %15.3, İtalya %8.3 (2005)
İthalat	: 3.631 milyar \$ (2006 verileri)
İthalat ürünleri	: Makine ve parçaları, motorlu araçlar, gıda maddeleri, konserveler, kimyevi maddeler, pamuk, traktör ve ziraat aletleri
İthalat ortakları	: Rusya %13.2, Almanya %10.4, Yunanistan %9.2, Sırbistan ve Karadağ %8.2, Bulgaristan %7.3, İtalya %6 (2005)
Dış borç tutarı	: 2.138 milyar \$ (2006)
Para birimi	: Makedonya Dinarı (MKD)
Para birimi kodu	: MKD
Mali yıl	: Takvim yılı

3.6. İletişim Bilgileri

Kullanılan telefon hatları	: 533,200 (2005)
Telefon kodu	: 389

Radio yayın istasyonları	: AM 29, FM 20, kısa dalga 0 (1998)
Radyolar	: 410,000 (1997)
Televizyon yayını yapan istasyonlar	: 31 (1995)
Televizyonlar	: 510,000 (1997)
Internet kısaltması	: .mk
Internet servis sağlayıcıları	: 6 (2000)
Internet kullanıcıları	: 392,671 (2005)

3.7. Ulaşım Ve Taşımacılık

Demiryolları : 699 km (2005)

Karayolları : 8,684 km (1999)

Su yolları : Sadece Yunanistan ve Arnavutluk sınırında göl taşımacılığı faaliyettedir.

Boru hatları : doğal gaz 268 km; ham petrol 120 km (2006)

Limanları : yok

Hava alanları: 17 (2006 verileri)

(ciafactbook,2006 - www.ulkeler.net 23/04/2007)

3.8. Makedonya'da Genel Durum Ve Azınlıklar

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde yaşanan kanlı savaşlar, soykırımları ve etnik temizlik kampanyalarından etkilenmeden varlığını sürdürmeyi başaran Balkanlarda hem iç hem de dış politik nedenlerden dolayı değişimlere en duyarlı ülke durumundadır. Makedonya, sahip olduğu özel doku nedeniyle azınlık hakları ve etnik ilişkiler açısından bazı sorunları olsa da 1990'ların başlarında Balkanlar'da örnek gösterilen ülkelerden biriydi. Makedonya'da yaşanan sorunların hemen tamamı değişik şekillerde ve değişik çevreler tarafından dile getirilmişti. Bir anlamda bu ülkede yaşanan kargaşa ve çatışmalar pek de sürpriz değil. Meselâ ülke nüfusunun resmî rakamlara göre %23,5'lik kısmını oluşturan Arnavutlar kendi nüfuslarının çok daha fazla olduğu iddiasını baştan beri dile getirmekteler. Gerçi Arnavutlar bazen bu rakamın %40 seviyesinde olduğunu iddia etseler de, (Turna, Avrasya Dosyası, C.3, S.3, 1996) bu oranın üçte bir civarında olabileceği konusunda yaygın bir yargı vardır.

Üçte birlik bir nüfusa sahip Arnavutların, bağımsızlığını ilân eden Makedonya devletinin anayasasında bazı değişiklikler yaparak bir üniter–millî devlet haline gelmesinden hoşnut değildirlere. Arnavutlar bir tür federasyonu andıran yeni anayasal düzenleme talep etmektedir. Gerçi her hükûmette iki Arnavut partisinden birisi koalisyon ortağı olarak yer alıyor ve Arnavutların daha fazla hak elde etmeleri yönündeki mücadele hükûmet kanallarından yürütülüyordu; Ancak, Makedonya bir üniter–millî devlet görüntüsünden pek taviz vermeye niyetli değildir. Meselâ ordu ve polis teşkilâtı ağırlıklı olarak Makedonlar’dan oluşturuldu. Ayrıca bürokrasideki üst yönetimde de Arnavutlara fazla bir yer verilmiyor. Arnavutlar ise azınlık olarak elde edilebilecek hemen bütün hakları elde etmişlerdir. Aynı zamanda bunları kullanmaktadırlar. Azınlıklara verdiği haklar ile övülen Makedonya, azınlıkların bazı beklentilerini karşılama nedeniyle batının desteğini kazandı ve toplumda sağladığı rahatlama ile Arnavutların federasyon çağrıştıran taleplerini ciddîye almama lüksüyle yaşadı. (Reed, 2006, s.65-69)Ancak Arnavutlar açısından verilen haklardan ziyâde, talep edilen haklar önemliydi ve silâhlı Makedon Arnavut gruplar Kosova’dan sızmak suretiyle bu ülkeye girip, orada Makedon güvenlik güçleriyle çatışmaya başladılar.

Silâhların patlamasıyla birlikte, bir millî birlik hükûmeti kuruldu ve muhalefetteki Makedon ve Arnavut partileri de hükûmete alındı. Ancak bu tedbir sorunları çözmedi. Avrupalı arabulucuların başlangıçta Arnavut gerillalar aleyhine sarf ettikleri sözleri fazlasıyla ciddîye alan Makedon hükûmeti Arnavutların taleplerini görüşmekten kaçındı. Ancak uluslararası arabulucular silâhların susmaması üzerine, yeni bir pozisyon aldılar ve Makedon yetkililere bu talepleri görüşmek mecburiyetinde olduklarını söylemeye başladılar.Bu noktada Makedonya’nın batıya güvensizliği başladı. Makedonya Arnavutların kendi dilini resmî dil olarak kabûl etmeleri talebini reddetti.

Özellikle basın yoluyla yapılan tartışmalarda Makedon kamuoyunun Arnavutlara karşı galeyana getirilmesi çok tehlikeli olduğu gibi, yine Makedon kamuoyunun Batı karşıtı bir çizgiye sürüklenmesi de dikkat çekici. Bütün bunlar Arnavut tarafındaki radikalleşmeyi teşvik edeceği gibi, Arnavutlar arasındaki yaygın Makedonya’dan kopma düşüncesini de kuvvetlendirebilir. Bir ülkenin sınırları içerisinde hem çoğunluk, hem de azınlık olmak, eski Yugoslavya coğrafyasındaki

genel bir hastalıktır.(Tanıl, 1995 S.48-52) Nihâî statüsü henüz belli olmayan Kosova bunun açık bir örneğidir. Miloşeviç döneminde Kosovalı Arnavutlar azınlık muamelesini görürken, günümüzde Sırlar Kosova’da azınlık konumuna düşmüşlerdir

Diğer taraftan mevcut şekillenmesini Dayton Barış Anlaşmasından alan Bosna-Hersek’te de bir kişi hem azınlık, hem de çoğunluk olabilmektedir. Şöyle ki Bosna’nın bir biriminde kurucu olan millet, diğer birimde azınlık muamelesini görmektedir. Ülke anayasası Boşnakları, Sırları ve Hırvatları devlet çapında kurucu milletler olarak tanımaktaysa da, bu konuda ciddî sıkıntı yaşanmaktadır. Benzer şekilde Sırbistan ve Karadağ’ın farklı yerlerinde yaşayan Boşnaklar azınlık durumundadır, Boşnakların yoğunlukta yaşadıkları Sancak bölgesinin bazı yerlerinde ise Sırlar kendisini azınlık olarak hissetmektedirler. Eski Yugoslavya coğrafyasından günümüzde bir tek Hırvatistan bu özelliğe sahip değildir. Bunu da 1995 yılında Hırvatistan’ın “Krayina” bölgesinde yaşayan Sırlara karşı yürüttüğü etnik temizleme operasyonuna borçludur. (Saybaşılı ve Özcan, 1997 s.73-77)Eski Yugoslavya coğrafyasında “burası bizim, orası ise onlarınıdır” zihniyeti ortadan kalkmadığı sürece bir kişi aynı ülke sınırları içerisinde hem azınlık, hem de çoğunluk olmaya devam edecektir, bu ise bölgede kalıcı bir istikrara pek fazla yer vermeyecektir. Makedonya’nın fizikî olmayan bölünmüşlüğü ve eski Yugoslavya coğrafyasına özgü genel bir hastalığı hatırlatmaktadır. Her şeyden önce Arnavutlar ülkenin batısından “Batı Makedonya” şeklinde söz etmektedir. Bu, Arnavutların yoğunlukta yaşadıkları Makedonya’nın batısının farklı bir unsur olarak algılandığını göstermektedir. Böyle bir bilincin yerleşmiş olması, başlı başına ülke toprak bütünlüğünü tehdit eden önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

Bu bölünmüşlük hususuna diğer cümlelerde de rastlamak mümkündür. Örneğin Batı Makedonya’daki “azınlık Makedon nüfusun” korunması için değişik kanunlara ihtiyaç duyulduğuna da vurgu yapılmaktadır. Bu tümcedeki azınlık kelimesi de Makedonya’nın batı kısmının ayrı bir unsur olarak algılandığını göstermektedir. Bu yargının ilginç yanı, bir milletin bir ülkede hem çoğunluk, hem de azınlık olabileceğini ortaya koyuyor.

Eski Yugoslavya Federasyonu'nun dağılmasından sonra 8 Eylül 1991'de resmen bağımsızlığını ilân eden Makedonya Cumhuriyeti yeni bir anayasa

çıkarmıştır. Ancak eski Yugoslavya Anayasası'nda Makedonlarla birlikte Türkler ve Arnavutlar da Makedonya'da kurucu unsur olarak kabûl edilirken, yeni anayasaya Makedonya'nın Makedonların devleti olduğu, diğer unsurların ise azınlık olduğu hükmü konulmuştur. Böylece sayıca Makedonlardan daha çok olan ve nüfusun % 40'ını oluşturan Arnavutlar ve nüfusun % 12'ye yakın bir kesimini oluşturan Türkler azınlık statüsüne sokulmuştur. Bu ise onların siyasî ve sosyal haklarının birçoğunun ellerinden alınması anlamına gelmiştir. (Adanır, 2001, s.121-124) Elllerinden alınan haklarından biri de kendi dilleriyle eğitim - öğretim hakkıdır. Üstelik yönetimi elinde bulunduran çoğunluk bununla yetinmeyip, Müslümanların tümünü yüksek tahsilden mahrum bırakmak amacıyla devletin biri Üsküp'te diğeri Manastır'da bulunan iki üniversitesine Müslümanları çeşitli gerekçeler ileri sürerek almamaktadır. Buna karşılık Müslümanlara kendi dilleriyle yüksek tahsil imkanı sağlanması için Kalkandelen (Tetova)'de Tetova Üniversitesi adıyla bir özel üniversite açılmıştır. Ancak devlet bu üniversiteyi tanımamış ve açılışını engellemek amacıyla müdahale etmiştir. Müdahale yüzünden birçok sivil hayatını kaybetmiştir. Devlet bu üniversiteden mezun olanların diplomalarını geçerli saymamaktadır.

Makedonya'da yönetim ve demokrasi pratikte sadece Ortodoks Makedonlara özgü bir hak durumundadır. Örneğin Hıristiyanların bulunduğu bölgelerde 3.000 kişi bir milletvekili çıkarırken, Müslümanların bulunduğu bölgelerde 15.000 kişi bir milletvekili çıkarabilmektedir. Bu yüzden 120 kişilik parlamentoya Müslümanları temsilen ancak 25-30 kişi girebilmektedir. Bütün bu uygulamalar yüzünden Makedonya'da gerçekte nüfusun yarıdan çoğunu oluşturan yönetim tarafından ise % 25 olarak gösterilen Müslümanlar sürekli mağdur edilmekte, haksızlığa uğratılmaktadır. (Bahadır, 2002, S.154-156) Balkanlarda Arnavut nüfusun bir bölümü Arnavutluk dışında yer almaktadır. 90'larla beraber Arnavutlukta kuvvetlenen milliyetçi akım, bölgenin istikrarını zorlamaktadır. (Tekin, 1993 s.83-85) Bununla birlikte Arnavutluk, Makedonya'da kendine Arnavut Ulusal Ordusu (AUO) adını veren silâhlı militanlar tarafından son zamanlarda gerçekleştirilen eylemleri ilk kınayan devletlerden birisidir. Arnavutluk bu tutumu Arnavutluk ile Makedonya arasındaki ilişkileri o tarihten bu yana güçlendirmiştir.

Tiran'ın AUO'yu reddi, hem yurt içindeki siyasî ortam üzerinde hem de Makedonya'daki etnik Arnavut nüfusu arasında yatıştırıcı etki yapmıştır. Başbakan

Fatos Nano, Makedonya'daki Arnavut siyasî partilerin önde gelen liderleriyle teması sürdürerek gerginlikleri ortadan kaldırmanın yollarını aramışlardır. Arnavut makamlar ayrıca, sahte belgelerle Arnavutluk'a giriş yapan AUO'nun önde gelen liderlerinden Gafur Adili'yi de hapse attılar. Tiran'daki resmî görüş, Ohri Anlaşmasının hızla uygulanmasının, aşırılık yanlısı unsurları bertaraf etmenin en iyi yolu olduğu şeklindedir. Arnavut hükûmetinin Ohri Anlaşması'na verdiği destek, AUO ve Makedonya'daki bazı Arnavut siyasî kesimlerin anlaşmanın kabûlüne karşı çıkışıyla çarpıcı bir tezat oluşturuyor.

Tiranlı yetkililer gerek Makedon meslektaşlarına gerek komşu ülkedeki Arnavut siyasîlere, anlaşmanın uygulanmasının ve etnik gruplar arasında işbirliğinin istikrar ve refahı tesis etmenin tek yolu olduğunun sürekli vurguluyorlar. Tiran'ın gerginlikleri yatıştırmaya ve ilişkileri güçlendirmeye hazır oluşu, Arnavutluk Savunma Bakanı Pandeli Majko'nun ülkesinin askerlerinin AB'nin Makedonya'daki Konkordiya barış misyonunda yer alması önerisiyle yeni bir ivme kazanmıştır.(Adanır, 2001 S.83-84)Bu benzeri gelişmeler Balkanlardaki Müslüman nüfusunun genelinde Makedonya'nın Sırbistan, Yunanistan, Bulgaristan ve Rusya gibi ülkelerin de desteği ile Balkanları "Ortodoks bölgesi" hâline getirmeye çalıştığı iddiasının kabûl görmesine yol açmaktadır.

3.8.1. Uluslararası Toplumun Yeterlilik Sınavı

Makedonya'daki durum AGİT, BM ve AB açısından bir yeterlilik sınavı olarak görülmektedir. Ancak bu durum, sorunların üzerine cesaretle gidilmesi değil, sorunların üzerinin örtülmesi neticesini doğurmuştur. Nitekim 5 Şubat 2003'te uluslararası toplum sözcülerince yapılan açıklamada, Makedonya'daki güvenlik durumunun istikrarlı olduğu ve bu baharda herhangi bir şiddet hareketi yaşanmasının beklenmediği belirtilmiştir. NATO Sözcüsü Craig Ratcliff, AB Sözcüsü Clarisse Paszory ve AGİT Sözcüsü Wolfgang Greven Kosova Kurtuluşu Ordusu tarafından yapılan ve bu örgütün baharda yeni bir saldırı planını uygulamaya koyacağını savlayan, ayrıca örgütün Ohri Anlaşması'nı tanımadığını ileri süren bildiriye yalanlamıştır. Kalkandelen ve Kumanovo dolaylarında bazı suç örgütlerinin etkinlik gösterdiğini kabûl eden Ratcliff, bunların ulusal güvenliğe karşı gerçek bir tehdit oluşturmadığını ifâde etmiştir. Kezâ 16.06.2003 tarihinde Lüksemburg'da toplanan

AB Dışişleri Bakanları Konseyi Zirvesinde, Makedonya'nın istikrarı sağlama yolunda sağladığı ilerleme ve Ohri barış anlaşmasının uygulanmasından övgüyle söz edilmiştir. (www.setimes.com 11/01/2007) Birlik, Makedonya'yı organize suç ve yolsuzlukla mücadele gayretlerinin yanı sıra insan haklarının korunması yönündeki çabalarına devam etmesi yönünde desteklerken, bakanlar Üsküp'e ekonomik, sosyal ve güvenlik alanlarındaki reformları hızlandırma çağrısında bulunmuştur. AB yetkilileri, Batı Balkanlardaki Makedonya, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Sırbistan-Karadağ ve Hırvatistan'ın, birleşik Avrupa'nın ayrılmaz parçaları olduğunu ve yardımı hak ettiklerini vurgulamıştır. Avrupa Komisyonu'nun 2003 İstikrarı Sağlama ve Bütünleşme Raporunda yer alan tavsiyelerin yerine getirilmesi yolunda hazırlanmış olan bir faaliyet planı, Makedon hükûmeti tarafından onaylanmıştır.

Son karışıklık döneminin başlangıcına kadar Makedonya Balkanların istikrarlı tek ülkesi, sessiz, sakin ve kendi halinde bir ülke olarak tanınıyordu. Makedonya sınırları içerisinde barındırdığı milletleri, halkları, ufak tefek problemlerin dışında barışın hâkim olduğu bir coğrafya tablosu çiziyordu. Çok zengin değildi ama fakir ülkelerin sıkıntılarını da yaşamıyordu. Çeşitli diller ve dinler mozayiğini oluşturuyordu. Makedonya bu görünümü ile istikrarsızlık ile özdeşleşen Balkanlarda örnek gösterilebilecek bir ülke konumundaydı. (Balkan Türkleri, Asam Yayınları, 2003 s.56) Ancak Makedonya, anayasasına göre 1992'den bu yana Makedonlara ait. Ülkedeki etnik huzursuzlukların büyük ölçüde kaynağını teşkil eden bu durum, daha önce farklıydı. Tito döneminde Yugoslavya'da 1974'teki bir anayasa maddesi "Makedonya, Makedonların, Türklerin, Arnavutların ve diğerlerinin yaşadığı cumhuriyettir" deniyordu. Anayasadaki değişim, yönetim mekanizmasındaki anlayışın da değiştiğini göstermiştir. Bununla beraber mevcut yönetim mantığı uluslararası platformda kabûl görmeye devam etmektedir. (Tanıl, 1995, s.78-79) Örneğin Makedonya ordusunun 2004'te Güneydoğu Avrupa Tugayı'nın (SEEBRIG) Bosna-Hersek'te gerçekleştireceği ilk uluslararası istikrar ve barış operasyonuna katılması öngörülmüştür. Makedonya asker göndermenin yanı sıra 10 ulaştırma aracı, lojistik ve muhabere teçhizatı katkısında da bulunacağını açıklamıştır. 1998 yılında kurulan SEEBRIG'de Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, İtalya, Makedonya, Romanya ve Türkiye'den asker bulunuyor. Mevcut Makedonya yönetimi AB ve NATO ile ilişkilerini kuvvetlendirme yoluna giderken, bunun gerektirdiği reformist adımları atmamakta, ama yine de destek görmektedir.

3.8.2. Makedonya'nın Nüfus Yapısı

20 Haziran 1994 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre, Makedonya'da 1.288.330 Makedon'un yanı sıra 429.140 Arnavut (%22.99), 43.732 Türk (%2.3), 39.260 Rom (%2), 15.315 Sırp (%0.8), 8.467 Müslüman (%0.4), 22.607 Ulah (%1.1) yaşamaktadır. Bununla birlikte, sayım sırasında Türklerin büyük bir kısmının ya hiç sayılmadıkları veya Arnavut nüfus sayımı memurlarının baskısı ve yaptıkları tahrifat sonucu Arnavut nüfus içinde gösterildikleri gerçeği, (Köksav, Bahar 2001, s. 205)uzun bir süre tartışma konusu olmuştur.

Makedonya Devlet İstatistik Dairesi, Kasım 2002'de yapılan ulusal nüfus sayımının sonuçlarını 1 Aralık 2003'te açıkladı. Açıklanan rakamlara göre ülke nüfusu 2.022.547 olup dokuz yıl önce yapılmış olan bir önceki sayımdan bu yana 76.615 kişilik bir artışa işaret ediyor. Ülkenin etnik bileşimi hakkındaki verilere göre ise nüfusun %64.18'i kendini Makedon olarak tanımlarken %25.17'si etnik Arnavut, %3.85'i Türk, %2.66'sı Roman, %1.78'i Sırp, %0.84'ü Boşnak, %0.48'i Leh, %1.04'ü ise diğer toplumların mensubu olarak tanımlıyor. (www.setimes.com 3/11/2006)Düzenlenen ortak basın toplantısında AB, NATO ve ABD'den gelen temsilciler sayım sonuçlarını adil, doğru ve güvenilir olarak nitelendirilmiştir.

Makedonya'da sayıca en büyük etnik grup olarak kabul edilen Arnavutlar, genellikle Makedonya'nın batı kesiminde, Arnavutluk sınırı tarafında, kuzeybatıda Kosova sınırında, Üsküp ve Kumanova'nın yanı sıra Kalkandelen, Kırçova, Debre'de serpmeler hâlinde Makedonlar ve Türklerle iç içe yaşamaktadırlar.Etnik Arnavutlar arasındaki yüksek doğum oranı da Üsküp için bir sorun oluşturmaktadır. Bu yüzden Makedon idaresi Batı Makedonya'nın Kosova'daki gibi etnik açıdan tamamıyla Arnavutlaşmış bir bölge haline gelmesini önlemek doğrultusunda bazı önlemler almıştır. Örneğin, iki çocuktan fazla her çocuk için tıbbi hizmetler karşılığında Arnavut aileler para ödemek zorunda bırakılmışlardır. Dahası ideal sayı olarak belirlenen ikiden fazla doğuran ailelerin para cezasına tabi tutulacağı da bildirilmiştir. Ayrıca pek çok Arnavut memur Sosyalist Makedonya'nın ideolojik prensiplerine aykırı hareket etmekle suçlanmış ve görevlerinden uzaklaştırılmıştır. Bunun yanı sıra, en önemli yasal düzenleme Makedonların bu bölgedeki etnik dengenin Arnavutlar lehine bozulmasının önlenmesi için özellikle bu azınlık

mensuplarına topraklarını satmalarının yasaklanmasıdır. (Poulton,1996, s.157-171)Kısacası üç ülkeye dağılmış ve tamamı altı milyondan biraz fazla olan bir Arnavut nüfus var. Aslında Türkiye ölçeğinde düşünüldüğünde İstanbul'un yansı kadar bir topluluk söz konusu iken, Balkanlar gibi çok küçük denilebilecek nüfuslara sahip ülkeler açısından bu rakamlar epeyce korkutucu gibi görünüyor. Bilhassa Kosova ve Makedonya Arnavutları arasında görülen hızlı nüfus artışı Makedonlar ve Sırları sürekli olarak endişelendiriyor.

Batı Balkan ülkelerdeki etnik gruplar arasındaki ilişkiler, şimdiye kadar politik uzlaşma ile değil, silah ve savaşlarla sürdürülmekte idi. Ancak Bosna Hersek'teki kadar olmasa da, Makedonya'nın nüfus yapısı da Hırvatistan'ınkine göre çok daha renklidir. Bu sebeple, Makedonya'nın gerçekleşmiş ve gerçekleşmekte olan demokratik reformlarının değer ve ağırlık derecesi, Hırvatistan'ınkine göre daha yüksek olmaktadır. Çünkü Makedonya'nın kaydettiği ilerleme, Balkanlar'da (şimdiye kadar görülmemiş) çok kültürlü ve farklı etnik grupların ortak bir amaç doğrultusunda beraber çalışabileceklerini kanıtlamıştır. Uluslararası toplumun en büyük isteği de bu tür bir işbirliğinin diğer Batı Balkan ülkelerinde, özellikle Bosna Hersek'te de görülmesidir. Peki, aynı işbirliğini Bosna'da gerçekleştirmek mümkün müdür? Bu sorunun cevabı son derece basittir: Hayır! Çünkü Makedonyalı Arnavutların temel amacı, vatandaşlık haklarını sağlamak, Makedonya'nın batısındaki kasabalarda "çekirge cumhuriyeti" ilan edip Kosova'ya bağlamak değildir.

3.8.3. Makedonya'da Türk Azınlığı

Bu ülkede yaşayanların kimlikleri o derece tartışmalıdır ki, etnik Türkler de kendilerini aynı çıkmazdan kurtaramamışlardır. Açıkçası, çoğunluk Makedonlar ve en önemli azınlık grup Arnavutlar arasında süre giden çatışma Türkleri ortada bir yerde bırakmış görünmektedir. Demografik rakamların büyük stratejik öneme sahip olduğu bu duruma bağlı olarak, Türkler de en az Makedonyalılar kadar kimliği tartışılır bir topluluk durumundadır.

Makedonlar, Arnavutların, ataları İliiryalılar ve burada yaşayan Türkler arasında bağlantı kurarak bu grubu asimile etmek istediklerini iddia edilmektedirler. Üsküp ayrıca diğer bir Müslüman grup Torbeşler için de endişelenmektedir. Bugüne

kadar Üsküp Arnavutların Müslüman kasabalarında Arnavut hocalar vasıtasıyla demografik dengeyi kendi lehlerine değiştirmeye çalıştıklarını iddia etmiştir. Bununla birlikte, bu iki azınlık grubun bu Slav devletinin baskıcı politikalarına karşı güçlü bir blok teşkil ettiklerini ve geçmişte Üsküp'ün baskıcı faaliyetlerinin bu ikisi arasında ayırım gözetmediğini hatırlatmak gerekmektedir. (Kalafat, 1994 s.123-125) Bu yüzden, Türklerin kendi siyasal hareketlerinin varlığına rağmen, pek çok Türk Arnavut partilerini desteklemeye devam etmiştir, çünkü bu partiler çıkarlarını daha iyi temsil etmektedirler yada en azından parlamentoya girme şansına sahip olmuşlardır.

1981 nüfus sayımına göre tüm Yugoslavya'da 101.292 Türk yaşamaktaydı ve bunların büyük çoğunluğu 87.691 kişi Makedonya sınırları içindeydi ki bu ülkenin nüfusunu %4'üne tekabül etmekteydi. 20 Haziran 1994 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre ise Makedonya'da 43.732 Türk yaşamaktaydı. Bu sayının Makedonya'nın toplam nüfusu içindeki oranı %2.3'tü. Yine Makedonya Devlet İstatistik Dairesinin 1 Aralık 2003'te açıkladığı, Kasım 2002'de yapılan ulusal nüfus sayımının sonuçlarına göre ise tüm ülke nüfusunun 2.022.547 kişi olduğu ve bunun %3.85'inin Türklerden oluştuğu belirlenmiştir. (Türbedar, 2003, s.79-83) Makedonya'da Türkler azınlık (nationality) olarak tanımlanmış ve 1945'ten bu yana kültürel ve eğitim haklarından yararlanmışlardır. 1945'te Türkler 60 ilkokul ve 3.334 öğrenciye sahiptiler ve bu okullarda eğitim dili Türkçe olmuştur. 1950-1951'e kadar okulların sayısı 100'e ve öğrencilerin sayısı 12.000'e ve öğretmenlerin sayısı 267'ye çıkmıştır. 1958-1959 boyunca Yugoslav Müslümanlarının Türkiye'ye kitle halinde göçünden sonra bu sayı okullarda 26'ya öğrencilerde 6.000'e gerilemiştir. 1988'in sonuna değin 6.000 öğrenci 53 ilkokulda eğitime katılmıştır. Zupa olayı 1992'de Makedonya Türkleri Demokratik İttifakı'nın Debar'daki eğitim dilinin Makedon anayasasının ilgili maddelerine uygun olarak Türkçe yapılması yönündeki taleplerinden kaynaklanmıştır. Taleplerinin reddi üzerine Türkler Arnavutlarla birlikte sorunu uluslararası platforma taşımak amacıyla oldukça gürültülü bir kampanya başlatma kararı almışlardır. Ocak 1993'te bir AGİK heyeti bölgeye gönderilmiş ve bu heyet Türklerin endişelerini doğrulamıştır. 1993'te TDP tarafından yapılan bir açıklamada Makedon idaresinin bölgede bazı sıkı güvenlik önlemleri aldığı ve çocuklarını Türkçe ders yapmayan okullara göndermeyen Türk ebeveynlerin haksız şekilde para cezalarına çarptırıldığı bildirilmiştir. Buna cevaben

Makedon Eğitim Bakanlığı problemin etnik temelli olmadığını, asıl olarak dersleri Türkçe verecek eğitilmiş personel eksikliği gibi fiziksel yetersizliklerden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu yüzden Makedon idaresi Türk öğrencilere en azından mümkün olduğunca seçmeli sınıflar sağlanacağını açıklamıştır. Bununla birlikte, TDP işi Türkiye'ye toplu göç tehdidinde kadar vardırdıysa da AGİK yetkilileri herhangi suiistimal olmadığını rapor etmişlerdir. Sonunda parti bir iç sorunla karşı karşıya kalmıştır. Partinin ılımlı kanadı parti liderlerinin başta eğitim olmak üzere Türk azınlığın sorunlarını çözmede beceriksiz davranmakla suçlamıştır. Sonunda acilen toplanan kapalı parti kongresinde muhalefet yenilgiye uğratılmış ve Saraç partinin birliğinin korunmasında başarılı olduğunu, muhaliflerin ise partinin kendi içinde gerekli cezalara çarptırılacağını açıklamıştır. Parti ayrıca başlıca amacının adil eğitim hak ve olanaklarının sağlandığı bir yasanın benimsenmesi olduğunu belirtmiştir.(Dokuz Eylül Üniv. Sos. Bil Enst. Derg. 2003) Öyle görünüyor ki, Üsküp'ün etnik azınlıklarıyla eğitim konusundaki anlaşmazlıkları sürdükçe Türkler siyasal hareketlerinin stratejilerini ağırlıklı olarak bu hakkın elde edilmesi üzerine inşa edeceklerdir. 1997'de Makedon Helsinki Komitesi Zupa'da Türkçe eğitim eksikliği konusunda 43 bireysel şikayet mektubu almıştır. Türkler hala çocuklarının Türkçe eğitimi konusunda ısrarlıdır. Makedon Eğitim Bakanlığı bu konuda ödün vermez bir tutum takınmaktadır. Makedon anayasası Makedon devletinin sadece ana dilde eğitim sağlayabileceğini öngörmektedir. Bakanlığa göre, öğrencilerin velileri gerçekte kendi evlerinde dahi Türkçe konuşmamaktadırlar, fakat çocuklarının Türkçe eğitim görmesini istemektedirler. Ret üzerine Türk ebeveynler bir araya gelerek özel öğretmenler tutma yoluna gitmişlerdir. Üsküp şu ana kadar bu uygulamaya herhangi bir ciddi müdahalede bulunmamıştır.

Kendini Türk olarak tanımlayanların sayısı ilginç bir şekilde Yugoslavya'nın Batı ve Sovyetler ile olan ilişkilerine bağlı olarak değişmiştir. 1948'de Türk nüfus 95.940 olarak saptanmıştır. Bu rakam 1953'de önemli derecede yükselmiş ve 203.938'e erişmiştir. Bununla birlikte Türk nüfusu 1960 nüfus sayımında 131.481'e düşmüştür. Rakamlardaki bu gelgitlerde büyük ölçüde Belgrad'ın Moskova ile olan ilişkileri etkili olmuştur. İkinci Dünya Savaşını ertesinde iki başkent arasındaki ilişkiler sıcakken, özellikle Türkiye'nin Batı bloğu ile ilişkilerinde dolayı Türkler kuşku duyulan bir topluluk haline gelmiştir. 1948'de 17 Türk kanundışı ve işbirlikçi örgüt Yücel'in üyeleri oldukları savıyla hapse atılmıştır. Yugoslav yetkililer Türk

azınlığı ürkütme için şüphelilerin mahkemesini bir gösteriye çevirmişler ve 1948'de pek çok Türk muhtemelen Yugoslavya karşıtı bir örgütün üyesi olmakla suçlanmaktan korktukları için kendini Arnavut olarak tanımlamayı tercih etmiştir. Fakat 1948'de Tito ve Stalin arasındaki anlaşmazlık bu sefer de Arnavutları kuşkulu bir konuma getirmiştir, çünkü birden Tiran ve Moskova arasındaki ilişkiler hızla gelişmeye başlamıştır. (Turan, 2002, s.177-180) Bu nedenle 1953 nüfus sayımında pek çok Arnavut kendini Türk olarak tanımlamış, böylece doğum oranının yüksekliğine rağmen Arnavut nüfus 1948'deki 179.389'den 1953'de 165.524'e gerilemiştir.

1953 ve 1966 arasında Yugoslavya'nın pek çok yerinde çoğunluğunu Türk ve Arnavutların oluşturduğu kalabalık bir Müslüman nüfus Türkiye'ye göç etmiştir. Yugoslav otoritelerine göre bu rakam 80.000'dir. Bununla birlikte Türk yetkililer asıl rakamın 150.000 civarında olduğunu iddia etmişlerdir. Makedonya'da 1971 ve 1981 nüfus sayımlarında yüksek doğum oranlarına rağmen Türk nüfus 108.532'den 86.690'a gerilemiştir. Halbuki bu doğum oranlarıyla Türk nüfus 130.000 civarında olmalıdır. 1991 nüfus sayımında rakam 97.416'ya yükselmiştir (nüfusun yaklaşık %4.79'una tekabül etmektedir). Bu artış doğum oranları hesaba katıldığında oldukça düşüktür. Bununla birlikte, bu durum kendini Roma, Arnavut veya sadece Müslüman ya da Yugoslav diye tanımlayanların sayısındaki artışla da açıklanabilir. 1994 nüfus sayımına göre nüfus 81.615'e gerilemiş görünmektedir. (Adanır, 2001,s.134) Büyük ihtimalle bu gerileme, Arnavut milliyetçiliğinin yükselişi ile eş zamanlı olarak, pek çok kişinin kendini Arnavut ya da Torbeş olarak tanımlamış olması ile alakalıdır.

Etnik Arnavutlar kurucu millet olarak tanınmaları ve özerklik yönündeki taleplerini geniş ölçüde demografik rakamlara dayandırmakta ve nüfusun yüzde 45'ini teşkil ettiklerini iddia etmektedirler. Öte yandan 1994'te Avrupa Konseyi'nin gözetimi altında gerçekleştirilen nüfus sayımı Üsküp'ün iddia ettiği %23'lük oranı doğrulamıştır. Bununla birlikte Kosova'dan gelenlerin nüfus sayımı kapsamı içinde yer alıp almayacakları bitmemiş bir sorundur. Diğer yandan, komünist yöneticiler veya şimdiki yöneticiler “nomenklatura” diğer Müslüman grupların Arnavut topluluğuna asimilasyonu konusunu her zaman bir tehdit olarak algılamışlardır.

Üsküp'teki Makedonya Cumhuriyeti İstatistik Bürosu müdürüne göre Arnavutlar özellikle Tetovo, Gostivar ve Struga ve Kicevo civarındaki Türkleri

kendilerini Arnavut olarak tanımlamaya, Arnavut kültürü ve dilini benimsemeye zorlamışlardır. Eylül 1987'de Makedonya Komünist Ligi Merkez Komite Başkanlığı artan Arnavut milliyetçiliğinin Türklerin Gostivar'dan kitle halinde göç etmelerine sebep olduğunu açıklamıştır. Arnavutlara göre buradaki Türkler de İliryalılardan gelmektedirler. Dahası şahin PDP liderliği tüm Torbeşleri, Roma ve Türkleri kendilerini Arnavut ilân etmeye çağırılmışlardır. Bizim mülakat ettiğimiz Makedon öğrenciler de Arnavutların bizim Balkanlarda Türk geçmişi olarak tanımladığımız periyodu Arnavutlara ait olarak gördüklerini, hatta Türkiye'nin kurucusu Atatürk'ün de bir Arnavut olduğuna inandıklarını söylemişlerdir. (Karatay ve Gökdağ, 2006, s.178)Öte yandan bazı Arnavutlar Türkiye'yi Balkanlardaki en büyük Arnavut devleti olarak görmektedirler.

Bununla birlikte, Arnavutlar ve Türkler azınlık haklarından kaynaklanan bir çatışma ortaya çıktığında Makedon idaresince ayırım görmeksizin aynı sert muameleye maruz kalmışlardır. Mesele azınlık haklarını ilgilendirdiğinde Türkler Arnavutların yanında yer almakta ve sonuç olarak 1997'de Tetovo ve Gostivar'da olduğu gibi, Makedon yönetiminin Arnavutlara yönelttiği aşırı sert önlemlerden paylarını almaktadırlar. Olaylar sırasında evleri basılıp aranan kişiler arasında- ki bu eylemler Makedon anayasasına aykırıdır- Türkler de olmuştur. Ayrıca güvenlik kuvvetlerinin güç gösterisinden Türkler de mağdur olmuşlardır. Bu durumda, Türklerin Üsküp'e karşı Arnavutlarla daha yakın bir işbirliğine girmesi doğal görülmelidir.

Diğer yandan, Makedon makamlarının ve aydınların Türkleri 'saldırgan' Arnavutlardan ayrı göstermek için büyük çaba harcadıklarını görmek pek de şaşırtıcı değildir. Makedonlara göre, Arnavutlar legal sistemi aşan ayrıcalıklar peşindedirler fakat etnik Türkler, Arnavutlar dışında kalan diğer azınlıklarla birlikte, sadece yapılmış yasaların kötü uygulanışı konusunda şikayet etmektedirler. Üsküp'teki Sosyolojik Siyasal ve Hukuksal Araştırmalar Enstitüsünün Etnik İlişkiler Merkezince yapılan bir araştırmada etnik Türklerin Makedon devletine karşı Arnavutlardan daha farklı bir yaklaşım benimsedikleri saptanmıştır. Azınlıkların Makedon devletini ne derece 'kendilerinin gördüğünü' sorgulayan araştırmanın sonuçları göstermiştir ki, Ulahlarla birlikte Türklerin %90'ı, %42'lik bir oranla kendini ikinci sınıf vatandaş gören Arnavut ve Sırp'lardan farklı şekilde, kendilerini Makedonlarla eşit vatandaşlar

olarak görmektedirler. Türkler aynı zamanda ayrımcılığı en az hisseden azınlık gruptur -Türklerin %80'i dil, devlet kurumlarındaki eşit muamele, eğitim ve diğer konulardaki yasalardan memnundur. Bu bağlamda, Türk azınlık bir sivil devletin kurulması ve yasallaşması konusunda Makedon devleti ile en uyumlu azınlık olarak göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, parlamento hakkında diğer gruplar hatta etnik Makedonların dahi paylaştığı negatif tutumu paylaşmaktadırlar.(Turan, 2002, s.87-90)1988'dekine benzer bir çalışma 1992'de de yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar oranların negatif yönde değiştiğini fakat yüzde sıralamasının değişmediğini göstermiştir. Olumsuz yanıtlardaki bu artış son on yıl boyunca milliyetçi ideolojilerin yükselişine bağlanmıştır. Araştırma sonuçları karşılaştırılacak olursa; 1980'lerde insanların sadece yüzde 10'unun etnik kimliği önemli bir mesele olarak görünürken 1991'de bu oranın çok arttığı görülmektedir. Milliyetçi söylemi içeren programları olan partilerin yükselişi daha önceden varolan ön yargıların yaygınlaştığını ve kemikleştğini göstermektedir.

Enstitü etnik grupların kendilerini ve diğer grupları nasıl tanımladıklarına da araştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, Türkler Makedonları 'çalışkan, barışçıl ve kültürlü' insanlar olarak görmekteyken, Makedonlar Türkleri 'büyük savaşçılar' olarak görmektedirler. Arnavutlar Türkleri çalışkan ve barışçıl olarak tanımlarken Türkler Arnavutları militan bir millet olarak görmektedirler. Öğrenciler Arnavutların gözündeki Türk imajının olumluluğuna rağmen, Arnavutların kızlarının Türk gençlerle evlenmelerine izin vermediklerini, bununla birlikte Türk kızlarını gelinliğe kabûl ettiklerini söylemektedir. Türklerin %50'si kendi topluluklarından kimselerle evlenmeyi tercih ederlerken, Arnavutlarda bu oran %79'dur. araştırmaya göre, Makedonya'da yaşayan en kapalı ve etnosentrik grup Arnavutlarken, en olumlu ve açık grubu Türkler teşkil etmektedir. Makedonlar ortada yer almaktadır.

Araştırmada sorulardan biri “en çok hangi milletten nefret ediyorsunuz” şeklindedir ve şıklardan biri “hiçbirinden nefret etmiyorum”dur. Sonuçlara göre, Türklerin yüzde 55'i herhangi diğer bir gruptan nefret etmemektedir. Bunları %50 ile Arnavutlar ve %48 ile Makedonlar izlemiştir. Türklerin bu ülkede en fazla nefret ettiği grup Sırpolar olmakla birlikte, Sırpolar da aynı duyguları Türkler için beslemektedirler. (Todorova, 2003,s.44-67)Türklerin siyasal partisi Arnavutların PDP veya DPA' sı gibi bir desteğe sahip olmamakla birlikte Türk azınlık bu partiler

için stratejik bir öneme sahiptir. Makedon Türkler Türk Demokratik Partisi (TDP) adını taşıyan partilerini 17 Ekim 1992'de kurmuşlardır. Türkler daha önce Makedon Türkleri Demokratik İttifakını kurmuşlardır. Fakat bu siyasal örgütün 17 Temmuz 1992'de siyasal organizasyon statüsü iptal edilmiştir. Yeni parti Erdoğan Saraç'ın liderliği altında Makedon devletine tepki olarak kurulmuştur. Parti başlarda uzlaşmaz bir tavır takınmış ve başlıca eleştirileri Zupa-Debar civarındaki Türk öğrencilerin eğitimi ile ilgili sorunlar çerçevesinde kalmıştır. Bu konudaki anlaşmazlığın büyümesi üzerine, TDP Arnavut partileriyle ortak hareket etmeye karar vermiştir. Parti liderleri 8 Nisan 1993'te Arnavut partililerle birlikte bir basın toplantısı düzenlemişler ve Üsküp'ün Türk azınlık üzerinde baskı kurduğunu ilân etmişlerdir.

Parti ayrıca Türkleri demokratik haklarını elde etmedikleri takdirde Türkiye'ye göç etmeye çağırmıştır. Zupa olayı Türklerin ilkokul eğitimi ile ilgili anayasal haklarında kaynaklanmıştır. Parti Türklerin kasten hedeflendiğini iddia ettiği bazı olayları gündeme getirmiş ve burada Türklerle karşı örtülü bir jenosit kampanyası yürütüldüğüne dair söylemini güçlendirmek istemiştir. Öte yandan, parti lideri Saraç partisinin amacını, Türkleri gerçekten tehdit edildikleri ve uygunsuz bir pozisyonda buldukları konusunda bilinçlendirmek olduğunu açıklamıştır.

Bununla birlikte, TDP Makedon devletini desteklemiştir. Arnavutlar Makedonya'nın bağımsızlığının oylandığı referanduma katılmamışken Türkler katılmış ve lehte oy kullanmışlardır. Ayrıca anayasaya desteklerini vermişler ve uluslararası kamuoyundan Makedonya'nın bağımsızlığının tanınmasını talep etmişlerdir.

Burada TDP'nin amacı daha çok Üsküp otoritelerini, Türklerin sorunlarını Zupa olayından farklı olarak karşılıklı diyalog aracılığıyla çözmek istediğine ikna etmek olarak görünmektedir. Bu yüzden, Üsküp'ün Türk azınlığın bu yöredeki ilkokullarda Türkçe ders okutulması yönündeki isteğinin reddi ile başlayan olaylar bir istisna sayılabilir. Diğer yandan, Makedon Türkleri topluluğu, büyüklüğüyle bağlantılı olarak Arnavutların sahip olduğu kozlara sahip değillerdir. Nitekim, 1 Kasım 1998'deki genel seçimlere katılmakla birlikte TDP beklendiği gibi düşük bir performans göstermiştir. (Turna,1996, s.38-45)Makedonya'da Türkler azınlık olarak tanımlanmış ve 1945'ten bu yana kültürel ve eğitim haklarından yararlanmışlardır. 1945'te Türkler 60 ilkokul ve 3.334 öğrenciye sahiptiler ve bu okullarda eğitim dili

Türkçe olmuştur. 1950-1951'e kadar okulların sayısı 100'e ve öğrencilerin sayısı 12.000'e ve öğretmenlerin sayısı 267'ye çıkmıştır. 1958-1959 boyunca Yugoslav Müslümanlarının Türkiye'ye kitle halinde göçünden sonra bu sayı okullarda 26'ya öğrencilerde 6.000'e gerilemiştir. 1988'in sonuna değin 6.000 öğrenci 53 ilkokulda eğitime katılmıştır.

Zupa olayı 1992'de Makedonya Türkleri Demokratik İttifakı'nın Debar'daki eğitim dilinin Makedon anayasasının ilgili maddelerine uygun olarak Türkçe yapılması yönündeki taleplerinden kaynaklanmıştır. Taleplerinin reddi üzerine Türkler Arnavutlarla birlikte sorunu uluslararası platforma taşımak amacıyla oldukça gürültülü bir kampanya başlatma kararı almışlardır. Ocak 1993'te bir AGİK heyeti bölgeye gönderilmiş ve bu heyet Türklerin endişelerini doğrulamıştır. 1993'te TDP tarafından yapılan bir açıklamada Makedon idaresinin bölgede bazı sıkı güvenlik önlemleri aldığı ve çocuklarını Türkçe ders yapmayan okullara göndermeyen Türk ebeveynlerin haksız şekilde para cezalarına çarptırıldığı bildirilmiştir. (İnanç,2004,123-125)Buna cevaben Makedon Eğitim Bakanlığı problemin etnik temelli olmadığını, asıl olarak dersleri Türkçe verecek eğitilmiş personel eksikliği gibi fiziksel yetersizliklerden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu yüzden Makedon idaresi Türk öğrencilere en azından mümkün olduğunca seçmeli sınıflar sağlanacağını açıklamıştır. Bununla birlikte, TDP işi Türkiye'ye toplu göç tehdidine kadar vardırıysa da AGİK yetkilileri herhangi suiistimal olmadığını rapor etmişlerdir. Sonunda parti bir iç sorunla karşı karşıya kalmıştır.

Partinin ılımlı kanadı parti liderlerinin başta eğitim olmak üzere Türk azınlığın sorunlarını çözüme beceriksiz davranmakla suçlamıştır. Sonunda acilen toplanan kapalı parti kongresinde muhalefet yenilgiye uğratılmış ve Saraç partinin birliğinin korunmasında başarılı olduğunu, muhaliflerin ise partinin kendi içinde gerekli cezalara çarptırılacağını açıklamıştır. Parti ayrıca başlıca amacının adil eğitim hak ve olanaklarının sağlandığı bir yasanın benimsenmesi olduğunu belirtmiştir.

Öyle görünüyor ki, Üsküp'ün etnik azınlıklarıyla eğitim konusundaki anlaşmazlıkları sürdürdükçe Türkler siyasal hareketlerinin stratejilerini ağırlıklı olarak bu hakkın elde edilmesi üzerine inşa edeceklerdir. 1997'de Makedon Helsinki Komitesi Zupa'da Türkçe eğitim eksikliği konusunda 43 bireysel şikayet mektubu almıştır. Türkler hâlâ çocuklarının Türkçe eğitimi konusunda ısrarlıdır. Makedon

Eğitim Bakanlığı bu konuda ödün vermez bir tutum takınmaktadır. Makedon anayasası Makedon devletinin sadece ana dilde eğitim sağlayabileceğini öngörmektedir. Bakanlığa göre, öğrencilerin velileri gerçekte kendi evlerinde dahi Türkçe konuşmamaktadırlar, fakat çocuklarının Türkçe eğitim görmesini istemektedirler. Ret üzerine Türk ebeveynler bir araya gelerek özel öğretmenler tutma yoluna gitmişlerdir. Üsküp şu ana kadar bu uygulamaya herhangi bir ciddi müdahalede bulunmamıştır. (Öcalan, 2001,s.98-103)Türk nüfusunun Makedonya'nın toplam nüfusunun yaklaşık %15'ini oluşturduğu ve sayılarının 125.000-130.000 dolayında olduğu tahmin edilmektedir. Kosova Demokratik Türk Partisi Genel Başkanı Milletvekili Mahir Yağcılar 2 Aralık 2003 tarihinde UNMIK Yöneticisi Harri Holkeri ve Danışmanı Kran Ros'la Kosova'da yerine getirilmesi öngörülen standartlar üzerine görüşmelerde bulunmuştur.

Milletvekili bu görüşmeyle ilgili yaptığı açıklamada, Holkeri ve Ros'la standartların belirlenmesi ve bu yönde bilgilerin verilmesi üzerine görüştiklerini belirtmiştir. Yağcılar, bu görüşmede Holkeri'ye, KDTP olarak da standartlarla ilgili öneriler sunacaklarını dile getirmiştir. Görüşmede, kamu sektöründe Türklerin yerine Türk olarak başka millî mensubiyete ait topluluklardan kişilerin işe alınması konusu da ele alınmıştır. Yağcılar'ın, Holkeri ile gerçekleştirdiği bu görüşmede standartlardan başka Türkçe konusu da görüşüldü. Makedonya Türkleri üzerinde ana dillerini kullanmamaları için ciddi ve açık bir baskı bulunuyor.

Türk toplumu da Makedon olmayan diğerleri gibi, Makedonya'nın çok uluslu ve çok kültürlü bir yapı olduğunu kabûl etmemesinin zorluğunu yaşıyor. Türk toplumuna dil konusunda baskı uygulanması, her bireyin doğuştan sahip olduğu ve bütün kültürlerin de tartışılmaz olan kendini geliştirme hakkının ihlâli anlamına geliyor.

Bu arada Makedonya Türk Sivil Toplum Teşkilatları Birliği, Aralık 2003'te yapılan nüfus sayımı sonuçlarının Türkler'in sayısı hakkında gerçekleri yansıtmadığını öne sürmüştür. Açıklanan sonuçların Makedonya'daki Türkler'in demoralize edilmesi ve unutulmuş göç sürecinin yeniden teşvik edilmesine yönelik olduğunu belirten birlik yetkilileri, sayım sonuçlarını kabûl etmeyeceklerini açıklamışlardır. (Karatay ve Gökdağ, 2006, s.189) Makedonya İstatistik Kurumu tarafından açıklanan sonuçların ülkedeki Türklerin gerçek sayısını yansıtmadığını

belirten Makedonya Türk Sivil Toplum Teşkilatları Birliği, yayımladığı bildiride ülkedeki Türkler'in sayısının, açıklananın yaklaşık %5.15 üstünde olması gerektiğini kaydetmiştir. Açıklanan rakamlara göre ülke nüfusu 2.022.547 ve ülkenin etnik bileşimi hakkındaki verilere göre ise nüfusun %64.18'i kendini Makedon olarak tanımlarken %25.17'si etnik Arnavut, %3.85'i Türk, %2.66'sı Roman, %1.78'i Sırp, %0.84'ü Boşnak, %0.48'i Leh, %1.04'ü ise diğer toplumların mensubu olarak tanımlıyor. Bu rakamlar gerçeklerden ve gerçekçilikten uzaktır. (Aksiyon Dergisi, 2004, Sayı 479)Makedonya rejiminin Türklerin ne varlığını ne de taleplerini dikkate aldığı görülmektedir. Makedonya'da Türk nüfusu Üsküp, Gostivar, Ohri ve Resne'dedir. 364 öğretmene ve bir gazete, bir dergi ve bir yerel televizyona sahip olan Türkler, Makedonya'nın kuruluşunun ilânı ile beraber "kurucu ortak" statüsünden, azınlık" statüsüne düşürülmüşlerdir. Makedonya mevcut yapısı ve şartları ile henüz Balkanların barış vahası olması konumunu korumaktadır. Ancak bunun uzun soluklu olmayacağı görülmektedir. Bununla birlikte Makedonya'da ülke çapında birden fazla dilde yayın yapan tek radyo ve TV kanalı olan ulusal yayın organı MRTV, kaynak kıtlığı ve kötü yönetimle geçen ve siyasî baskılar nedeniyle inandırıcılığını kaybettiği yılların ardından, izleyicileri arasında popülerliğini artırmayı amaçlayan büyük reformlar yaşamaktadır. Üsküp'teki AGİT Yayın Denetleme Misyonu ile Thomson Vakfı tarafından desteklenen yeni bir eğitim merkezi vasıtasıyla şartlarda iyileşme umulmaktadır. Söz konusu eğitim merkezi için gereken kaynağı Hollanda ve Alman hükümetlerinin yanı sıra Kanada Uluslararası Kalkınma Dairesi sağlarken, kanalın modern ekipman satın alabilmek için başka bağış kuruluşları bulma planları da bulunmaktadır.

Ohri Anlaşmasının bir sonucu olarak, Makedonya'nın üç devlet televizyonundan biri, aralarında Arnavutça, Sırpça, Türkçe, Slav ve Roman dillerinin de yer aldığı azınlık dillerine ayrılmış durumdadır. Bu altı dil bölümü içinde, MRTV yaklaşık 2.000 kişi çalıştırılmaktadır. Son yıllarda, bağımsız TV kanallarıyla girilen çetin rekabetin yanı sıra, siyasî müdahaleler ve kaynak bulma sorunları, albenisi olmayan programların yapılmasına ve . (Karatay ve Gökdağ, 2006, s.193)kanalın artık izlenmeye değer olmadığı yönünde ortak bir izlenimin doğmasına yol açmıştır

Devlet yönetiminde görev alacak 600 etnik azınlık vatandaşın eğitimine Aralık 2004 içinde başlanmıştır. Devlet Memurları Dairesi'nin verilerine göre toplam 5.000

başvuru arasından 530 Arnavut, 35 Türk, 20 Roman, 5 Sırp, 7 Boşnak ve 3 Leh'i seçilmiştir. Dokuz ay sürecek eğitim sonunda, katılımcılar adli sektör, devlet arşiv dairesi, kütüphaneler ve yerel idarelerdeki görevlere atanacaklardır. Program, Ohri Barış Anlaşması'nın azınlık toplumlarının kamu idaresinde daha fazla temsil edilmesi yönündeki vaadi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Aynı şekilde AGİT, Makedonya'daki etnik çeşitlilik içeren polis gücünün eğitim projesini tamamlamıştır. 28 Temmuz 2003'te tamamlanan proje, Makedonya'nın çok çeşitli etnik gruplardan oluşan polis gücüne katılmak üzere azınlıklar arasından seçilen 1065 polis okulu öğrencisinin eğitimini içeriyordu. Bu proje, Ohri Barış Anlaşması çerçevesinde, azınlık nüfusundan bin adet polis memurunun Temmuz 2003 tarihine kadar eğitilmesi ve göreve başlatılması yolunda verilen söz uyarınca, Makedonya İçişleri Bakanlığı'nın yardımıyla yürütülmüştür. (www.setimes.com – 12/01/2007) Bununla beraber nüfus sayımında dahi şaibeyi engelleyemeyen yönetimin bu adımları da reformist bir yana taktik gereği olarak görülmeye uygundur.

Makedonya'daki durum kırılganlığını sürdürmektedir. Bunu kanıtlayan bir diğer veri ise insanların yerlerinin değiştirilmesidir. Yine resmî Makedonya verilerine göre ülke içinde Yerleri değiştirilen insanların sayısı 5.548 düzeyindedir. Bunlardan 3.942'sine aileler tarafından barınma sağlanırken geri kalanı Kumanovo ve Üsküp'te yaşamaktadır. Hükûmet'in bir açıklamasında 6.590 (www.setimes.com,11/10/2006)evin tamamen veya kısmen hasar gördüğünü söylediği düşünüldüğünde, gerçek rakamın daha yüksek olduğuna inanmak için nedenler vardır.

3.8.4. Torbeşler

Türkler Arnavutlar ve Üsküp arasındaki çatışma Torbeşleri de etkilemiş görünmektedir. Bu Makedonca konuşan Müslüman Slavlar -ayrıca Pomak veya Potur olarak adlandırılmaktadırlar- topluluğunun kökeni de tartışmalıdır. Örneğin, Sancak Müslümanları Makedonya'da 29 köyde 1950'den 1960'da Yugoslavya'da Rankoviç'in düşüşüne kadar geçerli kalan göç anlaşması çerçevesinde Türkiye için yola çıkan fakat anlaşmanın süresinin bitmesinden dolayı Makedonya'da kalan Sancak Müslümanlarının oturmakta olduğunu, bu yüzden bu toplulukların Sancak Müslümanları olduklarını iddia etmektedirler. Geçmişte Torbeşlerin büyük

çoğunluğu kendini Türk olarak tanımlamışlardır. Sayıları 1953'te 1.591, 1961'de 3.002, 1971'de 1.248, 1981'de de 39.555'dir. (Kalafat, 1994,s.156)Yıllar geçtikçe Torbeşler kendilerini Türklerden ayrı olarak görmeye başlamışlardır. Üsküp bu trendi memnuniyetle karşılamıştır, çünkü özellikle tarihsel ve kültürel bağları olan Müslüman cemaati içerden bölünmektedir. Bu yüzden Üsküp ayrı bir Torbeş kimliğinin desteklenmesini politikalarına uygun bulmuştur. Torbeş topluluğunun liderleri de Arnavut liderlerin kendilerini Arnavut topluluğuna asimile etmeyi amaçlaya gizli planlarından şikayet etmişlerdir. Torbeşlerin bu şikayetleri Üsküp'te büyük yankı bulmuştur(Ağanoğlu, 2001. s. 45-51) ve komünist yöneticiler ve halefleri Arnavutların bu azınlığı hedefleyen düzenlerini açığa çıkarmak istemişlerdir.

13 Ağustos 1993'te Makedonya'nın Slav Müslümanları Derneği Başkanı Rıza Memedovski, sürüp giden gizli asimilasyon politikalarının gerçekte Batı Makedonya'yı Arnavutlaştırma ve Kosovalıyı amaçladığı konusunda şikayetini içeren bir mektubu PDP lideri Halili'ye göndermiştir. Bununla birlikte Torbeşler genel olarak Arnavut partilerini desteklemişlerdir, hatta azınlık liderliği 25 Ekim 1990'da parlamento seçimlerinin ikinci turunun ardından, Makedon Ulusal Birliği Cephesini -milliyetçi bir Makedon partisi- ajanları vasıtasıyla Torbeşlerin PDP lehine oy kullanmalarını önlemeye çalışmakla suçlanmıştır. Öte yandan, Torbeşler Üsküp'ün, Torbeşler ve diğer Müslüman gruplar arasındaki farklılığı öne çıkaran politikalarının da etkisiyle, kendi partilerini kuracaklarını da ilân etmişlerdir. (Kalafat, 1994,s.166)Bu grubun siyasal temsilcileri ayrıca Türklere karşı olumsuz bir tutum takınmışlardır. Musa Piyade okulunda eğitim dili konusunda çıkan tartışmayla iki topluluk arasındaki ilişkiler soğumuş ve İslamlaşmış Makedonyalılar Cumhuriyetçi Topluluğu başkanlığı Türklerin TDP'sini Pan-Türkist idealler peşinde koşmakla suçlamıştır. Açıkçası Türklerin demokratik haklarına kavuşmaları Arnavutlarla yakın işbirliğinden geçmektedir. Bununla birlikte, patlayıcı Arnavut milliyetçiliği Makedon devletini kendilerinin görmeye ve Makedon sivil devletinin eşit vatandaşları olarak kabûl edilmeye daha çok eğilim gösteren Türkleri rahatsız etmektedir. Muhakkak ki Ankara ve Üsküp arasındaki sıcak ilişkiler Makedon ve Türklerin karşılıklı tutumlarını etkilemektedir. Bununla birlikte büyüyen Arnavut sorunu karşısında Sırp milliyetçiliği ile birlikte Makedon milliyetçiliği buradaki barışçıl Türk azınlığı tehdit edebilir. Öyle görünüyor ki Türkler çakışan Ortodoksluk ve İslam eksenlerinin ortasında durmaktadır ve kimse bu yarımada önünde daha

neler olduğunu bilmemektedir. Çatışmanın tarafları önceden bellidir ve Türkler istenilmeyen bir çatışmada iki ateş arasında kalma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar.

3.8.5. Sırp lar

Üsküp uzun süredir Makedonya'da yaşayan Sırp ların kurduğu siyasal partilerin varlığından ve politik programlarından rahatsızdır. Arnavutlar gibi Sırp lar da kendi dillerinde eğitim, hükümet kurumlarında ve parlamentoda Makedon devletinin milletlerinden biri olarak adil temsil talep etmişlerdir. Yugoslavya da etnik Sırp ların Makedon anayasasında yerini almaları konusunu desteklemiştir. Etnik Sırp lar nüfusun yaklaşık 2.2'sini -44.159 kişi- oluşturmalarına rağmen onlar da sayılarının asıl olarak 300.000 civarında olduğunu iddia etmektedir. (Poulton, 1993, s.156-158)1991'de onlar da Arnavutlar gibi 'kurucu millet' olarak tanınma taleplerini yükseltmişler ve bu amaçla gösteriler düzenlemişlerdir. Aşırı grupların -Vojislav Seselj bu grubun liderleri arasındadır- Kumanovo vadisi ve Skopska Crna Gora'da bir özerk Sırp yönetimi kurmak istediklerine dair planları açığa çıkarıldığında durum daha da kötüleşmiştir. 1992'de Makedonya'daki Sırp ve Karadağlılar Derneği Sırp dilinde eğitimden kaynaklanan sorunlara dikkat çekmiş ve Türk, Ulah ve Roma'nın kendi dillerinde eğitim ve yayın hakkına sahipken Sırp ların aynı haklara sahip olmadıklarını altını çizmiştir. Bunlar ayrıca Üsküp'ü bu konuda ihmalkar olmakla suçlamışlardır. Olaylar 1993 başlarında Kucevista köyünde polis ve Sırp gençler arasında bir çatışma yaşanması ile daha da gerginleşmiştir.

Sırp azınlık kendi partisini -Sırp Demokratik Parti (DPS)- 1992'de Boro Ristic'in liderliği altında kurmuştur. Partinin amacı, yukarıda bahsedilen etnik taleplerin karşılanması ve 'Makedonya Sırp larının ulusça ve ruhen yok edilmesinin ve asimilasyonunun önlenmesi' olarak ilân edilmiştir. Ayrıca partinin programı Sırbistan'daki bazı siyasal ve dini meselelere de eğilmektedir. Program partinin kuzeyle olan bağlantılarını açıkça ortaya koymuştur. Bu bağlamda, parti Makedonya'daki yeni yönetim konusunda hoşnutsuzdur.

Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ortaya çıkan durumu kabûllenememiş ve yeniden şekillendirilmiş Yugoslavya'nın devamını desteklemiştir. Öyle ki, parti yetkilileri daha çok Sırbistan gazetecilerini ve röportajcılarını yerli olanlara oranla daha fazla tercih etmişlerdir. Makedonyalılar, partinin düşmanca söylemini

Kucevista köyündeki olayların baş sorumlusu olarak görmüşlerdir. Olayların hemen ardından DPS bir basın toplantısı düzenlemiş ve Makedonya'daki Sırlar üzerindeki ayrımcı uygulamalara demokratik yollardan son verilmediği takdirde partinin kendini savunmak yoluna gideceğini ve bunda da anavatanın desteğine dayanacaklarını ilân etmiştir. Parti liderliği ayrıca bir 'Kriz Karargahı' kurulması konusunu gündeme getirmiştir. (Turna, Avrasya Dosyası,C.3, S.3,1996)Partiye göre, Makedonya'daki Sırların ruhsal ve kültürel asimilasyonunun önlenmesi Makedonya vatandaşlarının 1991 referandumunun eksik yanını tamamlamaları ve Sırların kurucu millet olarak tanınmasıyla mümkün olacaktır. 15 Ocak 1993'teki basın toplantısından önce, Kucevista köyündeki krizin ortasında ve 'çok yaşa Arkan', 'çok yaşa Seselj', 'Sırbistan, Sırbistan' bağırışları arasında parti yöneticileri Makedonya'daki Sırların kendi kendilerini yönetmeleri için bir referandumdan bahsetmişlerdir. Parti ayrıca Sırp Ortodoks kilisesiyle ve özellikle Uranje, Pahomie Piskoposu ile yakın ilişkiler içine girmiştir. 1993 başında, DPS liderliği imzasıyla Sırların isteklerini içeren bir rapor Makedon yönetimine sunulmuştur. Rapor, Sırların Makedonya'daki diğer milletler ile eşit konuma getirilerek yasal sorunların tanımlanması ve çözümlenmesini talep etmiştir. Aynı raporda, DPS kiliselerin açılması ve buralarda Sırp dilinde hizmet yürütülmesini istemiştir. Oysa bu kiliseler civarındaki bazı yerlerde bir tek Sırp bile yaşamamaktadır. Örneğin Makedonski Brod'da -Sırlar sadece Brod demektedirler- 1991 nüfus sayımında sadece 34 Sırbın yaşadığı saptanmıştır.

Makedon ve Sırp Ortodoks kiliseleri arasında süre giden ayrılık iki devlet arasında hâlâ ciddî bir sorun teşkil etmektedir. Öyle görünüyor ki, Üsküp Sırp Ortodoks kilisesinin faaliyetlerine bu kilise Makedon Ortodoks Kilisesini meşru olarak tanımadıkça izin vermemekte kararlıdır. 16 Temmuz 1997'de Makedonya parlamentosu Dini Cemaatler ve Gruplar üzerine bir kanun çıkarmıştır. (Poulton, 1997, s. 45-48)Kanun dini grupları 'cemaatler' ve 'dini gruplar' olarak ikiye ayırmıştır. Bunlardan ikincisi devlet karşısında daha hassas bir konumda olmuş, İslam ve Ortodoks kilisesi cemaat kapsamına ve devletin tam koruması altına alınmıştır. Yasa, Makedon Kilisesini veya diğer herhangi bir dini kurumu resmi dini kurum olarak tanımamıştır, ama Sırp Ortodoks Kilisesine karşı hoşgörüsüz tutum fiili olarak sürmüştür.

Diğer yandan Makedonya'daki bu huzursuz azınlık ve Üsküp arasında aracılık görevi üstlenen uluslararası kuruluşlar olmuştur. Örneğin, Üsküp ve Sırp azınlık arasında bir ortak zemin sağlamak amacıyla Eski Yugoslavya Üzerine Uluslararası Konferans bir Etnik ve Ulusal Azınlıklar Çalışma Grubu oluşturmuştur. Bu misyon görevine Ekim 1991'de başlamış, çalışmalarına öncelikle Arnavut azınlık ve Makedon idaresi arasındaki sorunlar üzerinde yoğunlaştırmış ve daha sonra da faaliyetlerini Sırp-Makedon çatışmasına kadar genişletmiştir. Grup 1993'te Makedonya hükûmetini temsilen Ljubomir Frckovski, Arnavut liderler ve Sırpaları temsilen Boro Ristiç arasında üçlü toplantılar düzenlenmesine ön ayak olmuştur. Alman büyükelçi grubun başkanı Geertz Ahrenz'in çabalarıyla, taraflar Sırpların anayasada bir azınlık olarak tanınmasına çağrı yapılân bir anlaşmayı -Agreed Minutes- kabûl etmişlerdir.

Üsküp'ün Kosova Tetkik Gücüne (Verification Force) verdiği destek bu ülkenin etnik Sırplarını daha da sınırlendirmiştir. DPS, eğer Makedonya'daki Sırpların istekleri karşılanmaz ise büyük ağabey Sırbistan'a başvuracakları tehdidini tekrarlamıştır. DPS lideri Miletic kendisini Milosevic'in Kosova'daki politikalarının en büyük destekçisi olduğunu sıkça göstermiştir. NATO Belgrad'ı Kosova'da güç kullanımından kaçınmadığı takdirde bir askeri hareket düzenlemekle tehdit ettiğinde Miletic bunun üçüncü dünya savaşının başlangıcı olacağını ve partisinin Makedonya'daki Sırpların duygularını kontrol edemeyeceğini ilân etmiştir. (Bahadır, 2002,124) Makedon parlamentosunun Kumanovo'da Extraction Force'un konuşlandırılmasının onayından önce partinin Kumanovo şubesi Üsküp'ü protesto için gösteriler düzenleyeceğini açıklamıştır.

NATO hava harekatı ve Arnavut mülteci akınının ardından Üsküp, Milosevic rejimini zaten Arnavutlar ve Sırpaların karşılıklı dış bilemediği ülkeye Arnavut mültecileri yollayarak düzen peşinde olmakla suçlamıştır. Başbakan Georgievski Milosevic'in ülkede bir Hıristiyan Müslüman çatışmasını arzu ettiğini ve ülkenin bu sona yakın olduğunu ilân etmiştir. (www.setimes.com 11/03/2007)Öte yandan Milosevic rejimi Makedonya'yı Kosova krizinin tehlikeli ortamında Sırbistan ve Arnavutluk arasında bir seçim yapmaya zorlamıştır.

Açıktır ki, Makedonya Milosevic'in kuvvetleri Kosova'dan çekilse dahi ciddi bir sorunla karşı karşıyadır. Çünkü etnik Sırp NATO gittikten çok sonra da bu

ülkenin sınırları içinde yaşamaya devam edeceklerdir. Miloseviç'in Büyük Arnavutluk'un kurulması ve Makedonya'nın batıdaki topraklarının kaybı açısından önemli bir adım olduğundan Makedonlar ve Sırlar ortaklaşa pek çok şeyleri olduğunu görmekteler. Öte yandan, etnik Sırlar Belgrat tarafından Makedonya'yı karıştırmakta en önemli araç olarak görülmektedirler. Bir Batılı diplomatın dediği gibi Makedonlar "NATO gittikten sonra da burada Sırlarla yaşamak zorunda kalacaklarını bilmektedirler ve Sırların uzun bıçakları ve çok güçlü bir hafızaları vardır."

3.9. Makedonya'da Kurulan Ve Saklanan Sır: Yücel Teşkilatı

3.9.1. Rumeli Ve Göçler

Balkan Harbi'nden sonraki dönemde göç edemeyip Kosova, Makedonya, Batı Trakya, Rodoplar'da kalan Türkler için zor günler başlamıştı. Ağır vergiler, eziyetler, soygun, öldürme ve her türlü baskı ile karşılaşan Rumeli insanı için göç artık kaçınılmazdı. 1923-1938 yıllarında Romanya'dan 115.000, 1923-1949 yılları arasında Bulgaristan'dan 220.000, 1923-1945 yılları arası Yunanistan'dan ise 400.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 1923-1933 arasında Yugoslavya'dan ise 110.000 civarında insanımız anavatan Türkiye'ye göç etmiştir. (Turna, Avrasya Dosyası, C.3, S.3, 1996) İkinci Dünya Savaşı yılları ve 1952'ye kadar olan dönemde ise göçler durdurulmuş ve hatta yönetim tarafından engellenmiştir.

3.9.2. II. Dünya Savaşı Döneminde Balkanlar'da Siyasi Yapı

1937 yılında Yugoslavya'da ileride Yücel Teşkilatı'nın başkanı olacak Şuayb Aziz ve idealist Türk gençleri yaklaşan savaş tehlikesi ve muhtemel gelişmeler hakkında sık sık fikir alışverişinde bulunuyorlardı. Çünkü yaklaşan dünya savaşından da öte Titocular ki destekçileri Stalin idi ve kraliyet taraftarı olan Mihaylovistler destekçileri İngilizlerdi arasındaki mücadele had safhaya çıkmış ve kim galip gelirse gelsin bu durumdan Türkler ve Müslümanların zarar göreceği anlaşılmıştı.

Şuayb Aziz, Balkanlar'daki Stalin tehlikesinin farkındadır. Çünkü İngilizler ile işbirliği yapan Stalin savaş sonrasında Müslümanları Balkanlar'dan silme planları yapmaktadır. Bu gelişmeler ışığında gerek Yugoslavya ve gerekse diğer Balkan

ülkelerindeki Müslümanların kaderi Almanya'nın atacağı adımlara bağlıydı. Almanya güneydoğu Balkanları emniyete almadan Ruslara saldırmak istemez. Bu yüzden buradaki Türk ve Müslümanların dostluğunu kazanmaya çalışacaktır diyerek ileri görüşlülüğünü ispat ediyordu.

Bu tarihlerde Yugoslavya'nın ezeli düşmanı olan Bulgaristan'a Almanlar tarafından Makedonya teklif edilince Ruslar bölgedeki politikadan kısmen uzak kalmışlardı. Savaşın son yıllarında Müttefikler tarafından Türklerin Almanya'ya karşı savaşa sokulma ihtimali bulunduğu yıllarda Almanya 12 adaları Türklere teklif etmişti. (Yeni Asya Gazetesi,16/6/2006) Ayrıca bir göstermelik savaş neticesinde Batı Trakya ve Makedonya toprakları da Türkiye'nin eline geçebilirdi. Böylece Almanya'nın Balkanlar'da kendisine karşı ciddi bir cephe açılmasını engelleme düşüncesinde olduğuna dair fikirler Alman subayları arasında konuşuluyordu. Ancak bu ihtimaller gerçekleşmemiş ve Türkiye yakalayabileceği bu fırsatı zamanın Cumhurbaşkanı İnönü'nün başarısız politikası yüzünden değerlendirememişti. Hatta bu yıllarda İsmet İnönü'nün, kendisiyle görüşmeye gelen ve müslüman katliamını durdurması için yardım isteyen Yugoslavya Türkleri Heyeti'ne de Türkiye'nin hiç bir yardımda bulunamayacağını söylemiştir.

3.9.3.Yücel Teşkilatı'nın Kurulduğu Yıllarda Balkanlar'daki Diğer Teşkilatlar

Yücel Teşkilatı'nın kurulduğu yıllarda Bölgede milletler kendi kaderini tayin etmek için birçok örgütler meydana getirmişlerdi. Bunlara kısaca değinmek bölge durumunu anlamamızda bize önemli ipuçları vermektedir. Bunların hepsi Tito güçleri tarafından aşağı yukarı aynı tarihlerde yakalanarak çökertilmişti.

- Nasyonal Demokratik Şikiptar (Milliyetçi Arnavutlardan oluşuyordu),
- Balistler (Müslüman Arnavutlardan oluşuyordu ve Sırp ile en büyük savaşı veren gruplardandı. Toplam kayıplarının 80.000 civarında olduğu tahmin ediliyor),
- Genç Müslümanlar (İçinde Ali İzzetbegoviç'in bulunduğu bu hareket Bosna Müslümanlarının haklarını savunmak için kurulmuştu),
- Genç Türkler (Prizren'deki Türklerin haklarını korumak için kurulmuştu),
- VMRO (Makedonya'yı Bulgaristan'a bağlamak için kurulan ve kökü Osmanlı'ya kadar uzanan bir örgüttü).

– Drajistler (Kralcı Sırpların birliğidir, Tüm Yugoslavya’da 400.000 Sırp Kralcı diye yakalanmıştır), Yine aynı yıllarda Bulgaristan ve Yunanistan Türkleri’de bölge insanının haklarını korumak gayesiyle teşkilatlanmaya çalışmışlardı. (Ardıcı, 1991,s.76) Ancak savaş sonrasında bölge insanları için göç kaçınılmaz olmuştu.

3.9.4. Yücel Teşkilatının Kurulması

Teşkilatın çekirdeği II. Dünya Savaşı’nın o karanlık ve yarınların ne olacağına bilinmediği dönemi olan 1941 yılında Türklerin milli varlıklarını, manevi değerlerini, örf adet ve geleneklerini korumak ve yaşatmak üzere kurulmuştur. Teşkilatın kurulmasındaki en önemli sebeplerden bir tanesi de Vardar Makedonyası’nın, Almanya’nın müttefiklerinden olan Bulgaristan’a bırakılmasıydı. Bulgarlar idareyi ele geçirdikleri her dönemde Türklere karşı olan aşırı düşmanlıklarıyla tanınmışlardır. (Ardıcı, 1991, s.87)

Ayrıca teşkilatın, işgalci Bulgarların Türklere yaptıkları baskıya karşı Türk unsurunun sinesinde ve gerçekler içinde doğan bir tepki(reaksiyon) hareketi olduğunu da belirtmemiz gerekmektedir. Bu noktada bir hatırayı anlatmak konuyu daha iyi anlamamıza sebep olacaktır. Bulgarlar Üsküp’ü işgal ettikleri dönemde ekmek, kömür vs. ihtiyaç maddeleri hep kuponla dağıtılmaktaydı. Bulgar subayı sıradaki Türk’e, *Çingene aradan çekil* diye bağırıp aşağılamaktaydı. Bunun üzerine Türk, Beyefendi ben çingene değil bu topraklarda 400 yıldır yaşayan bir Türk evladıyım demesi üzerine Bulgar subayı *daha kötü ya! Siz onlardan daha aşağılıksınız* diye cevap vermişti. İşte bu acı olay Türklerin, (Aksiyon Dergisi,Sayı.479) kendi haklarını korumak için teşkilatlanmaya gitmelerinin ne kadar önemli olduğunu göstermişti.

Teşkilat Yugoslavya topraklarındaki siyasi gelişmelerin neticesinde Türk tarihine, Türk kültür ve ananelerine daha sıkı sarılmak istikameti ve ana fikrinde gelişmiştir. Bu noktada Türk milliyetçisi gençler arasında Türkiye’den getirtilen eserler ile milli şuur yayılıyordu. Başta Atatürk’ün Nutku olmak üzere, Mehmet Akif’in Safahat’ı, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul; Namık Kemal ve Yahya Kemal Beyatlı’nın şiirleri en çok okunan eserlerdi. Gençler arasında adeta bir aylık kütüphane kurulmuştu. Eserler elden ele geziyordu.Gittikçe genişleyen teşkilat 1943 yılında Üsküp’te bulunan Türk Konsolosluğu ve Konsolos vekili Emin Vefa Gerçek

ile irtibata geçti. Yücel mensupları, II. Dünya Savaşı'nın sona erip bölgeye komünizmin hakim olmasıyla birlikte, yeni idareden Türklerin lehine birtakım haklar koparmağa çalışmış ve bu gayeyle komünist organlara kendi adamlarını yerleştirmiştir.1945 yılında konsolosluk aracılığıyla Belgrad Büyükelçiliği ve Büyükelçi Kamil Koperler ile temasa geçildikten sonra teşkilata *Yücel* adı verildi. (Ardıcı, 1991, 29)Teşkilatın tüzük maddelerini ve iki sayfalık önsözünü bizzat Başkan Şuayb Aziz Efendi kaleme almıştır.

3.9.4.1. Kurucuları Ve Üyeleri

Teşkilatın ilk çekirdeği Kemal Rasim Günsever'in evinde toplanmıştır. Bilindiği kadarıyla Şuayb Aziz, Şerafeddin Ferid, Nazmi Ömer, Muzaffer Ahmed, Fettah Süleymanpasıç ve Mehmed Dalip adlı Türk gençleri kurucu üyelerdi.Kuruluş toplantısının yapılış maksadı TC. Üsküp Konsolos Vekili Emin Vefa Gerçek'in taleb ve ricalarıdır. Arnavut Nasyonal Demokratik Şikiptar Partisi'nin, Makedonya Türk Cemaati ile işbirliği yapmak için teması konsolosluğun kurmasını istemişti. Ancak bu talep Türk cemaati önderi olan Şuayb Aziz'in görüşleriyle gerek bu Arnavut partisinin politikalarının Türkler tarafından tasvip edilmemesi ve gerekse ittifakın Almanların düşmanlığını çekmesi ihtimali yüzünden reddedilmişti. Teşkilatın başkanı olan Şuayb Aziz 1930 yılına kadar Üsküp'te Ataullah Efendi medresesinde tahsil görmüş ve daha sonra Mısır El Ezher Üniversitesi'ne giderek Fıkıh, Kelam, Tasavvuf konularında dersler görmüş ve üniversiteyi ikincilik ile bitirmiştir. Ankara'ya gidip üniversitede hoca olarak görev yapmak üzere anlaşmış iken Üsküp'e gelmiş ve savaşın çıkıp sınırların kapanması üzerine bir daha Türkiye'ye geri dönememiştir. (Ardıcı, 1991, s.98)Çiftçilik yaparak hayatını idame ettirmiştir. Kendisine birçok önemli devlet görevi teklif edildiyse de özellikle kabul etmeyerek teşkilat faaliyetlerine devam etmiştir.

Teşkilatın diğer önemli ismi olan Nazmi Ömer, Belgrad Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Üsküp'te Tefeyyüz ve Türk öğretmen okulunda öğretmenlik yapıyordu. Tito rejimi sırasında Üsküp İdare Mahkemesi Genel Sekreterliği görevini yürüttü.Teşkilatın veznedarı, Ali Abdurrahman Üsküp'te matbaacılık ile birlikte öğretmenlik yapıyordu. Birlik gazetesini ilk çıkaranlardandır. Adem Ali teşkilatın silah temin ve saklanması işlerini yürütüyordu. Abdülkerim Sezer hukuktur ve

Ağır ceza hakimidir. Teşkilatın genel sekreteri Şerafeddin Ferid Fransızca öğretmenidir. Refik Şerif Mehmed merkez komitesi üyesidir. Mesleği terzilik idi. Daha sonraları memurlukta yapmıştı. Türkiye'nin Belgrad Büyükelçiliği ile temasında yazışmalarını Şerafeddin Ferit ile birlikte hazırlıyorlardı. Ayrıca Hakkı Tevfik, Münir Süleyman, Burhanettin Haşim, Ahmet Halil Mustafa, Necati Recep, Halit Şükrü gibi birçok genç öğretmenler de teşkilatın en önemli üyelerindendi. Kısacası teşkilat eğitim seviyesi yüksek, münevver, ahlak ve fazilet sahibi Türk gençlerinden oluşuyordu.

3.9.4.2. Teşkilat Yapısı

Teşkilata girildiği zaman Kuran, Bayrak ve tabanca üstüne yemin edilirdi. Buyeminde Türklük ve Türkiye Cumhuriyeti menfaatleri için gerekirse kanımın son damlasına kadar çarpışıp canımı vereceğim ifadesi oldukça dikkat çekicidir. Teşkilat yapısı olarak gizliliğe dikkat ettikleri ve genel katılımın olduğu zamanlarda içlerinde casusların da bulunabileceği ihtimalini göz önünde bulundurarak faaliyetleri hakkında konuşmama yoluna gittikleri bilinmektedir. (Aksiyon Dergisi, Sayı.479) Gerek düzenledikleri kurslarda ve gerekse piknik ve kır gezilerinde daha çok Türkçe kitaplardan kahramanlık yazıları, tarihi zaferler ve şiirleri okutma yoluna giderek gelebilecek muhtelif tehlikeler en aza indirgeniyordu. 1945 yılında Belgrad'daki Türk Büyükelçiliğiyle temas sağlandıktan sonra 7 kişiden ibaret olan Merkez Komitesi kurulmuştu. Buna göre Merkez komitesi Başkan Şuayb Aziz İshak, Veznedar Ali Abdurrahman Ali Sekreter Şerafettin Ferit Süleyman Üyeler Refik Şerif Mehmet, Kemal Rasim İlyas, Fettah Salih Süleymanpaşic, Abdülkerim Ethem İbrahim adlı münevver gençlerden oluşmuştu. En önemli teşkilatlanma Üsküp ve Köprülü şehirlerinde olmuştu. (Ardıcı, 1991, s.102) Akıl almaz işkencelerde bile gizliliğe riayet edilmesi sayesinde ki, Köprülü sorumluları Ali Halil Mustafa ve Ahmet Halil Mustafa dışında Köprülü şehriden bir tek teşkilat mensubu bile ortaya çıkarılamamıştır.

3.9.4.3. Faaliyetleri

Yücel mensupları yeni Türk harfleriyle ilk Türk gazetesi olan ve halen yayınlanmaya devam eden Birlik gazetesinin ilk sayısını 23 Aralık 1944 yılında çıkarmıştır. Önceleri logosunun yanında minare sembolü olan gazete idaresi daha

sonra komünistlerin eline geçmiş ve Yücel mensuplarının gazete ile alakaları kesilmiştir. Üsküp radyosunda ilk Türkçe yayını ve Türkçe eğlence programlarını Yücelciler düzenlemiştir. Teşkilat, ilk Türk öğretmen kurslarını organize etmiş, bu kurslarda Türkçe dersleri dahil birçok ders vermiş, sayısız öğretmen yetiştirmiştir. Makedonya'nın en iyi öğretmenlerini teşkil eden birçok üyesi, içinde Türklerin bulunduğu en ücra köylere kadar giderek bu okullar için ilk Türk alfabesini ve ilk okuma kitaplarını ve daha birçok kitapları da hazırlamıştır. Hatta cezaevinde tutuklu buldukları süre içinde bile Üsküp Türk Tiyatrosu için birçok Tiyatro eserini Türkçe'ye çevirmişlerdir. (Ardıcı, 1991, s.109)Bütün bu faaliyetlerden öğretmenlik haricindekiler ücretsiz ve karşılıksız yapılmıştır.

Bu sayılan somut ve yararlı faaliyetlerden daha da önemlisi Makedonya Türklerini, Komünizm ideolojisinden korumuş, onlar arasında Atatürkçülüğü yaymış ve Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı sevgiyi arttırmaya çalışmıştır.Bu fedakar insanlar, Bulgarların Üsküp'ü işgal edip kan kusturduğu yıllarda Almanlar ile temasa geçerek gerçekleştirdikleri akıllı politika ile Almanların övgülerine mazhar olarak desteklerini almıştır. Bu yıllarda Üsküb'e Bulgar Belediye Başkanı olarak atanan Kitiñçef, Almanlar tarafından ikaz edilmesine rağmen zulümlerine devam etmişti. Bunun üzerine Alman General Rudolph Grayger Yücel mensubu Kemal Salih Bey'in yanında Kitiñçef'i çağırarak azarlamıştır. Ayrıca general ve Kitiñçef tarafından imzalanmış bir belgeyle Türk cemaatine karşı kötü davranılmayacağına dair imzalı bir belgeyi de Kemal Salih Bey'e verilmiştir.Bulgarların Üsküp'ü istila ettiği ve güvenliğinin bulunmadığı karışık dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin Üsküp Konsolosluğu'nun güvenliğini Yücel Teşkilatı'na mensup gençler üstlenmişlerdi. (Ardıcı, 1991, s.126)Ayrıca bölgeyle alakalı her türlü istihbarata ait bilgi Yücelci gençler tarafından Türkiye Cumhuriyeti Belgrad Büyükelçiliğine Şuayip Aziz ve Nazmi Ömer tarafından ulaştırılıyordu.

3.9.5. Yücel Teşkilatı Üyelerinin Yakalanma, Sorgulanma Ve Mahkeme Süreçleri

Ağustos-Eylül 1947'de Yücel teşkilatının birinci grubunun fedakar gençleri tek tek evlerinden toplanmış ve akıl almaz işkenceler ile dolu sorgulama ve 8 yıl süren hapis dönemlerinde çok büyük eziyetler ile karşı karşıya kalmışlardır. İdamlar 27.

02. 1948'te gerçekleşmiştir. Mayıs 1948 ve sonrasında 2. ve 3. Grup tutuklama ve sürgün cezaları peş peşe gelerek bu kahraman insanlar sindirilmek istenmiştir. Akıl almaz işkencelerden sonra Yücel Teşkilatı mensuplarının duruşmaları 19 Ocak 1948'de başladı. Tutuklananların idam edilmesi ve ağır cezalara çarptırılmaları için göstermelik bir miting de tertip etmişlerdi. Türklerin meskun bulunduğu mahallelerde siyasi organ Narodni Front tarafından, Yücelciler aleyhine siyasi toplantılar yapılıyordu. Bu toplantılara katılmayanların emperyalistlerin satılmışları, maşaları olduğu belirtiliyordu. Böylece Türk halkı da psikolojik baskı altında tutuluyordu.

Duruşma günü mahkeme huzurunda Birinci Grup'tan 17 kişi bulunuyordu. Bu kişilerin arkasında süngü takılı 17 adet asker de bulunuyordu. Tutukluların avukat tutmalarına izin verilmemiş, yönetim herkese birer avukat tayin etmişti. Ancak avukatlar da duruşma sonrası hapse atılmamak için savunma yapmamışlardı. Beş gün süren mahkemeden sonra 25 Ocak 1948 günü mahkeme kararı okundu. Mahkeme Heyeti Hakim Panta Maria, Savcı Yardımcısı Blagov Popovski ve üyeler Remzi İsmail ve Mehmet Şakir'den oluşuyordu. Dört kişi medeni ve siyasi haklarından mahrum ve mallarının müsadere edilmeleri suretiyle idama mahkum edildi. Birinci Grup Mahkumiyetlerdeki asker kamyonlara yüklenerek Söğütlü Cezaevine götürülmüşler ve buradan diğer hapisanelere gönderilmişlerdir. İdam mahkumlarının cezaları ise 27 Şubat 1948'de kurşuna dizilerek infaz edilmiş(Ardıcı, 1991, s.187-190) ve bu kahraman insanlar şehadet mertebesine ulaşmışlardır.

Bir hatıratı göre, idam cezasına çarptırılan Yücelciler, İdrizova Hapishanesi'nden bir kamyonla bindirilerek Suşitsa Köyü'ne götürülmüştür. Köyün girişinde bir kayanın önünde bu 4 kahraman insan kurşuna dizilerek, şehadet şerbetini içmişlerdir. Ancak mezarlarının nerede olduğu bilinmemektedir.

3.9.6. Yücel Teşkilatının Sona Ermesi

Yugoslavya'nın Köminform(Milletlerarası Komünistler Birliği)'nden çıkışından sonra 29.11.1950 tarihinde çıkan bir aflu bütün siyasi mahkumların cezalarında 7 yıl indirim yapıldı. Bu tarihten sonra Yugoslavya, Batı dünyası ve de Türkiye ile ilişkilerini geliştirdi. 1953 yılında imzalanan Serbest Göç Anlaşması ile de Türkiye'ye yönelik büyük bir göç süreci başladı. Teşkilatın üye ve hatta

akrabalarının mahkeme süreçlerinde süründürülmesi ve idamlarla birlikte türlü eziyetler içinde hapsedilmeleri Yugoslavya Türklerinin hiçbir zaman unutamayacakları bir acı hatıra bırakmıştır. Mahkeme görüşmelerinin hoparlörle Üsküp sokaklarına yayınlanması Üsküp Türklerini manevi olarak yıkmıştır. Şüphesiz sırf bu örnek bile kullanılan psikolojik harp taktiklerine en kuvvetli bir delil olmaktadır. (Aksiyon Dergisi Sayı: 479) Yani aslında cezalandırılan sadece Yücel Teşkilatı değil onun şahsında Tüm Yugoslavya Türkleridir.

Düzmece, gayr-i hukukî mahkemelerde casusluk, terörist, antisosyalist ve hatta anti-Türkçü suçlamalarına maruz kalan Yücel Teşkilatı'ndan Profesör Muzaffer Hocaoğlu bir sohbet: “Biz herhangi bir istihbarat servisine hizmet edecek, arada Yunanistan ve Bulgaristan var iken Türkiye ile birleşmenin imkansızlığını göremeyecek kadar ahmak değildik. Amacımız özellikle ahalinin, yüzde yetmişini bile Türklerin oluşturduğu, Makedonya'nın bazı bölgelerinde Türklere tam eşitliğin verilmesini, toplumun her hücrelerine katılımın, ahali sayısına orantılı olmasını sağlamaktı. Ancak aleyhte kimsenin ses çıkarmadığı monte edilmiş duruşmada, bize aklımızın bir köşesini bile işgal etmeyen büyük suçlamalar yüklendi.” demişti. Yine Yücel Teşkilatı mensuplarından Ahmet Yücel'in Kartal'daki dükkanında yapılan bir konuşmada: “Davamızda haklı olduğumuzun bilinmesine rağmen, Yugoslavya'da yaşayan Türkler bizim ardımızda duramadılar. Bu da Balkan savaşlarından bu yana Türk ahalinin sürekli haksızlığa uğramış olmasının sonucu halkın içine güçlü bir endişenin , hatta korkunun da diyebilirim, işlemiş olmasından kaynaklanmıştır. Geniş halk kitleleri dışında, rahatına düşkün, yönetimin elinde kuklalık yapmaktan başka bir işe yaramayan üç-beş aydınımızdansa, bize karşı tavır takınmalarından başka bir şey beklenemezdi”. (Ardıcı, 1991, s.201) Bu olayların neticesinde Serbest göçlere müsaade edilme tarihi olan 1953 yılından itibaren 1967 yılına kadar 200.000 civarında Yugoslavya Türkü anavatana göçmüştür. Balkanlardan nüfus çekilmesi kısmende olsa Türkiyenin bölgedeki nüfuzunu azaltmaktadır.

3.10. Arnavutlar: Çoğunluk Gibi Hareket Eden Bir Azınlık

Arnavutlar, Makedonya'nın en büyük azınlığı. 398.000 kişi ile toplam nüfusun yüzde 19.2'sini oluşturuyorlar (2004 tahmini). Ancak Arnavutlar sayılarının bundan

daha yüksek olduğunu iddia ediyor. Onlara göre, yüksek doğum oranı ve Kosova'dan alınan göç ile nüfusun yüzde 40'ını oluşturuyorlar. Arnavutlar, Makedonlar ile birlikte "kurucu millet" statüsü talep ettiğinden bu nüfus tartışması çok önemli. Makedon Anayasasına göre Makedon vatandaşı olabilmek için en az 15 yıl Makedonya'da ikamet etmek gerekiyor. Bu yüzden Kosovalı sığınmacılar vatandaş sayılmıyor. Bazı uzmanlara göre Arnavut nüfusu yüzde 30 ila 35 arasında değişiyor. Demografinin bu denli politize olduğu bir yerde böyle çelişkili rakamlar olması normal. Makedonya Arnavutları daha çok ülkenin batı bölgesinde yaşıyor. Arnavut nüfusun en yoğun olduğu bölgeler Kumanovo, Üsküp, Tetovo, Gostivar, Debar, Kicevo ve Struga. Bir-iki Ortodoks kasabası hariç, Makedonya Arnavutlarının büyük çoğunluğu Müslüman. Arnavutlar ile Makedonlar arasındaki gerginlik, 1991'de Makedonya'nın bağımsızlığını kazanmasından çok önce başlamıştır. 1966'da eski Yugoslavya başkan yardımcısı ve Tito'nun varisi Aleksander Rankovic istifa etti. Her ne kadar Rankovic tescilli bir Sırp milliyetçisi olmasa da gizli polisle olan bağlantıları onu bir nefret objesi haline getirmişti. Rankovic'in düşmesi yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Kosova Arnavutları Cumhuriyet statüsü talebiyle gösteriler düzenlerken, Üsküp'de benzer gösterilerde Arnavutlar Batı Makedonya'nın müstakbel Kosova Cumhuriyetine bağlanmasını talep ediyordu. Tarihinde ilk kez Makedonya, Arnavut sorunu ile karşı karşıya geliyordu. Makedonya, bunu kendi varlığına yöneltilmiş bir tehdit olarak algıladı. Ülkede yaşayan tüm diğer azınlıklar hiçe sayılarak Makedonya "Makedonların Devleti" ilan edildi. (Tanıl, 1995, s.197-199) Makedon yetkililer birçok anti-demokratik asimilasyon tedbiri aldı: bazı Arnavut isimlerinin, halk şarkılarının yasaklanması, vs. 1985'de çıkan yeni bir kanunla liselerde eğitim dilinin, ancak sınıfta 30 Arnavut öğrenci ve yeterli sayıda Arnavut öğretmen varsa Arnavutça olabileceği şartı getirildi. Bu kanunu takiben 1981'de sayıları 8200 olan Arnavut lise öğrencilerinin sayısı 1989'da 4221'e düştü. Kanunu, Arnavut gençliğini bilinçli olarak cehalete mahkum etmek olarak yorumlayan Arnavutlar birçok gösteri ve boykot düzenlediler

Bağımsızlık sonrası Makedonya ilk ciddi etnik krizini Arnavut azınlık ile yaşadı. Ocak 1992'de Arnavutlar bir özerklik referandumu düzenlediler. Kısa süre sonra Kosova, Karadağ, Sırbistan ve Makedonya Arnavut partilerinden oluşan Eski Yugoslavya Arnavut Siyasi Partileri Konseyi, Makedonya'da demokratik girişimler siyasi ve kültürel haklar elde etmekte yetersiz kalırsa tek çözümün bu ülkedeki

Arnavutların özerkliği olacağına karar verdi. Makedonya, referandumu yasadışı ilan etti. Benzer bir referandumun bundan sadece üç ay önce Kosova'da yapılmış olması dikkate değer bir nokta. Üsküp'teki gösteriler silahlı kuvvetleri olaylara müdahale etmek zorunda bıraktı. (Tanıl, 1995, s.2001)Makedonya'nın bağımsızlık sonrası tam iki yıl boyunca tanınmadığını hatırlamakta fayda var. Devamlılığı belirsiz bir ülkede bu etnik patlamalar şaşırtıcı değildi.

Makedonya Arnavutları yıllarca bir Arnavut üniversitesi talep ettiler. Nihayet 1995'te Kosova örneğini izleyerek kendi üniversitelerini kendileri kurmaya karar verdiler. Yasadışı Tetovo Arnavut Üniversitesi (Makedonya'nın ikinci büyük şehri olan Tetovo ülkenin kuzeybatısında) Makedonları isyan ettirdi. Şubat 1997'de üniversitenin resmen açılmasından sonra Üsküp'te Arnavut karşıtı gösteriler yapıldı. Arnavutlara göre gerekçeleri, anadillerinde eğitim ve sosyal yükselme haklarıydı. (<http://www.mrt.com.mk> 12/5/2006)Oysa Makedonlar, bunun Kosova'da olanların bir tekrarı olduğundan şüphe ediyordu.

1998-1999 Kosova Savaşı, Makedonya dahil Balkanların çeşitli bölgelerinde yaşayan Arnavutlar için adeta bir işaret oldu. Bazı Arnavutlar, herhangi bir etnik kaosun Batılıların müdahalesi için yeteceğine ve böylece "hürriyetlerine" kavuşabileceklerine inandı. 2001'de Kosova Kurtuluş Ordusunu (UÇK) model alan Makedonya Milli Kurtuluş Ordusu (UÇKM), ülkenin kuzeybatı bölgesinde bir iç savaş başlattı. Arnavut teşebbüsü, güney Sırbistan'daki Arnavut teşebbüsü ile eşzamanlıydı. Amaç, bölgedeki istikrarı bozup Batılı güçlerden ikinci bir Dayton Anlaşması elde etmektir. Bununla birlikte Makedonya, tıpkı Sırbistan gibi, sakin ve ılımlı bir tutum sergiledi. Makedonya'daki durum, Kosova'daki durumla tam bir tezat teşkil ediyordu. (Tanıl, 1995, s.2003) Makedonya'da bağımsızlıktan bu yana Arnavut partileri daima hükümet koalisyonlarında yer almış, beş ayrı bakanlık üstlenmişlerdi.

3.10.1. Makedonya'daki Arnavut Nüfus

Makedonya 90'lar boyunca eski Yugoslav Cumhuriyetlerini içerisine çeken etnik kan davasından, Uluslararası Kriz Grubu'ndan "çok milliyetli başarı öyküsü" tanımlamasıyla övgüler alacak derecede kaçınmayı başardı. Fakat ülkenin Kosova sınırına yakın bölgedeki Makedon Silahlı Güçleri ile etnik Arnavut militanları

arasındaki çatışmalar, etnik belayı ülkeye ve bölgeye yayılmasına neden oldu. Makedonya'daki çatışmalar Balkanlar'daki çatışmaların genişlemesi ile ilgili korkuları tetikledi. İki arada bir derede kalan sadece Kosovalı Sırpolar olmadı. Sırbistan'da yaşayan Arnavutlar da savaş süresince kalkan olarak kullanıldı. Bir kısmı hala Sırp hapishanelerinde, üç bin iki yüzü kayıp. Belgrad yönetimiye talep ve soruları cevapsız bırakıyor. Makedonya'daki Arnavutlar resmi rakamlara göre nüfusun yüzde yirmi üçünü oluşturuyor. (Avrasya Etüdüleri Der.2002,s. 89)Arnavutlarsa yüzde kırklardan bahsediyor. Araştırmalara göre Arnavutlar on beş yıl sonra Makedonlarla aynı sayıda olacaktır.

Balkanlardaki Arnavut meselesinin son ayağını Makedonya Arnavutları oluşturur. Bu ülkede yaşayan Arnavutlar Kosova ve Arnavutluk Arnavutları ile kıyaslandığında çok daha küçük bir hacim oluşturduktan için, geniş Arnavut meselesi içerisinde etkilemekten ziyade etkilenen taraf konumundadırlar. Bununla birlikte Kosova Arnavutları ile yakın bağlara sahip bulunmaları ve aynı zamanda Makedonya'nın Arnavutluk sınırına doğru olan bölgelerde yoğun olarak yaşamakta olmaları yüzünden ağırlıklı olarak Kosova Arnavut siyasetini ve daha az düzeyde de Arnavutluk iç politikasını etkileme kabiliyetine sahiptirler.

Balkanların çok kültürlü sosyal yapılarından birine sahip olan Makedonya'daki demokrasi geleneği bu ülkede bir Arnavut sorununun ortaya çıkmasını engelleyebilirdi. Veya başka bir deyişle Makedonya'da var olan bu gelenek bu ülkedeki Arnavut sorununun radikalleşmesini engelleyen en önemli faktörlerden birisidir. Bununla birlikte bu ülkede de bir Arnavut sorunu yaşanmaktadır ve sorun büyük ölçüde Makedonya'nın bağımsızlık elde etmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. (Tanıl, 1995, s.207)Makedonya Cumhuriyeti'nde en kalabalık azınlığı oluşturan Arnavutluk ile sınır komşusu olan ve batısında ve Arnavutların öteden beri çoğunluğu oluşturdukları, Kosova ile sınır komşusu olan kuzey batısında ve nüfusun %20'sini oluşturdukları Üsküp'te yoğun yerleşim bölgelerinde yaşarlar. Pek çok batı bölgesinde de nüfusun çoğunluğunu oluştururlar.

Tito tarafından kurulan Makedonya Cumhuriyeti Yugoslavya'ya altı kurucu cumhuriyetten birisi olarak 1944 yılında katılmıştı. Bu tarihten sonra Belgrad'ın çabaları ile bir Makedon milleti oluşturulması yolunda önemli adımlar atılırken, 1974 anayasa değişiklikleri ile Makedonya'nın, üzerinde yaşayan Makedonlar, Arnavutlar

ve diğ er topluluklara ait olduğ u teyit edilmiş ti. Ancak 1991 yılında bağımsızlık ilan edilirken anayasada yapılan kısmi değ iş ikliklerle Makedonya'yı oluş turan diğ er toplumlar anayasadan  ıkarılmış ve b y lece bir manada Makedonya Makedonlar i in bİR  niter milli devlet  zelliğ i kazanırken,  lkede yaşayan diğ er toplumlara azınlık statüsü verilmiş ti. Aslında Arnavutlar hariç diğ er azınlıkların bu durumdan fazlaca bir ř ikayetleri de yok gibi. Mesela bu  lkede yaşayan ve her biri toplam n fusun y zde beş ini oluş turan T rkler ve Sırp lar azınlık statüsünden genel hatlarıyla memnun g r n y orlar.  ok daha k  k oranlardaki Yunanlı, Ulah ve diğ er azınlıklar i in de aynı tesbit geç erlidir; (ř enyuva, 1999, s.98.) zira Makedonya'daki bu t r haklar geç ek manada uygulama ř ansı bulmaktadır. Bu y n yle Makedonya Balkanların belki de en tekam l etmiş demokrasi ve  ok k lt r ll k geleneklerine sahiptir.

Ancak Makedonya'nın bağımsızlık ilanından bu yana bu  lkede yaşayan Arnavutların bu sistemden memnun olmadıkları anlaş ılıy or. Arnavut toplulukları bu memnuniyetsizliklerini Makedonya'nın bağımsızlığ ının tanınması s recinin Yunanistan tarafından engellendiğ i g nlerde dile getirmeye baş lamış larđ ı.  rneğ in o g nlerde bu  lkenin Makedonya ismiyle tanınıp tanınmaması konusunda uluslararası kamuoyunda baş layan tartış malar sırasında Arnavut toplumu ileri gelenlerinden bir kısmı, AB yetkililerine m racaatta bulunarak Makedonya yetkilileri kendi taleplerini yerine getirmeden bu  lkenin tanınmamasını istemiş lerd i. (Tanıl,1995,S.108) Arnavut gruplardan bir kısmı daha ılımlı partiler etrafında toplanarak Makedonya h k metinde yer aldığ ı halde, daha aç ırđ ı talepleri dile getiren aç ırđ ı unsurlar kendi siyasi partileri b nyesinde kalmayı ve h k meteye girmemeyi tercih ediyorlar.

Bu  lkedeki Arnavutların taleplerini iki gruba ayırarak ele almak m m k n gibi g r n y or. İlimli gruba mensup Arnavutlar bir yandan h k met i inde yer alıp entegrasyon y n undeki adımlara destek verirken, baş ta dış ıř leri bakanlığ ı olmak  zere  nemli devlet kurumlarındaki Arnavutların sayısının artırılmasını talep ediyorlar. Aç ırđ ı talepleri dile getiren unsurların s ylediklerinden ve yaptıklarından bir t r toprağ a dayalı otonomi istedikleri ve y netimin Arnavutlarla Makedonlar arasında bir t r federasyona d n ř t r lmesini arzuladıkları anlaş ılıy or ki, etrafındaki komş ularının hemen tamamından paranoyak derecede tehdit algılayan Makedonlar i in bu talepler devletin ortadan kaldırılması yolundaki ilk adımlar manasına geliyor.

Bu yüzden Arnavutların içinde bulunduğumuz günlerde yapılan genel seçimlerde (18 Ekim 1998) ittifak yaparak birlikte hareket etmeleri Makedonları endişelendiriyor. Seçimler sonrasında Arnavutların hükümet dışında kalmaları ihtimali onların radikalleşmesi ihtimalini de beraberinde getiriyor. (Dokuz Eylül Üniv. Sos. Bil. Ens. Derg.,2003, s. 87-88) Her halükarda Kosova'da olup bitenlerden etkilenen Arnavutların daha fazla radikalleşmesi Makedonya yetkililerini epeyce daha düşündürceğe benziyor.

Makedon yetkililer Arnavutların, tamamı iki milyon olan Makedonya nüfusunun yüzde 21.5'ini oluşturduğunu söylüyorlar. Arnavutlar ise bu rakamın yüzde kırkların üzerinde hatta yüzde elliye yakın olması gerektiğini ileri sürüyorlar. Bu Arnavut tezlerine göre, Makedonya'daki Sırp, Türkler vb. gibi diğer pek çok azınlıkta dikkate alınacak olursa, bu ülkede Makedon olmayanlar Makedonlardan daha fazla bir yekun oluşturuyor Nüfusoranlarına dair ileri sürülen bu tezlerin abartılı olduğu düşünülse bile, bu ülkede Makedon olanlar ile olmayanlar arasındaki nüfus oranının birbirine çok yakın olduğu açık. Nitekim Arnavutların nüfusunun ne olduğu konusunda araştırma yapan pek çok uzman, bu topluluğun Makedonya nüfusunun üçte biri civarında olduğunu ortaya koyuyor. Bu da yaklaşık 700.000 kişilik bir nüfus eder. (Avrasya Dosyası Derg., Sonbahar 1998).Ayrıca Makedonların nüfus artış hızı onlarca senedir geriye sayarken, Arnavut nüfusunun çok yüksek bir oranda artmakta olduğu gerçeğinin altını çizmekte yarar var.

3.10.2. Arnavut Partileri

Makedonya'daki Arnavut siyasetine başlıca iki etnik parti egemendir. Biri Aliti'nin ılımlı PDP'si, diğeri de PDP'den ayrılan bir grup tarafından kurulan, Caferi'nin 'Arnavutlar için Demokratik Refah Partisidir'(PDP-A).(Geroski, 1996, s.16) Bunların dışında, Caferi'nin partisi PDP-A ile birleşene kadar oldukça sivri muhalefeti ile dikkatleri çeken, Halimi'nin Halkın Demokrasi Partisi (NDP) yer almıştır. PDP, Crvenkovski'nin Makedonya için Sosyal Demokratik İttifakının (SDSM) başı çektiği koalisyon hükümetinde 5 bakanlığa sahiptir. PDP'nin eski koalisyon ortağı olan NDP, Temmuz 1997'de PDP-A'ya katılmıştır ve bu yeni parti Arnavutların Demokratik Refah Partisi (DPA) adını almıştır. Ancak bu yeni parti adı Kiril alfabesi ile yazılmadığından Makedon idaresi tarafından tanınmamıştır. PDP ve

DPA Anayasanın değiştirilmesi, etnik Arnavutlara Makedon çoğunluk ile eşit hakların verilmesi, Arnavut dilinin ve alfabesinin resmi işlemlerde kullanımına izin verilmesi, Arnavutçanın liselerde eğitim dili olması, etnik Arnavutların poliste, yargıda, orduda ve diğer sivil hizmetlerde eşit olarak temsil edilmesi ve Arnavutların yoğun olarak yaşadığı yerlerdeki yerel yönetimlere daha geniş yetkiler verilmesi gibi konularda hemfikirdirler. Ancak, partiler arasındaki fark amaçlardan ziyade araçlardadır. "Aliti akılcı ve pragmatik bir lider olarak sıvrılırken, Caferi sadece yerel nüfustan değil, bir çok aydın Kosovalı Arnavutdan da destek almayı amaçlayan bir aydındır." Bununla birlikte iki lider de tabandan gelen ve kendilerini daha cesur davranmaya zorlayan baskılarla karşı karşıya kalmışlardır.

Parti zaman zaman etnik çatışmalardan uzak durduğunu, sadece Arnavutların değil fakat tüm Makedonların da temsilcisi olduğunu iddia etse de, bir çok Makedon bu partiyi etnik Arnavut partisi olarak görmektedir. Bunların bir anlamda haksız olmadıkları, Parti meclisinin 1992 Ağustos toplantısında, Makedoncanın ve Türkçenin protesto edilmesi ile ortaya çıkmıştır. Şahin siyasetçi Halili kendisine yönelen bazı eleştirileri cevaplarırken, partisinin Makedonya'nın ve Yugoslavya'nın toprak bütünlüğüne ve sınırların dokunulmazlığına saygılı olduğunu ve federal düzenlemelere uyacaklarını açıklamıştır. Parti zaman zaman daha da hasmane bir tutum içine girmekten de çekinmemiştir. Örneğin, Halili 1992'de, Arnavutluk Meclisine yazdığı bir mektupta Makedonya Kosova'yı bağımsız bir cumhuriyet olarak tanımadıkça bu devletin tanınmamasını istemiştir. (Avrasya Dosyası Derg., Sonbahar 1998). Buna ek olarak Halili, AGİT'in (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) 1993 yılındaki Prag'daki bir konferansına Makedonya'nın AGİT üyeliğine karşı oy kullanmış olan Arnavutluk delegelerinin davetlisi olarak katılmıştır. Aliti'nin, eski parti liderliğinin yarattığı bu olumsuz imajı silebilmesi çok zordur.

Diğer Arnavut partisi olan, Halimi liderliğindeki NDP, neredeyse yalnızca Arnavutları ilgilendiren siyasi meselelerle ve Arnavutların kurucu ulus olarak talepleriyle ilgilenmiştir. Parti, Yunanistan Başbakanı Mitsotakis'e yolladığı bir mektupta, Atina'nın Makedonya'yı tanımamasını isteyecek derecede tutumunu sertleştirebilmiştir. Makedon kamuoyuna göre bu parti, Arnavutların statüsü ile ilgili tüm meselelerde çok daha radikal olmuştur. Parti parlamentoda PDP-NDP koalisyonunun içinde bir milletvekiline sahip olmuştur. Ayrıca, yine PDP ile

koalisyon çerçevesinde Üsküp, Kumanovo, Tetovo, Gostivar, Debar, Kicevo ve Struga gibi kentlerde şehir meclislerinde önemli miktarda temsilcisi bulundurmuştur. NDP Arnavutlarla ilgili meseleleri ilk önce su yüzüne çıkaran, öncü parti rolünü üstlenmiştir ve bunu yaparken kışkırtıcı bir retorik kullanmaktan da çekinmemiştir. Örneğin, Makedonya'daki koşulları Kosova'dakilere ve Anayasa Komisyonunu Kosova'daki Sırp memorandumunu yaratan Bilimler Akademisine benzetmiş, bu anayasanın Makedonya'nın sonunu hazırlayacağını iddia etmiştir. 'Siyasi Bildiri' adını verdikleri programlarında NDP'liler kendilerini Arnavutları Makedonya'nın kurucu ulusu yapmaya adayacaklarını belirtmişlerdir.

Bildiriye göre, bu başarılmazsa bütün Arnavutlar, Balkanlarda tek bir Arnavut devletine katılacaktır. Bu ifadelerin hepsi Makedonya anayasasının 20. maddesine aykırıdır, ancak anayasa bu bildiriden sonra hazırlandığı için anayasa mahkemesi NDP'yi kapatmamış, sadece parti programını değiştirmesini hükme bağlamıştır. Parti Makedon devletine karşı oldukça olumsuz bir tutum sergilemiş, Makedonya'nın tanınmaması ve AGİT'e üye olmaması için elinden geleni yapmış, Arnavutluk vetosuna destek vermiştir. 1994'ün ortalarında, Halimi Makedonya'da federal devletin desteklenmesi ve Arnavut bölgesi olan Batı Makedonya'ya (İllirida) siyasal özerklik verilmesini talep eden bir memorandumunu Makedon hükümetine iletmiştir. (C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2001 s.101-111)1998 seçimleri öncesindeki kabinede Arnavut milletvekilleri yer almışlardır. Bununla birlikte, pek çok Arnavut kabinedeki bu Arnavut siyasetçileri güçsüz, bazen de Crvenkovski liderliğinde yeni kurulan hükümete girebilmek için Arnavut davasına ihanet eden işbirlikçiler olarak görmüşlerdir. Crenkovski yeni kabinesini 1996 Şubat sonunda, Başkan Gligorov'un itirazlarına rağmen Liberal Parti'nin milletvekillerini kabineden çıkartarak kurmuştur. Bu esnada SDSM PDP'ye de yeni bakanlıklar önermiş, bunu kabul eden ve koalisyonu destekleyen PDP'de ise hemen bir parti içi çatışma başlamıştır. Parti liderliği neden siyasal diyaloga ve dengeye yöneldiğini, bunu Arnavut davasına ihanet olarak görenlere açıklamakta oldukça zorlanmıştır. Bununla birlikte, Arnavut milletvekillerinin kabineye girdikten sonra daha olgun ve anlayışlı bir tutum takındıkları gözlenmiştir. (Rusi, 1996, s.30)Hatta siyasal olarak duygusallıktan uzak ve akılcı açıklamalar, parti liderlerini ulusal hareketin başı olarak görmeye alışmış pek çok partiliyi ve Arnavutu oldukça şaşırtmıştır.

Arnavutların başındaki diğer bir sorun Makedon idaresinin merkeziyetçi bir idare kurma planlarıdır. Bu yöndeki projeler bir Arnavut partisi de kabinede olduğundan Arnavutların kendi aralarında anlaşmazlığa düşmesine neden olmuştur. Bu tür eğilimlerin Arnavutların yoğun olarak yaşadığı şehirlerde güçlerini zayıflatacağı açıktır. Hatta, Arnavutlar başından beri, Makedonların yaşadığı seçim bölgeleriyle Arnavutların yoğun olarak yaşadıkları seçim bölgeleri arasında geniş nüfus farklılıkları olduğunu ve bunun 'bir kişiye bir oy' prensibinin ihlali olduğunu savunmuşlardır. Bu gerçekten dikkate değer bir şikayettir. Aslında hükümet 1996 Eylülünde yerel seçimler arifesinde seçim bölgelerini düzenlemeye giriştiğinde PDP'ye danışmıştır. Bununla birlikte, hükümetin Arnavutların yoğun olarak yaşadığı bazı büyük belediyeleri daha küçük parçalara bölmeyi amaçlayan tasarısına Arnavut partiler sert bir biçimde karşı çıkmışlardır. Bu tasarı özellikle Tetovo gibi Arnavutların çoğunlukta yaşadığı belediyeleri beş parçaya bölmektedir ve dolayısıyla Arnavutların belediye meclislerindeki güçlerini törpülemeyi amaçlamıştır. Bunun üzerine, Arnavut partileri 17 Eylülde yapılacak yerel seçimleri, seçim kanunlarının iktidardaki SDSM'nin kazanmasını sağlayacak biçimde tasarlandığı gerekçesiyle boykot etmeyi planlamışlar, ancak daha sonra bu karardan vazgeçmişlerdir. Arnavutlar ayrıca, seçimlerde bazı Arnavut kökenlilerin Vatandaşlık Kanununun bazı haksız uygulamaları nedeniyle seçim sandıklarına kaydedilmediklerini de belirtmişlerdir. 1992 Vatandaşlık Kanununun 26. maddesine göre, daha evvel Yugoslavya sınırlarında yaşayıp da Makedonya vatandaşlığına geçmek isteyenlerin bir yıl içersinde başvuruda bulunmaları gerekmiştir. Bununla birlikte, bu kimselerin Makedon vatandaşı olabilmeleri için, 1992 ye kadar olan süre içinde Makedonya'da 15 yıl boyunca ikamet etmiş olmaları şartı aranmıştır. Bu da ülkeye sonradan gelen bazı etnik Arnavutları seçmen kategorisi dışında bırakmıştır. Bu şartlara uymayanlar için normal vatandaşlık işlemleri yürütülmektedir ki, söz konusu işlemler sırasında ödenmesi gereken harçlar (yaklaşık 250 ABD doları) ve keyfilik Arnavutların Makedon vatandaşı olmalarının önündeki en büyük engelleri teşkil etmektedir. (Icevska,1996, s.15) Doğaldır ki, Makedon hükümeti bu konuyu ağırdan almayı kendi çıkarına uygun bulmuştur. Ayrıca, Arnavutlar İçişleri Bakanlığını vatandaşlığa başvurularında Arnavutlara karşı ayrımcılık yapmakla suçlamışlardır. Temmuz 1995'de Makedonya'da yaklaşık 143.000 insanın resmi vatandaşlık olmadan yaşadığı bildirilmiştir. Bugün ise Arnavutlara göre yaklaşık 50.000 (International Helsinki Federation for Human Rights, 8/10/1998)Arnavuta vatandaşlık verilmemiştir.

Koalisyon ortağı PDP'yi arada bırakan bir diğer gerginlik Temmuz 1997'de çoğunluğunu Arnavutların oluşturduğu Gostivar'da yaşanan bayrak krizidir. Şehir meclisinin önünde ve içinde bulunan Türk ve Arnavut bayrakları polis tarafından indirilmiş, bu esnada çıkan çatışmada; Arnavut kaynaklarına göre üç sivil Arnavut ölmüş, 250'den fazla Türklerin de aralarında bulunduğu azınlık mensupları yaralanmıştır. Olaylardan önce Mayıs 1997'de Anayasa Mahkemesi Türk ve Arnavut bayraklarının kullanımının Makedon anayasasına aykırı olduğunu karara bağlamış, Gostivar Belediyesini bayrakları indirmeye çağırmış ve aksi halde bu hareketin Makedonya devletinin egemenliğine bir saldırı teşkil edeceğini bildirmiştir. Bölgede gerginliğin artması üzerine Makedonya Parlamentosu acilen bayrakların kullanımını düzenleyen bir kanun çıkartmıştır. Bu kanuna göre Türk ve Arnavut bayrakları sadece resmi bayramlarda ve Makedon bayrağının yanında olmak kaydıyla asılabilecektir. DPA bunu onaylamamış, PDP ise kanunu adil bulmuştur. (Icevska, Ağustos, 1997, s.10) Öte yandan asıl problemin kimin tarafından indirildiği belirsiz olan bayrak değil, fakat Makedon idaresi ve Arnavut azınlık arasında gittikçe artan nefret ve gerginlik olduğu açıktır. Olaylar sırasında Makedon polisi, muhtemelen şovenist Makedonlar tarafından bayraklarının indirilmesini protesto eden Türk ve Arnavut azınlık mensuplarına karşı aşırı şiddet kullanmıştır ve olaylar pek çok insan hakları ihlaline meydan vermiştir. Tanıkların ifadelerine göre, hükümetin bu konudaki kararlılığını göstermeyi amaçladığı bir plan çerçevesinde, Doğu Makedonya'dan getirilen polis kuvvetleri olaylar sırasında Türk ve Arnavut azınlığa karşı özellikle sert davranmıştır.

Bayrak krizi, yeni seçilen Gostivar Belediye Başkanı Osmani'nin meclisin önüne Arnavut bayrağı astırmasıyla başlamıştır. Diğer belediye başkanları da aynı şeyi yapmışlardır. DPA'ya göre Arnavut bayrağı, Arnavutluktan bile eskidir ve asılmasının anlamı mutlaka bir devlet kurmak faaliyeti ile ilgili değildir. PDP'de bu tavrı desteklemiştir. Bununla birlikte takip eden olaylar iki koalisyon ortağı olan PDP ve SDSM'yi ayrılığın eşine getirmiştir. PDP Başkanlığı Tetovo ve Gostivar'daki olaylar üzerine bir toplantı düzenlemiş ve Makedon basının ifadesine göre, İçişleri Bakanı Chokrevski'nin derhal istifa etmesi şartıyla koalisyonda kalma kararı almıştır. Bunun üzerine Başbakan Crvenkovski, PDP Başkanı Aliti ve beş bakanı ile bir toplantı düzenlemiştir. DPA ve altı milletvekili de bu tavrı desteklemiş ve İçişleri Bakanının Anayasada yer alan temel insan haklarını ihlal etmekle

suçlamışlardır.DPA'nın yedi vekili de parlamentodaki görevlerinden ayrılarak Osmani'yi desteklediklerini göstermişlerdir. Dokuz Belediye Başkanı ve 70 şehir meclisi üyesi de aynı amaçla istifa etmişlerdir. 1998 başlarında DPA, PDP'nin saklı desteği ile bir imza kampanyası düzenlemiş ve 150.000 imzalı dilekçede tutuklanan Arnavut mahkumların hemen salıverilmesi talep edilmiştir. (Amnesty International, 1998 Annual Report on Macedonia)

İronik bir biçimde, Makedonya'da Mart 1997'de, insan hakları ihlallerini gözlemlemekle görevli bir 'ombudsman' kurumu oluşturulmuştur. Ancak bu kurum olayların önlenmesi ve olaylardan sonra suçluların cezalandırılmasında herhangi bir olumlu rol oynamamış ve bugüne kadar bir gölge müessese olarak kalmayı sürdürmüştür. Makedonya ayrıca etnik azınlıkların haklarını gözeten Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi, Avrupa İşkencenin ve Gayri-İnsani ve Alçaltıcı Muamelenin Önlenmesi Sözleşmesi ve bu sözleşmenin 1 ve 2 No.lu Protokolleri gibi uluslararası dokümanlara da imzasını atmıştır.^[196] Ancak, Gostivar ve Tetovo'daki olaylar, anlaşmalara imza atmanın ve gerekli kanuni değişiklikleri yapmanın yeterli olmadığını, asıl olanın ise tüm kurumlarıyla işleyen bir hukuk devleti kurmak olduğunu göstermiştir. 17 Aralık 1998'de Avrupa Parlamentosu da mahkumların salıverilmesi çağrısında bulunmuştur. Kasım 1998 de ise Makedon Anayasa Mahkemesi Arnavut ve Türk bayraklarının asılması ile ilgili kanunun Makedonya Cumhuriyeti'nin imzaladığı Avrupa Çerçeve Sözleşmesine aykırı olduğunu hükme bağlamıştır. Mahkeme ayrıca, anayasanın bayrakların ulusal kimliğin simgesi olarak kullanılmasını doğru bulmadığını da açıklamıştır. Bu karar üzerine yasama cephesinde şu ana kadar herhangi bir değişiklik olmamıştır. SDSM ve PDP mahkemeyi eleştirmişlerdir. Çünkü açık bir hükmün olmayışı durumu daha çetrefilli bir hale getirebilecektir. Öte yandan, DPA kararın ileride bu hakkın elde edilmesi ile sonuçlanacak girişimlere açık kapı bırakan muğlak bir ifadeyi içermesinden oldukça hoşnuttur.Sonunda 29 Aralık 1998'de Makedonya Parlamentosu Tetovo ve Gostivar'da tutuklanan Arnavut liderlerinin salıverilmesine dair bir af kanunu çıkartmıştır. Öte yandan, bu af kanunu siyasal suçluların yanında diğer adi suçlulara da af sağlamıştır, yani geneldir ve bu yüzden büyük bir eleştiri almıştır. Bu yeni düzenlemeyi adil bulmayan Başkan Gligorov, kanunu bir süre onaylamamakta direnmiştir. Bununla birlikte, Şubat 1999'da başkan af kanununu imzalamış, Tetovo ve Gostivar belediye başkanları Alaaddin Demiri ve Rufi

Osmani'nin de içinde yer aldığı 900 (Human Right Watch Report 2000, Macedonia s.12-19)siyasal tutuklu serbest bırakılmıştır.

PDP ve ortağı SDSM arasındaki siyasi tartışmalara karşın, etnik Arnavutlar milliyetçi VMRO-DPMNE ortaklığının 1996 Eylülündeki yerel seçimlerde oyunu arttırdığını görmüşlerdir ve koalisyonun gelecek seçimler sonunda ayakta kalabilmesinin aralarındaki uzlaşmaya bağlı olduğunu takdir etmişlerdir. VMRO Makedon nüfusun yoğun olarak yaşadığı şehir merkezlerinde çok başarılı olmuştur. Daha radikal DPA da oyunu arttırmayı bu seçimlerde başarmıştır. Diğer yandan, PDP'ye göre bu koalisyon Arnavutlara kamu hizmetleri gibi konularda bazı avantajlar da sağlamıştır. Bu yüzden PDP yerel seçimler öncesi çok sert söylemler kullanmaktan kaçınmıştır. PDP-A ise daha kararlı ve keskin görünmüştür. Bu nedenle yerel seçimlerdeki başarısı Arnavut kesimin gittikçe artan hoşnutsuzluğuna işaret sayılmalıdır. NDP ile birleşmesinden sonra kurulan DPA uzun süre legal sayılmamış ve bu yüzden bu partinin vekilleri zorunlu olarak mecliste bağımsız sandalyelerinde oturmuşlardır. Hatta, Üsküp Temyiz Mahkemesi, Anayasa Mahkemesinin aksi yönde kararına rağmen DPA'nın Makedon Anayasasını ihlal eden bir parti olduğuna karar vermiştir. 1998'deki seçimlerine gelindiğinde DPA, seçime katılma ve katılmama yanlıları arasında ikiye bölünmüştür. Bununla birlikte, iktidardaki PDP ve DPA arasında seçimlere ortaklaşa girmek için de bazı görüşmeler yapılmıştır. Ancak bundan bir sonuç alınamamıştır. Seçim öncesinde SDSM'nin de Arnavutlar konusunda gittikçe sert bir tavır takınması, milliyetçi VMRO'nun yerel seçimlerde gösterdiği performans göz önüne alındığında pek de şaşırtıcı olmamıştır. Diğer yandan, seçimler öncesi hesaplar aslında VMRO seçimleri kazansa dahi, Arnavut partilerden birini kurulacağı hemen hemen kesin olan koalisyon hükümetine katmak mecburiyetinde kalacağına dair olmuştur.

16 Ekim ve 1 Kasım'da yapılan seçimler iki milliyetçi partiyi aynı çatı altında birleştirmiştir. Makedon halkı Makedon Sosyal Demokratik Birliği'ne muhalefet yetkisini verirken, başını VMRO-DPMNE ve tecrübeli bir politikacı olan Tupurkovski'nin Demokratik Alternatif'inin başı çektiği merkez sağın seçim ittifakı Değişim için Koalisyon Grubu'nu iktidara getirmiştir. (Phillips, 2004, s.66)SDSM, iktidarı esnasında etnik çatışmaların önlenmesine birinci sırada önem vermişken, milliyetçi çizgideki partilere verilen desteğin artması SDSM'nin adı geçen

politikalarının Makedon kamuoyunda ne kadar desteklendiğine verilen bir yanıt olmuştur. SDSM genel seçimlerde sadece 29 sandalye alarak çok zayıf bir performans göstermiş, rakibi. VMRO-DPMNE 59, DPA 11 ve PDA 14 sandalye almıştır. Muhalefetteki Liberal Demokratik Parti 4 milletvekilliği kazanırken Makedon tarihinde ilk kez Roma meclise bir vekil göndermişlerdir.

Makedon siyasi platformundaki bu yeni durum, yeni soruların gündeme gelmesine neden olmuştur. Çünkü, Parlamentodaki dağılıma göre VMRO'nun en azından ya SDSM veya PDP ile koalisyon yapması ya da tam tersi çizgide olan, daha radikal DPA ile ortaklık kurması gerekmiştir. Aslında VMRO'nun yükselişi 1996'dan beri bölgeyle ilgilenen pek çok uzman tarafından dikkatle izlenmiş, Makedon kamuoyundaki VMRO seçeneğine olan açık siyasal eğilim ise bu uzmanları Makedonya'nın Kosova'dakine benzer bir etnik çatışmaya doğru sürüklenebileceği olasılığı hakkında ciddi bir endişeye sevk etmiştir. Makedonya, Yugoslavya üzerindeki ambargonun zayıf ekonomisi üzerindeki yıkıcı etkisi ve Yunanistan'ın her türlü dış yardım konusundaki engellemeleri düşünüldüğünde oldukça şanssız ve umutsuz bir ülke imajı çizmiştir. Burada çıkabilecek bir savaşın Türkiye'yi ve Yunanistan'ı da içine çekebileceğine dair felaket senaryoları gündemden düşmediğinden, Batının gözleri sürekli bu küçük devlet üzerinde olmuş ve iktidardaki ılımlı SDSM'nin başını çektiği koalisyonun iktidarda kalması uğruna 'ufak tefek' insan hakları ihlalleri görmezden gelinmiştir. (Phillips, 2004, s.79-83) 1998 seçimlerinin ertesinde hükümet kurma çalışmaları yapılırken Batı ılımlı SDSM'nin koalisyona ortak olmasını şiddetle arzu etmiştir çünkü bir çok batılı uzman tarafından VMRO ve DPA milliyetçi ve aşırı partiler olarak değerlendirilmişlerdir.

Bununla birlikte, hayrete şayan olarak, seçim kampanyası boyunca ne VMRO ne DPA ve ne de PDP kışkırtıcı bir retorik izlememiştir. VMRO, SDSM iktidarı sırasında çok kötü yönetilen ekonomiye vurgu yaparken, DPA da Kosova'daki gibi ayrı bir Arnavut devleti kurma ideallerinden vazgeçmiş görünmüş, daha çok 'uzlaşma demokrasisinin sağlanması, haksız yargılamanın son bulması ve Tetovo ve Gostivar Belediye Başkanlarının serbest bırakılması, Makedonya'da gerçek anlamda demokratik bir federal devlet kurulması' gibi hususlara değinmiştir. İronik bir biçimde, her iki milliyetçi parti de seçim süresince birbirlerine ciddi anlamda

saldırmamışlardır. Üstüne üstlük, VMRO Lideri Georgievski, Demokratik Alternatif Lideri Tupurkovski ile birlikte üniversitelerde Arnavut dilinde eğitimin başlanması ve iki belediye başkanının serbest bırakılması konusunda uzlaşmaya vardıklarını söylemiştir. Olumlu gelişmeler seçim sonuçları açıklandıktan sonra da devam etmiştir. Değişim Koalisyonu, etnik Arnavutlarla koalisyon görüşmelerine girebileceklerini bildirmiştir. Bu noktada VMRO'nun SDSM'nin eski ortağı olan PDP yerine, Caferi liderliğindeki DPA'ya yanaşabileceği artık konuşulur bir ihtimal olmuştur. VMRO bu beklentileri boşa çıkarmamıştır. VMRO lideri Georgievski, yeni hükümetin DPA ile yakınlaşmasının nedenini 'Makedonya'nın Balkan standartlarını terk etmekte, bölgede ve ötesinde istikrar yaratıcı bir rol üstlenmekte, (Dimitras, Greek Helsinki Monitor and Minority Rights Group Release, Athens: 24 Ocak 1999) böylece uluslararası topluluğun endişelerini gidermekte ve de en önemlisi, iç istikrar ve güvenliği sağlamakta kararlı olduğunu herkese göstermek olarak açıklamıştır.

Yeni kabine 27 Kasım 1998 tarihinde açıklanmış ve Parlamentoda 30 Kasım'da onaylanmıştır. Yeni hükümette şu anda VMRO 14, DA 8 ve DPA'da 5 bakanlığa sahiptir. Yeni ortaklar, parlamentodan güven oyu alabilmek için PDP'nin desteğine ihtiyaç duymuşlardır. Uzun pazarlıklar sonucunda PDP'nin de desteği ile güvenoyu alınmıştır. Diğer yandan, Caferi yeni kabineye girmeyip dışarıda kalmayı tercih etmiştir. Ancak bu hareketi yeni hükümetin ömrünün ne kadar olabileceği konusunda bir tartışmayı da başlatmıştır. Georgievski özellikle azınlık politikalarında kendisine sorun yaratabilecek bazı isimleri kabineden dışlamıştır. Ancak, diğer yanda Caferi'nin ne yapacağı hala belirsizdir. Yine de Caferi'nin radikal söylemine rağmen nerede susup nerede konuşacağını iyi bilmesine güvenilmektedir. Şu an iki partinin de etnik sorunları bir koalisyon sağlamasına değin dondurma eğiliminde olduğu görülmektedir. (Phillips, 2004, s.98) Nitekim parlamentodaki ilk konuşmasında Başbakan Arnavut ve Makedonlar arasında süren meselelere değinmemiştir. Hükümet şimdi yaklaşan ilk büyük dalgayı, yani devletin kaynaklarının hangi sektörler arasında dağıtılacağını düzenleyen bütçe tartışmalarını başarıyla atlatmak zorundadır. Diğer yandan açıkça Caferi de, yukarıda da değinildiği gibi, kendisini Aliti'nin düştüğü çıkmazın içinde bulmuştur ve bu yüzden biraz daha pragmatik davranmış ve kabineye girmeme kararı almıştır. Böylece hem biraz olsun Arnavut davasına ihanet olarak yorumlanabilecek kararlardan sorumlu tutulma tehlikesinden

kendini kurtarmış, hem de bakanlarını dışarıdan da yönetebilme şansını elde etmiştir. Bu nazik dengenin Kosova'daki olaylarla sarsıldığı kesindir. Kimse, Makedon Arnavutlarının da Kosova'daki soydaşları gibi daha geniş yetkilerle donatılmış bir özerklik ve hatta bağımsızlık istemeyeceğini garanti edememektedir. Makedonların da bu talepleri kabul etmeyecekleri ise çok açıktır. Bu durum, VMRO ve taraftarlarının "bu Arnavutlarla bir şey yapılamaz" şeklinde düşünmelerine, Arnavutların da davaları için belki yeni ve farklı siyasi taktikler izlemelerine neden olabilir. (Phillips, 2004, s.103)Bu aşamada görünen en önemli rol Georgievski'yi bir Arnavut partisini koalisyonla almaya ikna etmiş olan, koalisyonun liberal ve ılımlı ortağı Tupurkovski'ye biçilmiştir.

Bununla birlikte Georgievski ve Tupurkovski'nin arası 1999 sonunda yapılan başkanlık seçimleri nedeniyle açılmıştır. Batının önem verdiği konulardan biri ılımlı Gligorov'un yerine seçilecek olan başkanın ülkedeki etnik dengeleri gözetecek biri olmasıydı. Aslında Makedon anayasasına göre sistem tamamen parlamentardır ve devlet başkanının yetkileri oldukça semboliktir. Bu yüzden yeni başkanın Makedon iç politikasında Fransız cumhurbaşkanı kadar büyük bir rol oynaması beklenmemektedir. Yine de, Batı Başkan Gligorov'un Makedonya'daki etnik gerginliğin bir çatışmaya dönüşmesinin engellenmesindeki rolünü takdir etmiştir. (Brown, 2003,s.179-182)Bu yüzden Makedonya'da Gligorov'un temkinli siyasetini sürdüreceği ve hatta demokratik açılımlarda öncülük edecek bir ismin gelmesini şiddetle arzu etmiştir.

Makedonya'da başkanlık seçiminin birinci turu Ekim 1999'da yapılmıştır. Demokratik Alternatif Partisinin adayı ve aynı zamanda başkanı ılımlı lider Tupurkovski üçüncü sırada yer almıştır ve asıl mücadelenin VMRO adayı Boris Trajkovski ve SDSM adayı Tito Petkovski arasında gerçekleşeceği belli olmuştur. Trajkovski kampanyası sırasında Arnavutlara geniş etnik haklar tanınacağı konusunda propaganda yaparken Petkovski Makedonya'nın toprak bütünlüğünü öne çıkarmıştır. İlk tur seçimlerinde Petkovski oyların %33'ünü elde etmiş ve %21 oy alan Trajkovski'nin hayli önünde yarışını tamamlamıştır. Adaylardan hiç birinin salt çoğunluğu sağlayamaması üzerine Kasım 1999'da yapılan ikinci tur seçimlerinde, Trajkovski %53 oyla Petkovski'yi geride bırakmıştır. Bununla birlikte muhalefet seçimlere hile karıştırıldığı iddiasını gündeme getirmiştir. Aslında muhalefetin

tepkisi VMRO ve DPA'nın seçimlerden sonra ülkeyi bir Arnavut-Makedon Federasyonu haline getirmeyi amaçlayan gizli bir anlaşma yapmış oldukları söylentilerinden kaynaklanmıştır. Trajkovski'nin Arnavutların desteği ile şaibeli zaferi bunun ispatı olarak görülmüştür. Özellikle Arnavutların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde Trajkovski lehine mükerrer oy kullanıldığı iddia edilmiştir. İddialar koalisyonun büyük ortağı VMRO ile DA arasındaki ilişkileri gerginleştirmiştir. Koalisyon hükümetinin DA'lı Adalet Bakanı Vlado Kambovski 221 seçim sandığında hile yapıldığını ve seçimlerinin yenilenmesi gerektiğini söylediğinde Başbakan Georgievski kendisinden istifasını istemiştir. Bununla birlikte, 5 Aralıkta 230 sandıkta düzenlenen seçimler sonunda Trajkovski Petkovski'yi az bir farkla da olsa yine de geride bırakmayı başarmıştır. (Perry, 2000, s.129-136) Bu seçimlerde de Arnavutların hile yaptığı öne sürülmüştür.

3.10.3. Arnavutça Eğitim Sorunu

Pek çok Arnavuta göre Makedonya devleti ile aralarındaki en önemli mesele Arnavutça eğitim ve konuşma hakkıdır, çünkü bu hak Arnavut kültürünü korumak ve devam ettirmek için hayati önem taşımaktadır. 1983'de Tetovo'daki öğretmenler resmi işlerde Makedoncanın kullanılması kanununu ihlal ettikleri gerekçesiyle Makedonya komünist Liginden ihraç edilmişlerdir. 1985'de lise eğitim dili ile ilgili çıkartılan bir kanunla, sınıfta Arnavutça eğitim yapabilmek için derslere en az 30 öğrencinin devam etmesi ve yeterli sayıda Arnavutça bilen öğretmenin olması şartı getirilmiştir. Bu kanun oldukça sert uygulanmıştır ve bir çok sınıf az öğrenci olduğu gerekçesi ile kapatılarak, Arnavut öğrenciler Makedonca eğitim yapan karışık sınıflara verilmişlerdir. Okula giden öğrenci sayısı bu kanundan sonra 1981'de 8.200'den 1989'da 4.221'e düşmüştür.(Poulton, 2000, s.129-130) Bu durum ise pek çok Arnavut tarafından cahil bir Arnavut gençliğinin hedeflendiği şeklinde anlaşılmış, bu uygulamayı protesto eden boykotlar ve gösteriler düzenlenmiştir. Karışık sınıflardaki Arnavut öğrenciler Makedonca bilmedikleri halde buralara zorla getirilmiş olduklarından yapılan dersleri anlamamışlardır. 1988'de mesele oldukça büyümüş, Arnavut öğrenciler Ağustos ayında Kumanovo ve Kasımda Gostivar'da sokak gösterileri düzenlemişlerdir. Polis göstericilere çok sert yanıt vermiş ve bir çok öğrenci lideri tutuklanmış ve hapsedilmiştir.

Bugün Arnavut çocuklar Arnavut dilinde 8 yıl ilkokul eğitimi alabilmektedir. Nüfusun %40'dan azı liseye devam etmektedir. Bu durum kısmen yeterli okul ve sınıf olmayışından, kısmen de Arnavutların çocuklarının -özellikle kızların- eğitimi konusuna fazla önem vermeyişinden kaynaklanmaktadır. Arnavut politikasının genellikle dini değil, milliyetçi temalarla yükü olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bununla birlikte 1988'de meydana gelen olaylar dinin Balkanlarda ateist bir rejimin yönetimi altında dahi ne derece önemli rol oynadığını göstermiştir. Aslında Arnavut gençliği daha çok milliyetçi idealleri benimsemiştir. Din adamları milliyetçi akımlara karşı çıksalar da milliyetçi duygularla dinin birbirine karıştığı sık olarak gözlenmiştir.(Poulton, 2000, s.131-132)

Öte yandan Üsküp'e göre din, özellikle İslam, Arnavutların kendi siyasi emelleri için ve diğer azınlıkları yani Türkleri, Torbeşleri ve Çingeneri kendi taraflarına çekmek için kullandıkları bir araçtır. Bazı basın organlarının yazdığına göre ortada çifte tehlike vardır; bir yandan Arnavut olmayan diğer Müslüman toplulukların camilerinde hocalar Arnavutça vaaz vermekte, diğer yandan yine Arnavutların eliyle Makedon laik eğitiminin içine Kuran dersleri konarak Makedon Müslümanları -açık bir ifade olmadığını kabul etmek gerekir- İslamlaştırılmaktadır. Öte yandan İslam'ın yükselişi, Makedon idaresi ve Ortodoks kilisesi arasındaki işbirliğini arttırmıştır. Aslında, özellikle Batı Makedonya'daki Ortodoks din adamları ve kurumları devlet tarafından desteklenmektedirler. Dinin bu şekilde yükselişi Makedon liderlerinin dinden ve etnik kökenden bağımsız, insanları tek bir vatandaşlık bağı altında birleştiren demokratik bir devlet kurma ideallerinin önündeki en büyük engellerden biri olarak görülmektedir. Bu konuda yapılan akademik çalışmalar bu kaygıları doğrulamaktadır; örneğin, 1974 yılında Dr. Ilija Josifovski tarafından Tetovo, Gostivar ve Polog'da yaşayan etnik gruplar arasında yapılan bir çalışmanın sonuçları Müslüman ve Müslüman olmayan gruplar arasındaki evliliğin (Danforth, 1997, s.182-185) ne kadar az olduğunu göstermiştir.

Arnavutların önem verdikleri bir diğer mesele de Arnavutça eğitim yapan bir üniversitenin kurulmasıdır. Bugün Makedonya'da resmi olarak tanınan bir Arnavut üniversitesi yoktur. Yugoslavya'nın dağılmasından önce, Arnavut öğrenciler Kosova'daki Arnavutça eğitim yapan Priştine Üniversitesine kayıt olabiliyorlardı. Ancak, Miloseviç yönetimi Kosova Arnavutlarının bütün haklarını elinden almış ve

bu üniversiteyi de kapatmıştır, böylece Makedon Arnavutları da kendi dillerinde eğitim yapan bir yüksek okuldan mahrum kalmışlardır. Bu yüzden de Arnavutça eğitim veren bir üniversitenin bu sefer de Makedonya'da açılması için seslerini yükseltmeye başlamışlardır. 1994'te bu yönde bir girişim polis zoruyla bastırılmıştır. Arnavutlar Şubat 1995'de Arnavutça eğitim verecek bir üniversiteyi kurduklarını ilan etmişlerdir. Tetovo Şehir meclisinin de desteği ile Mala Recica köyünde kurulan bu okul, 1994 seçimlerinden sonra ülkede yaşanan ilk ciddi etnik sorun olmuştur. Makedon devletinin bu girişimi engelleme çabaları bütün ülkede gösterilerle protesto edilmiştir. Makedonya yargısı üniversite dekanı Fadıl Süleymani ve Halkların Birleşmesi için Cumhuriyetçi Parti lideri Nevzat Halili'nin de dahil olduğu dört Arnavut lideri ve Musli Halimi'yi suçlu bulmuş ve hapse göndermiştir. (Danforth, 1997, s.188) Mahkeme kararı Arnavutlar tarafından tüm ülke çapında protesto edilmiştir.

İlimli ve radikal Arnavut partiler aralarında bir çok fikir ayrılığına rağmen, bazı konularda aynı fikirleri paylaşmaktadırlar. Bu konulardan biri işte bu Tetovo Üniversitesi meselesidir. Arnavut liderler tarzlarındaki farklılıklara rağmen genel olarak Arnavut dilinde eğitim yapan bu okulu desteklemişlerdir. Diğer yandan, Aliti'nin bu konuya ılımlı yaklaşımı radikaller tarafından eleştirilmiştir. Hatta üniversitenin dekanı Süleymani dahi Aliti'yi kınamış ve açıkça Aliti'yi üniversiteye ihanet etmekle ve dahası eğitim hakkını legalleştirme davasının önünde bir engel teşkil etmekle suçlamıştır. Aslında PDP, dekanı çok fazla ileri gitmemesi ve okulu hemen genişletmemesi için ikna etmeye çalışmıştır. (Perry, 2000,s.138-140)Yani aslında mesele PDP'nin üniversiteye karşı olup olmadığı değil daha temkinli mi yoksa daha cesur mu hareket etmek gerektiği konusundaki anlaşmazlıktır.

Şurası açıktır ki Arnavut azınlığa mensup insanlar, politik görüşleri ne olursa olsun, üniversite meselesinin Makedonya siyasi hayatına Arnavutların katılabilmesi için gereken minimum koşullardan biri olduğu konusunda anlaşmışlardır. Makedonlar bu meseleyi ülkeyi bölmeyi amaçlayan bir hareket olarak görse de, özel bir Arnavut üniversitesinin 1997 yılı boyunca Arnavut dilinde eğitim vermesine izin verilmiştir. Üsküp ayrıca, Arnavut azınlığın bazı taleplerini de dinleyerek üniversiteye giriş koşullarını kolaylaştırmış ve Üsküp ve Bitola gibi şehirlerdeki okullarda bulunan etnik azınlıklara mensup öğrenciler için konmuş kotaları

arttırmıştır. Bunun yanında 1997 yılının Ocak ayında Makedonya Parlamentosu, Üsküp'teki Eğitim Fakültesi'nde azınlık dillerinin kullanılmasını onaylamıştır. Buna göre, 31 Ocak 1997'den itibaren, bir azınlık grubuna mensup stajyer öğretmenler derslere kendi anadillerinde devam edebilmektedir. Ancak Parlamentodaki Arnavut siyasi partileri buna karşı çıkmışlardır. Bu partiler bu kanunu Tetovo'daki üniversiteyi yasallaştırmak konusunu sulandırmak için yapılmış bir teşebbüs olarak algılamışlardır. Kanunun onaylanmasından sonra Üsküp Üniversitesindeki Makedon öğrenciler, muhtemelen hükümetin desteğini alarak, Parlamento binasının önünde büyük bir gösteri yapmışlardır. Öğrenciler Eğitim Bakanı Todorova'nın istifasını ve kanunun geri çekilmesini talep etmişlerdir. Bugün, hala Arnavut dilinde eğitim verebilecek öğretmen eksikliğine ve yönetimin sürekli olarak Arnavutların dışarıdan, örneğin Priştine ve ya Tiran'dan, öğretmen getirme taleplerini reddetmesine karşın, tüm Arnavut partileri Tetovo'daki üniversitesinin meşrulaştırılması konusunda kesinlikle ödün vermeyeceklerini açıklamışlardır. (Danforth, 1997, s.193) Öte yandan, Makedon milletvekilleri bunların boşa çabalar olduğunun altını çizmektedirler.

Ne yazık ki Kosovayı'da içine alacak derecede genişleyen Arnavut milliyetçiliği meseleyi olmazsa olmaz meselesi konumuna yükseltmiştir ve bu yüzden her hangi bir biçimde bu konuda ılımlı tutum sergileyenler, hemen Arnavut davasına ihanet etmekle suçlanır olmuşlardır. Üniversite sorununun çözümünün Kosova krizinden sonra oluşacak yeni düzene bağlı olacağı da unutulmamalıdır. Rugova ve Miloseviç 1998 yılında etnik Arnavutların kendi dillerinde eğitim konusunda anlaşmış gibi olsalar da, krizin patlak vermesi bu anlaşmanın hayata geçirilmesine engel olmuştur. Dolayısıyla, Makedonya'daki Arnavutların eğitimi meselesinin çözümü bir dereceye kadar Priştine Üniversitesi'nin tekrar çalışmasına ve eş zamanlı olarak biraz da Kosova'da yaratılacak olan siyasi duruma bağlı görünmektedir. Bu rapor hazırlandığı sırada, 16 Temmuz 1999'da Reuters'e Makedon Dışişleri Bakanı Alexander Dimitrov tarafından yapılan açıklamada, Makedon hükümetinin Arnavutların kendi üniversitelerini kurma izni vereceği ilan edilmiştir. Her ne kadar Dimitrov uluslararası topluma Makedonya'daki herkesin kendi dilinde eğitim almaya hakkı olduğunu söylemişse de Üsküp Tetovo Üniversitesinin sadece faaliyetine karışmamakta fakat diplomalarını tanımamayı sürdürmektedir.

3.10.4. Arnavutların Anayasal Statüleri İle İlgili Tartışmalar

Arnavutların anayasanın içeriği ile ilgili sıkıntılara sahip olduğu daha önce belirtilmiştir. Bu sorunun merkezini Makedon anayasasında Arnavut ulusunun adının devletin kurucu uluslarından biri olarak geçmemesi teşkil etmektedir. Makedonya Anayasası, azınlık hakları gözönüne alındığında oldukça cömert hazırlanmıştır. Ancak 7. maddeye göre Makedonca tek resmi dildir ve 19. maddeye göre de tek resmi dini kurum Makedon Ortodoks Kilisesidir. Makedonya, Avrupa Birliği tarafından tanınabilmek için anayasasında bir çok demokratik düzenlemeler yapmış olsa da, devletin Makedon kimliği konusu değişmeden kalmış ve bu Arnavutların tepkisini çekmeye devam etmiştir. Arnavut azınlık liderleri Birleşmiş Milletleri sınırları içindeki Arnavut ulusunu sadece basit bir etnik azınlık olarak tanımlamaktan vazgeçemedikçe, Makedonya'yı tanımamaya çağırılmışlardır. Arnavutlar yasal olarak kurucu unsur olarak tanınmak dışında, Makedon bayrağında kendi sembolleri olan çift başlı kartalın da yer almasını talep etmişlerdir. İsim konusuna gelince, Arnavutlar için asıl mesele devletin adının ne olacağı değildir. Onları ilgilendiren asıl husus, Arnavutları azınlık statüsüne indirgeyen sembollerdir. Dolayısıyla, örneğin, yeni banknotlara Ortodoks kilisesinin bazı sembollerinin konulmasına karşı çıkmışlardır. Arnavutlar Üsküp'ü isim konusunda destekler tutumları ile bu konuda aşırı tepkisel davranan Yunanlıların şimşeklerini üzerlerine çekmişler ve Yunanistan'ın Arnavutluk'taki Yunan azınlık için etkili bir kampanya başlatmasına dolaylı da olsa neden olmuşlardır. (Kaufmann, 1996, s.235) Bununla birlikte yarım ağızla da olsa Orta Balkan ya da Vardar Cumhuriyeti adlarına eğilim göstermişlerdir.

Kurucu ulus olarak tanınmak için tüm taleplerinin reddedilmesi üzerine, Arnavutlar 11 Ocak 1992'de Makedonya'da siyasal ve topraksal özerklik için bir referandum düzenlemişlerdir. Oylama sırasında belli başlı legal Arnavut örgütleri, en başta Arnavutların en büyük partisi olan Demokratik Refah Partisi (PDP), herhangi bir şekilde katılımında bulunmamışlardır, ancak bu örgütler referanduma karşı da çıkmamışlardır. Aksine, PDP 1992'de düzenlemiş olduğu parti kongresinde, Arnavut halkının kararlarına saygılı olacağını ve güçleri oranında özerklik için çalışacaklarını açıkça ifade etmiştir. Ancak, parti içinde tek görüş hakim değildir ve parti tartışmalı illirida -Arnavutların Batı Makedonya'ya verdikleri ad- Bildirisi çerçevesinde özerklik elde edip Arnavutluk'a daha yakın olmak isteyenlerle; sivil, demokratik ve

kozmpolit bir Makedonya cumhuriyeti içinde yaşamayı tercih edenler arasında ikiye bölünmüştür. Nitekim, kongre açıklamasından sonra yaptığı açıklamalarda parti, korkacak bir şey olmadığını, istediklerinin sadece Arnavutların yoğun olarak yaşamakta oldukları yerlerde Arnavut dili ve alfabesi için eşit statü olduğunu belirtmiştir. (Poulton, 2000 s.176-178) Ancak Kongre bildirisini daha farklı yorumlayanlar da vardır. Buna göre, özerklik Kosovo'da olduğu gibi gerçek anlamda tüm klasik kurumları ile oluşturulmalıdır mesajı verilmek istenmiştir. Hatta, bunu eğer tüm Arnavut talepleri kabul edilmezse zorla özerkliğe gidileceği olarak da anlayan bazı gruplar olmuştur. Bununla birlikte Parti Sekreteri Emimi, böyle bir özerkliğin sadece devlet kurumlarıyla beraber yürütülebileceğini belirtmiştir. Parti yönetim kadrosundan Nesimi'ye göre ise, bazı Arnavutları içine alan, bazılarını dışlayan özerklik 'komik' bir şey olacaktır. Bazı Arnavut entelektüellerine göre ise, İllirida'da böyle bir özerk yönetim kurmak fikri 'güce aç olanların' düşüncesidir ve Arnavutlar ülkenin pek çok yerinde başka uluslarla böylesine karışmışken onları Üsküp'ten ayırmaya çalışmak saçmalaktır. Makedonya Hükümeti referanduma oldukça sert bir tepki göstermiştir ve çoğunluğun istemi dışında böyle keyfi kararlar alanları cezalandırabileceğini belirtmiştir. Neyse ki şu ana kadar olaylar Kosova'daki gibi bir seviyeye tırmanmamıştır ancak mesele hala siyasi anlamda ciddiyetini korumaktadır.

Ülkenin batı ve kuzeybatısında yaşayan Slav Makedonlar yerel bağlamda self-determinasyon hakkını kullanamadıklarını iddia eden Arnavutların aslında Tetova ve Gostivar civarında özerkliği fiili olarak gerçekleştirdiklerini iddia ederken, Arnavutlar milliyetçi muhalefet İç Makedonya Devrimci Örgütü (VMRO-DPMNE) tarafından desteklendiğini iddia ettikleri silahlı bazı grupların 1992 yılından beri Ohrid Gölü ve Struga civarında faaliyetlerde bulunduğunu söylemektedirler. Ayrıca, Arnavutların, Sırpın ve Makedonların başkent Üsküp'te kendi kurtarılmış bölgelerini yaratmaya başladıkları bildirilmiştir. Arnavut bölgesindeki Sırp ve Makedonlar genelde Ortodoksların olduğu semtlere evlerini taşırlarken, Arnavutlar da Arnavutların yoğun olarak yaşadıkları semtleri tercih etmektedirler ve her iki kesim de karşı gruptan ailelerin kendi semtlerine yerleşmelerini hoş karşılamamaktadırlar. Bölgede Kosova Kurtuluş Örgütü'nün (UCK) faaliyetleri özellikle Kosovo krizinin patlak vermesinden sonra büyük önem kazanmıştır.

Pek çok kişi Kosova krizinin özellikle mülteci akını ile olan kısmının Miloseviç'in üzerinde hakkı olduğunu düşündüğü Makedonya'yı istikrarsızlığa itmek ve yutmak planının bir parçası olduğunu düşünmüştür. Gerçekten de zaten Batı Makedonya'da Arnavut nüfusun abartılı rakamlarla bir özerklik talebini meşru kılmak istediğini bilen Üsküp, Kosova'dan gelen Arnavutların bölgedeki demografik dengeyi tamamıyla Arnavutların lehine çevireceğinden, dahası bu gruplarla birlikte UCK savaşçılarının da ülke topraklarına gireceğinden kaygılanmıştır. Makedonya 1951 tarihli Mülteci Sözleşmesine taraf olduğundan sınırlarını mültecilere kapatması meşru bir davranış olmayacağından ve daha da önemlisi Batının tepkisini alacağından sığınmacılara kapılarını ister istemez açmak zorunda kalmıştır. Yine de, Batı Makedonya'ya giren sığınmacılarla buradaki Arnavutların elindeki demografik üstünlük kozu daha da güçlenebilir, dahası bölge UCK tarafından Sırbistan, Kosova'ya yapılacak sızmalar için üs olarak kullanılabilir ve Sırp misillemesini tahrik edebilirdi. Kriz sırasında kabinedeki Makedon ve Arnavut ortakların arası da açılır gibi olmuştur. VMRO ve DA NATO harekatına temkinli yaklaşırken, DPA tam destek vermiştir. Üsküp yine de sınırdan girecek sığınmacı sayısına bir sınırlama getirmek istemiş ve Arnavut muhalefete rağmen bu sayıyı 20.000 olarak açıklamıştır. Bununla birlikte, sınırdan içeri giren sığınmacı sayısı Haziran 1999'da 360.000'e ulaşmıştır.(Sabah Gazetesi,28/06/1999) Makedon idaresinin temkinli ve bazen de düşmanca tutumu, ağır işleyen bürokrasi, ve Batıdan gelen yardımların geç ulaştırılması ya da etkili bir şekilde dağıtılamaması nedeniyle pek çok sığınmacı güç koşullar altında yaşamak zorunda kalmıştır.

Nisan 1999'a kadar gelen sığınmacılar Kosova ve Makedonya arasındaki tampon bölgeye (Blace) yığılmıştır. 3 Nisandan itibaren Makedon idaresi bu bölgeyi temizlemeye başlamış ve buradaki Arnavutların çoğu zorla ve gelişigüzel biçimde ya Arnavutluk, Yunanistan ve Türkiye'ye yada içerideki NATO kampına gönderilmiştir. Bu sırada aileler parçalanmış ve Arnavutlar tartaklanmıştır. Sınır güvenliğinin tamamen kalkmasıyla Makedonya Arnavutluk'tan gelen silahın -yaklaşık 200-300 bin hafif silah olduğu sanılmaktadır- Kosova'ya aktarımında önemli bir köprü rolü üstlenmiştir. Makedonya'da yaşayan pek çok Arnavut'un UCK eylemlerine katıldığı saptanmıştır. Bu gelişmeler Üsküp'ü endişelendirmiştir, çünkü Miloseviç'e UCK'yı bahane ederek Makedon topraklarına asker sokmasına bahane hazırlamış olduğu açıktır. Dahası UCK kendisine yöneltmiş bir silah haline gelebilecektir. Bununla

birlikte, DPA lideri Caferi gerçekten sağduyulu bir politika izlemiş, (Phillips , 2004,s.89-93) Makedonlar ve Arnavutlar arasında herhangi bir ciddi olay yaşanmasını önlemekte başarılı olmuştur.

Arnavutların kurucu ulus talepleri 1998 seçimleriyle iktidara gelen milliyetçi hükümet için de sorun teşkil etmeye devam etmektedir. Hükümet bu talebi yerine getirmenin diğer etnik grupları ve Makedon milliyetçilerini kışkırtabileceğini düşünmektedir. Diğer yandan Arnavutların ikinci talebi olan Arnavutçanın ikinci resmi dil olması meselesi ise Üsküp'ün şu an tartışmak istemediği bir konudur. Makedonya yetkililerine göre Anayasanın 7 ve 48. maddeleri azınlık hakları konusunda uluslararası standartları karşılamaktadır ve uluslararası metinler dahi, örneğin Kişisel ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, azınlık dilleri konusuna geniş yer ayırmamıştır.

3.10.5. Etnik Arnavutların Kamu Görevlerinde Yetersiz Temsil Edilmesi

Arnavutların polis ve orduda yetersiz temsili dikkate diğer bir sorundur. Etnik Arnavutların çoğunlukta olduğu bölgelerde dahi polis gücünde ağırlıklı olarak Makedonlar bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre polisin sadece yüzde 4'ü etnik Arnavuttur. Bakanlığa göre, polise Arnavut katılımını da arttırmak için Makedon idaresi elinden geleni yapmıştır, ancak nitelikli elemanları bu mesleğe çekmek oldukça zor olmaktadır. Arnavut tarafına göre ise, polis olmak için yapılan başvurularda bariz bir ayrımcılık izlenmektedir. Ancak son raporlara göre, orduya giren Arnavutların sayısında belirgin bir artış olmuştur. Er seviyesindeki askerlerin yüzde 25'i etnik Arnavuttur. Subay kadrolarında bu oran daha düşüktür ancak bu konuda da bir artış gözlenmektedir. Bununla birlikte Savunma Bakanlığı'nda oldukça az sayıda Arnavut istihdam edilmektedir. Bu bakanlıkta çalışan sivillerin yüzde 2.9'u Arnavuttur (www.setimes.com 21/02/2007)ve generallerden sadece biri Arnavut kökenlidir.

Öte yandan, Arnavutların kamu hizmetinde çalışan Arnavut oranını artırma yönündeki talepleri şu an karşılanabilecek gibi görünmemektedir. Çünkü kamu sektöründe aşırı istihdam vardır ve bu durum ekonomiyi oldukça zorlamaktadır. Akılcı düşünülürse, gerçekte Makedonya hükümetinin kamu sektörünün verimli

çalışması için istihdamı genişletmesi değil, tam tersine daraltması gerekmektedir. Ayrıca yeni çalışanlar almak için Makedon memurları işten çıkartmak gerekmektedir ki bu da iki topluluk arasındaki varolan gerginliği daha da arttırabilir. Bunların yanında Arnavutlar arasında eğitim seviyesi Makedon nüfusa kıyasla daha düşüktür ve bu da devletin yüksek kademelerinde Arnavutların işe girebilmesi şansını azaltmaktadır. Sonuç olarak, Üsküp Arnavutların özellikle çoğunlukta yaşadığı bölgelerdeki iş alanlarına Arnavutları yerleştirmeye çalışabilir ama yine de iki etnik grubun kamu sektöründe eşit oranda çalıştırılması uzak bir ihtimal olarak görünmektedir.

Makedonya sınırları içerisinde yaşayan azınlıklarla ilgili sorunlar yüzünden bölgede çıkabilecek yeni bir krizin en muhtemel adresi gibi görünmektedir. Makedon hükümeti demokrasiyi ve insan haklarını yerleştirme yolunda istekli davranmasına ve bunun devletin ve ulusun bekası için yegane yol olduğunu bilmesine rağmen, Balkanlarda yaygın olan komşu uluslara karşı paranoya ve yerleşik nefret ortamı Makedon hükümetlerini azınlıkların siyasal ve kültürel haklarını tam olarak kullanabildikleri demokratik bir siyasal rejimi oturtmak için gerekli adımları atmaktan alıkoymaktadır. Batının bu küçük Balkan devletinin toprak bütünlüğünü korumak yolunda verdiği tüm garantilere karşın, Arnavut sorunu genel olarak sakinleşmedikçe Üsküp kendi Arnavutlarının taleplerine endişe ve kuşkuyla bakmaya devam edecektir. Bu meselede olumlu bir yan varsa o da Arnavutların seslerini duyurabilmek için yasal kanalları kullanabilme şansını bulmuş olmalarıdır. Son seçim kampanyası şahinlerin de güvercinler kadar sınırı aşmamak konusunda ne kadar temkinli olduğunu göstermiştir. Bu şartlar altında, ne kadar zor görünse de demokrasinin bu ülkede işletilebilmesi şansı hala mevcuttur.

3.10.6. Makedonya'da Yaşayan Arnavutların Dinsel İnaçları

Makedonya'da yaşayan Arnavutların büyük bir kısmı Müslüman, geri kalan kısmı ise Hıristiyan'dır. Özellikle Hıristiyan Arnavutların Makedonya ile fazla bir problemi yoktur. Her ne kadar Arnavutlarla Makedonlar arasındaki ilişkiler Kosova'daki kadar gergin olmamışsa da, aralarında siyasal düzeyde ve bürokraside temsil ve azınlık hakları gibi bazı sorunlar vardır. Bir kısım Arnavutlar, Makedon Devletinin planlı bir strateji çerçevesinde Makedonya'da yaşayan Arnavutlara kötü

davrandığına inanmaktadır. Balkanlarda kurulmaya çalışılan Ortodoks ekseninde coğrafî konumu nedeniyle Makedonya kilit ülke durumundadır. (Kalafat, 1994, s.176) Bu nedenle Arnavutluk ile Makedonya'nın iyi ilişkileri içinde bulunmasının muhtemel bir Ortodoks ittifakını olumsuz yönde etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

Makedonya-Arnavutluk ilişkileri, Makedonya'deki Arnavut azınlığın bazı sorunlarına rağmen, olumlu bir seyir izlemektedir. Bununla birlikte, Makedon hükümeti, ülkesindeki Arnavutların bölgede bir otonom bölge oluşturduktan sonra Arnavutluk'la birleşeceği yönündeki fikirlerin Arnavutluk tarafından desteklenmesinden çekinmektedir

Makedonya'daki durumu Kosova'dan ayıran önemli bir fark da; bağımsızlığın ilanından itibaren bu ülkedeki Arnavutlar'ın, demokratik bir sistemde olması düşünülebilecek bütün azınlık haklarına sahip olmalarıdır. Eğitimlerinin büyükçe bir kısmını kendi dillerinde yapabilmektedirler. Her hükümette altı ila yedi bakan Arnavutlardan geliyor; çünkü her hükümet Arnavut partilerinden birisiyle koalisyon yapılarak kuruluyor. (Avrasya Dosyası, 1996, C.3, S.3). Ancak, yaşanan sıkıntıların sebebi, toplam nüfusun üçte birini (resmi rakamlara göre yüzde yirmi üç buçuk) oluşturan Arnavutlar, azınlık statüsünü yeterli görmemektedirler

3.10.7. Makedonya'daki Arnavut Silahlı Direnişi

Kosova Kurtuluş Ordusu UÇK'nın uzantısı silahlı Arnavut militanların Mart 2001'de, Makedonya'nın Kalkandelen (Tetova) şehrinde başlattıkları “silahlı mücadele”, dış dünyada olduğu kadar, Makedon yetkililer ve hatta bölgedeki Arnavut siyasetçiler arasında da ciddi endişelere yol açtı. (Zaman Gazetesi, 4 Nisan 2001) Arnavutlar Makedonya da birtakım haklara sahiplerdir. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bir çok Arnavut görev yapmaya başlamıştı ve hükümette Arnavut kökenli 6 bakan vardı. Yine bakan yardımcılarında çok sayıda Arnavut kökenliler yer alıyordu. Makedonya'da Arnavutça günlük gazeteler ve TV'ler yayındaydı; yasalar çerçevesinde üniversiteye kadar Arnavutça eğitim yapmak da söz konusuydu. Ayrıca Arnavutlar'ın silahlı bir kalkışması, Belgrad yönetiminin de işine yarayabilirdi. Kosova'nın bahsettiğimiz “bağımsızlık” yolunda ilerleyişinin —bu gelişmeye kadar— önünü bir türlü kesemeyen Belgrad, bu süreci çaresiz ve eli kolu

bağlı izliyordu. Bu yüzden, “bölgedeki dengeleri altüst edecek bir ‘Büyük Arnavutluk’ kuruluyor” kozu, Sırlara iyi bir malzeme olabilirdi. Bu durumları gözönüne almış olacaklar ki bölgedeki bütün Arnavut siyasiler, krizin ilk gününden beri “silahlı mücadele”ye karşı çıktılar; Makedonya’daki Arnavut partilerinin yanısıra Kosovalı liderler ile Tiran yönetimi de, “terörist saldırılar”ı kınayan, militanları silah bırakmaya çağırın ve “barış ve diyaloga” vurgu yapan açıklamalarda bulundular.

Çatışmaların uzayıp, Makedonya’nın bir belirsizliğe doğru sürüklenmesi üzerine, “Arnavut aleyhtarı bazı komşu ülkeler”ce, “büyük Arnavutluk korkusu” körüklenmeye başladı. Bu kez Tiran’dan daha sert bir açıklama geldi. Arnavutluk Cumhurbaşkanı Recep Meydani, “Büyük Arnavutluk” diye bir planlarının olmadığını, (Aksiyon Dergisi, 2001, Sayı: 331)amaçlarının, Batı ile bütünleşmek olduğunu kaydetti

3.11. Makedonya Arnavutluk İlişkileri

Makedonya'nın 10 Eylül 1991 yılında bağımsız olmasından sonra yapılan ilk seçimlerde, 15 Milletvekili çıkarın Demokratik Refah Partisi, Makedonya Milliyetçi Partisi ile koalisyon kurarak 4 bakan ve 2 bakan yardımcısı ile Arnavut azınlıkları, Makedonya Meclisinde temsil etmeye başlamıştı Fakat yavaş gelişen ilerlemeler sonrası Ocak 1992'de yeni bir referandum yapıldı. Arnavutlar'ın büyük bir çoğunluğu Makedonya'da özerk olma yönünde oy kullandı. Üç ay sonra, Arnavutlar, İllirida Özerk Cumhuriyetini ilan ettiler. Bu çabalar, Arnavutlar'ın ortak bir lider bulamamaları ve Tiran'ın Makedonya'da yaşanacak bir huzursuzluğun Sırbistan'ın bu ülkeyi işgaline yol açacağından dolayı, (Biberaj, 1999, s.257)Makedonya içinde ayrı bir cumhuriyet istemediklerini açıklaması nedeniyle sonuçsuz kaldı.

Sonrasında PDP'nin Üsküp ile müzakerelere yönelik strateji ve taktiğinde çatlaklar başladı. 1993 yılı boyunca, daha saldırgan bir politika izlenmesini savunan Memduh Taçi'nin taraftarlarının sayısı büyük oranda arttı. Taçi gurubu, koalisyonda yer alınmasının, Arnavutlar'ı etkisizleştirdiği gerekçesiyle hükümetten ayrılmayı tartışmaya açtı. Bu sırada Makedonya'da ilginç gelişmeler oldu ve polis, aralarında savunma bakan yardımcısı Hüseyin Haskaj ve PDP'nin eski genel sekreteri Mithat Emmini'nin de bulunduğu yedi Arnavut'u gizli silahlı gruplar kurmak ve 1991

yılı boyunca Arnavutluk üzerinden silah kaçakçılığı yapmak suçundan tutuklandı.1992 Haziran'ında Makedonya ve Arnavutluk devletleri arasındaki yakınlaşmayı takip eden Makedonya Devlet Başkanı Kiro Gligarov, Arnavut azınlığın haklarını genişletme konusunda çeşitli adımlar attı. Bu arada Arnavutlar, devlet kurumlarında önemli mevkilere geldiler

Arnavutluk, Makedonya'nın bağımsızlığını hararetle desteklemiştir. Zira, düşman Sırbistan ve Yunanistan'dan ayrı dost bir Makedonya, Arnavutluk milli menfaatleri için hayati değere sahipti. Sırp-Yunan ittifakına karşı dengeyi sağlayacağından Arnavutluk ve Makedonya arasındaki ekonomik ve politik yakınlaşmanın gerekliliğini vurgulayan Berisha bu ülke ile yakın bağlar kurmanın yollarını aramıştır. Berisha, içteki eleştirilere ve Yunanistan'ın sert tepkisine rağmen, Nisan 1993'te aradaki bağları perçinlemiş ve Arnavutluk Makedonya'yı ilk tanıyan ülkelerden olmuştur.

Arnavutluk Makedonya'yı tanımakla kalmamış, aynı zamanda bağımsız Makedonya'yı sürekli destekleyeceğini açıklamıştır. Bu tarihten itibaren de Makedonya ile iyi ilişkiler kurmaya ve ticaretini geliştirmeye özen gösterdi. Bunun nedeni; Makedonya ile Yunanistan arasındaki problemlerin yanında, Makedonya'nın Arnavutluk çevresindeki en iyi ve nispeten daha az sorunlu komşusu olmasıydı.

Makedonya'da istikrarı olumlu etkileyen bu yaklaşım, ayrılıkçı Arnavutların cesaretini kırmıştır. Muhalefet, Berisha'nın Makedonya'yı koşulsuz tanımamasının, Arnavut kökenlilerin durumlarının düzeltilmesine yönelik önemli bir kartın yitirmesine neden olduğu iddiasında bulundu. Berisha'nın cevabı ise gayet basit oldu: "Bağımsız bir Makedonya, Milosevic kontrolü altındaki bir Makedonya'dan daha iyidir." (Biberaj, 1999, s. 239).Berisha, bu yeni devletin istikrar için, makul bir yaklaşım sergileyerek, etnik Arnavutlar'ı, Makedonya'da siyasi ve iş hayatında yerlerini almaya teşvik etti. Aynı zamanda Yunanistan ambargosu altındaki Makedonya'ya arka çıktı ve limanlar ile diğer ulaşım imkanlarını Makedonya'ya seferber etti. Berisha'nın Makedonya'ya desteğinin aksine muhalefet Sosyalist Partisi ve Demokrat Birliği Makedonya'ya karşı Yunanistan'ın yanında yer aldı. Şubat 1994'te partinin ikinci ulusal kongresinde Sosyalist Parti Başkan Vekili Servet Pellummi, Makedonya'ya uygulanan politikayı "toleranslı ve genellikle sorumsuz" olarak yorumlayarak hükümeti eleştirdi. Pellummi hükümeti, Makedonya ile bağları

güçlendirmek için aceleci davranmak ve susmaması gerektiği zamanlarda ise sessiz kalmakla suçladı.

1993 yılındaki bir takım olaylar - Makedon sınır nöbetçilerinin bir Arnavut subayı öldürmesi, yeraltında paramiliter birlikler kurmaya çalışması ve Arnavutluk üzerinden silah kaçakçılığı yapmak suçundan bir gurup önde gelen Arnavut kökenliyi tutuklaması ve Tiran'ın Makedonya'daki en büyük radikal ayrılıkçı Arnavut partisini desteklemesi iki ülke ilişkileri olumsuz etkiledi.

Cumhurbaşkanı Kiro Gligorv'un söz vermesine rağmen, Arnavut azılığın durumunda herhangi bir düzelme olmaması, Arnavut yetkililerin Makedonya'ya yönelik söylemlerini keskinleştirmesine neden oldu. Tiran'ın Üsküp'e karşı tutumu hakkında eleştiriler inanılmaz bir şekilde arttı. Arnavutluk, parti içi mücadeleleri kızışan Demokratik Refah Partisi (PDP) liderlerini değiştirmeye çağırdı. Nevzat Halili başkanlığındaki PDP yönetimi, Makedonya koalisyon hükümetine katılımından ve Arnavutlar'ın haklarını yeteri kadar savunamadığından dolayı yoğun eleştirilere maruz kaldı. Tiran, PDP'nin hükümetten ayrılması çağrısında bulunan ve daha saldırgan bir politikayı savunan Arber Xhaferi ve Memduh Thaçi'ye destek verdi.

Üsküp, içişlerine karışması ve Arnavutlar'ın durumlarını daha da zorlaştırmasından dolayı Tiran'ı sert bir dille eleştirdi. Güney Balkan Ülkeleri arasındaki ilişkilerin bozulmasıyla, Tiran-Üsküp münasebetlerinde^ bozulmanın aynı zamana denk gelmesi, VWashington'un dikkatini bölgeye çekti. ABD, Makedonya ile olan ilişkilerini düzeltmesi için Arnavutluk'u sıkıştırmaya başladı. Berisha, ABD'nin çağrısına olumlu karşılık vererek, radikal PDP ayrılıkçıları dizginleme ve Makedonya ile olan ilişkilerini düzeltme yoluna gitti. Mart 1994'te Tiran'da yapılan bir toplantıda Berisha, Xhaferi ve Thaçi'yi mücadelelerini diyalog ve demokratik usullerle yapmaları için ikna etmeye çalışarak, Balkanlar'daki uzlaşma ve barışın ancak bağımsız ve istikrarlı bir Makedonya ile mümkün olabileceğini ısrarla dile getirdi.

Mayıs 1994'te Pogradec'deki Cumhurbaşkanı Gügorov ile görüşmesinde Berisha, yeni bir nüfus sayımı ve Pedagoji Okulu açma planları nedeniyle Üsküp Hükümetine övgüler yağdırdı. Yapılan eleştirilere rağmen, daha ziyade Arnavutluk-

Makedonya ilişkilerinin ele, alındığı bu toplantıda Berisha, Makedonya'nın bağımsızlığına güçlü desteklerinin devam ettiğini ve bunun Amavutiuk'un milli menfaatleri için hayati öneme haiz olduğunu belirtti, Hükümet yanlısı basın, bu toplantıyı övgülü sözlerle manşetlerine taşıyarak, Arnavutluksun bölgedeki yapıcı rolüne dikkat çekti (Biberaj, 1999, s. 240).Berisha'nın Gligorov'la görüşmesi ve Makedonya'ya olan desteğin artarak devamı uluslararası arenada da övgüyle karşılandı. Ayrıca bu gelişme her iki tarafta iç politika malzemesi oldu. Hükümetin bu başarısının aksine muhalefet ve hükümet karşıtı medya, Berisha'yı sınırın ötesindeki Arnavutlar, karşı tarafa kurban etmekle suçladı. Muhalefet liderleri, Makedonya ile gittikçe yakınlaşan ilişkileri sorgulayarak, karşılıklı çıkarlardan ziyade Usküp'ün tek taraflı avantajlar sağladığını ileri sürdüler.

Makedon liderler, bu görüşmelerden ve Arnavutluk ile çift taraflı ilişkilerin gelişmesinden memnun idiler. Fakat bazı üst düzey yetkililer, Usküp'ün Tiranla ilişkileri ilerletmek için, Arnavut kökenlilerin durumunda köklü değişiklik yapmaktan kaçındığını ileri sürdüler. Makedon yetkililer, Arnavutlukun Sırbistan ve Yunanistan ile ilişkilerindeki kriz dolayısıyla Tiran'ın fazla bir seçeneğinin olmadığına inanıyorlardı. Daha sonra uluslararası konumunun güçlenmesi²⁹, Makedonya'nın Arnavutluk ile olan ilişkilerine daha az önem vermesine neden oldu (Biberaj, 1999, s.241).Makedon Hükümeti'nin en büyük endişesi, milliyetçi Arnavutlar'ın belleklerinde hala bir "Büyük Arnavutluk" sevdası yattığı izlenimleri idi. Makedon Hükümetlerinin zihni modellerinde; Arnavutlar'ın ellerine fırsat geçtiği taktirde Makedonya'nın Arnavutlar'ın yaşadığı parçasının koparılarak Arnavutluk ile birleşmek amacıyla örgütlenebilecekleri ihtimali her zaman vardı Bu açıdan ülkesindeki nüfus dengesinin, Makedonya dışından gelecek Arnavut mültecilerle bozulabileceği endişesi, Makedonların Arnavutluk'a temkinli yaklaşmasını beraberinde getirdi.

3.12. Makedonya Avrupa'ya Yelken Açtı

17 Aralık 2005'te Avrupa Birliği Makedonya'ya adaylık statüsü tanıdı. Böylece Makedonya, Hırvatistan'dan sonra Brüksel ile müzakerelere başlamak için yeşil ışık alan ikinci eski Yugoslavya Cumhuriyeti oldu. Makedonya 22 Mart 2004'te tam üyelik için başvurmuştu. Makedonya Başbakanı Vlado Buckovski, kararı, ülkesi

için Avrupa'ya "tek bir yönlü bilet" olarak değerlendirdi: "Nihayet Makedonya çakıl taşlı Balkan yollarını bırakıyor ve Avrupa'ya götüren anayola çıkıyor". Ancak "çakıl taşlı Balkan yollarını" terk etmek için Makedonya'nın bir süre daha beklemesi gerekiyor. (<http://www.mrt.com.mk-14/01/2007>)Müzakere başlangıcı için henüz bir tarih verilmedi.

Aslında Makedonya'ya adaylık statüsü vererek AB son dakikada görüntüyü kurtarmış oldu. 20 Haziran 2003'teki Selanik zirvesi sonunda Avrupa Konseyi, Batı Balkanların Avrupa perspektifini tam ve etkili biçimde destekleme kararını tekrarlamıştı. Kastedilen Batı Balkan ülkeleri şunlar: Hırvatistan, Bosna-Hersek, Sırbistan-Karadağ, Arnavutluk ve Makedonya. Batı Balkanlar jeopolitik ve jeo-ekonomik açıdan son derece önemli bir bölge. Bununla birlikte Haziran 2005'te Fransa ve Hollanda'nın Avrupa Anayasasını reddetmesinden sonra AB, genişleme sürecini sorgulamaya başladı. Aslında bu tartışma, gerçek sorunlardan kaçmaktan başka bir şey değildi; zira anayasayı çok az insan, birliğin daha fazla enişlemesinin dezavantajlar yaratacağı korkusuyla reddetmişti. Bununla birlikte Türkiye'nin adaylığı günah keçisi yapılarak alevlendirilen genişleme tartışmaları sonuçta Avrupa ülkelerini olumsuz etkiledi. Eurobarometer'ın araştırmalarına göre, Balkan ülkelerinin üyeliğine destek yüzde 40'ın üzerine çıkmıyor. Bundan sonra İngiltere ve Fransa arasında bütçe krizi patlak verdi. Brüksel'deki zirve (15-17 Aralık 2005) iki ayrı bütçe tasarısının çarpışmasına sahne oldu. Fransa, AB genişleme sürecini masaya yatırmayı; İngiltere ise, gelecek yedi yıllık bütçe döneminde Batı Balkanlara yapılması planlanan adaylık öncesi mali yardımı iptal etmeyi öneriyordu. (www.setimes.com-23/01/2007)Buna rağmen 17 Aralıkta adayların beklentilerini boşa çıkarmayacak bir bütçe üzerinde anlaşmaya varıldı.

Yukarıda sayılan nedenler göz önüne alınırsa Avrupa'nın, son dakikada taahhütlerini unutmadığını kanıtlamış olduğu söylenebilir. Makedonya, İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasını (SAA) Nisan 2001'de imzalamıştı. Bu anlaşma herhangi bir ticaret anlaşmasından biraz öte bir anlaşma olmakla birlikte AB üyeliği yolunda ilk önemli siyasi adım olma özelliği taşıyor. Buna ek olarak 2001'de Makedon güçleri ile Arnavut asiler arasında yaşanan altı aylık iç savaştan beri Makedonya, savaşı durdurmak için bir bakıma Avrupa tarafından dayatılmış olan Ohri Çerçeve Anlaşmasını uygulamak için elinden geleni yapmakta. Ohri Anlaşması ile Arnavut

asiler, adem-i merkeziyetçi bir devlet içerisinde daha fazla etnik tanınma karşılığında silah bırakmışlardı.

AB Makedonya'ya adaylık statüsü vermeseydi bu, sadece iyi niyetli Makedonya için değil selametlerini AB'de gören tüm Balkan ülkeleri için çelişkili ve olumsuz bir işaret olurdu. Bu bağlamda Buckovski'nin adaylık haberini halkına nasıl duyurduğu kayda değer: “Şimdi Avrupa'da dostlarımız olduğunu biliyoruz”. Adaylık statüsünün reddi, AB'nin kendi güvenilirliği açısından büyük bir darbe oldurdu. Ocak ayında Avusturya Başbakanı Wolfgang Schüssel aday ülkelere dikkatli olmalarını ve “Avrupa'dan çok şey istememelerini” rica etti. Makedonya'nın gayri safi hasılası AB'ninkinin yüzde 0.04'ü. Eğer daha önceki aday ülkelere sağlanan yardım Makedonya'ya da verilirse yıllık yardım miktarı 45 milyon Avrodan 54 milyon Avroya yükselecek. Bu, AB standartlarında hiçbir şey değiştirmez. Makedonya Avrupa'ya doğru yola çıktı. Tam üyelik için en yakın tarih 2012 olarak görülüyor. Ancak yolculuk; temel reformlar gerçekleştirmek zorunda olan Makedonya için de, “genişleme kabuslarından” tam da kendini kurtaramamış olan AB için çok kolay olmayacak.

3.12.1. Uzun Ve Zor Süreç Ama İmkansız Değil

AB bütçe tartışmaları sırasında sosyal-demokrat Makedon gazetesi Utrinski Vesnik, Makedonya'nın “AB içerisindeki muazzam pazarlıkların minik bir mazareti” olup olmadığını sorguluyordu. Bu doğru. Elbette Makedonya'nın daha katetmesi gereken uzun bir yolu var. Ancak bu yol, savaş sonrasında istikrarlı bir demokrasi olma konusunda bayağı motive olan bu ülke için çok da engebeli olamaz. Bundan daha da önemlisi, Makedonya nüfusunun, Ankara nüfusunun sadece yarısına eşit olması, bu aralar sık sık hazım sorunlarından şikayet eden “Avrupa midesi”ne pek o kadar zarar veremez.

4. ARNAVUTLUK-KARADAĞ İLİŞKİLERİ

4.1. Haritası Ve Bayrağı

4.1. Karadağ Haritası ve Bayrağı

4.2. Coğrafi Verileri

Coğrafi Konumu	:Güneydoğu Avrupa, Adriyatik Denizi ile Sırbistan arasında kurulu
Coğrafi koordinatları	: 42 30 N, 19 18 E
Toplam Alanı	:14.026 km ²
Kara	:13.812 km ²
Su	:214 km ²
Sınır Uzunluk Toplamı	: 625Km
Sınır Komşuları	: Arnavutluk 172 Km, Bosna Hersek 225 Km, Hırvatistan 25 Km, Sırbistan 203 Km
Sahil Şeridi	:293,5 Km
İklimi	:Akdeniz İklimi ,yazlar ve sonbahar sıcak ve kurak, kışlar kısmen soğuk; iç kısımlar yoğun kar yağışlı
Arazi Yapısı	: Kıyılar çok girintili ve çıkıntılı, kıyılar yüksek dağ ve platolarla çevrili
Deniz seviyesinden yüksekliği	
En alçak noktası	: Adriyatik denizi 0 m;
En yüksek noktası	: Bobotov Kuk Tepesi 2,522 m
Doğal Kaynakları	:Boksit ve Hidroelektrik

Arazi Kullanımı

Tarıma elverişli arazi: %13.7
 Sürekli Ekilebilir arazi: %1
 Diğer : %85,3

4.3. Nüfus Bilgileri

Nüfusu : 650,000
Oy Kullanma Yaşı :18
Nüfusun etnik dağılımı : %43 Karadağlı , % 32 Sırp , %8 Boşnak, %5 Arnavut , %12 Diğer (Türk, Hırvat, Çingene)
Diller : Sırpça (Resmi Dil ; İjekavian Lehçesi), Boşnakça, Arnavutça, Hırvatça
Dinler : %65 Ortodoks, %19 Müslüman %4 Katolik , %1 Protestan, %11 diğer

4.4. Yönetimi

Resmi Adı : Karadağ Cumhuriyeti
Yerel adı : Republike Crna Gora
Konumu : Güneydoğu Avrupa; Balkan yarımadası
Başkenti : Cetinje
Bağımsızlık Günü : 21 Mayıs 2006
Milli bayram : St. Vitus Günü , 28 Haziran
Devlet Başkanı : Cumhurbaşkanı Filip VUJANOVIC (11 Mayıs 2003'ten beri)
Başbakan : Zeljko STURANOVIC (13 Kasım 2006'dan beri)
Seçimler : Cumhurbaşkanı direk halk tarafından 5 yıllığına seçilmektedir.(2.dönem içinde seçilebilmek mümkündür) Son seçimler 11 Mayıs 2003 tarihinde düzenlendi, Gelecek seçimler 2008'de yapılacaktır.
Yasama : 4 Yıllığına direk halk tarafından seçilen 81 sandalyeli Tek meclisli parlamentodur. Son seçimler 10 Kasım 2006 tarihinde yapıldı.gelecek seçimler 2010'da yapılacaktır.
Üye Olduğu Uluslar arası Kuruluşlar: CEI, EBRD, FAO, IAEA, IBRD, ICCT, ILO, IMF, IMO, Interpol, IOC, IOM, IPU, ITU, ITUC, MIGA, OPCW, OSCE, PFP, UN, UNIDO, UPU, WCO, WHO, WIPO, WMO, WTO (gözlemci)

4.5. Ekonomik Göstergeler

Gayri safi Milli hasılası	: 3.394 Milyar \$
Enflasyon oranı	: %3,4
İşsizlik oranı	: %27,7
İhracat	: 173,1 milyon dolar
İthalat	: \$601.7 million dolar

(<http://www.bbc.co.uk> 12/02/2007 - <http://www.setimes.com> 13/02/2007)

4.6. Karadağ Cumhuriyeti

4.6.1. Karadağ : “Tek Ülke, Çift Ruh”

Sırp tarihçi Aleksa Djilas, Karadağlı babasının bu ufak dağlık ülkeyi “tek ülke, çift ruh” olarak tanımladığını hatırlıyor. Hiçbir Karadağlı aynı anda Sırp ve Karadağlı olmaktan herhangi bir çelişki duymuyor. (Djilas and Kupchan, 1996, s. 87) 28 Nisan 2000 tarihli bir raporda International Crisis Group daha da ileriye gitti: “Karadağlı olmayan Sırp var. Ancak bir anlamda Sırp olmayan hiçbir Karadağlı yok”

Ülke küçük ama Sırpların tarihi açısından sembolik değeri eşsiz. 1389 Kosova Savaşında alınan mağlubiyetten 1878’de kazanılan tam bağımsızlığa kadar o zamanki adıyla Zeta Prensiği, daha sonra Karadağ, Sırp asilleri için neredeyse tek sığınaktı - Osmanlı denizinin ortasında bağımsız bir Slav adacığı. Tarihçiler Osmanlının burayı stratejik açıdan hiçbir getirisi olmayacağı için fethetmediğini belirtse de Sırp ve Karadağ destanları “Sırp Sparta’sı”nın boyun eğmez özgür ruhunu kutsamaya devam etti. Kuşaktan kuşağa aktarılacak, Sırp ruhunun özünü veren en ünlü epik destan işte bu küçük ülkede doğdu: Karadağ’ın Prens-Piskoposu II. Petar Petrovic-Njegos’un 1847’de yazdığı “Dağların Çelengi”.

29 Kasım 1918’de Karadağ’ın başkenti Podgorica’da Milli Meclis, Yugoslavya Krallığı çatısı altında Sırbistan ile birleşme kararı aldı. (Cviic, 1991, s. 66-70) Böylece Karadağ, Birinci Dünya Savaşı sonunda bağımsızlığını kaybeden tek müttefik devlet oldu. Bu tarihten itibaren Karadağ’ın tarihi ayrılmaz biçimde Sırbistan’ınkine bağlandı... mutlulukta ve acıda.

1945'te Tito, Karadağ'ın Nazi işgalcilere karşı cesur mücadelesini tanıdı ve ülkeyi Federal Sosyalist Yugoslavya Cumhuriyetinin altı cumhuriyetinden biri yaptı. Anayasaya göre Karadağ diğer kurucu beş cumhuriyetle eşit statüdeydi ve böylece "kendi kaderini tayin [self determinasyon], ayrılma ya da diğer milletlerle birleşme" hakkı vardı. Yugoslavya'yı bir arada tutmak için harcadığı tüm çabaları sıfırlayan koşulları da yine kendi yaratan tipik Tito'ydu bu. Tito'nun trajedisi buydu. (Glenny,2001), s. 471-474.Tito'nun Yugoslavya'sının sonunu getiren kader yılı 1991'de Sırbistan'ın yanında yer almaya karar veren yegane sadık federe devlet Karadağ oldu. İç savaşın başlarında Karadağ Sırlara Hırvatistan'da Dubrovnik cephesinde askeri destek verdi. 1992'de Karadağlıların yüzde 96'sı bir referandum ile Sırbistan ile federasyonun devam etmesi kararı aldı. Bununla beraber referenduma katılım oranı, Müslüman ve Hırvat azınlıklar ile bağımsızlık yanlısı Karadağlıların boykotu nedeni ile yüzde 66'da kalmıştı.

4.6.2. Referandumla Kurulan Cumhuriyet

Altı cumhuriyet ve iki özerk bölgeden oluşan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin (YFSC) dağılmasından sonra Sırbistan'a bağlı kalmayı tercih etmiş tek ülke olan Karadağ, 13.812 kilometrekare yüzölçümüne sahiptir. Sırbistan'ın denize tek çıkışı olması sebebiyle Sırbistan için de büyük önem arz eden Karadağ, %49'u Ortodoks Karadağlı, %31'i Katolik Sırp, %16'sı Müslüman Boşnak ve %4'ü Müslüman Arnavut olmak üzere dört etnik kökenli ve üç dinli 672.656 (2003 Aralık Sayımı) nüfusa sahiptir. Biraz gerilere bakıldığında 1997 yılında milliyetçi kesimin temsilcisi Milo Cukanoviç Karadağ'da iktidara geçene dek Karadağ'ın bağımsızlık adına resmi bir kaygısı olmadığı görülmektedir. Hatta babası Karadağlı olan Miloseviç'li Sırbistan'ın uyguladığı politikalara uzun bir müddet Karadağ'dan destek gelmiş, Sırbistan ise Karadağ'da Sırp kimliğini yaymak için, daha doğrusu Karadağlıların da Sırp olduğu düşüncesinin propogandasını yapmak için epey çaba sarf etmiştir. Fakat Sırbistan'ın Karadağ Ortodoks Kilisesini küçümsemesi ve ciddiye almaması ve nüfusun %20'sini teşkil eden Müslüman nüfusun . (www.avsam.org 13/10/2007)Sırp baskısına tepkisi Karadağ bağımsızlığının simgesi haline gelen Cukanoviç'i iktidara getirmiştir.

Cukanoviç koltuğa oturur oturmaz, Sırbistan'ın geçmişindeki kara lekeden Karadağ'ı yalıtma çabalarına girişmiştir ve kendisinin bu çabaları batılı ülkeler tarafından iktisadî ve fikrî olarak bir süre desteklenmiştir. 2000'de Sırbistan'ın mevcut rejimini değiştirmesiyle bu defa Batılı ülkeler U dönüşünde bulunmuş ve bu defa Sırbistan ve Karadağ'ın birlikteliğini savunmaya başlamıştır. Karadağlıların, Sırbistan'ın mevcut Başbakanı Koştunitsa'nın Miloseviç'in mirasçısı olduğunu iddia ederek birleşik bir devletin kendilerini tatmin etmeyeceğini bildirmelerine rağmen AB arabuluculuğu ile 2002'de Belgrad Anlaşması imzalanmış ve Yugoslavya Federal Cumhuriyeti (YFC) tarihe gömülerek 2003'te "Sırbistan ve Karadağ" devleti ilan edilmiştir. Karadağ'ın bağımsızlık süreci, en azından isimlerinin coğrafya'da zikredilmeye başlanmasıyla yarattığı olumlu hava ile biraz daha ertelenmiştir.

Anlaşma ile Sırbistan ve Karadağ'ın bazı ortak bakanlıklarının olması öngörölmüş, yalnız bu bakanlıklar pek işlevsiz kalmıştır. Ayrıca Karadağ, Sırbistan'ın savaş suçlarının yakalanması ve cezalandırılması konusunda yavaş hareket etmesi ve sözkonusu şahısların ülke halkınca milli kahramanlar olarak alınmaya devam etmesinden rahatsızlık duymaya devam etmiştir. Bu rahatsızlık ve anıldaki tazelik, bağımsız bir Karadağ hayalini de hep diri tutmuştur. Önerilen Çekoslavakya bölünme modelinin de Karadağ tarafından reddi ile Karadağ'da bir halk oylaması yapılmasına karar verilmiş ve AB'nin şart koştuğu ve aslında bir yandan da çifte standart uygulayarak koymuş olduğu %55 barajı . 21 Mayıs 2006'da yapılan referandum ile çok küçük bir farkla aşılarak (%55,4) bağımsızlık elde edilmiştir. (AB üyeleri, AB'ye üye olma talebinde bulunan ülkelerde üyelik adına yapılan halkoylamalarında daha küçük barajlar belirlemişti.)

1918 yılında Sırbistan ile birleşip egemenliğini yitiren Karadağ, referandumda % 55.4 oranıyla Sırbistan'dan ayrılma kararı aldı. Hatırlatmak gerekirse, Karadağ'ın bağımsızlığına soğuk yaklaşan AB tarafından referandumun başarılı olabilmesi için (zorlaştırıcı bir karar olarak) % 55 baraj şartı koyulmuştu. Bu referandum sonucuyla AB, istemeyerek de olsa, üyelik müzakereleri sürecinde yeni bir ülke ile daha muhatap olmak durumunda kaldı. Karadağ bağımsızlık kararıyla sadece Avrupa Birliği nezdinde değil Sırbistan nezdinde de elini güçlendirmiş oldu. Bağımsızlık kararıyla açık denizlere serbestçe açılma imkanını kaybeden Sırbistan, bu imkanı bundan sonra da serbestçe kullanabilmek için Karadağ'a birtakım tavizler vermek, bu

ülkeyle ilişkilerini de iyi götürmek zorunda artık. (<http://www.turksam.org> 12/07/2006)Karadağ'ın bu avantajı Sırbistan'ın sağlık, emeklilik, üniversite gibi imkanlarından faydalanan Karadağlıların bu imkanları bundan sonra da kullanabilmeleri sağlamak şeklinde özetlenebilir.

15/06/2006 Tarihinde Sırbistan, kendisinden ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Karadağ'ı resmen tanıdığını duyurdu. Karadağ'daki bağımsızlık referandumu, YSFC'in dağılması açısından, birçok yönüyle bir ilktir. İlk defa, Sırbistan ile birlikte yaşamak istemeyen bir kurucu Cumhuriyet, söz konusu Cumhuriyet'teki Sırpların istemedikleri bir sonuçla karşı karşıya kaldıklarında, silahlı çatışmalar olmadan ayrılabilirdi. Ayrıca Karadağ, bağımsızlığı seçmesiyle, bir anlamda, Sırbistan'a da ayrı bir Cumhuriyet olarak kazandırmış oldu. Dünya'da ilk defa, bir referandumun kabul edilmesi için % 55 barajı konuldu. İlk defa bir kurucu Cumhuriyetin ayrılmasıyla, iki ülke arasında kalan ve eskiden otonom bir bölge (Sancak), söz konusu iki ülke arasında ortadan bölündü.

Karadağ'daki Sırplar toplam nüfusunun % 30'unu oluşturmaktadır. 1991'de, yani savaş öncesi itibariyle Hırvatistan'da bu oran % 12, Bosna Hersek'te ise % 34 idi. Bu noktada akla gelen bir soru da şudur: 1991-1995 yıllarında gerçekleşen (yasal ve uluslararası hukuka uygun) ayrılmalar neden ancak trajik savaşların sonucu gerçekleşebildi? Karadağ örneğinde olduğu gibi, Bosna Hersek ve Hırvatistan da benzeri bir süreci yaşayarak ayrılamaz mıydı? Bu konuda, o dönemde Sırbistan'da bugünkü gibi "demokratik" bir iktidarın değil, Miloşeviç'in faşist rejiminin olduğu hatırlatılarak bunun mümkün olmadığı öne sürülebilir. (Bumci,2002, s.12-17)Ancak bu görüş bir gerçeği gözden kaçırmaktadır. Mevcut Sırbistan Hükümeti de demokratik bir hükümet olarak tanımlanamaz. Nitekim, Miloşeviç'in planını uygulayan savaş suçu zanlısı General Ratko Mladiç'i yakalamak istemeyen Sırbistan Hükümeti'nin başındaki kişi kendini Miloşeviç'in siyasi rakibi olarak göstermeye çalışsa da, aslında Miloşeviç'i yalnızca tek bir konuda eleştirmektedir: dört savaşı başlatması nedeniyle değil, hepsini kaybettiği için.

Eski Yugoslavya'nın 1974 Anayasası'nda, Karadağ'ın, bir Cumhuriyet olarak federal yapının bir parçası olduğu açıkça belirtilmiştir. Aynı Anayasa'nın hükümlerine ve Eski Yugoslavya sorunu ile ilgili Avrupa Konseyi'nin kurduğu Komisyonun belirlediği kriterlere göre, Karadağ bağımsızlık referandumu düzenleme

ve sonuçları çerçevesinde bağımsızlığını ilan etme hakkına sahiptir. Aynı hakkı 1992 yılında Bosna Hersek'in kullandığı unutulmamalıdır. Diğer taraftan Bosna Hersek'in bir parçası olan Sırp Cumhuriyeti, Karadağ örneğinde olduğu gibi bir anayasal statüye sahip değildir.

Referandum sonucu itibariyle, Sancak bölgesi iki ülke arasında bölünmüştür. Bu durumda Sırbistan yönetiminden kurtulmak isteyen ve Karadağ tarafında yaşayan Sancak'lı Boşnaklar, bağımsız Karadağ içinde nüfusun yaklaşık % 13'ünü oluşturmuştur. Diğer taraftan Sırbistan'daki Boşnak azınlığın oranı (2002 veriler itibariyle) % 1.8 idi. Karadağ tarafında kalan Sancaklı Boşnakların sayısı yaklaşık 73.000 olduğu dikkate alındığında bu oran daha da düşecektir. (Bumci,2002, s. 19)Karadağ Hükümeti referandum öncesinde, Karadağlı Boşnaklara, diğer tarafta kalan akrabalarıyla ilişkilerini sürdürmeleri için her türlü kolaylığı sağlayacağını vaat etmiştir. Bu vaat da Karadağ'lı Boşnakların referandumda bağımsızlık yönünde oy kullanmalarını sağlayan en büyük etkenlerden biri olmuştur.

4.6.3. Sancak Bölgesi Neresidir?

Sancak bölgesi Eski Yugoslavya topraklarının dağılması sonucunda ortaya çıkan Sırbistan-Karadağ devleti'nin tam ortasında kalan ve nüfusunun çoğunluğunu Boşnakların oluşturduğu bir coğrafyadır. Yüzölçümü 8.687 km²'dir.

Sancak'ta yaşayan Müslümanların nüfus oranları değişik kaynaklarda farklılıklar arz etse de, tahmini olarak 530.000 civarındadır. Bunun % 67'si olan 353.350 kişi Sancaklı Boşnaklardan, % 33'ü olan 176.650'si de Sırp ve Karadağlı Hristiyanlar ile Arnavut (Yılmaz,2004, s. 35) Müslümanlardan meydana gelmektedir.

4.7. Arnavutluk'un Karadağ'a Yaklaşımı

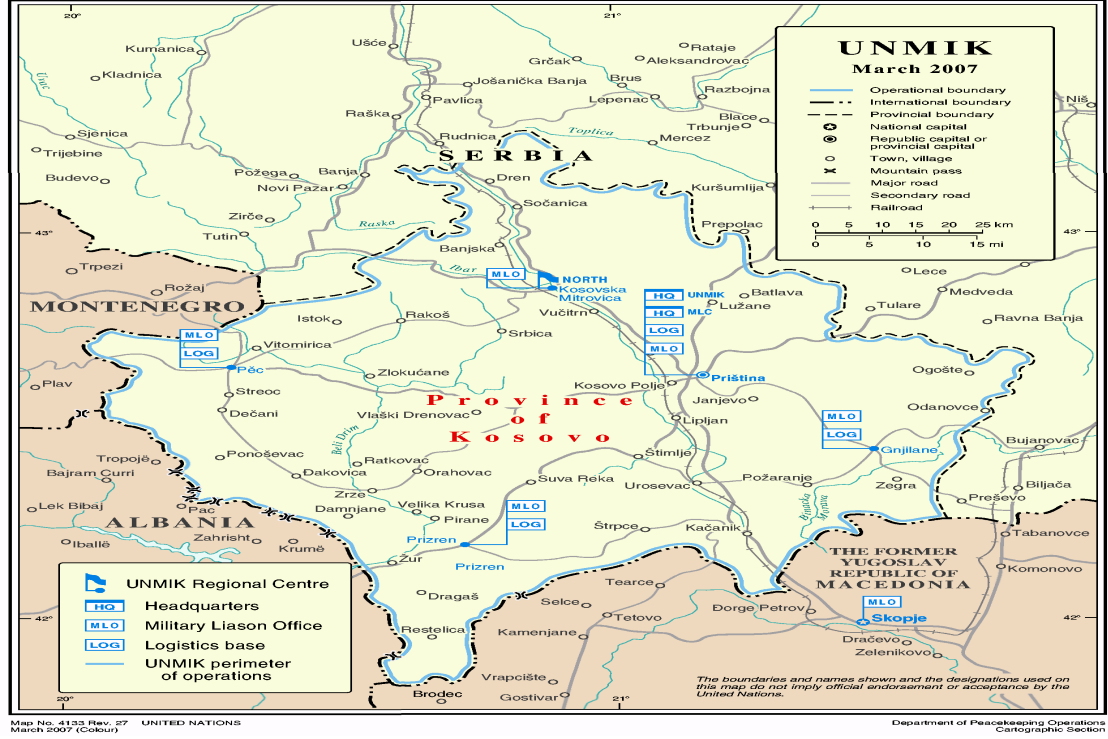
Karadağ, 21 Mayıs 2006 Pazar günü yapılan referandumda çıkan %55.5lik evet oyu ile ise bağımsız olma kararı aldı. 3 Haziran 2006'da ise Karadağ Parlamentosu, referandumda çıkan sonuca dayanarak Karadağ'ın bağımsızlığını ilan etti. Arnavutluk 35.000 civarında Arnavut'un yaşadığı ve 172 km'lik ortak sınırı olan Karadağ'ın bağımsızlığını ilk tanıyan devletlerden biri oldu.

Karadağ'ın bağımsızlığından sonra 10/09/2006 tarihinde ilk defa dzenlenen yerel ve genel seçimlere Arnavut Alternatif Partisi de katıldı ve 80 üyeli parlamentonun 5 sandalyesini kazandı. (www.setimes.com 20/09/2006)Arnavutluk Cumhurbaşkanı Alfred Moisiu'nun 2006 Haziranında Karadağ Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Filip Vujanoviç ile yaptığı görüşmede başarıyla gerçekleştirilen referandumdan ve referandumun sonuçlarından dolayı Filip Vujanoviç'i tebrik ederek Karadağ ile yakın ilişkiler kurmak istediklerini ifade etmiştir.

Arnavutluk ile Karadağ arasında sınır ve nüfus konularında anlaşmazlık bulunmadığından, ilişkilerinde herhangi bir gerginlik kısa dönemde beklenmemektedir.

5. KOSOVA

5.1. Genel Bilgiler

5.1. Kosova Haritası

İdari Yapı : Kosova, Sırbistan ve Karadağ devleti içerisinde özerk bir bölgedir ve Priştine ,Gilan ,Prizren ,Mitrovice ,İpek ,Ferizaj isimli 6 şehirden meydana gelmektedir.12 Haziran 1999 tarih ve 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'yla geçici olarak Birleşmiş Milletler idaresi altında olan Kosova, idari açıdan 30 belediyeden (Dečan, Dragaş, Urosevaç/Ferizaj, Fusche, Glagovaç, Djakova, Gilan, İstok, Kaçanik, Kamenica, Klina, Laposaviç, Lipljan, Malişevo, Mitroviça, Novaberda, Obiliç, İpek, Podujevo,Priştine, Prizren, Rahovaç, Skenderaj, Suhareka,Shterpçe, Stimlije, Vitina, Vuçitrin, Zveçan ve ZubinPotok) oluşmaktadır.Söz konusu belediyeler KFOR (NATO Barış Gücü) sorumluluk sahaları itibariyle belirlenmiş beş bölge altında toplanmaktadır. Bu çerçevede, İngiltere Priştine, ABD Gilan, İtalya İpek, Fransa Mitroviça ve Almanya Prizren bölgesinden sorumludur. TürkTabur Görev Kuvveti de Alman Tugayı bünyesinde faaliyet göstermektedir.

Coğrafi Konum : Kosova Balkan Yarımadası'nın merkezinde yer almaktadır. Kuzey ve kuzeydoğusu Sırbistan'la idari sınırı oluşturmakta, güney ve güneydoğusu Makedonya'ya, güneybatısı Arnavutluk'a ve batısı Karadağ'a komşudur. Kosova'nın Sırbistan ile 265, Makedonya ile 116, Arnavutluk'la 101 ve Karadağ ile 62 km. olmak üzere sınırlarının toplam uzunluğu 564 km.'dir.

İklimi : Kosova'nın iklimi karasal iklimdir. Yazları kurak ve sıcak, kışları ise soğuk ve yağışlıdır. Kosova'nın topraklarının büyük bir kısmı dağlık arazidir. Makedonya sınırı boyunca Sar Dağları uzanmaktadır. Burada kış turizmi faaliyetleri yapılmaktadır. Brezovica en önemli kış turizmi kentlerinden birisidir. Kosova dağları çok yüksek ve dik yamaçlara sahiptir. 2656 m ile Djeravica zirvesi ülkenin en yüksek doruğudur. Drenica, Carraleva gibi kentleri bu bölgelerdeki yüksek yamaçlara kurulmuş yerleşim birimleridir. Kosovanın güneybatısında Arnavutluk Alpleri uzanmaktadır. Kuzeyinde ise Kopanik Dağları bulunmaktadır.

Yüzölçümü : 10.887 km²

Nüfus Yoğunluğu : 179,7 kişi/km²

Nüfus : 1.956.196 kişi

(1991'de yapılan ve Arnavutların boykot ettiği nüfus sayımı sonucu) Arnavut (1.596.440 kişi), Sırp (194.190 kişi), Karadağlı (20.365 kişi), Türk (10.885 kişi), Boşnak (66.189 kişi), Roman (45.745 kişi), diğerleri (33.635 kişi). Müteakip nüfus sayımı 2003 yılında yapılmış olup 2.100.000 olarak tespit edilmiştir.

Başkenti : Priştine

Dil : Arnavutluk ve Makedonya Cumhuriyetiyle komşu olan Kosova'nın resmi dilleri Arnavutça ve Sırpçadır. Türkçe, Kosova'da yerel dil olarak kabul görmektedir. Türkçe, şu an sadece Prizren Belediyesinde resmi dil statüsüne sahiptir. Ayrıca Dragaş bölgesinde yaşayan Goranîler olarak anılan halk karma bir dil konuşmaktadır.

Din : Kosova'da Müslümanlar %76 nüfus oranıyla çoğunluğu oluştururken, Hıristiyan-Katolik dinine mensup olanlar %16, Hıristiyan-Ortodoks dinine mensup olanlar ise %8 nüfus oranına sahiptir.

5.2. Ekonomik Yapısı

Halen hiçbir sanayi faaliyetinin bulunmadığı Kosova'da temel faaliyet alanlarını tarım ve Kosova'daki uluslararası varlığa hitap eden hizmetler sektörü oluşturmaktadır.

Kosova'nın ekonomisi temel olarak tarıma dayanmaktadır. Başlıca tarımsal ürünleri; tahıl (buğday, arpa, mısır), çeşitli sebzeler, kendir, elma ve üzümdür. Ormancılık yapılan bölgelerde sığır, koyun, domuz gibi canlı hayvanlar da yetiştirilmektedir.

Kosova yer altı kaynakları (kurşun, sülfürlü demir, altın, nikel, linyit, vb) bakımından zengin bir ülkedir. Özellikle, Trepča ve Nova Brdo'dakurşun, bakır, çinko, gümüş, altın ve krom çıkarılmaktadır.

Ülkedeki işsizlik oranının %60'lar civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Para Birimi : Euro (1 Ocak 2002'den itibaren)

5.3. Kosova-Türkiye İlişkileri

Dışişleri Eski Bakanı Hikmet Çetin, 1992'de Bosna-Hersek konulu bir toplantıda yaşadığı ilginç bir olayı şöyle aktarıyor: “Türkiye de çağrıldı. Miloseviç, Karadziç hepsi oturuyorlardı. Benim yanımda Amerika Dışişleri Bakanı Lawrence Sidney Eagleburger vardı. Yugoslavya'da yedi yıl büyükelçilik yapmış. Bana dönerek ‘Siz bu felaket yerlerde 500 yıl nasıl kaldınız?’ dedi” (Zaman, 22/9/1994) Bu “başarı”yı açıklayan “Osmanlı barışı” kavramıdır. Hemen belirtmeliyiz ki burada “barış” ile siyasi ve etnik istikrar kastedilmektedir. Birkaç çalkantılı dönem dışında, Osmanlı İmparatorluğu Balkanlarda bir üst kimlik, bir Osmanlı kimliği oluşturmuştur. Bu üst kimlik, 19. yüzyılda milliyetçi akımın doğmasından sonra dahi kolayca yıkılamamıştır.

Osmanlı yönetiminde binlerce Boşnak, Arnavut, Pomak ve Çingene kendi rızaları ile İslam dinine geçtiler. İslam'ı, hakim millet olan Türklere entegre olmak ve Hristiyan Sırp ile Bulgarlara karşı Osmanlı korumasından yararlanmak için kabul ettiler. Bu Balkan Müslümanları etnik olarak Türk değildir. Sırp ve Bulgarlarla aynı dilleri konuşurlar. Ancak din dolayısıyla kendilerini, Slav akrabalarından daha çok Türklere yakın hissetmektedirler. Buna ek olarak, tarih boyunca ve halen bugün

Sırp lar, milliyetçi idealleri adına Balkan Hıristiyan birliğini parçalarken tek ve sabit bir Müslüman toplum imajı yaymıştır. Türk, Pomak (Müslüman Bulgar), Boşnak (Slav Müslüman) ya da Goralı (Pomaklar ve Makedonya Torbları ile akraba Slav Müslüman), Sırp lar için hepsi “Türk”tür; zira hepsi Müslümandır. (Öcalan, 2001, s.177-179)Bu yüzden Türkiye sadece birkaç milyon Balkan Türkün den değil, etnik kökenleri ne olursa olsun nüfusları 10 milyonu bulan Balkan Müslümanlarından da sorumludur. Bu, Türkiye’nin tarihi sorumluluğudur.

Balkan Türklerinin Türkiye’ye olan psikolojik sevgisi bugün hale devam etmektedir. Kosovalı Romlar, Osmanlı Padişahının kendilerine savaşlardaki cesaret ve sadakatlerine mükâfat olarak emanet ettiği sancağı hala saklamaktadır. 1997’de Belgrad’daki gösteriler sırasında bazı pankartlarda “Neredesin ey Osmanlı yönetimini altındaki günler” yazılıydı. Kosova Türk Tabur Görev Kuvvetine gösterilen yoğun sevgi yabancı gözlemci ve gazetecileri zamanında çok şaşırtmıştı. Türkiye’den yapılan her resmi ziyaret, Kosova’da büyük coşku yaratmaktadır. Birçok Müslüman Arnavut için Türkçe ikinci bir dil. Düğünlerde ve diğer bayramlarda Osmanlı izleri hala canlı. İroniktir ki Balkan Müslümanları Osmanlı’nın hatrasına Türkiye’nin kendisinden daha sadık kalmışlardır. Prizren, tipik bir Osmanlı şehri olmak için tüm özelliklere sahip. Kosova Türkleri, Türkiye ile olan siyasi ve ekonomik ilişkilerini en üst seviyede tutmaya özen göstermektedirler. Ayrıca Türkiye’deki tüm gelişmeleri de yakından takip etmektedirler. Özellikle Prizren’in Türkiye ile yoğun ticari ve sosyal münasebetleri vardır. Hemen hemen tüm ailelerin Türkiye’de bir akrabası bulunmaktadır.

Şimdiye dek Türkiye; KFOR, UNMIK ve AGİT Misyonuna asker, polis ve uzmanlar sağlayarak Kosova’nın güvenlik ve istikrarına katkıda bulunmuştur. Türk taburları sadece güvenlik ile ilgili değil, aynı zamanda insani misyonlar da yerine getirmektedir: okul ve yol inşası, tarihi binaların onarımı, sağlık ve sosyal hizmetler. Kosova’da Türkiye’nin varlığı her yerde kendini hissettirmektedir.

Türkiye’nin Kosova politikası değişmemiştir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül’ün, Ekim 2005’te Priştine ve Belgrad ziyaretleri sırasında beyan ettiği gibi: “Kosova, NATO müdahalesinin yapıldığı 1999 öncesine dönemez, bölünemez ve komşu ülkelere iltihak edilemez. Bunun dışında bütün seçenekler açıktır”. (www.Radikal.com.tr /27/10/2005) Sırbistan buradan hareketle Türkiye’nin Kosova’nın

bağımsızlığını desteklemediğini iddia etmektedir. Ancak Türkiye'nin tavrı bundan daha karmaşıktır. Türkiye, Kosova'nın bağımsızlığının kendi iç meselelerinin çözümünde bir örnek teşkil etmesinden endişe etmektedir. Buna ek olarak Avrupa Birliği üyeliğine odaklanmış olan Türkiye, Balkanlardaki Slav-Ortodoks bloğunu karşısına almak istememektedir. Ancak Türkiye toprakları üzerinde hatırı sayılır bir Kosovalı Arnavut nüfus yaşamaktadır. Bu mültecilerin İstanbul'da birçok dayanışma derneği bulunmaktadır:

- Kosovalılar Dayanışma Derneği (Shoqata e Kosovarëve)
- Priştineliler Kültür ve Dayanışma Derneği (Shoqata e Pristinasve)
- Prizrenliler Dayanışma ve Kültür Derneği (Shoqata e Prizrenasve)
- Kosova Gilanlılar Derneği (Shoqata e Gjilanasve)

Türkiye'de Balkan kökenli vatandaşların sayısı ise bir milyonun üzerinde tahmin edilmektedir. (İto.,2006,s.7) Bu insanlardan bazılarının Kosova'da ya da başka yerlerde akrabaları bulunmaktadır. Bu yüzden Türkiye, Balkanlardaki sorumluluğunu kendi menfaatlerinin ötesinde değerlendirmelidir. Türkiye'nin pasif Kosova politikası, Türkiye içinde de eleştirilmektedir. Türkiye "çok boyutlu bir dış politika" izlemelidir. Bu bağlamda Türkiye, Balkanlardaki potansiyel nüfuzundan da yararlanmayı bilmelidir.

Başlangıç olarak Türkiye, Kosova'da Türkçe eğitime ve kültürel faaliyetlere maddi yardımda bulunabilir. Kosovalı Türkler, Türkçe eğitim araçları sıkıntısı yaşamaktadır. Ayrıca Türkiye'de okuyacak öğrenci kontenjanının arttırılmasını ve Türkiye'den alınan diplomalarının muadeletini talep etmektedirler. Ankara, Balkanların bu en kritik bölgesinde yaşayan Türkler adına UNMIK nezdinde girişimlerde bulunabilir. (İto.,2006,s.9)Türkiye, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararının eksiksiz uygulanmasına destek vermekte, KFOR, UNMUK ve AGİT Misyonu'na asker, polis ve uzmanlar sağlayarak Kosova'nın güvenlik ve istikrarına katkıda bulunmaktadır.

Türkiye, yüzyıllardır süregelen tarihi ve kültürel bağları dolayısıyla Kosova ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmektedir. Kosova'daki Türk azınlığın kazanılmış haklarının korunmasına ve Kosova'nın siyasi ve idari yapılarında adil ve hakça temsiline büyük önem verilmektedir.

Kosova'da Kasım 2001'de yapılan genel seçimlerde; Kosova Demokratik Türk Partisi (KDTP), %1 oy oranıyla elde ettiği 3 (2'sikontenjandan) üyelikle parlamento'ya girmiştir. Başbakan Bajram Rexhepi, 5 Mart 2003'te Sağlık Bakanlığı görevine KDTP üyesi Dr. Resmiye Mumcu'yu atamıştır. 26 Ekim 2002 tarihinde yapılan yerel seçimlerde KDTP; Priştine'de bir, Prizren'de dört belediye meclis üyeliği elde etmiş, Prizren'de LDK (Kosova Demokratik Birliği) ile koalisyon kurarak yerel yönetime ortak olmuştur.

1991 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Kosova'da yaşayan soydaşlarımızın sayısı 10.838'dir. Kosova Demokratik Türk Partisi'nin (KDTP) Kasım 2001 seçimlerinde aldığı oylar dikkate alındığında, Kosova'daki mevcut soydaş nüfusunun en az 25.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. (İto, Kosova Raporu, 2006) Öte yandan, Kosova'da Türkçe'yi anlayıp konuşabilenlerin sayısının, soydaş rakamının çok daha üzerinde, 200-250.000 arasında değiştiği anlaşılmaktadır.

5.4. Kosova İle İlgili Önemli Olayların Kronolojisi

1989

Sırp anayasasında yapılan değişiklikler sonucunda, Kosova'nın özerk statüsü iptal edilerek, bölgenin kontrolü doğrudan Belgrad'a verildi. Slobodan Miloseviç Sırbistan cumhurbaşkanı seçildi.

1990

Binlerce Kosovalı Arnavutun katıldığı ayaklanmalar çıktı. Belgrad, Yugoslav Ordusunun ve Sırp polislerinin bölgedeki varlığını güçlendirdi. Sıkıyönetim ilan edildi.

Temmuz – Kosovalı Arnavut liderler bağımsızlıklarını ilan ettiler. Sırbistan, Kosova meclisini feshetti. Eylül ayına kadar devlete ait şirket ve kurumlarda çalışan 100.000'den fazla Kosovalı Arnavut işten çıkarıldı. Kosovalı Arnavutlara ait kültür kurumları kapatıldı ve Arnavutça eğitime, 1994 yılına kadar ara verildi.

1991

Arnavutluk, bağımsızlığını ilan eden Kosova Cumhuriyetini resmen tanıdı.

1992

Nisan – Bosna Hersek, Hırvatistan, Makedonya ve Slovenya'nın Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyetinden ayrılmasının ardından, Sırbistan ve Karadağ, Yugoslavya Federal Cumhuriyetini kurdu. Kosovalı Arnavutlar, ne Belgrad ne de diğer yabancı ülkeler tarafından tanınan bir plebizit gerçekleştirdi. "Pasif direniş" savunucusu, yazar İbrahim Rugova, kendi kendine bağımsızlığını ilan eden Kosova Cumhuriyetinin cumhurbaşkanı seçildi ve bir meclis kuruldu.

1995

Temmuz – Sırp mahkemesi, paralel bir polis kuvveti kurmakla suçlanan 68 Kosovalı Arnavutu sekiz yıla varan hapis cezalarına çarptırdı .Ağustos – Sırp yetkililerin yüzlerce Hırvat Sırp mülteciyi Kosova'ya yerleştirmek istemesi, etnik Arnavutlar arasında protestolara neden oldu.

1996

Kendilerini Kosova Kurtuluş Ordusu (KLA) olarak adlandıran ayrılıkçı bir grup ilk defa olarak ortaya çıkarak, Sırp polisi ve devlet görevlilerine yönelik bir dizi bombalama ve saldırı eylemini üstlendi.

1997

KLA; Sırp liderler, Sırp polisi ve Sırlarla işbirliği yapan Kosovalı Arnavutlara yönelik saldırılar düzenledi. Karma nüfusa sahip pek çok köyden etnik Sırlar çıkarıldı. Ekim – Sırp polisi, Kosovalı Arnavut öğrencilerin düzenlediği gösterilere müdahale etti; bu durum yeni KLA saldırılarını da beraberinde getirdi.

1998

Şubat-Mart – Sırbistan, Kosova’da geniş çaplı bir baskı hareketına başladı. Çoğunluğunu Kosovalı Arnavutların oluşturduğu düzinelerce insan öldürüldü ve yüzbinlerce sivil evlerini terketmek zorunda bırakıldı.

Nisan – Yapılan referandumda Sırpların yüzde 95’i Kosova’da uluslararası arbuluculuğa hayır dedi.

Mayıs – Miloseviç ve Rugova, ilk kez olarak biraraya geldi, fakat Decani’de düzinelerce Kosovalı Arnavutun ölümüyle sonuçlanan Sırp saldırısının ardından, Arnavut tarafı görüşmelere devam etmeme kararı aldı.

Eylül – Bölgedeki Sırp saldırılarının ardından 22 Kosovalı Arnavut Kosova’nın merkezinde ölü bulundu. BM Güvenlik Konseyi, Kosova’da ateşkes ilan edilmesini öngören bir karar çıkardı ve Belgradlı yetkilileri, bu karara uymadıkları takdirde “ek önlemlerle” karşı karşıya kalacakları konusunda uyardı.

Ekim – Sırp askeri hedeflerine yönelik bir NATO hava saldırısı tehdidiyle karşı karşıya kalan Miloseviç, ABD temsilcisi Richard Holbrooke’un arbuluculuk ettiği bir anlaşma çerçevesinde, Kosova’daki Sırp birliklerinin bir kısmını çekmeyi ve 2000 AGİT gözlemcisinin bölgede görev yapmasını kabul etti.

Aralık – Ateşkesten bu yana yaşanan en kötü çarpışmada 36 KLA askeri Sırp güçleri tarafından öldürüldü. Altı Sırp vatandaşın bir kafede öldürülmesi, Sırplar arasında geniş çaplı protestolara yol açtı. Kuzeyde yaşanan çatışmalarda en az 15 kişi öldü.

1999

Ocak – Racak köyünde 45 etnik Arnavutun cesedi bulundu.

Şubat-Mart – Uluslararası toplumun arbuluculuğunda, savaşan tarafların temsilcileri ile Fransa’nın Rambouillet kentinde barış görüşmeleri gerçekleştirildi. Kosovalı Arnavutların imzaladığı anlaşma önerisini Sırp temsilcilerin reddetmesi üzerine 19 Mart’ta görüşmeler durdu.

20 Mart – Uluslararası barış gözlemcileri, güvenlik sorunları ve NATO'nun olası hava saldırıları nedeniyle bölgeden ayrıldı.

24 Mart – NATO, Yugoslavya'ya yönelik hava saldırılarına başladı.

10 Haziran- NATO Genel Sekreteri Javier Solana hava saldırılarını durdurdu. BM Güvenlik Konseyinin 1244 No'lu Kararı ile Yugoslavya'nın, şiddet eylemlerine bir an önce son vererek, askeri, polis ve paramiliter güçlerini hızla bölgeden çekmesi kararlaştırıldı. Kosova'yı BM idaresine bırakan karar çerçevesinde ayrıca UNMIK'in kurulması ve NATO liderliğindeki barışı koruma gücü KFOR'un bölgede konuşlanması öngörülüyordu.

2001

Kasım – Kosova'da gerçekleştirilen ilk demokratik genel seçimi Rugova'nın partisi Kosova Demokratik Ligi (LDK) kazandı.

2002

Şubat – Rugova, Kosova cumhurbaşkanı seçildi. Bayram Reçepi, başbakanlık görevine getirildi.

2003

14 Ekim – Sırp ve Kosovalı Arnavut liderler, 1998-1999 yıllarında yaşanan çatışmaların ardından ilk kez Viyana'da yüz yüze görüştüler.

Aralık – BM, Kosova'nın nihai statüsünü belirlemeye yönelik görüşmelerin 2005 yılında başlayabilmesi için Kosova'nın uyması gereken standartları açıkladı.

2004

Mart – Üç gün süren ve 1998-1999 yıllarında yaşanan çatışmalardan bu yana bölgede görülen en şiddetli olay olarak kabul edilen etnik çatışmalar sonucunda 19 kişi öldü ve yüzlercesi de yaralandı. Çatışmalar sırasında yüzlerce konut ve düzinelerce dini eser tahrip oldu.

Ekim – LDK'nın seçimleri kazanmasının ardından Rugova yeniden cumhurbaşkanı seçildi; Rugova'nın tekrar seçilmesi Kosovalı Sırp tarafından boykot edildi. Eski KLA komutanı ve Kosova'nın Geleceği için İttifak'ın lideri Ramush Haradinaj, başbakanlık koltuğuna oturdu.

2005

Mart – Haradinaj, Eski Yugoslavya Hakkındaki Uluslararası Ceza Mahkemesinde (ICTY) savaş suçu iddialarıyla yargılanacağı için başbakanlıktan istifa etti. Haradinaj'dan boşalan koltuğu Bayram Kosumi devraldı.

2006

21 Ocak – Cumhurbaşkanı Rugova, Priştine'deki evinde akciğer kanserinden öldü. Kendisinden sonra Fatmir Sejdiu cumhurbaşkanı oldu.

20 Şubat – Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili olarak Sırp ve Kosovalı Arnavut yetkililer arasında ve doğrudan BM sponsorluğunda gerçekleşen görüşmeler Viyana'da başladı. Görüşmelere, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın temsilcisi, eski Finlandiya Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari başkanlık etti.

Mart – Partisinin eleştirilerine maruz kalan Kosumi başbakanlık görevinden istifa etti. Kosumi'nin ardından Kosova'nın yeni başbakanı, eski KLA komutanlarından Agim Ceku oldu.

Ekim – Yapılan referandumda Sırp seçmenler, Kosova'yı Sırp topraklarının ayrılmaz bir parçası olarak nitelendiren yeni anayasayı kabul etti.

2007

Mart-Birleşmiş Milletler (BM) Özel Temsilcisi Martti Ahtisaari, Güvenlik Konseyi'ne "Genel Kapsamlı Kosova Statüsü Anlaşma" Önergesini sundu(<http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/special/kosovo/contexts/timeline>)

5.5. Kosova Sorununun Tarihi Gelişimi

Bölgeye Slavların gelmesi 850'li yıllara rastlar. 11. yüzyılın başlarına kadar Kosova, Bulgar Hanları ve Çarlarının yönetiminde kalmıştır. 12. yüzyılın son dönemlerinden itibaren de bölgede Bizans İmparatorluğu hüküm sürmüştür. Kosova yaklaşık iki yüzyıl boyunca Bizans tarafından yönetilmiştir. 12. yüzyılın ortalarında Bizans ile mücadelelere başlayan Sırlar 13. yüzyılın başlarında Kosova'ya sahip olmuşlardır. 28 Haziran 1389'da yapılan Kosova Meydan Muharebesinde Sırlar Osmanlı İmparatorluğu karşısında büyük bir yenilgiye uğramıştır. Böylece Kosova'da Türk hakimiyeti başlamıştır. Osmanlı Devleti Kosova'yı fethetmesinden itibaren nüfusu çoğunlukla Sırlardan oluşan bu bölgeye Arnavutları ve Türkleri iskan etmeye başlamıştır. Bu tarihten itibaren zamanla bölgede demografik yapı Arnavutlar lehine gelişmiş ve çoğunluğu Arnavutlar teşkil etmiştir. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda 3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos Antlaşmasında öngörülen ve Arnavutların yaşadığı bölgelerin çoğunluğunun büyük devletler arasında paylaşılması tasarılarına karşı, Arnavutlar Kosova'da 20 Haziran 1878'de Prizen Birliği'ni kurmuşlardır.

Kosova Balkan Savaşları'nın sonuna kadar Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır. Savaş sonunda Türk orduları Kosova'yı Sırlara terk etmek zorunda kalmıştır. Balkanlardaki karışıklıktan faydalanan Arnavutluk 28 Kasım 1912'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak Arnavutların yoğun halde yaşadığı Kosova bölgesi Sırların elinde kalmıştır.

I. Dünya Savaşı yıllarında Kosova toprakları, Avusturya - Macaristan ve Bulgaristan ordularının işgaline uğramıştır. Bu tarihlerde Sırlardan kurtulma fikriyle hareket eden Kosova Arnavutları Avusturya işgalini desteklemiştir. Savaşın sonunda Avusturya-Macaristan ordusu Balkanlarda yenilgiye uğramış, Bulgaristan ise İtilaf devletleri ile ateşkes antlaşması imzalamıştır. Kosova da 1918'de tekrar Sırp hakimiyetine girmiştir.

Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Balkanlarda yaşanan etnik çatışmaların yeni durağı Kosova bölgesi olmuştur. Kosova, üzerinde yaşayan Arnavut çoğunluğunun bağımsızlık, Sırp azınlığın da eski hakimiyetini yeniden kurma mücadelelerine sahne olmaktadır. Kosova'da 80'li yıllarda patlak veren, günümüzde şiddetlenerek devam

eden kriz nedeniyle, etnik, dini ve milliyetçi kavgaların hep gündemde olduğu Balkanlar son yıllarda yine üzerinde en çok konuşulan ve çaba harcanılan bölge olma özelliğini sürdürmektedir.

5.5.1. Yugoslavya Krallığı'nın Kurulması Ve Kosova

Kosova I. Dünya Savaşı sonunda galip gelen devletlerin katıldığı Paris Konferansında; 1 Aralık 1918'de kurulan Sırp - Hırvat - Sloven Krallığı'nın bir parçası olarak kabul edilmiştir. Krallığın başına Sırp Karayorgiyeviç hanedanı getirilmişti. Karadağ ve Voyvodina da Krallığa katılma karan almışlardır. Bu sırada Sırbistan sınırları içinde bulunan Kosova bölgesi de Sırp-Hırvat-Sloven Krallığının bir parçası olmuştur. Sırbistan, bir yandan sınırlarının ve ordusunun büyüklüğü ile, diğer yandan hükümdarın Sırp ailesine mensup olması nedeniyle Sırp-Hırvat-Sloven Krallığında hakim ülke konumunda idi.

Yeni kurulan krallık oldukça fazla etnik unsuru bir arada barındırıyordu. Yeni Krallığı'nın % 43'ünü Sırlar, % 23'ünü Hırvatlar, % 8.5'ini Slovenler, % 6'sını Boşnak Müslümanlar, % 5'ini Makedonlar, %3.6'sını Arnavutlar ve %14 civarındaki bir nüfusu da Alman, Macar, Çingene, Ulah ve diğer milletler oluşturuyordu. (Bora, 1995, s.39) Krallıkta iktidar yapısı giderek Sırplaşma eğilimi gösterdi. Yeni kurulan Yugoslavya devleti bölgeyi Sırlarla, özellikle de I. Dünya Savaşı'na katılmış eski askerlerle yeniden kolonize etme girişiminde bulundu. Sırlar, Krallık'ta hakim bir konuma geldikten sonra, Sırp olmayan diğer halklarla birlikte Kosova halkını da eşitsiz muamelelere tabi tuttular. Ocak 1929'da başa geçen Kral Alexander Karayorgiyeviç, parlamentoyu ve 1921 Anayasasını feshederek yönetime el koydu. Ekim 1929'da Sırp egemenliğini pekiştiren yeni bir anayasa ile devleti "Yugoslavya Krallığına" dönüştürdü. Eyaletlerin tarihi sınırları kaldırıldı ve ülke nehirlerle göre ad alan ve hepsinde Sırp nüfusunun çoğunluk olacağı, dokuz ile bölündü. (Akşin-Firat, 1993, s.103) Bu sırada Kosova da Vardarska, Moracska ve Zetska isimli üç il arasında paylaştırıldı. Bu tarihten sonra Kosova'da adaletsiz uygulama ve Sırp yanlısı politikalar sonucu huzursuzluklar giderek arttı.

5.5.2. İki Savaş Arası Dönem

5.5.2.1. Sırp Yönetimin Arnavutlara Karşı Uyguladığı Politikalar

Yugoslavya Krallığındaki Sırp idareciler özellikle 1918 yılından itibaren "eski Sırbistan" olarak tanımladıkları Kosova bölgesinin demografik yapısını değiştirmek için bazı politikalar uyguladılar. Arnavutları Arnavutluk yada Türkiye'ye göç etmeleri için teşvik etme, Slav kolonizasyonu gerçekleştirme ve asimilasyon yapma bu politikalar arasında yer almakta idi. Aslında Yugoslavya'nın resmi olarak savunduğu tez Kosova'da ulusal bir Arnavut azınlığın varlığını reddediyordu. Ancak bir yandan Yugoslav resmi makamları bu tezi benimserken diğer yandan 1921'de yapılan seçimlerde Arnavutça konuşan insanlar kayda geçirilmiş ve bütün Yugoslavya'da bunların nüfusu 439.657, Kosova'da 288.900 olarak belirlenmiştir. (Malcolm, 1999, s.326) Yugoslavya'da Arnavutlara uygulanan baskının en şiddetlisi eğitim ve kültürel alanda yaşandı. Kosova'nın Yugoslavya'ya dahil olmasından itibaren ülke yönetiminin eğitim politikası, yalnızca burada yaşayan Sırp halkı memnun etti. Çünkü ilk ve orta öğretim okulları onlar için açıldı. Arnavut halkı için ise hiçbir girişimde bulunulmadığı gibi mevcut Arnavut okulları da Yugoslav hükümeti tarafından Arnavutların bu okullara kendilerinin devam etmek istemedikleri gerekçesi ile kapatıldı. (Juka,1984, s.47) Oysa Yugoslavya Krallığı 5 Aralık 1921 tarihinde imzaladığı "Azınlıkların Korunması Hakkında Yasa" uyarınca nüfus yoğunluğu fazla olan azınlıkların, resmi dilden farklı olarak kendi dillerinde ilköğretim yapmalarını sağlamakla yükümlü idi. (Malcolm, 1999, s.325) Buna rağmen Arnavut dilinde eğitim yapılmasına izin verilmedi. Bu yüzden Kosova'da % 90'ı okuma-yazma bilmeyen bir Arnavut halkı kaldı.

Sırp lar Güney Sırbistan'daki Slav nüfusunu (özellikle Karadağlı ve Sırp) arttırmak amacı ile tasarladığı Slav kolonizasyonunu uygulamaya 1912'lerde başladı. Bu politikaya yönelik olarak Şubat 1914'te çıkarılan "Yeni kurtarılmış bölgelerin iskanına dair kanun " ile Sırp hükümeti iskan edilen her aileye 9 hektar toprak vaat ettiği gibi, bir ailenin 16 yaşını doldurmuş her erkek üyesine de iki hektar toprak daha veriyordu. (Malcolm, 1999, s.338) Böylece başta Sırp lar olmak üzere pek çok Slav ailenin Kosova'ya yerleşmeleri ve ucuz fiyatlardan toprak almaları sağlandı.

Söz konusu politikalar 1918'de bölgenin Sırlar tarafından yeniden işgal edilmesinden sonra ve Yugoslavya döneminde daha ciddi şekilde uygulandı.

2 Eylül 1920'de çıkarılan ve kolonicilere mali destek olunmasına ilişkin kanun ile bölgeye yerleştirilen Slav halkın durumu Arnavutlara göre iyileştirildi. Kolonizasyon politikasını güçlendirmek amacıyla çıkarılan ve "Tarımsal Reform" adı altında gerçekleştirilen uygulamalarla da Arnavutlar sahip oldukları toprakları Sırp ve Karadağlılara bırakmaya zorlandılar. Sırp yönetiminin baskısı altında bunalan Arnavut halkının bölgeyi terk etme talepleri yürütülen kolonizasyon politikasını daha da kolaylaştırdı. Sonuçta uygulanan ayrımcı politikalarla bölgede yaşam şartları zorlaşan Arnavutların bir kısmı kendi istekleriyle bir kısmı da zorla Kosova'dan uzaklaşmak zorunda kaldı. İki savaş arası dönemde yaklaşık 40.000 Ortodoks Slav köylü Kosova'ya taşınırken, yarım milyondan fazla etnik Arnavut göç etmek zorunda bırakıldı. Yeni gelen halk daha iyi topraklara ve daha geniş yetkilere sahip oldular. Böylece Kosova'da, küçük ve görece daha yüksek refaha sahip Sırp / Karadağ topluluğu ve durumları aynı- ölçüde iyi olmayan bir Arnavut kitlesi olmak üzere iki ayrı topluluk yaşamaya başladı. (Poulton, 1993, s.72)Sırların uyguladıkları baskı politikalarının Arnavutları bölgeden uzaklaştırmaya teşvik ettiğini kabul etmekle beraber onların asimile edildiklerini söylemek güçtür. Çünkü etnik, dinsel, dilsel ve kültürel anlamda tamamen Sırp toplumundan farklı olan Arnavut nüfusu Balkanlar'da giderek çoğalmış ve Arnavut milliyetçiliği güçlenmiştir.

5.5.2.2. 1937 Sırp Memorandumu

Arnavut nüfusun bölgeden uzaklaştırılmasına ilişkin tartışmaların merkezi Belgrad'daki Sırp Kültür Klubü idi. 1937-39 yıllarında hükümet temsilcileri, askeri yetkililer ve bilim adamları arasında Arnavut sorunu üzerine bazı müzakereler yapıldı. Görüşmelerde Arnavutların pasif bir halk olmakla birlikte Sırp ulusunun ve Yugoslavya devletinin çıkarları bakımından her zaman tehlike oluşturdukları fikri ağırlık kazandı. Özellikle Sırp tarihçisi ve sonraki bakan Vaso Cubrilovic, 7 Mart 1937 yılında Yugoslav hükümetine sunduğu bir memorandumda, Müslüman Arnavutların zorla göç ettirilmelerini önerdi. Söz konusu memorandumda Cubrilovic, Yugoslav hükümetinin, kanlı Balkan toprakları üzerinde bulunduğunu unuttuğunu, Kosova sorununu kolonizasyon gibi hızlı sonuç vermeyen, batılı

metotlarla çözmeye çalıştığını belirttikten sonra çözümün, ancak Arnavutları kitle halinde göçe zorlamakla sağlanabileceğini öne sürüyordu. (Babuna, 1997, s. 5)Cubrilovic'e göre; bu topraklarda yaşamayı Arnavutlar için imkansız hale getirmek başlıca yöntem idi. Bunun için kaçakçılar, ormanları kesenler tarıma zarar verenler, köpeklerini bağlamadan bırakanlar cezalandırılmalı ve deneyimli bir polisin ayarlayabileceği her türlü önleme başvurulmalıydı. Eski arazi belgeleri geçersiz sayılmalı, devlete ait bütün otlaklar geri alınmalı, Arnavutlar devlet, yerel yönetim ya da özel kuruluşlarda işten çıkarılmalı, Müslüman din adamlarına kötü muamele edilmeliydi. Sırbistan'ın 1878'den beri başarıyla uyguladığı, Arnavutlara ait köylerin ve kentlerin ateşe verilmesi de hususu da memorandumda yer alıyordu. (Malcolm, 1999, s.343) Arnavut nüfus bu yöntemlerle, para yada tehditle göçe ikna edilmeli, başarılı olunamaması halinde ise polis terörüne başvurulmalıydı.Kosova Arnavutlarının bu plana şiddetle karşı çıkmalarına rağmen 11 Temmuz 1938 tarihinde iki ülke arasında Kosova ve Makedonya'da yaşayan 40.000 Müslüman Arnavut ve Türk ailenin Türkiye'ye göçüne dair bir anlaşma metni imzalandı. İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkışı bu projenin uygulanmasını engelledi. (Malcolm, 1999, s.345) Buna rağmen Yugoslav hükümetinin bölgede uyguladığı politikalar ve yaşam şartlarının zorlaşması yüzünden iki savaş arası dönemde Kosova'dan 90 ile 150 bin arasında insanın göç ettiği tahmin edilmektedir.

5.5.3. II. Dünya Savaşı Yılları

II. Dünya Savaşı'nda Yugoslavya'nın önemli bir bölümü Almanya'nın işgaline uğradı. Sırbistan topraklarında bir işgal yönetim merkezi oluşturan Almanya Kosova'yı İtalya'nın işgalindeki Arnavutluğa verdi. Bu işgal sırasında yaşadıkları baskıya tepki duyan Kosovalı Arnavutlar faşist İtalya'yı desteklediler. (Bora, 1993, s. 82)Almanya, Kosova'nın, tarafsız bir bölge haline getirmek istediği Arnavutluk'ta kalmasını istiyordu. 21 Nisan 1941 'de Alman kuvvetlerinin komutanı General Eberhardt ile Mitrovica'daki yerel Arnavut liderlerle yapılan görüşmelerde bazı konularda anlaşmaya varıldı. Buna göre; Arnavutların yaşadığı bölgelerde yerel yönetimi Arnavutlar üstlenecek ve eğitim konusunu diledikleri gibi düzenleme hakkına sahip olacaklardı. Belgrad'taki işbirlikçi Sırp hükümeti bu hükümlere karşı çıkmasına rağmen sonraki iki yıl içinde Arnavutça eğitim veren 40 civarında ilkokul açıldı. (Malcolm, 1999, s.352)1938'de, Genel Sekreterliğine seçildiği Yugoslav

Komünist Partisini (YKP) toparlayan Tito Kosova için önem taşıyan bir isim olmaya bu yıllarda başlıyordu. Çünkü YKP'nin Kosova'ya ilişkin tutumu Arnavutları cezbedici nitelikteydi. Komünistlerin sloganlarında "Büyük Sırbistan Burjuvajisi" lanetleniyor, iskan programı eleştiriliyor ve Arnavutlara eşit haklar talep ediliyordu.

II. Dünya Savaşı sırasında 1. Milli Kurtuluş Halk Konseyi tarafından, "büyük güçlerin kontrolünde" 31.12.1943 - 2.1.1944 tarihleri arasında Bujan Konferansı yapıldı. (Bitiş, 1995, s.9) Katılan 49 kişinin 42'sinin etnik Arnavut olduğu konferansta, Kosovalı Arnavutların Arnavutluk ile birleşmenin tek yolunun Yugoslavya'nın diğer halklarıyla beraber işgalcilere ve işbirlikçilerine karşı savaşmak olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca Arnavutların da diğer halklar gibikendi kaderlerini tayin haklarının olduğu ve bunun güvencesinin Yugoslavya Milli Kurtuluş Ordusu ve Arnavutluk Milli Kurtuluş Ordusu olduğu da bu konferansta kabul edildi. (Bitiş, 1995, s. 65) Diğer müttefikler olan Sovyetler Birliği, İngiltere, ve ABD (Atlantik Antlaşması, Moskova ve Tahran Konferanslarından hareketle) "nin de bu durumun garantörü oldukları belirtildi.

5.5.4. Tito Dönemi

Arnavutların Kosova'yı ellerinde tutmak için harcadıkları büyük çabaya rağmen Yugoslav Partizanları 1945 İlkbaharında bölgeyi ele geçirmeyi başardılar. İkinci Dünya Savaşının son yıllarında Kosova Sırp tarafından yeniden işgal edildi ve özerk bir il halinde Sırbistan'a eklendi.

Yugoslavya Cumhuriyeti içinde Sırbistan'ın bir parçası olarak yer alan Kosova bölgesinde yaşayan Arnavutlar Tito'yu daima saygıyla anmışlardır. Eski Yugoslavya rejiminin dayanılmaz baskı politikaları altında ezilen Arnavut halkı Tito yönetimindeki Yugoslavya'da daha rahat bir yaşama kavuşmuşlardı. Bu dönemde Yugoslavya'daki etnik Arnavutların resmi statüsünde önemli iyileşmeler görülmüştür. Arnavutlar ilk kez ayrı bir ulusal grup olarak kabul edilmişlerdi. Dilleri Yugoslavya'nın resmi dillerinden biri olarak tanınmıştır. (Poulton, 1993, s.73) Eğitim alanında bazı ilerlemeler kaydedilmiş ve okullarda bazı derslerin Arnavutça olarak okutulması da kabul edilmiştir. Ancak politik düzeyde bakıldığında Tito döneminde anayasal değişikliklerin yapılmasına dek Arnavutluk politikasında fazla olumlu adımlar atıldığını söyleyemeyiz. Özellikle İçişleri Bakanı ve Yugoslav gizli örgütü

şefi Rankoviç döneminde yaşanan Arnavut karşıtı politikalar döneme damgasını vurdu. Kosova'da 1955-56 tarihlerinde özerklik talebiyle Arnavut milliyetçilerin başlattığı kitlesel gösteriler Rankoviç tarafından sert bir devlet terörü ile bastırıldı. Bu tarihten sonra milliyetçilik virüsü bölgede hızla yayıldı.

5.6. Kosova'nın Statüsünün Değişmesi

5.6.1. Anayasal Değişiklikler

Tito, homojen bir devlet yerine, kendi kendini yöneten federal unsurların oluşmasını tercih etti. Bu amaçla 1963 yılında yeni Anayasa yürürlüğe girdi. Anayasada yeni ülkenin adının "Yugoslavya Sosyalist Federe Cumhuriyeti" olarak değiştirildiği ilan ediliyor ve Yugoslavya'nın güney Slavların ulusal devleti olmadığı belirtiliyordu. Anayasaya göre Yugoslavya Federasyonu'nda ulusal haklar üçlü bir sistem halinde tanımlanmakla idi:

1.Yugoslavya Ulusları: Anavatanları Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerden biri olan ve Yugoslavya dışında bir devletleri olmayan uluslardı.Bukategoriye giren ve Federasyondan ayrılma hakları tanınan uluslar şunlardı:Sırlar, Hırvatlar, Slovenler, Makedonlar, Karadağlılar ve Müslümanlar

2.Yugoslavya'daki Uluslar: Bu kategoriye giren on etnik grup vardı ve en büyükleri de Kosova Arnavutları idi. Bu etnik grupların hepsinin Yugoslavya dışında bir anavatanları, kendi adlarıyla kurulmuş devletleri vardı. Yeni Federasyon bu grupların tümünün kendi dillerini ve kültürlerini kullanıp geliştirme haklarını tanımıştı. (Bitiş, 1995, s. 68)Bu grubun Arnavutlar dışındaki üyeleri Macarlar, Bulgarlar,Çekler, Çingeneler, İtalyanlar, Romenler, Rutenler, Slovaklar ve Türklerdi.

3.Diğer Milliyetler ve Etnik Gruplar : Bu kategoride nüfusları çok daha küçükolan ve yukarıdaki 2 grup içinde de yer almayan unsurları içermekteydi; Yahudiler, Almanlar, Polonyalılar, Ruslar gibi... (Tılıç, 1999, s.58)

İşte Kosova Arnavutlarının yıllardır sürmekte olan rahatsızlıkları biraz da bu tanımlamadan kaynaklanmakta idi. Yugoslavya dışında bir anavatanları ve devletleri olan Kosova Arnavutlarının "millet" statüsü reddediliyor ve onlara "milliyet" gerçekte "azınlık" statüsü" tanınıyordu. (Hasani, 1998, s.125)1963'teki yeni Anayasa

Cumhuriyetlerin yetkilerini arttırırken özerk bölgeleri daha iyi bir konuma getirildiğini söylemek güçtür. Zira,1963 Anayasası Kosova'nın "Özerk" statüsünü daha düşük bir düzeye indirmekle idi. Görünüşle Kosova, bu anayasa ile "özerk ilden" "özerk bölge" statüsüne terfi ediyordu ancak "cumhuriyetlerin kendi inisiyatifleri ile özerk bölge oluşturabileceği" maddesinden hareketle Kosova'nın anayasal statüsü federal düzeyde tamamen ortadan kaldırılıyor ve bütünüyle Sırbistan Cumhuriyeti'nin iç düzenlemelerine bağlanıyordu.

Yeni anayasayı takiben Kosova'da şiddetin artmasına neden olan Rankoviç ve grubu Tito tarafından 1966 yılında tasfiye edildi. Özellikle Arnavutları Yugoslavya düşmanı olarak gören Rankoviç'in uyguladığı politikalar Arnavut benliğinde Sırlara karşı intikam ve kin duygularının yerleşmesine neden oldu. Bu kez de, bölgede hakimiyeti ele geçiren Arnavutlar Sırlara baskı uygulamaya başladılar.

1966-68 yılları arasında Kosova, Arnavutların protesto gösterilerine sahne oldu. Bu olayların ardından Arnavutları yatıştırmak için Anayasaya ek maddeler konuldu. Bu ek maddeler 1974 Anayasası ile resmîyet kazandı. 1974 Anayasası, Cumhuriyetlere "Yugoslavya Federasyonunun kurucu unsurları" statüsünü kazandırırken, Kosova ve Voyvodina özerk bölgelerinin kurulduğunu açıklıyordu. 74 Anayasası ile Kosova'ya tanınan bu özerklik sıradan bir özerklik değildi çünkü bölge, cumhuriyetler gibi kendine özgü bir kimliğe kavuşuyordu. Kosova, kendi anayasasını hazırlayabilecek, kendi parlamentosuna, kendi mahkemelerine sahip olma hakkını kazanırken, kendi polis gücünü oluşturabilecek, kendi okullarını kurabilecekti. Ayrıca bölgenin merkez bankası kurma ve vergi toplama hakları da olacaktı. Bu hakların yanı sıra Kosova Federal başkanlık ta dahil olmak üzere federasyon organlarında eşit temsil ve oy hakkı elde ediyordu. Ancak tüm bu haklara rağmen Kosova özerk bölgesine mevcut federasyondan ayrılma hakkının tanınmadı.

5.6.2. Yugoslavya'da Bunalımlı Yıllar Ve Kosova'nın Özerkliğini Kaybetmesi

Yetmişli yılların ortalarında Yugoslavya'da cumhuriyetler arası eşitsizlik sonucu tırmanan milliyetçiliğin şiddetle bastırılması ülkede istikrarın giderek bozulması sonucunu doğurdu. 4 Mayıs 1980'de Tito'nun ölmesi ve yerine geçecek güçlü ve karizmatik bir liderin olmaması Sırların hedeflerini gerçekleştirmeleri için

gerekli ortamı hazırladı. Tito'nun ölümü ile birlikte Yugoslavya'nın yeniden nasıl yapılanması gerektiği konusunda tartışmalar başladığı sırada, Kosovalılar uygulamada zaten eşit olan statülerinin "cumhuriyet seviyesine" çıkarılmasını istediler.

Özerk bölge statüsü kazanmasından sonra, Sırbistan yönetimi, Kosova'ya ayrılan bütçeyi alabildiğince kısmış, yatırımları engellemiştir. Kosova'ya ayrılan kamu yatırımları da ayrımcı bir uygulama ile ağırlıklı Sırp yerleşimcilerine tahsisi edilmiştir. Bu ortamda Kosova'daki ekonomik ve siyasi bunalım artarak devam etti.

Yugoslavya'yı dağılmaya götüren olayların başlangıç tarihi Kosova olaylarıdır. 11 Mart 1981 günü Priştine Üniversitesi'nin yemekhanesinde bir öğrenci koşulların kötülüğünden şikayet ederek olay çıkardı. Çok geçmeden yüzlerce öğrenci toplanarak gösterilere başladılar. Bu gösteri ve protestolara çeşitli meslek grubundan kimseler de katıldı. Olayların giderek yayılması üzerine Yugoslav ordusu Kosova'ya müdahale etti. Kosova sadece, halka hiçbir açıklama yapılmaksızın başlayan askeri hareket sırasında değil, aylar boyunca Yugoslavya'dan ve dünyadan tecrit edildi. Yabancı basın ve Uluslararası Af Örgütü temsilcileri bir yana, devlet gazetecilerinin bile bölgeye girişine izin verilmedi.

1980'lerin ortasından sonra Kosova meselesi Sırbistan siyasi hayatının belirleyicisi durumuna geldi. Ocak 1986'da Sırp Bilimler Akademisi'nin önde gelen 216 aydınının imzası ile meclise bir dilekçe sunuldu. Akademinin hazırladığı bu Memorandum Sırp milliyetçiliğinin ana hatlarını ortaya koyuyordu. Memorandumda Tito'nun Sırbistan'ı bölen politikaları ve 74 Anayasası şiddetle eleştiriliyordu. Memoranduma göre 1981 olayları ile Kosova'da Sırp milletine açıkça savaş ilan edilmişti. Bu memorandum, bu tarihten itibaren izlenecek olan Belgrad politikasının temel kitabı haline geldi. Aynı yıl Sırbistan Komünist partisinin aşırı milliyetçi lideri Slobodan Miloşeviç'in Sırbistan Cumhurbaşkanlığına seçilmesi ile Sırp politikasının ana hatları olarak görülen memorandumun uygulanması süreci başladı.

Miloşeviç'in bir politik lidere dönüşmesinin sağlayan da Kosova meselesi oldu. Miloşeviç Kosova sorununu devamlı olarak sömürerek kısa zamanda bir "ulusal lider" haline geldi. (Malcolm, 1999, s.399) 1987'den itibaren Sırbistan yönetimi ;Kosova'da Arnavutlara yönelik aktif bir tecrit ve boykot politikası uygulamaya

yöneldi. Bu arada, Voyvodina ile Kosova'nın özerkliği alabildiğine kısıtlanarak Sırbistan'ın egemenliğini güçlendiren bir anayasa değişikliği gündeme getirildi. Yeni anayasal düzenlemelere göre Kosova'da polis, mahkemeler ve sivil savunmanın yanı sıra sosyal ve ekonomik politika, eğitim politikası, idari talimatlar verme yetkisi ve resmi dili belirleme hakkı, Sırbistan'a veriliyordu.28 Martta da Sırp meclis, anayasal değişiklikleri onaylayarak Kosova ve Voyvodina'nın özerkliği fiilen ortadan kaldırdı. Miloşević bu eylemi ile sadece Kosova'nın özerkliğini kaldırmıyor, aynı zamanda bugün karşı karşıya olunan durumun tetiğini de çekmiş oluyordu. Özerkliğinin kaldırılması üzerine ayaklanan Arnavutlar kitlesel gösteriler düzenlediler.

5.6.3. Kosova'nın Bağımsızlığını İlan Etmesi

26 Haziran 1990'da Sırbistan meclisi, "geçici önlemler" adı altında başlayan yeni bir kararname çıkardı. Söz konusu kararname Arnavutça yayın yapan Rilindja gazetesinin yayınının durdurulmasını, Kosova Sanat ve Bilim Akademisinin kapatılmasını ve binlerce devlet memurunun işten çıkarılmasını içeriyordu. Bu kez Kosova meclisinin üyeleri sessiz kalamadı ve 2 Temmuz tarihinde Arnavutlar kapatılan meclis binasının önünde toplanarak yeni Sırp Anayasasını protesto ettiler. Ardından da " Kosova'yi Yugoslavya Federasyonu çerçevesinde eşit ve bağımsız bir bütün " ilan eden bir karar çıkardılar. Bu direniş karşısında Sırp yetkililer Kosova Meclisi'ni ve hükümeti 5 Temmuz'da dağıtarak tepki gösterdiler. Sırp Meclisi'nce çıkarılan "özel önlemler yasası" ile Sırbistan Kosova yönetimini üzerine aldı. 7 Eylül'de Kaçanak ilinde toplanan Arnavut milletvekilleri Kaçanak Anayasası olarak bilinen Kosova Cumhuriyetinin yeni anayasasını ilan ettiler. (Poulton, 1999, 86) 28 Eylülde ise Sırbistan Meclisi yeni anayasal değişikliklerle Kosova ve Voyvodina'nın özerkliğine tamamen son verdiler. Bundan tam bir yıl sonra Kosova Arnavutları Kosova'nın bağımsızlığı için Yugoslavya tarafından yasadışı sayılan bir referandum düzenlediler. Referandum sonunda bölgenin bağımsızlığı kabul edildiyse de bu durum tek yanlı bir uygulama olmaktan öteye gidemedi.

5.6.4. Bağımsızlığın Hukuksal Dayanağı

1991 yılı sonunda AT'nin kurduğu ve gerek Yugoslavya gerekse Sovyet Cumhuriyetlerinin hangi kriterlere göre tanınması gerektiğini araştıran Fransız

anayasa hukukçusu Robert Badinter başkanlığındaki komisyon, Kosova'da savaş olmaması ve bağımsızlık talebine olumlu bir yaklaşım sergilemenin savaş sebebi olacağı yönündeki siyasi endişeler nedeniyle Kosova konusunu incelemeye almadı. Bu durum Batılı devletlerin, Yugoslavya'yı oluşturan devletlerin federasyondan ayrılma hakkı olduğu ancak otonom yönetimlerin bu hakka sahip olmadığı sonucunu çıkarmalarına ve Kosova sorununu Dayton Barış Antlaşması sürecine dahil etmemelerine neden oldu.

5.7. Yugoslavya'nın Dağılmasından Sonra Yaşanan Gelişmeler

Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek'in Yugoslavya Federasyonu'ndan ayrılmasından sonra 27 Nisan 1992'de Karadağ ve Sırbistan Kosova ile Voyvodina'yı da içine alan yeni bir Yugoslavya oluşturduklarını ilan etmişlerdir. Yeni federasyonun kabul ettiği yeni anayasada Kosova ve Voyvodina'ya herhangi bir hak tanınmadı. Yugoslavya'da başlayan iç savaş paralelinde Kosova Arnavutları üzerinde yoğunlaşan Sırp baskısının artması üzerine Kosova Demokratik Birliği (LDK), Yugoslavya içerisinde cumhuriyet olma hedeflerini tam egemenlik ve bağımsızlık olarak değiştirerek mücadelesini bu zeminde sürdürmeye başlamıştır. Nitekim Federasyonu oluşturan cumhuriyetlerin teker teker bağımsız olmaları ile dağılan Yugoslavya'nın artık hukuken sona erdiğini belirterek ayrı bir devlet olmalarının zaruri olduğunu iddia etmişlerdir.

24 Mayıs 1992'de Arnavutlar Kosova'da kurdukları hükümet için seçimlere gittiler. LDK seçimleri kazanırken lideri İbrahim Rugova'da Kosova'nın cumhurbaşkanı seçildi. Bosna Hersek'te üç yıl boyunca devam eden savaşı sona erdiren Dayton Barış Antlaşması Kosova Sorunu için de önem taşımaktadır. Bosna'da yaşanan trajedinin sona ermesi Kosova'daki bunalımı sona erdirmeye gibi olayları farklı boyutlara taşımıştır. Kasım 1995'te Sırbistan ile imzalanan ve Bosna - Hersek'i Sırlar ve Bosna-Hırvatlar arasında bölen anlaşmada Kosova ile ilgili tek bir hüküm yer almamıştır. Zaten Kosova antlaşmanın gündemine bile getirilmemiştir. Batılı devletlerin amacı Miloşeviç'i bir anca önce masaya oturtarak anlaşma

imzalamasını ve Bosna'daki etnik temizliğin bir an önce sona erdirilmesini istiyorlardı. Bu yüzden anlaşmada pürüz yaratabilecek bir konuyu da gündeme getirmekten kaçındılar.

İşte bu tarihten sonra Kosovalı Arnavutların bağımsızlık mücadeleleri başka bir boyuta kayd. Rugova'nın barışçı mücadelesinin sonuçsuz kalması ve Kosova'da baskının giderek artması ile birlikte Sırp kurumlarını ve yetkililerini hedef alan silahlı ve bombalı saldırılar meydana gelmeye başladı. Önceleri hiçbir örgüt tarafından üstlenilmeyen bu saldırıların ardında Kosova Kurtuluş Ordusu denilen bir grubun olduğu ortaya çıktı. Esas olarak 1996 Mart ve Nisan ayında Kosova polis karakollarına yaptıkları baskınlarla ve eylemlerle adını duyuran UÇK altı yıldır uygulanan barışçı yöntemden bir sonuç alınmadığını, dünyanın bu sorunla ilgilenmediğini, Dayton'da bile konunun gündeme gelmediğini bu sebeple silahlı mücadele yolunu seçtiklerini ifade etmekte idi. UÇK'nın ortaya çıkışı soruna yeni bir boyut kazandırmış ve önceleri Miloşević'in işine yaramıştır. Miloşević'e göre UÇK'nın silahlı eylemleri Arnavutların barışçı oldukları yolundaki tezi çürütebiliyordu.

5.7.1. Nato Müdahalesi Ve Barışa Giden Süreç

1998 yılına gelindiğinde ortam yeterince gerginleşmişti. Arnavutlar'ın 22 Mart'ta parlamento seçimleri yapacaklarını duyurmaları Sırp için bardağı taşıran son damla oldu. Kosova devletini tanımayan Sırp polisi ve askerler 28 Şubat 1998'de, Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) üyelerinin kaldığını iddia ettiği Drenica kentinin köy ve kasabalarına saldırdı.(Milliyet, 1.3.98) 1995'te imzalanan Dayton antlaşması ile Balkanlarda sağlanan sükunetin yeniden bozulduğunu gören dünya bölge ile ilgilenmek üzere harekete geçti. 9 Mart 1998'de Kosova'nın ikinci Bosna olmasından endişe duyan ABD ve Avrupalı beş ülke ile Rusya. Londra'da dışişleri bakanlarını toplayarak alınacak önlemleri belirlediler. Sırp hükümetinin kuvvet kullanmasını protesto ederek bu ülkeye yapılan silah ihracatına ambargo uygulanmasını kararlaştırdılar.

Avrupa ülkeleri ve ABD'nin Kosova'da taraflar arasında anlaşma sağlanmasına yönelik çabalarının sonuçsuz kalması ve bölgede çatışmaların iyice şiddetlenmesi üzerine Kosovalı Arnavutların lideri İbrahim Rugova, 5 Haziranda Sırp heyeti ile

yapılan görüşmeleri durdurma kararı aldı ve Sırp polisi Kosova'dan çekilene kadar temasta bulunmayacaklarını açıkladı. İlişkilerin bu şekilde kopması Batı'nın bölge için daha somut adımlar atmasını zorunlu hale getirdi. Ekim ayına geldiğinde Kosova'da diplomasi trafiği artmıştır. Batılı devletlerin çabaları çatışmaların başladığı Şubat 1998'den bu yana ilk kez olumlu bir sonuç verdi. Miloşeviç anlaşmaya razı oldu. Sırbistan devlet başkanı Miloşeviç ve BM temsilcisi Hoolbroke arasında 12 Ekim 1998 tarihinde antlaşmaya varıldı. Antlaşmaya göre Kosova'daki Yugoslav ve Sırp birliklerinin sayısı eski seviyesine indirilecekti ve ayrıca Yugoslav ve Sırp birliklerinin geri çekilmesini izlemek üzere 2 bin kişilik bir uzman heyetinin bölgede konuşlandırılacaktı. (Milliyet,14/10/1998)Bu anlaşma ile Kosova'da barış rüzgarlarının esmeye başladığı sanılırken Kosova'da Aralık ayı başlarında Arnavutlara karşı başlatılan yeni saldırılarla anlaşma ihlal edildi. Batılı devletleri Yugoslavya'ya yönelik ciddi bir müdahale fikrini düşünmeye iten en önemli olay 18 Ocak 1999 tarihinde Priştina'nın 25km. güneyindeki Racak köyüne saldıran Sırp askerlerinin 45 sivil öldürmesi oldu. AGİT'in bölgede yaptığı denetimler sonunda Sırp askerlerinin silahsız sivillere karşı katliam yaptıkları belgelendi. Sırp yönetimi ise Kosova konusundaki uzlaşmaz tavrını sürdürürken AGİT gözlemci heyetinin başkanı William Walker'ı istenmeyen adam ilan ederek Kosova'yı terk etmesi istendi. (Review of International Affairs, 15.1.1998) Bu gelişme ile Batı ve Yugoslav yönetimi arasındaki ipler kopma noktasına geldi.

Eski Yugoslavya ile ilgili olarak kurulan 6 üyeli Temas Grubu 5 Şubat'ta Sırp ve Arnavut tarafını Rambouillet'te bir araya getirdi ve hazırladığı barış planını tarafların onayına sundu. 15 Mart'ta düzenlenen görüşmelerin ikinci turunda da Sırp tarafının uzlaşmaması yüzünden anlaşma sağlanamayınca NATO hareket emrini verdi ve 24 Mart günü Yugoslavya'ya yönelik hava harekati başladı. Harekat boyunca NATO Kosova, Sırbistan ve Karadağ'daki Yugoslav birliklerini ve stratejik noktaları hedef aldı. Harekatın başlamasını takip eden günlerde Miloşeviç Sırp milliyetçiliğini körüklemeye devam etti ve bütün Sırp'ları Batı'ya saldırmaya yönelten demeçler vermekten kaçınmadı. Balkanlar bir kaos ortamına sürüklendi.Başta Makedonya olmak üzere Arnavut azınlıkların yaşadığı diğer Balkan ülkelerinde Sırp'ların düzenlediği Batı aleyhtarı gösteriler bu ülkelerin yönetimlerini zor duruma soktu. Kosova'da Bosna'da yaptıkları gibi bir etnik temizliğe hız veren Sırp'lar, Arnavutlara ait bütün kayıtları da ortadan kaldırma

çabasına giriştiler. Arnavutların nüfus kütükleri ev ve iş yerlerine ait tapuları, doğum sertifikaları ve evlilik kayıtları imha edildi.

NATO'nun hareketi boyunca Batılı devletlerin diplomasi ve barış çabaları aralıksız devam etti. Giderek kara hareketi daha fazla düşünölmeye başlanmıştı ki 9 Haziran 1999 tarihinde Miloşeviç barış planını imzalamayı kabul etti. Anlaşma da Rambouillet görüşmelerindeki barış planının tamamının geçerli kabul edileceği belirtilmiştir. Antlaşma ile Kosova henüz adı konulmamış bir "uluslararası manda" idaresinin yönetimine alınıyordu. Anlaşmadaki diğer unsurlar ana hatları ile şöyle idi. Kosova'da şiddet ve baskıya derhal son verilecek; bölgede bulunan Sırp askeri ve polisi geri çekilecek; Bölgede BM Güvenlik Konseyi tarafından tayin edilecek sivil ve askeri bir milletler arası barış gücü konuşlandırılacak; Kosova'da BM Güvenlik Konseyi'nin kararını takiben normal hayata geçişi sağlayacak bir sivil yönetim kurulacak; hareket sırasında yerlerinden ayrılan mültecilerin güvenli bir şekilde yerlerine dönmeleri sağlanacak; Kosova'da Yugoslavya'nın toprak bütönlüğünün korunması şartıyla özerk bir yönetimin oluşturulması amacıyla çalışmalara başlanacak, UÇK silahsızlandırılacak... (Ertan 5/5/1999)Anlaşma üç yıllık bir geçiş süreci öngörerek geçiş süreci sonrasında bağımsızlık için referandum yapılmasından bahsediyor . Buna göre üç yıl boyunca kağıt üzerinde Kosova Yugoslavya'nın bir parçası gibi görünmeye devam edecek; ancak Yugoslavya ile hemen hemen hiçbir bağlantısı kalmayacak... Yeni barış planı, Kosova'nın "kapsamlı özerklik" hakkını öngörmekle birlikte, içeriğini "belirsiz" bırakıyordu.

24 Mart 1999'da başlayan NATO'nun müdahalesi ve bombardımanı on bir hafta sürmüş ve NATO bombardımanı sonrasında Haziranın ortalarında 'KFOR'un (NATO Barış Gücü'nün), Kosova'ya konuşlanmasından sonra evlerini terk etmek zorunda kalan bir milyondan fazla Arnavut mülteci Kosova'ya geri dönmüştür.

5.7.2. Kosova'da Uluslararası Yönetimin Kurulması

Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin G-8 ölkelerinin Barış Planını kabul etmesinin ardından bu belgede yer alan ilkelerin uygulanması amacıyla bölgede UNMIK'nin kurulmasını sağlayacak olan BM Güvenlik Konseyi Kararı 10 Haziran 1999'da imzalanmıştır.

G-8 Dışişleri Bakanları toplantısında kararlaştırılan G-8 Barış Planı üç temel amacı hedeflenmekte idi.

1-Bölgedeki etnik çatışmayı durdurmak için bütün askerî , polis ve milis güçlerin bölgeden geri çekilmesi.

2-Kosova'da güvenli bir bölge oluşturmak için BM himayesinde uluslararası sivil ve askerî güçlerin bölgeye yerleştirilmesi.

3-Bölgede yaşayan herkes için barışçı ve normal yaşam koşullarını güvence altınaalacak ve Kosova'ya önemli oranda özerklik sağlayacak geçici bir siyasi çerçevenin oluşturulması için BM Güvenlik Konseyi'nin karar vereceği geçici bir yönetimin kurulması ve bunun için Rambouillet uzlaşması, Yugoslavya ve bölgedeki diğer ülkelerin egemenlik ve toprak bütünlüğü ilkelerinin dikkate alınması.

Özetlemek gerekirse, Yugoslavya'nın G-8 Barış Planını imzalamasını takiben BMGüvenlik Konseyi Kosova'da askerî ve sivil mevcudiyetin tesisini öngören 1244 Sayılı Kararı kabul etmiş ve UNMIK ve NATO-Öncü Güçleri (NATO-Led Forces-KFOR) Haziran 1999'da bölgede göreve başlamışlardır. ; 1244 Kararı, G-8 barış Planındaki ilkeleri benimseyen ve bunların hayata geçirilmesi için gerekli düzenlemeleri getiren uluslararası bir belge idi. Temel amaç bölgede barışı ve huzuru sağlamak ve bunun için gerekli yasal kurumsal ve siyasi bir çerçeveyi oluşturmak idi. Buna karşın Kosova'nın nihai statüsü konusunda kesin bir çözüm getirmemekte, bunun yerine "nihai bir çözümü beklerken Kosova'da Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü ve Rambouillet Uzlaşmasının tamamını dikkate alarak özerkliğin ve egemenliğin tesis edilmesi "1244 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı, mad.1 l/a" gibi bir politikayı benimseyerek bu hususu taraflar açısından belirsiz bırakmakta idi. Öte yandan 1244 Kararında "Kosova'da siyasi bir çerçeve oluşturulurken hem Rambouillet Uzlaşması'nın tamamının, hem de Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü ilkelerinin dikkate alınması" şeklindeki hüküm birbiriyle çelişir bir durum yaratmıştır. (Bitiş, 1995, s. 87)Çünkü sadece Arnavut taraflarca imzalanan Rambouillet uzlaşması, Kosova'da üç yıllık geçici bir yönetim sonunda bağımsızlık için referandum yapılması ilkesini getirirken, Sırp taraflarca imzalanan G-8 barış planında bu ilkedden açıkça söz edilmek yerine, "Rambouillet Uzlaşması'nın yanısıra Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü ilkesinin gözetilmesi" gibi birbiriyle çelişen iki ilke yanyana konulmuştur.

Bu gün Kosova tartışmalarında farklı gündemleri takip eden üç ana aktör bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi "bağımsızlık" isteyen Arnavutlardır. İkincisi "paylaşım" arayışı içinde olan Sırplardır. Üçüncüsü ise "statü öncesi standartlar" koşulunda ısrar eden uluslararası toplumdur. Bu farklı gündemlerin her birinin kendine göre makul gerekçeleri vardır. UNMIK yönetimi altında geçen süre içinde bölgede tansiyonu düşücü bir takım gelişmeler olmakla beraber (UÇK'nın meşru polis gücüne dönüştürülmesi, Miloseviç'in iktidardan düşmesi gibi) Kosovalı Arnavutların bağımsızlık arzularında en ufak bir azalma olmadığı ve Sırplarla hiç bir şekilde aynı yönetim altında yaşama düşüncesi taşımadıkları anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Belgrad Yönetimi de bugün 1244 Sayılı Karar'a göre teknik olarak Sırbistan-Karadağ'ın bir vilayeti olarak görünen Kosova'nın bağımsız bir varlık kazanmasına razı olmamaktadır. Vilayetin Arnavutlar arasından büyük avantaj sağlayan ve Arnavut iddialarına önemli bir dayanak oluşturan nüfus yapısına karşılık, Kosova'da Sırp iddialarını destekleyen ve Sırp Ortodoksluğu için önemli olan kutsal yerlerin varlığı çözümsüzlüğün en önemli düğüm noktalarından birisini oluşturmaktadır.

Öte yandan Kosova'nın nihai statüsü konusunda uluslararası aktörler arasında da henüz bir uzlaşma söz konusu değildir. Bu uzlaşmazlığın ilk önemli belgesi BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 Sayılı Kararı olmuştur. 1244 Kararındaki belirsizlikler Kosova'daki çözümsüzlüğü bir anlamda dondurmıştır. Bu Belge bazı uluslararası ve bölgesel taraflar açısından Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün bir teminatı iken, bazı taraflar açısından ise Kosova'da bağımsızlığa doğru gidişin bir teminatı idi. Tarafların çelişen baskıları altında uluslararası yönetimin Kosova'da çok etnikli ve çok kültürlü bir toplum yaratma çabaları 17-18 Mart 2004 şiddet olayları neticesinde büyük yara almıştır. BM'in Kosova politikası'nın değiştirilmesi yönünde uluslararası toplumun çeşitli çevrelerinden gelen tüm eleştiri ve önerilere rağmen, Kosova'da "statü öncesi standartlara devam kararı alınmıştır, (Bozboru, Avrasya Dosyası C. 11 Sayı 2,2005)özellikle 17-18 Mart şiddet olaylarının yarattığı olumsuz bir atmosferde bunun tersine bir karar alınması, şiddet olaylarını yaratanların ödüllendirilmesi anlamına gelebilirdi.

Kısacası; Kosova'nın nihai statüsü meselesi Arnavut ve Sırp taraflarının ikili görüşmeleri neticesinde çözümlenebilecek bir mesele olmaktan henüz çok uzaktır, öte yandan Uluslararası toplumun üzerinde önemli durduğu ve kimi çevrelerde

eleştirileri oklarını üzerine çeken "statü Öncesi standartlar" statü konuşmaları için bir yol haritası sunmakla beraber, bu konuda ümit verici gelişmelerin kaydedilmemiş olması, bu yolun oldukça uzun olacağını ve Kosova'nın statüsünün daha bir süre belirsizliğini koruyacağını göstermektedir.

5.8. BALKANLARIN EN SICAK BÖLGESİNDE YAŞAYAN TÜRKLER

5.8.1. Kosova Türkleri

Yugoslav topraklarında Türk varlığı; Avar, Peçenek, Oğuz ve Kuman kavimlerinin göçleriyle 5. yüzyıla kadar uzanır. Sistemik yerleşim ise 14. yüzyılda Osmanlı fetihleriyle başlar. 1389'da Osmanlı Devleti, Sırları mağlup ederek Kosova'yı ele geçirdi. Osmanlı geleneğine göre buraya hemen Türkler yerleştirildi. (Uzunçarşılı, 1988, S.178)1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında bölgedeki Osmanlı hakimiyeti zayıfladı. Türkler gittikçe azınlık durumuna düştüler. 1913'te Kosova, Sırbistan topraklarına katıldı. O tarihten bu yana ve halen Kosova hukuken Sırbistan-Karadağ'ın bir parçasıdır.

Bölgede Osmanlı mirasının halen canlı olmasına rağmen Türk nüfusu beklenilenden daha azdır: 15 ila 20 bin kişi. Ancak Kosova'da bireylerin millî kimlik beyanları sayımların yapıldığı dönemlere ve bu dönemlerdeki siyasî koşullara bağlıdır.1948 genel sayımı ile 1953 genel sayımı karşılaştırıldığında Kosovalı Türk nüfusunun ilkinde sadece 1300 kişi olarak kaydedildiği, ikincisinde ise bu rakamın birdenbire 35.000'e fırladığı görülür. Soğuk Savaşın başlangıcı olan 1948 tarihinde, Kosovalı Türkler, Yugoslav komünist yönetimi tarafından "şüpheli" sayılıyordu. Bu yüzden Türkler kendilerini Arnavut olarak kaydettirdi. 1953'te ise Yugoslavya-Türkiye ilişkileri yumuşarken bu seferYugoslavya-Arnavutluk ilişkileri gerginleşmişti. Bu sefer Arnavutlar şüpheli idi. Türkler, Türkiye'ye göç etmelerine izin verilmesi için kendilerini Türk olarak kaydettirdiler. 1991'de Türkler, Arnavutların asimilasyon teşebbüsleri ile karşı karşıyaydı. Sayım sırasında 12 Türk sayım görevlisi Arnavut baskısına dayanamayıp istifa etti. Bu sayım, Türk nüfusunu 12.000 olarak belirledi. 2000 yılında Türkler, AGİT'in düzenlediği genel sayımı boykot etti. Bunun sebebi, Türklerin, anadillerinin Kosova'nın resmi

dillerinden biri olarak tanınması yönündeki talepleriydi. (Türkoğlu, 2001, s.103-130)Bu ayrıcalık, 1974 Yugoslav Anayasası tarafından verilmiş, 1989’da Miloseviç tarafından kaldırılmıştı. Sonuç olarak AGİT istatistikleri Türk nüfusunu tahmini 15 ila 20 bin arasında göstermiştir.

Her ne kadar kesin bir rakam verilemese de birçok kaynak Kosovalı Türklerin nüfusunu 50 ila 80 bin arasında tahmin etmektedir. Her şıkta Kosovalı Türk nüfusu, resmi sayımlarda gösterilenden daha çoktur. Kosova’da Türk azınlık Prizren, Sancak, Mamuşa, Gilan, Priştine, Mitroviça ve Dohırçan’da yaşamaktadır. 1389 ile 1913 tarihleri arasında Türkler, hakim milletin mensupları olarak, Kosova’da barış içinde yaşadılar. 1913 sonrası ise önce Sırların daha sonra Arnavutların asimilasyon baskılarına maruz kaldılar. Bağımsızlığını 1878 Berlin Antlaşması ile elde eden Sırbistan, yeni topraklarını slavlaştırmaya başladı. Bu topraklara 1913’ten sonra Kosova da katıldı. Slavlaştırma demek, kendisini “Osmanlı”, “Türk” ya da “Müslüman” olarak tanımlayan herkesi her türlü yola başvurarak çekilen imparatorluk sınırları içine zorla göç ettirmektir. Balkan Savaşları sırasında ve sonrasında, imparatorluk başkentine kitlesel göçler yaşandı. İstanbul uzun süre gelen muhacirleri nereye yerleştireceğini bilemedi. Bu savaşlardan önce Balkanlarda 2 milyon 315 bin Türk yaşamaktaydı. 1913 itibariyle sadece 1 milyon 682 bin kişi İstanbul’a sığınmıştı. (Ağanoğlu,2001, s. 35-41) Geriye kalan 633.000 kişiye ne olduğunu ise kimse sormadı.

İstatistikler bilgi vermese de Kosova’nın en çok acı çekmiş bölgelerden biri olduğuna şüphe yoktur. 1930’larda Türklerin sahip olduğu topraklara millileştirme amacıyla el konuldu. Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu 1923 ile 1939 tarihleri arasında 120.000 Türk, Yugoslavya’dan yeni Türk Devletine göç etti. Kosovalı Türklerin, İkinci Dünya Savaşı sırasında Tito’nun direniş gruplarında Nazilere karşı savaştığı bilinmektedir. 1945’ten sonra Türklerin komünist Yugoslavya Federasyonunu terk etmelerine izin verilmedi. Sebep, bu göçlerin Batı tarafından komünizmden kaçış olarak yorumlanmasını engellemektir. 1956-1960 arası Türkler, silahları toplama kampanyası adı altında ağır baskılara maruz kaldılar. Sonuçta 1945-1968 arası 175.000 kişi Türkiye’ye göç etti. 1968-1991 arası Türkler, Arnavutların asimilasyon baskılarına maruz kaldılar. Bilhassa 1974’te Kosova’ya özerk statü verilmesi ile Kosovalı Müslüman Arnavutlar, bölgedeki diğer

tüm Müslüman etnileri (Türkler, Müslüman Çingeneler, Pomaklar ve Boşnaklar) asimile etme çabasına girdiler. Örneğin Türkleri, Sırp okullarını boykot etmeye zorladılar. Bu boykota uymayan Türklere, “Miloş” ismi takılıyordu. Hatta bazı Türkler fiziki şiddete maruz kaldı. Türklerin Arnavut baskısından Miloseviç’in Kosova’nın özerk statüsünü kaldırması ile kurtulmaları ironiktir. Türkler ile Sırpların husumetinin geçmişi 14. yüzyıla dek uzanır. Bu tarihi husumet ile Türklerin Kosovalı Arnavutlarla olan din müşterekliği, Türkleri, 1990’larda NATO’nun ateşli destekçileri yapmıştır. Türkiye, krizden kaçanları kabul etmiş, 20.000’in üzerinde mülteciyi barındırmıştır. (Reed,2006, s. 65-73)Savaştan sonra bu mülteciler evlerine dönmüştür.

5.8.2. Sosyal Ve Politik Yaşamda Türklerin Yeri

5.8.2.1. Medya

Kosova Türklerinin en önemli gazetesi, 1969’dan Kosova krizinin (1998-99) sonuna kadar devlet kontrolünde çıkan Tan gazetesi idi. 1969 öncesi Kosova Türklerinin bağımsız bir basın organı yoktu. 1944’ten itibaren Üsküp’te Makedonya Türkleri tarafından yayınlanan ünlü Birlik gazetesi aynı zamanda Kosovalı Türklere de hitap etmekteydi. 1999’dan sonra ilk bağımsız Türk gazetesi yayınlandı: Yeni Dönem. Diğer önemli Türk gazeteleri şunlardır:

- Sesimiz (KDTP’nin resmi gazetesi)
- Çevren (1973’ten beri)
- Çığ
- Kuş (1974’ten beri)
- İnci

Türkçe radyo yayınları 1951’de, Türkçe televizyon yayınları ise 1974’te başlamıştır. Sivil girişim ile Kosova Radyo-Televizyonu, 5 dakikalık Türkçe haber ve haftasonları 40 dakikalık Türkçe programlar yayınlamayı kabul etmiştir. 2 saatlik Türkçe programlar yayınlayan Kosova Radyosu yanında başka iki Türk radyosu daha kurulmuştur: Prizren’de Yeni Dönem Radyosu ile Priştine’de Kent FM Radyo. 2 Şubat 2003’ten beri Yeni Dönem Radyosu dört dilde yayın yapmaktadır: 21 saat

Türkçe, 3 saat Arnavutça, Boşnakça ve Romanca. Yeni Dönem, Kosova’da dört dilde yayın yapan ilk radyodur.

5.8.2.2. Dil

1974 Yugoslavya Anayasası, Türklerin çoğunlukta olduğu her yerde Türkçeyi resmi dil olarak tanımıştı. 1989’da ise Miloseviç, Türkçenin Federasyonun üçüncü dili olma statüsünü kaldırdı. Bugün Kosova Türkleri bu haklarını geri almaya çalışmaktadır. Ancak ne AGİT ne de UNMIK (Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu) bu talebi göz önüne almaktadır. Avrupa Konseyine göre bir azınlık dilinin resmi dil olarak tanınabilmesi için dili konuşan azınlığın mevcut bir etnik topluluğun esaslı bir yüzdesini oluşturması gerekmektedir. Türkiye ise, Kosova Türklerine bu taleplerinde tam destek vermekte, taviz kabul etmemektedir. UNMIK eski şefi Bernard Kouchner’in, Türkçenin, yerel yöneticilerden birinin Türk olduğu her yerde resmi dil olarak tanınması yolundaki teklifi Ankara tarafından kesinlikle reddedilmişti.

Kosova Türk gazetesi Yeni Dönem’in ve Yeni Dönem Radyosunun sahibi Mehmet Bütüç endişesini şöyle dile getirmektedir: “1974 Anayasasında Türklerin yaşadığı bölgelerde Türkçenin resmi dil olduğu belirtiliyordu. Bu resmîyet anayasaya bağlıydı. Bugün bu resmîyet hala var ama anayasaya bağlı değil, belediye tüzüklerine bağlı. Bu Türkler için olumsuz bir durum. Örneğin Prizren Belediyesinde Türkçe resmi dil olarak kabul edilmekte. Ama ilerde eğer aşırı tutucu bir Arnavut partisi belediye seçimlerini kazanırsa Türkçenin resmîyetini kaldırabilir. Bizim temel mücadelemiz Türk dilinin resmîyetinin yeniden anayasaya bağlanmasını sağlamaktır”. KDTP Başkanı Mahir Yağcılar ise Kosovo Türkleri olarak kendilerini azınlık addetmediklerini beyan etmektedir. 1974 Yugoslav Anayasasının Türk azınlığı Kosova’nın kurucu üç etnik topluluğundan biri olarak tanıdığına altını çizen Yağcılar, UNMIK yönetimini suçlamaktadır: “Bize yönelik olumsuz adımların atılmasında başı zaten bu kuruluş çektir. Gelir gelmez Türkçeyi resmi diller arasından çıkaran UNMIK’tir”. Nitekim UNMIK News, UNMIK Chronicles gibi UNMIK dergilerinin, Kosova’daki Türk azınlık hakkında hiçbir bir bilgi vermemesi manidardır. (www.prizrenliler.org 12/11/2006) Bununla birlikte taleplerini uluslararası platformda kabul ettirebilmek için Kosova Türklerinin öncelikle nüfuslarını teyit etmeleri gerekmektedir.

5.8.2.3. Din

Balkan Müslümanları için dini kimlikleri, etnik kimliklerinden daha belirleyicidir. Balkan Müslümanları İslam'ı, Anadolu'dan gelen Bektaşî dervişleri ve diğer tarikat ehillerinden öğrenmiştir. Bu yüzden bugün hala tarikatlara bağlıdır. Özellikle Kosova'da tüm tarikatların (bilhassa Bektaşî tarikatının) her şehirde tekkeleri vardır. Prizren'deki Rafai Tekkesi her Perşembe birçok Arnavut, Türk, Boşnak ve Goralıyı zikir ayinleri için ağırlamaktadır. (Kalafat,1994,193)Tekkeye girişte herkes milli kimliğini dışarıda bırakmakta, sadece dini kimliğine göre hareket etmektedir.

5.8.2.4. Eğitim

1913 sonrası Sırp lar, Priştine ve Prizren'deki birkaç medrese dışında Kosova'da Türkçe eğitimi yasakladı. 1943'te ise Türkçe eğitim tamamen yok oldu. Türklerin Kosova'daki hukuki varlığı ancak 1951'de tanındı. Aslında 1945'te Yugoslavya Federasyonunun kurulmasından sonra tüm azınlıklar kendi dillerinde öğrenim görme hakkını elde etmişti. Ancak 1945'e kadar okullarda Sırpça okumak zorunda kalan Türkler, bu tarihten sonra Arnavutça okumaya zorlandılar. Türkler, Türkçe eğitim hakkını altı yıl gecikme ile elde edebildi. (Kut, 1998, s.78-83)Ancak 5 Eylül 1951'den itibaren Türkler, çoğunluk oldukları yerlerde kendi okullarını kurma hakkını elde etti.

Bugün Kosova Türkleri her eğitim aşamasında kendi okullarına sahiptir. Prizren, Mamuşa, Priştine, Gilan, Dohırçan ve Viçitırn'da toplam 2532 Türk öğrencinin devam ettiği 3 anaokulu, 11 ilkokul, 6 lise ve Priştine Üniversitesi bulunmaktadır. 1998-99 Kosova krizi sonrasında bölgeye gelen Prizren'deki Kosova Türk Tabur Görev Kuvveti Komutanlığı, 2001'de Mehmetçik Anaokulunu açmıştır. (www.tsk.mil.tr 17/11/2006)Bu anaokulda çocuklar iki sınıfta Türkçe eğitim görmektedir.

5.8.2.5. Politika

Her şeye rağmen Türkler, Kosova’da varlıklarını devam ettirmiş, kültürlerini yaşatmıştır. Bilhassa Priştine ve Dragaş’ta (Kosova’nın güneyinde, Gora bölgesi yakınlarında bir şehir) çoğunluğu oluşturan Türkler, kültürel dernekler ve siyasi partiler aracılığıyla kimliklerini Arnavut ve Sırlara karşın canlı tutmaya çalışmaktadır.

Kosova’nın nihai statüsü ile ilgili müzakerelerin başladığı şu günlerde Kosovalı Türkler daha kararlarını vermemiş gözükmektedirler. Bazıları bağımsız bir Kosova isterken diğerleri çelişkili biçimde Sırlara sempati göstermektedir. Bunun sebebi bu Türklerin, hakim etni olan Arnavutların, sonu zorunlu göçe varabilecek asimilasyon baskılarına tekrar başlamalarından endişe duymalarıdır.

Yugoslavya topraklarında yaşayan Türklerin gerektiği kadar organize oldukları söylenemez. Oysa Yugoslavya’da sayıları 3000’i geçmeyen Yunanlı, Ermeni ve Musevi azınlıklar çok daha sağlam bir birlik arzetmekte ve nüfusları ölçüsünde siyasi faaliyet göstermektedir. Ancak Makedonya’nın Yugoslavya’dan kopmasının Türk azınlığın bütünlüğünü parçaladığı ve Kosovalı Türkleri zor durumda bıraktığı da göz önüne alınmalıdır.

Kosova’da üç Türk partisi bulunmaktadır:

- Türk Halk Cephesi, başkanı Sezai Şaipi
- Türk Demokratik Birliği, başkanı Erhan Köroğlu, merkez Priştine
- Kosova Demokratik Türk Partisi (KDTP), başkanı Mahir Yağcılar, merkez Prizren (Kosova’nın kayıtlı tek Türk partisi)

Türk Halk Cephesi, Arnavut yanlısı olup diğer iki partiyi “Sırp uşaklığı” ile suçlamaktadır. Ayrıca bu parti Türklerin Türk okullarına gitmesine de karşıdır. Yakın zamana kadar KDTP, Kosova sorununun Yugoslavya toprak bütünlüğünü bozmayacak şekilde çözümlenmesini istiyordu. Ancak Mart 2004’te yaşanan şiddet olaylarından sonra KDTP Başkanı Mahir Yağcılar, Kosova’da Arnavutlar ile Sırların artık birlikte yaşayamayacakları kanısında: “Sırlarla Arnavutların tezleri temelden zıt. Bu saatten sonra da bir arada yaşamaları imkansız”. Kosova’nın artık Sırbistan’ın bir parçası olamayacağına inanan Yağcılar’a göre çözüm, bölgenin özel

bir statü ile Avrupa Birliği"ne bağlanması. Türk Demokratik Birliği ile KDTP'nin faaliyetleri daha çok Türk kültürünün ve Türkçe eğitimin korunması ile ilgilidir. Özellikle KDTP'nin Temmuz 1990'da kurulması ile birlikte Kosova Türklerinin endişeleri giderilmiştir; zira Yugoslavya'da tek parti döneminde azınlık hakları Komünist Parti tarafından korunmaktaydı. Türk okullarının kapatılması ve Türklere uygulanan ayrımcılık son bulmuştur. (Kalafat,1994,199)Böylece KDTP, Kosova'da Türk kimliğinin korunmasına katkıda bulunmaktadır.

17 Kasım 2001 genel seçimlerinde KDTP, toplam oyların %1'ini alarak 120 sandalyeli Kosova Meclisinden (Kuvendi) 4 sandalye kazandı. 23 Ekim 2004 genel seçimlerinde ise, KDTP, oy oranını %1.2'ye yükseltse de sadece 3 sandalye elde edebildi. Kosova Meclisinin özelliği, nisbi seçim sistemi ile dağıtılan 100 sandalye yanında azınlıkları temsil etmek üzere ayrılmış 20 sandalye bulundurmasıdır: Sırpalar için 10; Romlar, Haşkalılar ve Mısırlılar için 4; Boşnaklar için 3; Türkler için 2 ve Goralılar için 1 sandalye. Böylece 2001 ve 2004 yıllarında Türkler, Mecliste sırası ile 6 ve 5 milletvekili ile temsil edilmiştir. Şimdiki Kosovo hükümetinde, KDTP, Sağlık Bakanlığı ile bir bakan yardımcılığı elde etmiştir. Ayrıca 27 Eylül 2005 itibariyle Mamuşa (Prizren civarında) Belediyesi Türkler tarafından yönetilmeye başlanmıştır. (www.setimes.com 15/03/2007)Kosova'da ayrıca iki kültürel ve sanatsal Türk derneği vardır: Doğru Yol ve Gerçek. Bu iki derneğin amacı, Kosova'daki Türk kültürünü canlı tutmaktır.

5.9. Türkiye'nin Kosova Politikası

Türklerle Arnavutlar arasında kuvvetli tarihi ve duygusal bağlar vardır. Türklerle Sırpalar arasındaki düşmanlık ise tarihte iyi bilinir. Oysa öyle görünüyor ki bugünlerde Ankara dış politikayı duygulardan ayırmayı tercih ediyor. Osmanlı mirası ile Avrupa perspektifi arasında sıkışan Türkiye, Kosova'nın nihai statüsü konusunda son derece temkinli bir politika izliyor.

Türkiye, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1244 sayılı kararının tam olarak uygulanmasını desteklemektedir. Türkiye; Kosova'daki KFOR, UNMIK ve AGİT'e askeri birlik, sivil polis ve uzmanlar sağlayarak Kosova'nın güvenliğine ve istikrarına katkıda bulunmaktadır. Bölgeyle yüzyıllardan gelen tarihi ve kültürel bağları bulunan Türkiye, Kosova'daki gelişmeleri yakından takip etmektedir. Bu

bağlamda Türkiye, Türk azınlığın kazanılmış haklarının korunmasına ve Kosova'daki siyasi ve idari teşkilatlarda adil ve eşit bir şekilde temsil edilmelerine büyük önem atfetmektedir".Türk Dışişleri Bakanlığı İnternet sayfasında yayınlanan Türkiye'nin Kosova ile olan ilişkilerinin bu kısa özeti, Türkiye'nin Kosova'nın nihai statüsü konusundaki gerçek tutumu hakkında çok şey söylemiyor. Ancak bu son derece diplomatik dil, Türkiye'nin bu konudaki kendi endişeleri hakkında çok şey söylüyor. (www.mfa.gov.tr 21/02/2007)Türkiye'nin endişeleri Rusya'ninkilerle örtüşüyor. Türkiye gibi Rusya'nın da Slavların hamisi sıfatıyla Balkanlarda uzun bir geçmişi bulunuyor. Bu bakımdan Moskova, Kosova'nın bağımsızlığının Rusya'nın Çeçen sorunu için tehlikeli bir emsal oluşturması yönündeki kendi kaygıları bir yana, aynı zamanda bir Slav davası olan Sırp davasını savunurken kendi kendisiyle çelişkiye düşmüyor.

Buna karşılık Balkanlardaki Osmanlı mirasını yani Türk, Müslüman Slav ve Müslüman Arnavutların varlığını savunması beklenen Türkiye, Kosova için "Sırbistan sınırları içerisinde güçlü bir özerklik" fikrini savunurken kendi kendisiyle çelişkiye düşmüş gözüküyor. Bilhassa Türklerle Arnavutlar arasında tarihten gelen güçlü kültürel ve duygusal bağlar hatırlanacak olursa...

5.10. Türkiye'deki Arnavut Diasporası

Kosova Arnavutları ve genel olarak Arnavutlar Osmanlı İmparatorluğunun millet-i sadıkasıydı. Padişahların muhafızları, cesaret ve sadakatlerinden dolayı daima Arnavutlar arasından seçilirdi. Anlatılana göre ancak Kosova'da bulunan Firzovik (Verisovic/Ferisaj) kasabasındaki Arnavut isyanının haberini alınca II. Abdülhamit en sonunda teslim olmuş ve 1908'de II. Meşrutiyeti ilan etmişti. Padişah, Arnavutların ayaklanmasını son nokta olarak almıştı. (Koçu, 2003,s. 56-58) Türk-Arnavut ilişkilerinin tarihi eskidir. Anadolu topraklarında Arnavut varlığı XV. yüzyıla dek uzanır. Balkanlarda Osmanlı hakimiyetinin bittiği 1913 tarihinden itibaren konjektürel krizleri takiben Arnavutluk, Makedonya ve Kosova'dan çok sayıda Arnavut Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'deki Arnavut diasporasının en büyük özelliği, bu insanların Türk çoğunlukla hiçbir vakit siyasi ya da sosyal bir sorun yaşamamış olmasıdır. Farklı dil ailelerinden olmalarına rağmen Arnavutça ve

Türkçe arasındaki şaşırtıcı kelime benzerlikleri, ikinci ve üçüncü kuşak Arnavutların Türk toplumuna asimilasyonunu kolaylaştırmıştır.

Bugün sadece İstanbul'da on dört adet Arnavut ve Kosovalı Arnavut derneği bulunmaktadır. Bunların yanı sıra İzmir, Bursa, Adapazarı ve Adana'da başka dernekler mevcuttur. Tüm bu dernekler sadece sosyal ve kültürel faaliyetler yürütmektedir. Tek istisna, 1994'te siyasi amaçlarla kurulan Kosovalılar Derneğidir. Derneğin başkan yardımcısına göre amaçları, "TBMM'nin ve hükümetin Kosova politikasını takip etmek". Bu bağlamda dernek; Türk milletvekilleri, bakanlar ve yetkililerle görüşmeler yapmakta, Kosova sorunu ile ilgili makale ve özel dosyalar hazırlamaktadır.

1994'te Kosova Cumhuriyeti Türkiye Temsilciliği (KCTT) kuruldu. Temsilciliğin misyonu, Arnavut diasporası ile Ibrahim Rugova'nın Kosova Demokratik Ligine yakın siyasi çevreler arasındaki irtibatı sağlamaktır. Şubat 1998 sonu itibarıyla KCTT'nin tahminlerine göre 3000 Kosovalı Arnavut sığınmacı Türkiye'ye geldi. 1999 Martı sonunda NATO askeri müdahalesinin başlamasıyla birlikte Türkiye, Kosova'dan 20.000 kadar mülteci kabul etti. Kosova Kurtuluş Ordusundan (UÇK) 60 kadar ağır yaralı askerin tedavisinin İstanbul'da özel hastanelerde yapıldığı biliniyor. Bu dönemde Türkiye'deki Arnavut diasporası; Türk basın-yayın kurumları, yetkililer ve kamuoyu nezdinde lobi oluşturmak gibi yoğun siyasi faaliyetlerde bulunmuştu. Bilhassa NATO müdahalesi arifesinde 1998 ve 1999 Martında İstanbul'da gösteriler düzenlenmişti. (Milliyet Gazetesi 28/03/1999) Kosova savaşı sona erdiğinde bu mülteciler geri döndüler. Ancak bugün hemen hemen her Kosovalı Arnavut ailenin Türkiye'de bir akrabası olduğu tahmin edilmektedir.

5.11. Kosova Nihai Statüsü: Geçmiş Ve Geleceği Arasında Sıkışan Türkiye

Türkiye, dış ilişkilerinde 1923'ten beri sadık bir biçimde "aktif tarafsızlık politikası" izlemektedir. Bu politika II. Dünya Savaşı sırasında olduğu gibi kimi zaman işe yaramış; kimi zaman ise işe yaramamıştır. Bu politikanın esası, herhangi bir anlaşmazlıkta ilgili bütün tarafları dengede tutmak ve ortalama bir uzlaşma

formülü ortaya atmaktır.Kosova çatışması başladığı sıralarda da Türkiye, çözümün diplomatik yollarla bulunması için büyük çaba sarfetmiş, ikili ve çok taraflı görüşmelerde bulunmuştu. Diplomasinin sorunu çözemeyeceği görüldüğünde ise Türkiye, NATO'nun askeri müdahalesine havadan destek vermiştir. Türkiye ayrıca müdahale sonrası Kosova'ya yerleşen UNMIK ve KFOR birliklerine de katkıda bulunmuştur. (Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi,2006, s. 258-263)1999 itibariyle Prizren'e bir Kosova Türk Tabur Görev Kuvveti Komutanlığı konuşlanmıştır.

Bu tarihten beri Türkiye, Kosova için, bölgenin 1974-1989 tarihleri arasında elde etmiş olduğu özerklikten daha geniş bir özerklik fikrini savunmaktadır. Bu formül ile Kosovalı Türklerin ve diğer Arnavut olmayan azınlıkların hakları eşit ölçüde güvenceye alınabilecektir. O tarihte Türkiye'nin temel politikası, (C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi,2001,s.101-111) Kosova Türklerinin kazanılmış haklarını korumaktı.

Bununla birlikte 2001'de Türkiye Kosova politikasını hafifçe değiştirdi. Müdahaleyi takiben Türkiye yukarıda belirtildiği üzere Kosovalı Türklere odaklanmış bir politika takip etmekle yetinmişti. Oysa bu durum, Türkiye ile Osmanlı zamanından kalma tarihi ve duygusal bağları olan Kosova Türkiye ile Osmanlı zamanından kalma tarihi ve duygusal bağları olan Kosova Arnavutlarının tepkisine yol açmıştı. Böylece 2001'den sonra Türkiye bölge politikasına etnik Arnavutları da dahil etti. Ankara ve Priştina, kültür ve çevre konularında işbirliği anlaşmaları imzaladı. (Türkoğlu, 2001,s.98) Buna göre, Türkiye Kosova'da I. Murat Türbesi gibi Osmanlı eserlerinin restorasyonuna katkıda bulundu. Kosova İslam Birliği ve Diyanet İşleri arasında, bölgeye en uygun dini teşkilatı görüşmek üzere bir köprü kuruldu. Bunların yanı sıra Kosova'da tedavileri yapılamayan hastalar, İstanbul ve Ankara'daki hastanelere yatırıldı. Türk Sağlık Bakanlığı, Kosovalı doktorlar için kalp hastalıkları ve kanser üzerine eğitici seminerler düzenledi.

Buna karşın UNMIK pasaportlarını bir hayli geç tanıyan Türkiye, UNMIK plakalı arabalar konusunda halen tereddütlü. Bu durum Türkiye'nin, Kosova politikasını planlarken, Kosova'nın hukuken hala Sırbistan-Karadağ'ın bir parçası olduğu gerçeğini hesaba kattığını gösteriyor.Türkiye'nin olası bir bağımsızlık konusundaki endişeleri üç bölümde özetlenebilir.

Her şeyden önce Türkiye'nin, Kürt ayrılıkçı terör örgütü PKK'ya karşı yıllardan beri süren bir “güneydoğu sorunu” bulunmaktadır. Bir federal devlet çerçevesinde federe bir devletin bir diğ erinin toprak bütünlüğüne zarar vermemesi gerektiği varsayılır. Bu açıdan yabancı bir müdahale, Milosevic yönetimindeki Sırbistan'ın Kosova'nın özerk statüsünü ihlal etmesi bakımından mantıklı kılınabilir; zira bu durum, bölgedeki barış ve istikrar ortamını tehdit ediyordu. NATO müdahalesi sırasında Ankara bu şekilde bir mantık yürütmüş olabilir. Ancak bugün eğer Kosova'ya bağımsızlık verilirse bu, yeni kurulmuş demokratik Sırbistan-Karadağ devletinin toprak bütünlüğüne zarar verecektir. Bu yüzden Ankara haklı olarak böyle bir bağımsızlığın kendi akut güneydoğu sorunu açısından tehlikeli bir emsal teşkil etmesinden endişe duymaktadır.

11 Haziran 1999'da European Bureau'dan Alan Freeman, Johns Hopkins Üniversitesinde sosyolog ve New York merkezli bir lobi grubu olan Human Rights Watch'un danışmanı olan James Ron'un şu ifadelerine yer verdi: “Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin çok gergin olmasına rağmen Türkler, Sırp ların uğradığı net yaptırımlardan yakayı kurtardılar. Oysa sicilleri aynı. Eğer Kosova'ya müdahale ettiyseniz, Türkiye'ye de etmelisiniz. Yoksa çifte standart davranmış olursunuz. [...] ancak [Türkler] bundan kurtuldular; zira Türkiye NATO'nun önemli bir üyesi”.(Milliyet 13/06/1999) Bu iki sorun arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit etmek amacımız değil. Ancak Sırp-Arnavut ilişkilerinin geçmişi ile Türk-Kürt ilişkilerinin geçmişi arasındaki tarihi ve sosyolojik farklılıklar açıktır. Bilhassa eski Federal Yugoslav Devletinin aksine, 1923 Lozan Antlaşması ve 1982 Anayasasında belirtildiği üzere Türkiye daima üniter bir devlet olmuştur. Kosova konusu ile Kürt konusu arasında bu şekilde hızlı paralellikler kurulması Ankara'nın uluslararası platformlarda tartışmak isteyeceği son şeydir. (Tanıl, 2003, s.121) Bu yüzden Türkiye, toprakları üzerinde ayrılıkçı hareketlerle mücadele eden Rusya ve Çin ile beraber devletlerin toprak bütünlüğünün dokunulmazlığı ilkesini savunmaktadır.

İkinci nokta, Kosova'nın bağımsızlığını savunmak Sırbistan-Karadağ'ın düşmanlığını kazanmak demek olacaktır. Avrupa Birliği yolunda ilerleyen Türkiye, üyeliğinin önünde bir Slav-Ortodoks bloğunun oluşmasına neden olmak istememektedir. Ankara, “Belgrad faktörü”nü hesaba katmak zorundadır. Sonuçta

Türkiye, Osmanlı tecrübesinden Kosova'nın bir yanda Sırlar diğer yanda Arnavutlar için ne demek olduğunu çok iyi bilmektedir. Prens-Piskopos Njegos'un Sırp epik şiirinin en ünlü örneği olan ve konusunu 1389 Kosova Savaşından alan "Dağların Çelengi" ile büyüyen Sırlar, (Ülger,Avrasya Dosyası,1998) Kosova bağımsız olursa büyük infial duyabilirler. Bu infialin daha sonradan nelere yol açacağı ise önceden tahmin edilemez. İlyrialılardan gelen Arnavutlar ise bölgeye Sırlardan çok önce geldiklerini iddia etmektedirler. Böylece aktif tarafsızlık politikasına sadık kalan Türkiye, ortalama bir çözüm önermektedir: Sırbistan sınırları içerisinde geniş özerklik ve etkili bir adem-i merkeziyetçilik. Adem-i merkeziyetçilik, Kosova'nın bağımsızlığı ile 1974-1989 dönemi Arnavut asimilasyon baskısının geri gelmesinden endişe duyan Kosovalı Türklerin siyasi ve sosyal konumunu da sağlamlaştıracaktır.

Son olarak Türkiye'nin Balkanlardaki en yakın iki müttefiki Makedonya ve Arnavutluk'tur. Türkiye'nin bu iki ülke ile askeri ilişkileri bulunmaktadır. Kuzeyinde büyük bir Arnavut azınlık bulunan Makedonya, Kosova'nın olası bağımsızlığından bu bağımsızlığın Balkanlarda "Büyük Arnavutluk" projesini alevlendirmesi açısından büyük endişe duymaktadır. Arnavutluk ise tam tersine bu projeyi hayata geçirmek isteyebilir. Makedonya ile Arnavutluk arasındaki ilişkilerin gerginleşmesi, Türk diplomasisini zor durumda bırakacaktır.Sonuç olarak, geçmişi (Balkanlarda Osmanlı mirasından gelen tarihi ve duygusal sorumluluk) ile geleceği (Avrupa Birliği üyeliği) arasında kalan Türkiye, Kosova'nın nihai statüsü konusunda son derece temkinli bir politika takip etmektedir.

5.12. Kosova Sorunun'da Tarafların Çözüm Önerileri

Kosova, Balkanlarda Arnavutların nüfus açısından en yoğun yaşadıkları ikinci bölgedir. (Arnavutluk % 95, Kosova % 90, Makedonya %35) Yugoslavya anayasasında federal devleti oluşturan 6 cumhuriyetten biri olan Sırbistan'a bağlı özerk bir bölge olarak tanımlanmış olan Kosova'da Arnavutlar ayrı bir cumhuriyet olarak tanınmalarını sağlamak için uzun bir mücadele vermiş olmalarına rağmen amaçlarına ulaşamamışlardır. "Kosova Sorunu" ciddi anlamda ilk olarak Tito'nun 1980 yılında ölümünden sonra uluslar arası kamuoyunun gündemine gelmiştir. (TEKİN, Avrasya Dosyası, 1996)Miloseviç liderliğindeki Sırp yönetimi 1989 yılında

Kosova'nın Yugoslavya anayasasında yer alan özerkliğini kaldırarak bölgede merkeziyetçi bir yapı oluşturmak için harekete geçince Kosova Sorunu yeni bir döneme girmiş oluyordu. 1990'ların başında Yugoslavya dağılırken yaşanan iç savaşın eninde sonunda Kosova'ya da sıçraması kaçınılmazdı.

Arnavutlar Sırbistan'ın merkeziyetçi politikasına tepki olarak Kosova'da "sivil itaatsizlik" politikasını benimseyerek, Sırp kurumlarına paralel kurumlar oluşturmaya başladılar. Arnavutların İbrahim Rugova liderliğinde taleplerini gerçekleştirmek için şiddete başvurmaması dünya kamuoyunun sempatisini kazanmada etkili olmuştu. Arnavutlar Sırp yönetiminin seçimlerini boykot ederken, 1991 yılında kendi seçimlerini gerçekleştirerek parlamentolarını oluşturmuşlardı. Yine aynı yıl Kosova'da yapılan referandumda halkın %99'u Kosova'nın bağımsızlığı yönünde oy kullanmıştı. Sırp yönetimi ise bu referandumu yasadışı ilan ederek Kosova'ya yönelik baskısını arttırmaya başlamıştı.

Rugova'nın pasif direniş yöntemi, dünya kamuoyunun sempatisini kazanmanın ötesinde bir yarar sağlamadığı için Arnavut milliyetçilerin beklentilerini karşılamaktan uzaktı. Bu nedenle silahlı direniş yolu ile seslerini duyurma yöntemini benimseyen Arnavut milliyetçileri Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) adıyla gizli bir örgütlenme içine girdiler. Bu açıdan 1990'lı yıllar Balkanlarda komitacılığın geri dönüş yılları oldu. Özellikle ABD'deki Arnavut diasporası tarafından desteklendiği ileri sürülen UÇK'nın Sırp güvenlik kuvvetlerine yönelik saldırılarını yoğunlaştırdığı 1998 yılında Miloseviç yönetimi, bu saldırıları bahane ederek Kosova'ya yönelik "etnik temizlik" hareketine girişmişti. Arnavutlara yönelik uygulamalar dünya kamuoyunda Miloseviç'e ve Sırp yönetimine yönelik tepkiyi en üst düzeye çıkarmıştır. Tüm uyarılara rağmen politikasını değiştirmeyen Miloseviç yönetimine karşı NATO, Bosna'daki hatasını tekrarlamayarak askeri operasyonu Mart 1999 yılında başlatmıştı. Yaklaşık 3 ay süren askeri operasyonun sonucunda Kosova'da BM 1244 sayılı kararıyla Kosova'nın kendisini yönetebilmesi için gerekli altyapıyı oluşturmak üzere BM denetiminde geçici bir yönetim (UNMİK) kurulmuştur. (Stratejik Analiz, Nov. 2002, s. 89-94) Yani Kosova Sırbistan'ın vesayeti altında iken, operasyon sonrasında BM'in vesayeti altına girmiştir.

1999 yılında NATO'nun başlattığı askeri hareketin üzerinden 8 yıl geçmiş olmasına rağmen Kosova'nın geleceği konusundaki belirsizlik devam etmektedir. 8

yıldır BM bağı bir yönetime (UNMİK) sahip olan Kosova'nın geleceğini belirleyecek “nihai statü” ile ilgili görüşmelerin başlamasına kısa süre kala teknik konularda taraflar arasında ilk görüşmeler 2005'te yapıldı. (www.setimes.com 22/01/2007) Tarafların konuya yaklaşımı, Kosova'nın nihai statüsü konusundaki görüşmelerin sonucu hakkında iyimser bir beklentinin oluşmasını engellemektedir. Çünkü Kosova'da Arnavut ve Sırp taleplerinin uzlaştırılmasının güçlüğü açıkça ortadadır. Bu uzlaşmazlığın en önemli nedeni, Kosova'nın hem Sırp hem de Arnavut milliyetçiliğinde bir mit olarak görülmesi ve vazgeçilmesi veya paylaşılması düşünülemeyecek toprak parçası olarak kabul edilmesidir. Diğer yandan da Kosova hem “Büyük Sırbistan” hem de “Büyük Arnavutluk” rüyalarının vazgeçilmez unsurudur. Uluslararası toplum da, Kosova sorununun Balkanlardaki daha geniş “Arnavut Sorunu”nun ayrılmaz bir parçası olduğunun bilincindedir.

Kosova Sorununun çözümü öylesine güçlüklerle dolu ki, BM'nin Kosova'ya atadığı temsilciler ya görev sürelerini zorlukla tamamlamakta ya da tamamlamadan çeşitli bahanelerle görevlerinden istifa etmektedirler. 1999 yılından beri BM'nin Kosova'ya atadığı temsilci sayısının altıya çıkması bunun göstergesidir.

Nihai statü müzakerelerine başlanması öncesinde görüşmelere zemin oluşturması için 26/03/2007 tarihinde BM Özel Temsilcisi Martti Ahtisaari'nin Güvenlik Konseyi'ne “Genel Kapsamlı Kosova Statüsü Anlaşması” Önergesini sunmasına rağmen Kosova Sorununun geleceği belirsizliğini korumaya devam ediyor. BM'nin UNMİK aracılığı ile bölgede sağlamaya çalıştığı istikrar ve altyapının güçlendirilmesi çabasının nasıl sonuçlanacağı merak konusu. Kosova Sorunu öyle çetrefilli özelliklere sahip ki, BM'in, uluslar arası desteğe sahip olmaksızın bu sorunun üstesinden gelmesi mümkün değildir. Buna karşılık büyük devletlerin Balkanlardaki çıkarlarının örtüşmemesi, Kosova gibi hassas dengeleri bir anda değiştirebilecek bir bölgenin statüsünde yapılacak radikal bir değişikliğin yaratacağı sonuçlar konusunda ciddi endişelere yol açmaktadır. Bu riskleri en aza indirmek için Kosova'nın geleceğini belirleyecek nihai statü müzakereleri öncesinde uluslar arası toplum, Kosova'nın 1999 öncesindeki statüsüne dönülmemesi, bölünmemesi ve başka bir ülkeyle birleşmemesi konusunda bir uzlaşmaya varmıştı. (Tanıl, 2003, s.132)Kosova için şimdiye kadar birçok farklı çözüm önerisi getirilmişti.

5.12.1. Sırp Tezi

Sırpların resmi tezi Kosova'nın Sırbistan'ın özerk bir bölgesi olduğu yönündedir. Ancak bu durum dağılmış olan Yugoslavya anayasasındaki bir hüküm olup, bugün için geçerliliğinin olduğunu iddia etmek zorlama bir yorum olarak değerlendirilebilir. Özerkliğin içeriği konusunda Sırp yönetiminde zamanla bir yumuşamanın gerçekleştiğini ifade etmek gerekmektedir. Önceleri Kosova'ya yönelik çözüm önerilerini içişlerine müdahale olarak gören Sırp yönetimi, bölgede hiçbir etkisinin olmadığını, zamanın Arnavutlar lehine işlediğini ve Kosova'nın UNMIK yönetiminde adım adım bağımsızlığa doğru gittiğini görünce Kosova'ya “özerklikten fazla, bağımsızlıktan az” bir statü tanınması tezini savunmaya başlamıştır. Buna göre, Kosova yasama, yürütme, yargı yetkilerine sahip olacak, kendi kurumlarıyla bölgenin iç yönetimine sahip olacak, buna karşılık Sırbistan bölgenin devlet ve ülke egemenliğini elinde tutacaktır. Belgrad'ın görüşüne göre, Kosova'nın askerden arındırılmış bölge haline getirilmesi ve Sırbistan'ın sınır, gümrük, maliye ve para politikaları üzerinde kontrolünü elinde tutması gerekiyor. (www.setimes.com/2005/09/23-26) Dahası ülke, Kosova ve Sırbistan'ın aynı savunma bakanı, dışişleri bakanı ve BM'de aynı sandalyeyi paylaşmaları anlamına gelen savunma ve dışişleri politikalarının merkezileştirilmesini de istiyor.

Bu önerinin Arnavutları tatmin etmesini beklemek büyük bir hayalcilik olacaktır. Üstelik bu öneri gerçekçi olmaktan uzak görünmektedir. Zira 1999 yılından beri Sırbistan'ın bölgede hiçbir gücü yokken süreç sonucunda bölgeye yeniden egemen olmayı planlaması sadece pazarlık payını geniş tutma stratejisi olarak değerlendirilebilir. AB ve ABD, Sırbistan'ın bu tezini büyük olasılıkla desteklemeyeceklerdir. Bu nedenle bazı Sırp yöneticileri resmi tezin dışına çıkarak farklı bir öneri getirmektedirler. Durumun aleyhlerinde geliştiğini gören bu çevreler, Kosova'dan koparabildiği kadarına razı olmaya hazır gibi görünüyorlar. Sırpların yoğun olarak yaşadığı Sırbistan'a yakın bölgelerin Sırbistan'a bırakılarak Kosova'nın “iki etnik unsur arasında bölünmesi” fikri, her iki tarafın milliyetçi kesimleri tarafından yoğun bir tepkiyle karşılanmıştır.

5.12.2. Arnavut Tezi

Arnavutların ortaya koyduğu tez ise “Bağımsız Kosova” seçeneğidir. Kosova Başbakanı Bayram Kosumi’nin siyasi danışmanı Raif Gaşi’nin açıklaması Arnavut tezini net bir şekilde ortaya koymaktadır: “Hem bağımsızlık hem de egemenlik elde edeceğiz. Kararı Kosova halkı verecektir. Kosova halkının %90’ının bağımsızlık istediğini bütün dünya biliyor. Bu konuda taviz verilmeyecek.”(www.setimes.com 23/09/2005)Kosova eski lideri Rugova Kosova’ya verilecek bağımsızlığın Balkanlarda yeni çatışmalara yol açabileceği yönündeki kaygıları; “Kosova’nın bağımsızlığı tüm bölgenin yatışmasını sağlayacaktır. Başta Kosova’nın kendisi, büyük bir Arnavut nüfusu barındıran Makedonya, Arnavutluk, Karadağ ve Sırbistan böylece istikrara kavuşturur. Kosova’ya bağımsızlık verilmesi dünyanın bu bölgesine istikrarlı bir barış getirir” şeklinde yanıtlamıştı.(www.m5strateji.com 17/03/2007)Arnavutluk Cumhurbaşkanı Alfred Moisiu da Eylül ayında New York’taki BM zirvesinde yaptığı konuşmada eyaletin geleceği hakkındaki şu sözleri Rugova’yı destekler niteliktedir; “Bağımsızlığın en iyi çözüm olacağı sonucuna varmamızın zamanının geldiğine inanıyorum. Bağımsız bir Kosova Balkan bölgesine daha fazla güvenlik ve istikrar getirecektir.” (www.balkantimes.com 19/09/2005)Arnavutluk’un bir önceki başbakanı olan Fatos Nano’nun Mart 2004 tarihinde Kosova’ya yaptığı ilk resmi ziyaret Arnavutluk’un Kosova konusundaki resmi politikasının önemli bir işareti olarak değerlendirilmişti.

İki karşıt tez dikkate alındığında uluslar arası toplumun tarafların kabul edebileceği bir çözüm bulabilmesi zor görünmektedir. Ancak gerek Avrupa ve gerekse Amerikalı birçok politikacı ve analiste göre Kosova eninde sonunda bağımsız bir devlet olacaktır. İtalya’nın eski başbakanlarından Giuliano Amato’nun başkanlığında oluşturulan ve bu nedenle “Amato Komisyonu” olarak bilinen Uluslar arası Balkan Komisyonu’nun hazırladığı “Avrupa Geleceğinde Balkanlar” isimli raporunda Kosova Sorununun çözümünün ancak bağımsızlıkla gerçekleşebileceği ileri sürülmüştür. Amato’ya göre, “Kosova’nın bağımsız bir devlet olacağını herkesin kabul etmesi gerekir.” Uluslararası Kriz Grubu direktörü Layon’a göre de, “Uluslar arası toplum Kosova’nın bağımsızlığına karar vermiştir ve tek sorun bunun ne zaman ilan edileceğidir.” (www.turkishweekly.net 11/01/2007)Kosova’nın bağımsızlığından en az Sırbistan kadar endişe duyan ikinci ülke Makedonya’dır.

Arnavutluk Cumhurbaşkanının görüşünün aksine Kosova'nın bağımsızlığının bölgede bir domino etkisi yaratacağı ve siyasi coğrafyada büyük değişikliklere yol açacağı yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Kosova'nın bağımsızlığını kazanması halinde ülkesindeki Arnavutların yoğun olarak yaşadıkları batı bölgesinin Kosova ile birleşmek istemeleri ihtimali Makedonya yönetiminde derin bir kaygı uyandırmaktadır. Makedonya'nın parçalanması Balkanlarda yeni çatışmalara yol açabilecek bir potansiyel tehlike taşımaktadır. İleri aşamada Balkanlardaki tüm Arnavutların bir devlet çatısı altında "Büyük Arnavutluk"u oluşturma ideallerine sahip Arnavut milliyetçilerinin bulunduğu göz önüne alınca sorunun Balkanların geleceği açısından ne kadar hayati bir önem taşıdığı daha iyi anlaşılacaktır. (Stratejik Analiz, Feb. 2002, s. 24-29)Üstelik Kosova'yı kaybetmesi halinde Sırbistan'ın Bosna'daki Sırplarla birleşmek için harekete geçmek isteyebileceği ihtimali olayın karmaşıklığını ve "Balkan Gerçeğini" gözler önüne sermektedir.

Bir başka görüşe göre yukarıdaki riskleri ortadan kaldırmak için Kosova'ya AB perspektifinin verilmesi, Arnavutluk ve Makedonya ile birlikte AB üyeliği imkanının tanınması önemli bir seçenek olarak görülmektedir. Böylece Arnavutlar çatışma ve önemli kayıplarla ulaşabilecekleri siyasi bütünleşme hedefi olarak gördükleri Büyük Arnavutluk hayali yerine barışçı bir yol izleyerek bu bütünlüğü kültürel anlamda AB çatısı altında oluşturma fırsatı bulacaklardır.(www.haberaliz.com 15/12/2006)Yine AB üyeliği ile ilgili bir başka seçenek de Kosova'nın üçüncü bir cumhuriyet olarak Sırbistan ve Karadağ ile birlikte oluşturacağı federasyon veya konfederasyonun AB üyesi yapılmasıydı. Fakat bu fikir taraflarca reddedildiği için kısa sürede gündemden düşmüştür. (Kut, 1998, s.53-64)Son dönemde ortaya konan yeni bir çözüm önerisi de yine AB ile bağlantılıdır. Yukarıda belirtilen Amato Komisyonunun AB'nin genişleme stratejisi ile ilgili hazırladığı rapor Kosova'yı da içine alacak şekilde Balkanlara yeni bir vizyon kazandırmayı amaçlamaktadır. Raporda, Balkanlar'daki mevcut siyasi belirsizliğin daha fazla devam edemeyeceği belirtiliyor.

Amato komisyonuna göre AB'nin yapacağı tercih gayet basit: Genişleme ya da imparatorluk. "AB olarak bizler ya arka bahçemiz olan Balkanlar'da daha onlarca yıl fiilen sömürgelere sahip olmayı sürdüreceğiz ya da Balkanlar'ın Avrupa Birliği'ne katılabileceği koşulları oluşturmaya başlayacağız". Amato komisyonu, kararlı bir

şekilde genişlemeden yana. Rapora göre, AB gelecek sene yapacağı zirvede Balkanlar'ın 2014 yılına kadar Birliğe dahil edilmesi planını ciddi bir şekilde ele almalı. "Böyle bir şey Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcının 100. yıldönümünde Saraybosna'da yapılacak bir törenle kutlanabilir örneğin. Bu, Bosna'daki en son savaş sırasında popüler olan "Saraybosna'dan Saraybosna'ya" deyişine yeni ve daha olumlu bir anlam kazandıracaktır."Komisyonun Kosova için önerisi en dahice çözüm olarak değerlendirilmektedir. Buna göre çözüm dört aşamadan oluşmaktadır: İlk önce 1999 Kosova Savaşını bitiren 1244 Sayılı BM Kararı ile yaratılan mevcut belirsizlik durumundan "tam egemenlik olmaksızın bağımsızlık" statüsüne geçilecek, ki bu, insan hakları ve azınlıkların korunması hususlarında yetkiyi uluslararası topluma bırakıyor, ardından AB'nin katılım müzakerelerine başlamasına paralel olarak "güdümlü egemenlik" durumuna ve en nihayetinde mevcut AB üyelerinden Slovenya, Polonya ve İngiltere'nin sahip olduğu "ortak egemenlik" statüsüne varılacak.Amato komisyonunun önerisi, uluslararası örgütler ya da sivil toplum kuruluşlarınca gerçekleştirilen bir "ulus-inşası" ya da daha münasip adıyla bir "devlet-inşası" değil, tamamen AB'ye özgü bir "üye-devlet-inşası" durumu. Bu plana uyulması halinde ise Kosova o klasik 19. yüzyıl mutlak "ulusal bağımsızlık" mefhumuna asla sahip olamayacak. Bunun yerine Kosova'nın yaşayacağı şey dikkatlice rehberlik edilen bir yolda genç bir yetişkinin aile evinden ayrılıp rahat bir evliliğe adım atışı olacak.(Radikal, 18/04/2005)Bu komisyon raporunun uygulanabilir olup olmadığını zaman gösterecektir. Ancak AB ve ABD'nin yukarıda belirtilen yaklaşımları dikkate alındığında Kosova konusunda Arnavutların tezinin daha ağır bastığı söylenebilir.

Amerikan yönetimi ve Almanya Kosova'nın Sırbistan'dan bağımsız bir yapı olması fikrine sıcak bakıyor. Doğu Avrupa'daki Slav bloğunun delinmesi ve Adriyatik'teki Rus etkisinin kırılması, Ortadoğu'ya uzanan ABD için önemli bir stratejik kazanım olacak. Amerikan Ordusu Kosova'da çok büyük bir üs kurarak bu niyetlerini su yüzüne çıkarıyor. Benzer endişelerle pek çok Avrupa ülkesi de Kosova'nın bağımsızlığı ile yakından ilgili.

Buna rağmen Kosova'nın bağımsızlığı meselesi görüldüğü kadar kolay değil. Bölgenin bağımsız olmasının önünde farklı ve temel engeller var. Bunlardan birincisi, uluslararası hukukta yer alan sınırların değişmezliği prensibinin ihlali.

Böyle bir bağımsızlığı, Çeçenistan ve Doğu Türkistan sorunları bulunan Rusya ve Çin'in kabul etmesi oldukça zor bir ihtimal. İki ülkenin Güvenlik Konseyi'nde veto yetkisi bulunuyor. İkincisi, Kosova'nın bağımsızlığının bölgede domino etkisi oluşturarak, Bosna Hersek'teki Sırp bölgesinin yanı sıra Güney Sırbistan ve Makedonya'daki Arnavut bölgelerini harekete geçirmesinden endişe ediliyor.

Rusya, Yugoslavya'nın dağılmasıyla Balkanlar'da ciddi bir nüfuz erozyonu yaşadı. Kosova'nın bağımsız olması durumunda Rusya büyük bir yenilgi daha yaşamış olacak. Son 10 yılda büyük bir dağılma süreci yaşayan Sırp'ların da Kosova'yı kaybetmeye tahammül edebileceği tartışmalı. Üstelik Kosova 60 milyar tonluk kömür rezervi ile Avrupa'nın bir numarası ve Sırbistan'ın ayakta kalmasını sağlayan bir enerji merkezi. Sırbistan'ın Kosova'yı kaybetmemek için yeniden silaha sarılması kuvvetli bir olasılık.

Kosova'nın bağımsızlığı konusunda Türkiye'nin temkinli bir yaklaşım sergilediğini söylemek mümkün. Kendi iç sorunları, AB sürecine odaklanmış olması, Balkanlarda Slav-Ortodoks birliğini karşısına almak istememesi bu yaklaşımın temel nedenleri olarak yorumlanabilir. Buna rağmen gelişmelere tamamen kayıtsız kalması da mümkün değil. Kosova'da özellikle Prizren ve civarında yaşayan Türklerin durumu başta olmak üzere Türkiye'de yaşayan Kosova göçmeni vatandaşların bölgedeki gelişmelere duyduğu ilgi Türkiye'yi de Kosova'nın geleceği ile ilgilenmeye yöneltmektedir.

5.13. Kosova'daki Osmanlı Mimari Eserleri

453 Yıl Osmanlı hakimiyetinde kalan Kosova'da Osmanlıdan kalan ve halen günümüzde ayakta olan 229 Osmanlı mimari eseri bulunmaktadır. Söz konusu eserler Priştine, Prizren, İpek (Peç), Cakova (Yakova), Gilan, Vushtri (Vuçetirn), Mitroviça, Ferizoviç (Ferizaje-Urişevac), Kaçanik, Dragaş, İstok, Deçan, Novo Bırdo şehir ve köylerinde bulunmaktadır.

5.13.1. Cakova'da Bulunan Eserler

<p>A) KÜLLİYELER</p> <p>1. Hacı Ömer Külliyesi</p> <p>1.1. Hacı Ömer Camii</p> <p>2. Hacı Ömer Mektebi</p> <p>2. Hadım Süleyman Ağa Külliyesi</p> <p>2.1. Hadım Camii</p> <p>2.1.1. Mustafa Efendi Mezarı</p> <p>2.2. Hadım Kütüphanesi</p> <p>2.3. Hadım Mektebi</p> <p>3. Seyfeddin Ziya Külliyesi</p> <p>4. Yeni (Kerim Bey / Sofa) Külliye</p> <p>4.1. Yeni Camii (Kerim Bey /Sofa Camii)</p> <p>4.2. Yeni Camii Mektebi</p> <p>5. Hasan Ağa Külliyesi</p> <p>5.1. Hasan Ağa Camii</p> <p>2.Yeni Haraçi Hanı</p> <p>I) DEBBAĞHANE</p> <p>1. Yeni Debbağhane</p> <p>İ) ÇEŞME</p> <p>1. Pancal Çeşmesi</p> <p>J) KÖPRÜLER</p> <p>1. Tabak / Debbağ Köprüsü</p> <p>2. Taliç Köprüsü</p> <p>3. Terzi Köprüsü</p> <p>K) KONAK VE KULELER</p> <p>1. Abdullah Paşa Kulesi (Saray)</p> <p>2. Batuşa Kulesi</p> <p>3. Sina Konağı.</p>	<p>5.2. Hasan Ağa Kulesi</p> <p>B) CAMİLER VE MESCİDLER</p> <p>1. Gerçar / Geçar (Çömlekçiler) Camii</p> <p>2. Getsi Camii</p> <p>3. Gül (Çül) Camii</p> <p>4. Halil Efendi Camii</p> <p>5. Hanka / Kızıl Camii</p> <p>6. Kosar Camii</p> <p>7. Mahmud Paşa Camii</p> <p>8. Molla Yusuf Camii</p> <p>C) TÜRBE</p> <p>1. Nukdi Baba (Şeyh Fettah) Türbesi</p> <p>D) TEKKELER</p> <p>1. Bektaşî Tekkesi</p> <p>2. Hacı Şeyh Musa Tekkesi</p> <p>3. Sâdî Tekkesi / Büyük Tekke</p> <p>4. Şeyh Emin (Acize Baba) Tekkesi</p> <p>E) MEDRESE</p> <p>1. Küçük Medrese</p> <p>F) RÜŞTİYE</p> <p>1.Cakova Rüştiyesi</p> <p>G) ÇARŞI</p> <p>1.Cakova Çarşısı</p> <p>H) HANLAR</p> <p>1.Eski Haraçi Hanı</p>
---	---

5.13.2. Deçan'da Bulunan Eserler

A) CAMİ 1. Bayraktar Camii	B) KULE 1. Deçan Kule
-------------------------------	--------------------------

5.13.3. Dragaş'da Bulunan Eserler

A) KÜLLİYE 1. Brodasan Kukli Mehmed Bey Külliyesi 1.1. Kukli Mehmed Bey Camii 1.2. Kukli Mehmed Bey Türbesi 1.3. Kukli Mehmed Bey Namazgâhı	B) CAMİ 1. Mlika Köyü Ahmed Ağa Camii
---	--

5.13.4. Ferizaj'da Bulunan Eserler

A) CAMİ 1. Merkez (Büyük) Camii	B) RÜŞTİYE 1. Ferizaj Rüştüyesi	C) SAAT KULESİ 1. Ferizaj Saat Kulesi
------------------------------------	------------------------------------	--

5.13.5. Gilan'da Bulunan Eserler

A) CAMİLER 1. Atik Camii 1.1. Abdürrahim Efendi Mezarı 1.2. Adem Efendi Mezarı 2. Merkez (Çarşı) Camii	B) TEKKE VE TÜRBELER 1. Şeyh İslâm Efendi (Sâdî) Tekkesi 2. Şeyh İslâm Efendi Türbesi
--	---

5.13.6. Kaçanik'te Bulunan Eserler

<p>A) KÜLLİYE</p> <p>1. Şeyhler Külliyesi</p> <p>1.1. Şeyhler Köyü Camii</p> <p>1.2. Şeyh Sinan Türbesi</p>	<p>B) CAMİ</p> <p>1. Sinan Paşa Camii</p>	<p>C) KALE</p> <p>1. Kaçanik Kalesi</p>
---	---	---

5.13.7. Mitroviça'da Bulunan Eserler

<p>A) CAMİ</p> <p>1. Muslihuddin / Müezzinz Hoca Camii</p> <p>1.1. Ramazan Bey Mezarı</p> <p>B) TEKKE VE TÜRBE</p> <p>1. Şeyh Feyzullah Efendi Tekkesi</p> <p>2. Şeyh Feyzullah Efendi Türbesi</p>	<p>C) RÜŞTİYE</p> <p>1. Mitroviça Rüştüyesi</p> <p>D) HAMAM</p> <p>1. Zeyneddin (Zeynel) Bey Hamamı</p> <p>E) HASTAHANE</p> <p>1. Askerî Hastahane (Hamidiye Hastanesi)</p>	<p>F) KONAK</p> <p>1. Koroğlu Konağı</p>
--	---	--

5.13.8. Novo Birdo'da Bulunan Eserler

<p>A) CAMİLER</p> <p>1. Fatih Camii</p> <p>2. Kaleiçi (Çarşı) Camii</p>	<p>B) TÜRBE</p> <p>1. Mehmed Dede Türbesi</p>	<p>C) KALE</p> <p>1. Novo Birdo Kalesi</p>
---	---	--

5.13.9. Pec'te Bulunan Eserler

A) KÜLLİYELER	B) CAMİLER VE MESCİDLER	C) ÇEŞMELER
1. Defterdar Külliyesi	1. Abdürezzak Efendi (Saat / Puhavac) Camisi	1. Muslih Ağa (Kızıl) Camii Çeşmesi
1.1. Defterdar Camii		2. Yaşar Paşa Çeşmesi
1.2. Defterdar Türbesi	2. Fatih (Bayraklı) Camii	D) KÖPRÜ
2. Gülfem Hatun Külliyesi	2.1. Miralay Hayri Bey Mezarı	1. Budisavci Köyü Köprüsü
2.1. Gülfem Hatun Camii	2.2. Zeynel Abdin Efendi (Hacı Zekâ) Mezarı	K) KONAKLAR VE KULELER
2.2. Gülfem Hatun Türbesi	3. Fatih Mescidi	1. Karaman Ağa Kulesi
3. Hasan Bey Külliyesi	4. Merre Hüseyin (Kurşunlu) Camii	2. Tahir Paşa Konağı
3.1. Hasan Bey (Hamam) Camii	5. Muslih Ağa (Kızıl) Camii	3. Yaşar Paşa (Hacı Zekâ) Konağı
3.2. Hasan Bey Hamamı	6. Pehlivan Meydanı Camii	4. Zeynel Bey Kulesi
	7. Taftalı (Kara Muço) Camii	
	8. Virela Köyü Camii	

5.13.10. Priştine'de Bulunan Eserler

A) KÜLLİYELER	B) CAMİLER VE MESCİDLER	D) TEKKELER
1. Fatih Sultan Mehmed Külliyesi	1. Emir Alaaddin Camii	1. Danyal Tekkesi
1.1. Fatih Sultan		1.1. Danyal Türbesi
		2. Kadirî Tekkesi

Mehmed Camii (Büyük Camii) 1.2 Fatih Sultan Mehmed Hamamı (Büyük Hamam) 2. Pîrî Nazır (Pîrînaz) Külliyesi 2.1. Pîrî Nâzır (Pîrînaz) Camii 2.2. Pîrî Nâzır (Pîrînaz) Türbesi 3. Sultan Murad Hüdâvendigâr Külliyesi 3.1. Sultan Murad Hüdâvendigâr Türbesi 3.1.1. Hafız Mehmed Paşa Mezarı. 3.1.2. Halil Rifat Paşa Mezarı 3.3. Ali Hacı (Selâmlık) Çeşmesi 3.4. Sultan Abdülaziz Çeşmesi 3.5. Selâmlık Binası 3.6. Sultan Reşad Çeşmesi	2. Hasan Ağa (Su'ûd Efendi) Camii 3. Hatuniye Camii 4. Kadriye (Muhacir Mahallesi) Camii 5. Lâb (Ramazan Çavuş) Camii 6. Sultan Murad (Küçük Fatih / Çarşı) Camii 7. Yarar Çeribaşı (Buzağı) Camii 8. Yaşar Paşa Camii 9. Yusuf Çelebi (Pozderka) Camii C) TÜRBE 1. Gazi Mestan (Bayraktarlar) Türbesi	2.1. Kadirî Türbesi E) HÜKÜMET KONAĞI 1. Priştine Hükümet Konağı F) KIŞLA 1. Priştine Kışlası G) SAAT KULESİ 1. Priştine Saat Kulesi H) ÇEŞME 1. Emincikler Konağı Çeşmesi D) KONAKLAR 1. Emincikler Konağı 2. Hamdi Bey Konağı 3. Hûnîler Konağı 4. Koca Dişliler Konağı 5. Konak (Kosova Bilimler Akademisi Binası)
---	---	---

5.13.11. Prizren'de Bulunan Eserler

A) KÜLLİYELER 1. Emin Paşa Külliyesi 1.1. Emin Paşa Camii	C) NAMAZGÂH 1. Fatih Sultan	H) HÜKÜMET BİNALARI 1. Prizren Elektrik
---	-----------------------------------	--

1.1.1. Mehmed Emin Paşa Mezarı	Mehmed Namazgâhı (Kırık Camii)	Trafosu
1.2. Emin Paşa Medresesi	D) TÜRBELER VE MEZARLIK	2. Prizren Erkek Islahhânesi .
2. Gazi Mehmed Paşa Külliyesi	1. Karabaş Efendi Türbesi	3. Prizren Eski Belediye Binası
2.1. Gazi Mehmed Paşa Camii	2. Kemânî Rabia Hanım Türbesi	4. Prizren Hükümet Konağı
2.1.1. Abbas Ağa Mezarı	3. Osmanlı Mezarlığı / Eski Mezarlık	5. Prizren Telgrafhanesi
2.1.2. Hacı Ahmed Nurullah Mezarı	4. Şeyh Hulusi Efendi Türbesi	I) KALE
2.1.3. Ömer Sabri Paşa Mezarı	5. Şeyh Hüseyin Türbesi	1. Prizren Kalesi
2.2. Gazi Mehmed Paşa Hamamı	6. Küçük Kruşa Köyü / Hasan Baba Türbesi	İ) KIŞLA
2.3. Gazi Mehmed Paşa Kütüphanesi	E) TEKKELER	1. Prizren Kışlası
2.4. Gazi Mehmed Paşa Medresesi	1. Acîze Baba (Sâdî Tarikatı)	J) SAAT KULESİ
2.5. Gazi Mehmed Paşa Mektebi	Tekkesi	1.Prizren Saat Kulesi
2.6. Gazi Mehmed Paşa Müderris Evi	1.1. Acîze Baba (Sâdî Tarikatı) Türbesi	2. Mamuşa / Saat Kulesi
2.7. Gazi Mehmed Paşa Türbesi	2. Kurila (Şeyh Hasan Efendi) Kadirî Tekkesi	3. Rahoveç / Saat Kulesi
3. Sûzî Çelebi Külliyesi	3. Kutup Musa Tekkesi Haremlik Binası	K) HAMAM
3.1. Sûzî Çelebi Camii	3.1. Kutup Musa Türbesi	1. Şemsuddin Ahmed Bey Hamamı
3.2. Sûzî Çelebi Köprüsü	4. Rifât	L) ÇEŞMELER
3.3. Sûzî Çelebi Kütüphanesi		1. Belediye Çeşmesi
3.4. Sûzî Çelebi Türbesi		857
		2. Binbaşı Çeşmesi
		3. Esmâ Hanım Çeşmesi / Taş Çeşme
		4. Feyzullah Sipahi Çeşmesi
		5. Hacı Ramadan (Kör Ağa) Çeşmesi

B) CAMİLER	(Hüseyin Efendi)	6. Sinan Paşa
1. Arasta (Evrenos Bey) Camii	Tekkesi	Çeşmesi
2. Fethiye (Cuma/Atik) Camii	5. Şeyh Osman	7. Şadırvan Çeşmesi
3. Hacı Kasım Camii	Halvetî (Saraçhane) Tekkesi	8. Mamuşa / Emin Paşa Çeşmesi
4. Hacı Ramadan (Kör Ağa) Camii	5.1. Şeyh Osman	M) KÖPRÜLER
5. İlyas Kuka Camii	Halvetî (Saraçhane) Tekkesi Çeşmesi	1. Ali Bey (Taş Köprü) Köprüsü
5.1. Mazlûme Hanım Mezarı	5.2. Şeyh Osman	2. Kırkpınar Köprüsü
5.2. Ömer Ağa Mezarı	Halvetî (Saraçhane) Tekkesi Haremlik Binası	3. Manastır Köprüsü
	F) MEDRESE	N) KONAKLAR
	1.Yavuz Mehmed Efendi Medresesi	1. Adem Ağa Jön Konağı 889
	G) RÜŞTİYE	2. Fikret Mustafa Konağı
	1.Prizren Rüştıyesi	3. Musa Şehzâde Konağı
		4. Şaip Paşa Konağı

5.13.12.Vushtri'te Bulunan Eserler

A) KÜLLİYE	B) KALE	D) KÖPRÜ
1. Gazi Ali Bey Külliyesi	1. Vushtri Kalesi	1. Mahmud Paşa Köprüsü
1.1. Gazi Ali Bey Camii	C) HAMAM	
1.2. Gazi Ali Bey Medresesi	1. Zeynel Bey Hamamı	

(İbrahimgil Ve Konuk, 2004, S.23-136)

5.14. Kosova Sorununda Sona Doğru

5.14.1. Kosova Cumhuriyeti

Balkanlarda yeni bir devlet doğuyor. Statüsü bugüne kadar netleşmemiş olan Kosova, yakında Balkan'ların ve Birleşmiş Milletler'in yeni bir üye devleti olmaya hazırlanıyor. Kosova dünyadaki 232.ülke olarak B.M'ye tescil edilerek yakın bir zamanda tarih sahnesinde yerini alacak.

Birleşmiş Milletler Kosova Özel Temsilcisi Finlandiya eski Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili önerisini Sırp yönetimine resmen sundu. Öneri, Sırbistan Devlet Başkanı Boris Tadiç tarafından reddedildi ancak, bu zaten beklenen bir şeydi. Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Kosova'yı tam bir bağımsız devlet gibi olmasa da, ona yakın bir statüde tanımaya hazırlanıyor.

Kosova Parlamentosu 05/04/2007 tarihinde yapmış olduğu oylamada, eyalete denetimli bağımsızlık tanıyan BM destekli planı neredeyse oy birliğiyle kabul etti. Yaklaşık 100 milletvekili Martti Ahtisaari'nin hazırlamış olduğu plana destek verirken, bir vekil karşı oy verdi ve 19 vekil de çekimser kaldı. Sırlar, Mart 2004'te yaşanan etnik ayaklanmalardan bu yana meclisi boykot ediyorlar. Milletvekilleri, plana "halkın iradesine uygun dengeli ve doğru bir çözüm" olarak övgüde bulunan bir bildiriye de onayladılar. Parlamento, uluslararası toplumun Kosova Ahtisaari planında yer alan bütün şartları yerine getirene kadar askeri ve sivil varlık bulundurma planını da memnuniyetle karşıladı. Buna karşılık Belgrad yönetiminden, Cumhurbaşkanı Boris Tadiç'in dış politika danışmanı Vuk Jeremiç kararı çözüm bulma çabalarına yardımı dokunmayan "tek taraflı bir eylem" olarak kınadı. (www.setimes.com- 07/04/2007)Ahtisaari'nin hazırladığı Kosova ile ilgili raporda yer alan en önemli ve çarpıcı bölüm ise şöyle: "Kosova, demokratik olarak idare edilen ve hukukun üstünlüğüne saygılı, insan hakları ve temel özgürlüklere sonuna kadar bağlı ve tüm yurttaşlarının barışçıl ve müreffeh bir şekilde varlıklarını sürdürmelerini sağlayacak şekilde çok etnili bir toplum olmalıdır." Bu neredeyse egemen bir toplum tanımı olarak kabul edilebilir.

Bağımsız bir devlette olması gereken milli marş, bayrak, dışişleri bakanlığı, küçükte olsa bir askeri birlik gibi tüm kurumlar Kosova'da olacak. Türkiye dahil

birçok devlette Kosova'nın büyük elçilikleri açılacaktır.Aynı şekilde Türkiye Cumhuriyeti de bugüne kadar Kosova'da T.C. Eşgüdüm Bürosu ismiyle faaliyette olan büroyu, Elçilik olarak değiştirecek.Kısa bir süre önce bu büronun olduğu yerin Türkiye tarafından satın alınması bunun bir göstergesiydi.

Dışişleri bakanı Abdullah Gül'ün Şubat 2007'deki iki günlük Arnavutluk ziyareti ve orada Kosova hakkında yaptığı açıklamalar oldukça ilginçti. Bu aynı zamanda Türkiye'nin Kosova'ya olan yakın ilgisini gösteriyor. Nüfusu'nun % 95'i Arnavut olan Kosova hakkında komşu ve soydaş ülke Arnavutluk'ta, Arnavutluk başbakanı ve dışişleri bakanı ile birlikte yapılan açıklamalar özel bir yorum gerektiriyor. (www.zaman.com.tr 02/02/2007) Kosova'nın bağımsızlığını ilanı ile birlikte bu ülkeyi ilk tanıyan ülke Türkiye olabilir. Bütün bunlar Türkiye'nin Balkanlarda etkin bir politika izleyeceğini gösteriyor. Bu durum aslında Türk dışişlerinde Kıbrıs hariç pek görülmemiş gelişmeler. Aynı şekilde yakında Kuzey Irak'ta da aktif bir Türkiye görebiliriz. Balkanlar, Irak, Kıbrıs ve Ermenistan dışişlerimize fazla mesai yaptıracak bölgeler.

Türkiye'nin Kosova için aktif olması Türkiye'deki Kosovalı göçmenleri ve Kosova'daki Türkleri sevindiriyor.Türkiye dışında Avrupa'da sadece Kosova'da Türkçenin resmi dil kabul edilmesi ve 3 Türk milletvekili ve iki Türk bakan yardımcısının görev yapması Kosova'nın Türkiye ile olan yakınlığını göstermekte.(www.setimes.com 04/04/2007) Türkiye,Balkanlarda Arnavutluk ve Kosova'yı stratejik ortak kabul edebilir.Beş yüz yıllık tarihi ilişkilerimiz olan Arnavutlarla akrabalık ve dini yönden ortak bağlarımız var.Osmanlı devletine 36 vezir vermiş olan Arnavutların Türkiye ile ortak bir yanı daha var.Arnavutlar, büyük bir soykırım sonucu katledilen ve asimilasyona uğrayan Yunanistan'daki Çamriya (Yanya vilayeti çevresi) Arnavutları yüzünden Yunanistan ile problem yaşıyorlar.Tıpkı bizim Batı Trakya'da yaşadığımız problemler gibi.Yunanistan'ın, isminden dolayı Makedonya ile de problemleri var.Makedonya'nın da % 40'ını Arnavutlar oluşturuyor.Balkanlar'da Arnavutluk, Makedonya ve Kosova'nın ileriki dönemlerde birleşerek Büyük Arnavutluk devletini kurmasından endişe edenler az değil.İşte tam bu meyanda, Kosova'nın bağımsızlığa gidiyor olması ve Türkiye'nin desteği, Sırbistan'ı,Yunanistan'ı ve tıpkı bunlar gibi Ortodoks olan hamileri Rusya'yı endişelendiriyor.Onlar kuşkusuz bir takım planlar yapmışlardır.Bizim de onların

üstünde planlarımızın olması şarttır. Türkiye bulunduğu stratejik konum nedeniyle Balkanlarda ve ortadoğuda akıllı ve dikkatli bir dış politika izlemek zorundadır.

6. İTALYADAKİ ARNAVUTLAR

6.1. Haritası Ve Bayrağı

6.1. İtalya Haritası ve Bayrağı

6.2. Coğrafi Verileri

Konum : Güney Avrupa, Akdeniz kıyısında yarımada, kuzeydoğu Tunus'ta yer almaktadır.

Coğrafi konumu : 42 50 Kuzey enlemi, 12 50 Doğu boylamı

Haritadaki konumu : Avrupa

Yüzölçümü : 301,230 km²

Toplam Sınırları : 1,932.2 km

sınır komşuları : Avusturya 430 km, Fransa 488 km, Holy See (Vatican City) 3.2 km, San Marino 39 km, Slovenya 232 km, İsviçre 740 km

Sahil şeridi : 7,600 km

İklimi : 7 ayrı iklim görülmektedir. Ama genel olarak ılıman hava hakimdir.

Arazi yapısı : Arazi engebeli ve dağlıktır, ovalar ve kıyıda alçak araziler yer alır.

Deniz seviyesinden yüksekliği:

En alçak noktası : Akdeniz 0 m

En yüksek noktası : Blanc Tepesi (Monte Bianco) 4,748 m

Doğal kaynakları : Cıva, potas, mermer, sülfür, doğal gaz, ham petrol, balık, kömür**Arazi kullanımı:**

Tarıma uygun topraklar : %26.41

Daimi ekinler : %9.09

Diğer : %64.5 (2005 verileri)

Sulanan arazi : 27,100 km² (2003 verileri)**Doğal afetler** : Toprak kaymaları, çığ düşmeleri, depremler, volkanik patlamalar, su baskınları, toprak çökmeleri

6.3. Nüfus Bilgileri

Nüfus : 58,133,509 (Temmuz 2006 verileri)**Nüfus artış oranı** : %0.04 (2006 verileri)**Mülteci oranı** : 2.06 mülteci/1,000 nüfus (2006 tahmini)**Bebek ölüm oranı** : 5.83 ölüm/1,000 doğan bebek (2006 tahmini)**Ortalama hayat süresi** : Toplam nüfus: 79.81 yıl

Erkeklerde : 76.88 yıl

Kadınlarda : 82.94 yıl (2006 verileri)

Ortalama çocuk sayısı : 1.28 çocuk/1 kadın (2006 tahmini)**HIV/AIDS - hastalıklarına yakalanan yetişkin sayısı** : %0.5 (2001 verileri)**HIV/AIDS - hastalığı olan insan sayısı** : 140,000 (2001 verileri)**HIV/AIDS - hastalıklarından ölenlerin sayısı** : 1,000 (2003 verileri)**Ulus** : İtalyan**Nüfusun etnik dağılımı** : İtalyan**Din** : Roma Katolikleri, Protestanlar, Museviler,

Müslümanlar

Diller : İtalyanca (resmi), Almanca, Fransızca,

Slovenca

Okur yazar oranı : 15 yaş ve üzeri için veriler %98.6 (2003)

6.4. Yönetimi

Ülke adı	: Resmi tam adı: İtalya Cumhuriyeti
kısa şekli	: İtalya
Yerel tam adı	: Repubblica Italiana
yerel kısa şekli	: Italia
eski adı	: İtalya Krallığı
İngilizce	: Italy
Yönetim biçimi	: Parlamenter Cumhuriyet
Başkent	: Roma
İdari bölümler	: 20 bölge; Abruzzi, Basilicata, Calabria, Campania, Emilia-Romagna, Friuli-Venezia Giulia, Lazio, Liguria, Lombardia, Marche, Molise, Piemonte, Puglia, Sardegna, Sicilia, Toscana, Trentino-Alto Adige, Umbria, Valle d'Aosta, Veneto
Bağımsızlık günü	: 17 Mart 1861
Milli bayram	: Cumhuriyet Günü, 2 Haziran (1946)
Anayasa	: 1 Ocak 1948
Üye olduğu uluslararası örgüt ve kuruluşlar:	AFDB (Afrika Kalkınma Bankası), AsDB (Asya Kalkınma Bankası), AG (Avustralya Grubu), BIS (Uluslararası İmar Bankası), BSEC (Karadeniz Ekonomik İşbirliği), CCC (Gümrük İşbirliği Konseyi), CDB (Karayipler Kalkınma Bankası), CE (Avrupa Konseyi), CEI (Orta Avrupa Girişimi), CERN (Avrupa Nükleer Araştırma Teşkilatı), EAPC (Avrupa - Atlantik Ortaklık Konseyi), EBRD (Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası), ECE (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu), ECLAC (Birleşmiş Milletler Latin Amerika ve Karayipler Komisyonu), EIB (Avrupa Yatırım Bankası), EMU (Avrupa Ekonomi ve Para Birliği), ESA (Avrupa Uzay Ajansı), Avrupa Birliği, FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), G- 7, G-10, IADB (Amerika Bölgesi Kalkınma Bankası), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICC (Milletlerarası Ticaret Odası), ICFTU (Uluslararası Serbest Ticaret Birlikleri Konfederasyonu), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IEA (Uluslararası Enerji Ajansı), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finansman Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), IHO (Uluslararası Hidrografi Örgütü), ILO (Uluslararası

Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Inmarsat (Uluslararası Denizcilik Uydu Teşkilatı), Intelsat (Uluslararası Telekomünikasyon ve Uydu Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslararası Göçmen Teşkilatı), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), LAIA (Latin Amerika Entegrasyon Birliği), MINURSO (BM Batı Sahra Referandum Misyonu), NAM, NATO (Kuzey Atlantik Asemblası), NEA (Nükleer Enerji Kurulu), NSG, OAS (Amerika Devletleri Teşkilatı), OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü), OPCW, OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü), PCA (Daimi Hakemlik Mahkemesi), UN (Birleşmiş Milletler), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği), UNIDO (Endüstriyel Kalkınma Örgütü), UNIFIL (BM Geçici Gücü), UNIKOM (BM Irak-Kuveyt Gözlem Misyonu), UNMEE (BM Etyopya-Eritre Misyonu), UNMIBH (BM Bosna Hersek Misyonu), UNMIK (BM Kosova Geçici Yönetimi), UNMOGIP (BM Hint Pakistan Askeri Gözlem Grubu), UNTSO (BM Mütareke Gözlem Örgütü), UPU (Dünya Posta Birliği), WCL (Dünya Emek Konfederasyonu), WEU (Batı Avrupa Konseyi), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WTO (Dünya Turizm Örgütü), WTO (Dünya Ticaret Örgütü), ZC

6.5. Ekonomik Göstergeler

GSYİH : Satınalma Gücü paritesi - 1.727 trilyon \$ (2006 verileri)

GSYİH - reel büyüme : %1.6 (2006 verileri)

GSYİH - sektörel bileşim

Tarım : %2

Endüstri : %29.1

Hizmet : %69 (2006 verileri)

Enflasyon oranı (TÜFE) : %2.3 (2006)

İş gücü : 24.63 milyon (2006)

Sektörlere göre işgücü dağılımı

Hizmet : %63

Endüstri	:%32
Tarım	:%5 (2001)
İşsizlik oranı	: %7 (2006 verileri)
Endüstri	: Turizm, makine, demir - çelik, kimyasallar, gıda maddeleri, tekstil, motorlu araçlar, giysi, ayakkabı, seramik
Endüstrinin büyüme oranı	: %1.5 (2006)
Elektrik üretimi	: 277.6 milyar kWh (2004)
Elektrik tüketimi	: 303.8 milyar kWh (2004)
Elektrik ihracatı	: 800 milyon kWh (2004)
Elektrik ithalatı	: 46.4 milyar kWh (2004)
Tarım ürünleri	: Meyve, sebze, üzüm, patates, şeker pancarı, soya fasulyesi, tahıl, zeytin, sığır eti, süt ürünleri, balık
İhracat	: 450.1 milyar \$ (2006)
İhracat ürünleri	: Mühendislik ürünleri, tekstil ve giysi, makine, motorlu araçlar, taşıt ekipmanları, kimyasallar, gıda, içecekler, tütün, mineraller
İhracat ortakları	: Almanya %3.1, Fransa %12.3, ABD %8.1, İspanya %7.4, Birleşik Krallık %6.4 (2005)
İthalat	: 445.6 milyar \$ (2006)
İthalat ürünleri	: Mühendislik ürünleri, kimyasallar, taşıt ekipmanları, enerji ürünleri, mineraller, tekstil ve giysi, gıda, meşrubat ve tütün
İthalat ortakları	: Almanya %17.2, Fransa %9.9, Hollanda %5.7, Çin %4.6, Belçika %4.5, İspanya %4.2 (2005)
Para birimi	: Euro (EUR)
Para birimi kodu	: EUR
Mali yıl	: Takvim yılı

6.6. İletişim Bilgileri

Kullanılan telefon hatları	: 25.049 milyon (2005)
Telefon kodu	: 39
Radyo yayın istasyonları	: AM 100, FM 4,600, kısa dalga 9 (1998)
Radyolar	: 50.5 milyon (1997)
TV yay. yapan istasyonlar	: 358 (1995)
Televizyonlar	: 30.3 milyon (1997)

İnternet kısaltması : .it
İnternet servis sağlayıcıları : 93 (2000)
İnternet kullanıcıları : 28.87 milyon (2005)

6.7. Ulaşım Ve Taşımacılık

Demiryolları : 19,459 km (2005)
Karayolları : 484,688 km (2004)
Su yolları : 2,400 km
Boru hatları : doğal gaz 17,589 km; ham petrol 1,136 km (2006)
Limanları : Augusta (Sicily), Bagnoli, Bari, Brindisi, Gela, Genoa, La Spezia, Livorno, Milazzo, Naples, Porto Foxi, Porto Torres (Sardinia), Salerno, Savona, Taranto, Trieste, Venice (2001)
Hava alanları :133 (2006 verileri)
Helikopter alanları : 5 (2006 verileri)
(Ciafactbook,2007) (www.ulkeler.net 13/04/2007)

6.8. İtalya'daki Arnavutlar

İtalyada yaşayan Arnavutları ikiye ayırabiliriz, Birincisi 1990'lardan sonra çalışma amacıyla göçmen işçi olarak giden Arnavutlar, ikincisi ise Osmanlı İmparatorluğunun 15. Y.Y da Arnavutluğu fethetmesinden sonra İtalyaya giden Arberesh olarak isimlendirilen Arnavutlardır.

6.8.1. Göçmen İşçi Arnavutlar

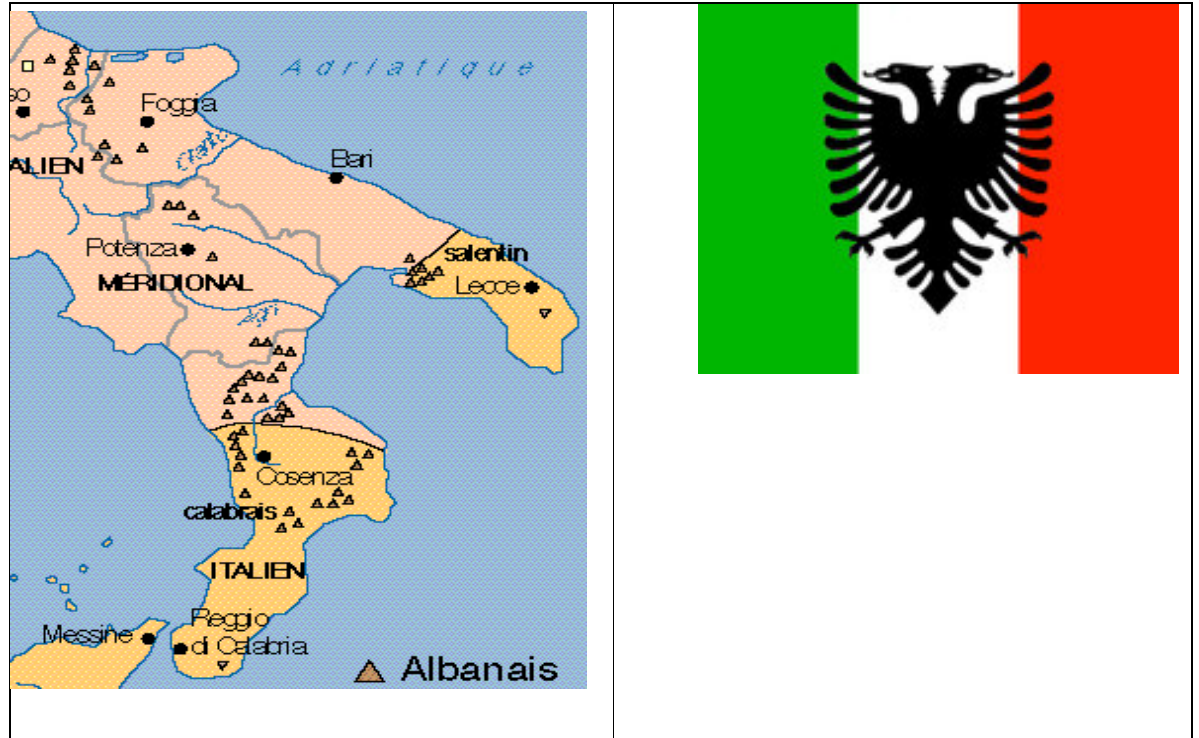
1990'ların başında eski çıkış kontrollerinin kaldırılması ve ekonomik ve siyasi krizin bir araya gelmesi üzerine ilk etapta yaklaşık 300.000-450.000 Arnavut (nüfusun % 10 - % 14'ü) ülkesini terketmiştir. Arnavutlar genellikle Yunanistan'a veya İtalya'ya göç etmişlerdir.Daha sonra yaşanan göçlerle beraber İtalya da 2006 yılı sonu itibari ile 300.000 -350.000 civarında göçmen arnavutun yaşadığı sanılmaktadır.

Bu göçler sonucunda Arnavutluk'taki toplam aile gelirlerinin % 23,3'ü yurtdışındaki göçmenlerin para havalelerinden sağlanmaya başlamıştır. Resmi tahminlere göre Yunanistan ve İtalya'daki Arnavut göçmen işçilerin yapmış

oldukları havalelerin toplamı yıllık ortalama 266 milyon ABD Doları olup(Kdz.Eko. İşb. Par. Asamb. Raporu, 2001, s.3 -4) bu rakam Arnavutluk'un GSMH'sının % 16'sına karşılık gelmektedir.

6.8.2. Arbereshler

6.8.2.1. İtalya'da Yaşadıkları Yerlerin Haritası Ve Flamaları

6.2. Arbereshler'in İtalya'da Yaşadıkları Yerlerin Haritası Ve Flamaları

6.8.2.2. Arbereshler (Arbëresh) Hakkında Genel Bilgiler

Arbëresh'ler İtalya'nın güneyinde yaşayan Arnavut kökenli halktır. Bu halk İtalya'ya büyük Arnavut halk kahramanı İskender Bey'in ölümünden sonra 15. ve 16. yüzyıllar boyunca göç edip yerleşmiştir. Arbëresh'ler kendi kimliklerinin büyük kısmını koruyabilmişlerdir ve bu sebeple de açıkça Arnavut olarak nitelendirilebilirler. Bununla birlikte, çoğunluğu İslam dinine geçen Arnavutlar'ın aksine, Arbëresh'ler Hıristiyan Ortodoks ve Katolik'tirler ve de tahmin edilebileceği gibi dilleri İtalyanca'dan diğer Arnavut lehçelerinin olduğundan daha fazla etkilenmiştir. Kendi dağınık "ulus"ları için kullandıkları terim Arbëria'dır.5 Yüzyıldır

kültürlerini ve geleneklerini sözlü olarak aktarmışlardır. Eski dönemlere ait yazılı kaynakları yoktur. Arnavutluk'tan İtalya ve Sicilya'ya göçler 15. yüzyıldan beri devam etmiştir ve şimdilerde Arbëresh yerleşimlerinde, özellikle Sicilya'daki Piana degli Albanesi (Arnavutlar'ın Ovası) bölgesinde, Kosova'dan gelen hatırı sayılır bir Arnavut topluluğu vardır.

6.8.2.3. Tarihleri

Osmanlılar'ın Arnavutluk'u fethinden önce, tüm Arnavutlar Arbëresh olarak adlandırılmaktaydı. 300.000 kadar insan Arnavutluk'u terk edip İtalya'ya yerleştikten sonra, bu İtalya doğumlu Arnavutlar, Arnavutluk'takiler kendilerini Shqiptar (bugünkü ülkenin yerel adı ve dili Arnavutça Shqip ismi ile karşılaştıran) olarak adlandırdıkları halde kendileri için Arbëresh terimini kullanmaya devam etmişlerdir. Aslen Epirus ve Pindus dağlarına dağılmış olan Arbëresh'ler o zamanki Yunanistan olan bölgede yerleştiler. Balkanlar'ın batısı boyunca yayılmış olan proto-Arnavut halktan gelmişlerdir. 11. ve 14. yüzyıllar arasında, Arbëresh kabileleri küçük gruplar halinde Yunanistan'ın güneyine doğru (Teselya, Korint, Mora, Attika) taşınmış ve orada koloniler kurmuşlardır. Askeri becerileri sebebiyle Sırp, Franklar, Katalanlar, İtalyanlar ve Bizanslılar'ın gözde paralı askerleri olmuşlardır. Yunanistan'ın 15. yüzyılda Osmanlılar tarafından ele geçirilmesi birçok Arbëresh'i Venedik Adaları'na ve İtalya'nın güneyine göç etmeye zorlamıştır. Gerçekten de, 1448'de Magnanime olarak bilinen Aragon Kralı Alphonse V (1396-1458), aynı zamanda Sicilya ve Napoli Kralıdır, İtalyan beylerinin bir isyanını bastırmak arzusuyla Arnavut İttifakı'nın önderi olan ve İskenderbey ismi ile bilinen müttefiki Gjergji Kastrioti'ye çağrıda bulunmuştur. Birkaç Arbëresh ve Arnavut klanı isyanı bastırmak üzere görevlendirilmiştir. Aragon Kralı Alphonse onları kendilerine Catanzaro vilayetinde toprak vererek ödüllendirmiştir. 1450'de bir başka Arbëresh gücü Sicilya'ya müdahale etmiş ve Palermo yakınlarına yerleştirilmiştir. Böylelikle, Arbëresh'ler İki Sicilya Krallığı'nın meydana gelmesinde katkıda bulunmuşlardır. Birbirini izleyen Napoli savaşları sırasında, Aragon Kralı Ferdinand, Franko-İtalyan ordularına karşı tekrar Arbëresh'lere çağrıda bulunmuştur ve İskenderbey 1461'de Brindisi'ye çıkarma yapmıştır. Kazanılan başarının ardından, İskenderbey 1468 ve 1492 arasında Arnavutluk'u fethetmek isteyen Osmanlılara karşı Arnavut direnişini organize etmek üzere geri dönerken Arbëresh'ler Puglia'da toprak kabul etmişlerdir.

Arbëresh nüfusunun bir kısmı İtalya'nın güneyinde Napoli Krallığı'nın kendilerine vermiş olduğu köylere (Puglia, Molise, Calabria, Sicilya) göç etmiştir. Son göç dalgası, 1500 ve 1534 arasında Orta Yunanistan'dan gelen Arbëresh'lere ilişkindir. Venedik tarafından paralı asker olarak tutulan Arbëresh'ler, Osmanlıların o bölgeyi ele geçirmeleri nedeniyle Charles Quint'in birliklerinin yardımıyla Mora'daki kolonileri boşaltmak zorunda kalmışlardır. Charles Quint bu Arbëresh birliklerini osmanlı akınlarına karşı savunmayı güçlendirmek amacıyla İtalya'nın güneyine yerleştirmiştir. Bir ada misali tecrit edilmiş köyler halinde yaşayan Arbëresh'ler (ki bu 20. yüzyıla kadar kültürlerini korumalarını sağlamıştır) alışlageldik olarak Din Savaşları'ndan Napolyon istilasına kadar Napoli Krallığı ve Venedik Cumhuriyeti'nin paralı askerleri olmuşlardır. 1900-1910 tarihleri arasında Güney İtalya'dan Amerika'ya olan göç dalgası Arbëresh köylerinin nüfusunu yarı yarıya azaltmıştır ve 19. yüzyıldaki kültürel ve sanatsal uyanışın başlangıcına rağmen bu topluluğu kültürel kimliğinin kaybolması tehlikesiyle yüz yüze bırakmıştır. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Arbereshe> 17/02/2007) Arbëresh köylerindeki ana caddelerin çoğu İskenderbey'e atfen Via Giorgio Castriota olarak adlandırılmıştır.

6.8.2.4. Dil

Günümüzde özellikle güney İtalya ve Sicilya adasında 260.000 civarında İtalyan Arnavutu yaşamasına karşın arberesh lehçesini 80.000 ila 100.000 civarındaki Arbëresh kullanmaktadır. Bugünkü Arbëresh topluluğunu temsil eden siyasi, idari ya da kültürel bir yapı yoktur. Dilleri yasal olarak tanınmamıştır ve de idari düzeyde (sadece Sicilya'daki Hora e Arbëreshëvet yerel yönetimi Arbëresh dilini tanır) ve okullarda kullanılmaz. Özellikle Consenze vilayetinde kültürü korumaya çalışan dernekler vardır. Arbëresh dili bazı özel radyolarda ve yayınlarda kullanılır. Molise, Basilicate ve Calabria bölgelerinin ana yasaları Arbëresh dili ve kültürüne atıfta bulunur ama Arbëresh halkı kendi kültürünü hala tehdit altında hissetmektedir. (Altimari, 1985, s. 121-141) Bununla birlikte yazılı dilin kullanımına ilişkin çalışmaların artışı bu kültürün devamı için bir umut olmuştur. Yine belirtmek gerekir ki Arbëresh lehçesi bölgesel bir İtalyan lehçesi değil, bir Arnavut lehçesidir.

6.8.2.5. Din

Arbëresh'lerin hemene hemen tamamı Katolik hirstiyan inancına sahiptir.

6.8.2.6. Köyler

Arbëresh köylerinin biri İtalyanca ve biri köylülerin bildiği yerel Arnavutça isim olmak üzere iki ismi vardır. Arbëresh köyleri İtalya'nın güneyindeki bölgelerde ada misali küçük parçalara bölünmüştür.

Puglia: Foggia vilayeti, Casalvecchio di Puglia köyleri: Kazallveqi, San Marzano köyü: Shën Marcani. Abruzzi: Pescara vilayeti, Villa Badessa köyü: Badhesa. Molise: Campobasso vilayeti, Compomarino köyleri: Këmarini, Montecilfone: Munxhfuni, Portocannone: Portkanuni, Ururi: Ruri. Campania: Avellino vilayeti, Ginestra di Schiavoni. Basilicata: Potenza vilayeti, Barile köyleri: Barilli, Maschito: Mashqiti, S. Costantino Albanese: Shën Kostandini, San Paolo Albanese: Shën Pali, Ginestra: Xhinestra, Ripacandida. Calabria: Catanzaro vilayeti, Caraffa köyleri: Garafa, Carfizzi: Karfici, Pallagorio: Puhëriu, San Nicola dell' Viola: Shën Kolli, Vena di Maida Fortified, Arietta, Marcedusa, Andali, Zagarise, Amato, Zangarona, Gizzzeria; Cosenza vilayeti, Cervicati köyleri: Çervikati, Civita: Çifti, Eianina: Ejanina, Falconara albanese: Fullkunara, Farneta: Farneta, Firmo, Acquaformosa: Firmoza, Frascineto: Frasnita, Cavallerizzo: Kajverici, Castrolibero: Kastërnexhi, Macchia Albanese: Maqi, Marri: Allimarri, San Giorgio Albanese: Mbuzati, Montegrassano: Mungrasana, Santa Caterina Albanese: Picilia, Platani: Pllatani, Cerzeto: Qana, Spezzano Albanese: Spixana, San Benedetto Ullano: Shën Benedhiti, San Giacomo di Cerzeto: Shën Japku, San Demetrio Corone: Shën Mitri, San Martino di Finita: Shën Murtiri, San Sofia d' Epiro: Shën Sofia, San Basile: Shën Vasili, San Cosmo Albanese Strighari, Lungro: Ungra, Vaccarizzo Albanese: Vakarici, San Lorenzo D. Vallo, Rota Greca, San Marco Argentano. Sicilya: Palermo vilayeti, Piana degli albanesi köyleri: Hora e Arbëreshëvet, Contessa Entellina: Kundisa, Mezzoiuso: Munxifsi, Palazzo Adriano, Toretta: turreta, Pallaci, Santa Cristina Froze: Sëndahstina; Catane vilayeti, San Michele di Ganzaria köyleri, Bronte, Biancavilla; Agrigento vilayeti, Sant' Angelo Muxaro köyleri. (" Arbëresh "Microsoft® Encarta® Encyclopedia 2001.)

7. ARNAVUTLUK TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

7.1. Haritası Ve Bayrağı

7.1. Türkiye Haritası ve Bayrağı

7.2. Coğrafi Verileri

Konum : Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine çok yaklaştığı bir alanda yer alan Türkiye Cumhuriyeti, doğuda Gürcistan, Ermenistan, Nahcivan ve İran, batıda Bulgaristan ve Yunanistan, güneyde Suriye ve Irak ile komşudur.

Coğrafi konumu : Türkiye, 36° 00'-42° 00' Kuzey Enlemleri ve 26° 00'-45° 00' Doğu Boylamları arasında yer alır.

Haritadaki konumu : Güney Batı Asya

Yüzölçümü : 814.578 km² (dünya yüzeyinin %1,3'ünü kaplar, dünyanın en geniş 36. ülkesidir.)

Sınırları : toplam kara sınırları: 2.648 km

Sınır komşuları : Ermenistan 268 km, Azerbaycan 9 km, Bulgaristan 280 km, Gürcistan 252 km, Yunanistan 206 km, İran 499 km, Irak 352 km, Suriye 822 km

Sahil şeridi : 7,200 km

İklimi : Türkiye'de başlıca üç iklim tipi görülür: Akdeniz iklimi, Karadeniz iklimi ve karasal iklim.

Arazi yapısı : Yüksek bir ülke olan Türkiye'de yüzey şekilleri önemli ölçüde çeşitlilik gösterir. Birçoğu birbirine koşut sıralar halinde uzanan

dağlar,tek başına ya da çizgisel bir diziliş gösteren sönmüş yanardağlar, üstleri yanardağ lavlarıyla ya da eski göllere ait tortul kayaçlarla kaplı olan ve vadilerle yarılmış plato düzlükler,vadiler boyunca ya da ırmak ağzlarında genişleyen tabanı alüvyonlu ovalar bu çeşitliliğin başlıca öğeleridir. Bu çeşitlilik, ülkenin yaşam koşulları ile ekonomik etkinliklerini önemli ölçüde etkiler.

Deniz seviyesinden yüksekliği

En alçak noktası : Akdeniz 0 m

En yüksek noktası : Ağrı Dağı 5,165 m

Doğal kaynakları : Demir, bakır, kurşun, kömür, bor, çıva, krom, uranyum ve diğer madenler.

Sulanan arazi : 52,150 km² (2003 verileri)

Doğal afetler : Depremler, su baskınları

7.3. Nüfus Bilgileri

Nüfus : 73.600.000 (2007 son işlem verileri)

Nüfus yoğunluğu : 99,7 kişi/km²

Nüfus artış hızı (yıllık) : %1,06 (2006 verileri)

Bebek ölüm oranı : 39.69 ölüm/1,000 doğan bebek (2006 tahminleri)

Ortalama hayat süresi : Toplam nüfus: 72.62 yıl

Erkekler : 70.18 yıl

Kadınlar : 75.18 yıl (2006 tahminleri)

Ortalama çocuk sayısı : 1.92 bebek/kadın (2006 tahminleri)

HIV/AIDS vakaları (top.) : 1325 kişi (2001 tahminleri)

Ulus : Türk

Din : Müslüman %99.8, diğer %0.2 (Hıristiyan, Yahudi, diğer)

Diller : Türkçe (resmi)

Okur yazar oranı : %86.5 (15 yaş ve üzeri toplam nüfus verileri)

Erkekler : %94.3

Kadınlar : %78.7 (2003 tahminleri)

7.4. Yönetimi

Ülke adı	: Resmi adı: Türkiye Cumhuriyeti
kısa adı	: Türkiye
Yönetim biçimi	: Parlamenter demokrasi
Başkent	: Ankara
İdari bölümler	: 81 il; Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Aksaray, Amasya, Ankara, Antalya, Ardahan, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bartın, Batman, Bayburt, Bilecik, Bingöl, Bitlis, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Corum, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Hatay, İçel, İğdir, Isparta, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Karabük, Karaman, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kilis, Kırıkkale, Kırklareli, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Muğla, Muş, Nevşehir, Niğde, Ordu, Osmaniye, Rize, Sakarya, Samsun, Şanlıurfa, Siirt, Sinop, Şirnak, Sivas, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Tunceli, Uşak, Van, Yalova, Yozgat, Zonguldak, Düzce
Bağımsızlık günü	: 29 Ekim 1923
Milli bayram	: Cumhuriyetin ilanı, 29 Ekim (1923)
Anayasa	: 7 Kasım 1982
Üye olduğu uluslararası örgüt ve kuruluşlar:	AsDB, AG (Avustralya Grubu), BIS (Uluslararası İmar Bankası), BSEC (Karadeniz Ekonomik İşbirliği), CCC (Gümrük İşbirliği Konseyi), CE (Avrupa Konseyi), CERN (gözlemci), EAPC (Avrupa - Atlantik Ortaklık Konseyi), EBRD (Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası), ECE (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu), ECO (Ekonomik İşbirliği Örgütü), ESCAP (Asya ve Pasifikler Ekonomik ve Sosyal Komisyonu), EU (aday), FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICC (Milletlerarası Ticaret Odası), ICFTU (Uluslararası Serbest Ticaret Birlikleri Konfederasyonu), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IDB (İslam Kalkınma Bankası), IEA (Uluslararası Enerji Ajansı), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finansman Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), IHO (Uluslararası Hidrografi Örgütü), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü),

Inmarsat (Uluslararası Denizcilik Uydu Teşkilatı), Intelsat (Uluslararası Telekomünikasyon ve Uydu Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (gözlemci), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), NATO (Kuzey Atlantik Asemblası), NEA (Nükleer Enerji Kurulu), NSG, OAS (gözlemci), OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü), OIC, OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu), OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü), PCA (Daimi Hakemlik Mahkemesi), UN (Birleşmiş Milletler), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği), UNIDO (Endüstriyel Kalkınma Örgütü), UNIKOM (BM Irak-Kuveyt Gözlem Misyonu), UNMIBH (BM Bosna Hersek Misyonu), UNMIK (BM Kosova Geçici Yönetimi), UNOMIG (BM Gürcistan Gözlem Misyonu), UNRWA (BM Filistin Mültecileri Yardım Komisyonu), UNTAET (BM Doğu Timor Geçiş Yönetimi), UPU (Dünya Posta Birliği), WEU (Batı Avrupa Konseyi), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WTO (Dünya Turizm Örgütü), WTrO (Dünya Ticaret Örgütü)

7.5. Ekonomik Göstergeler

GSYİH	: Satınalma Gücü paritesi - 627.2 milyar \$ (2006 verileri)
Fert başına GSYİH	: Satınalma gücü paritesine göre: 7.561 \$ (2004 verileri)
Milli gelir (GSMH)	: 389,7 milyar \$ (2005 verileri)
Kişi başına düş. milli gelir	: 5,342 \$ (2005 verileri)
GSYİH - büyüme hızı	: %5.2 (2006)
GSYİH - sektörel büyüme hızı	: Tarım %11.2, sanayi %29.4, hizmet %59.4 (2006)
Enflasyon oranı (TÜFE)	: %9,76 (2007 verileri)
İş gücü	: 25 056 milyon (2006 verileri)
İşsizlik oranı	: %9,6 (2006 verileri)
Endüstri	: Tekst., gıda, otomotiv, maden., çelik, petrol, inş., kağıt
Endüstrinin büyüme oranı	: %5.5 (2006 verileri)
Elektrik üretimi	: 143.3 milyar kWh (2004 verileri)

Elektrik tüketimi	: 140.3 milyar kWh (2005 verileri)
Elektrik ihracatı	: 1.1 milyar kWh (2004 verileri)
Elektrik ithalatı	: 500 milyon kWh (2004 verileri)
Tarım ürünleri	: Tütün, pamuk, hububat, zeytin, şeker pancarı, bakliyat, narenciye, çiftlik hayvanı
İhracat	: 85.142 milyar \$ (2006 verileri) (2006 yılında 2005 yılına göre ihracat % 15,9, ithalat %17,3 oranında arttı. 2006 yılında ihracatımızın %51,6 sı Avrupa Birliği ne yapıldı.)
İhracat ürünleri	: kara taşıtları ve bunların aksam, parçaları, örme giyim eşyası, makinalar, mekanik cihazlar, kazanlar, aksam ve parçaları vb. (2006 verileri)
İhracat ortakları	: Almanya, İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri (2006 verileri)
İthalat	: 137.032 milyar \$ (2006 verileri)
İthalat ürünleri	: mineral yakıtlar, mineral yağlar, makinalar, mekanik cihazlar, kazanlar, aksam ve parçaları vb. (2006 verileri)
İthalat ortakları	: Rusya Federasyonu, Almanya, Çin, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri (2006 verileri)
Dış borç tutarı	: 193.6 milyar \$ (2006 verileri)
Para birimi	: Yeni Türk Lirası
Para birimi kodu	: YTL
Mali yıl	: Takvim yılı

7.6. İletişim Bilgileri

Kullanılan telefon hatları	: 18.978 milyon (2005)
Telefon kodu	: +90
Radyo yayın istasyonları	: AM 16, FM 107, kısa dalga 6 (2001)
Radyolar	: 11.3 milyon (1997)
Televizyon yayını yapan istas.	: 635 (1995)
Televizyonlar	: 20.9 milyon (1997)
İnternet kısaltması	: .tr
İnternet servis sağlayıcıları	: 22 (2000)
İnternet kullanıcıları	: 22 milyon (2007)

7.7. Ulaşım Ve Taşımacılık

Demiryolları	: 8,697 (2005)
Karayolları	: 426,906 km (2004 verileri)
Su yolları	: 1,200 km (2005)
Boru hatları	: doğal gaz 4,621 km; ham petrol 3,543 km (2006)
Limanları	: Gemlik, Hopa, İskenderun, İstanbul, İzmir, Kocaeli (İzmit), İçel (Mersin), Samsun, Trabzon
Hava alanları	: 117 (2006 verileri)
Helikopter alanları	: 18 (2006 verileri)

(ciafactbook,2007) - www.ulkeler.net 12/02/2007)

7.8. Türkiye Arnavutluk İlişkileri

7.8.1. Türkiye'nin Arnavutluğa Bakışı

Türkiye-Arnavutluk ilişkileri eşine az rastlanır bir özelliğe sahiptir. Bu özellik, uzun ortak geçmişimizin yarattığı yakın dostluk ve kardeşlik bağlarından kaynaklanmaktadır. Arnavutluk, Balkanlar'da Türkiye'nin en yakın ilişkiler kurduğu ülkelerin başında gelmektedir. 1430 yılından itibaren Osmanlı yönetimine geçen Arnavutluk, 1912 yılına kadar, neredeyse 5 asır boyunca Türkler'le ortak bir tarihi ve kültürü paylaşmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Komünist Enver Hoca diktatörlüğü altına giren Arnavutluk, bu dönem boyunca büyük baskılara maruz kalmış, Enver Hoca Arnavut halkını ateistleştirmek için zalim bir baskı politikası izlemiş, topluma büyük acılar çektirmiştir. Komünist iktidarın ardından kurulan yeni cumhuriyetle birlikte ise bu kötü günler geride kalmıştır. Türkiye ile olan ilişkilere büyük önem verilmiş, Türkiye de bu ilgiye aynı derecede karşılık vermiştir.

Türkiye ile Arnavutluk arasındaki yakın dostluk, siyasi tercihlerin yanısıra, paylaşılan ortak tarihi, insani ve kültürel mirastan kaynaklanmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak, iki ülke arasındaki ilişkiler mükemmel düzeyde seyretmektedir. Yoğun gündemine rağmen, ilişkilerde hiçbir siyasi sorun bulunmamaktadır. Avrupa'nın ortasında, nüfusunun neredeyse %80'i Müslüman olan Arnavutluk, Türkiye'yle yoğun akrabalık bağları olan dost ve kardeş bir ülkedir. İkili ilişkilerin en

önemli veçhelerinden birini askeri ilişkiler oluşturmaktadır. Türkiye ile Arnavutluk arasındaki askeri ilişkiler gerçekten de yüksek bir düzeye erişmiştir. Türkiye'nin lojistik ve eğitim alanlarındaki desteği, Arnavutluk ordusunun NATO standartlarına ulaşmasına katkıda bulunmaktadır. Diğer taraftan, iki ülke ekonomik ilişkilerinde son dönemde bir canlanma görülmekle beraber, varolan potansiyelin henüz tam olarak kullanılmadığı düşünülmekte ve bu yönde çaba harcanmaktadır. (<http://www.mfa.gov.tr>, 12/11/2006)Türkiye, Arnavutluk'u Balkanlar'ın barış ve istikrarı için önemli bir ülke olarak görmekte ve bu alandaki katkılarını takdirle karşılamaktadır. Aynı zamanda Türkiye, Arnavutluk'un Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşme sürecinde kaydettiği ilerlemeden memnuniyet duymaktadır. Türkiye, Arnavutluk'un bu hedefe yönelik çalışmalarına destek vermeyi sürdürecektir.

7.8.2. Atatürk Dönemi Türkiye –Arnavutluk İlişkileri

Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye ve Arnavutluk toprakları işgal altına girince her iki toplum da öz gücüne dönmüş ve ona dayanarak ulusal ve demokratik yönetimler kurmakla uğraşmışlar, bağımsızlık mücadeleleri içine girmişlerdir.Arnavutluk'un merkezi kentlerinden Luşnya'da 28-31 Ocak 1920 tarihlerinde toplanan Ulusal Kurultay'm çalışmaları sonucunda parlamenter Arnavutluk Hükümeti kurulurken, Türkiye'nin kalbi Ankara'da da, TBMM Hükümeti oluşturuldu

Büyük siyaset ve savaş stratejisi uzmanı olan Mustafa Kemal Paşa, demokratik Arnavutluk Hükümeti ile siyasî, askeri, kültürel ve ekonomik ilişkiler kurdu. Çünkü o sıralarda yakın ve uzak düşmanlar ortaktı ve her iki ülke de ortak güvenlik bölgesinde bulunmaktaydı.

7.8.2.1. Atatürk Döneminde İlk İlişkinin Kurulması

Mustafa Kemal Paşa, 9 Aralık 1920'de Arnavutluk'a Kurmay Albay Selahattin Saip ve Hamdi Bey'ler idaresinde 25 kişilik bir askeri heyet gönderdi. Bu heyetin görevi, yeni kurulan Arnavutluk ordusunu organize etmektir. Sonradan Selahattin Bey Shkoza soyadını alarak Arnavutluk uyruğuna girdi, milletvekili seçildi ve Milli Arnavutluk Hükümetinde Harbiye Nazırı oldu. Gayet modern bir Arnavut ordusu

kurdu. Bu ordu 1922 yılı sonuna kadar, Güney Arnavutluk'ta Yunanlılara karşı direnişte bulundu. Böylece, Anadolu'ya saldırmış olan Venizelos Hükümeti kuvvetlerinin bir bölümünü Yanya bölgesinde Arnavutlara karşı bulundurmaya zorunda kaldı. (Alpan, 1994, s. 2900-2901) Arnavutluk ile ilişkinin kurulmasını istemeyen Batılılar, "Mustafa Kemal Paşa, Arnavutluk'u yine Ankara Hükümeti'ne mi bağlamak istiyor? Ya da Balkanlar'da küçük bir Türkiye mi kurmak istiyor?" (Kaçi, 1988, s. 50.) şeklinde yayınlar yapmaya başlamışlardı.

Bu bağlamda Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1921 günü TBMM'de yapmış olduğu konuşmasında şunları ifade ediyordu. "... Arnavutluk halkı ile, asırlarca beraber yaşadık. Uzun zamanlar, kendileri ile hayat birliği ve mukadderatı yaptık. Bu kardeş millet ve hükümetin maruz kaldığı zor ve elim durumlardan kurtulması için, gerekli önlemler alınacak ve Arnavutlar da Balkanlar'da layık oldukları yerlerini alacaklardır. Zira her iki ülke de ortak güvenlik alanı içinde bulunmaktadır" (Burak ve Kocatürk, 1972, s.42-43) . Mustafa Kemal Paşa'nın bu ifadeleri Türk milletinin Arnavut halkının sorunlarına göstereceği duyarlılığı ifade etmektedir.

Arnavut halkı ile Türk halkı arasında tarihten gelen yakınlık, dostluk ve akrabalık ilişkileri Arnavutların Türkiye'ye yönelik göçlerinin ortaya çıkmasında zemin oluşturmaktaydı. Ancak, Cumhuriyetin ilânından hemen önce Arnavutların Türkiye'ye yönelik göçlerine hükümet olumlu yaklaşmamıştı. Bu durumun izahı imza aşamasındaki Lozan Anlaşmasında yer alacak olan Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesine ilişkin Sözleşme'nin ortaya çıkartacağı ağır sosyo ekonomik yükü yapılabilir. Temmuz 1923'te Bulgaristan üzerinden sınıra gelen ve sınırdan kabul edilmeyen Arnavutluk ve Yugoslavya hükümetleri dahilinde yaşayan 200 aileden oluşan 1200 Arnavut, Sofya'daki Türk Büyükelçiliği'ne sığınmışlardı. Burada, Bulgar polislerinin şiddetli baskısı müslüman Arnavutların perişan olmalarına sebebiyet vermiş ve bir kısmının telef olmasına yol açmıştı. Bu durum üzerine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının ilgili birimleri harekete geçmiş ve hükümete 19 Temmuz 1339 (1923) tarih 40323/3540 numaralı tezkere 'ile müracaat ederek bu insanların iskânı için izin istemişlerdi. Bu istek, Bakanlar Kurulu'nun 5.8.1339 (1923) tarihli toplantısında kabul edilmiş ve Türkiye dahilinde dağıtılmak şartıyla Arnavutların iskânına müsaade edilmiştir.

Beş asır boyunca aynı siyasî birlik içerisinde bulunmanın sağlamış olduğu samimiyet bağları iki devlet arasında kurulacak ilişkilerde en önemli dayanaktı. Taraflar arasında kurulacak temasın her iki milletin saadet ve refahına hizmet edeceği yönündeki kanaat ve göçler neticesinde Türkiye ile Arnavutluk arasında kurulan insanî köprü iki ülke arasında 15 Aralık 1923 tarihinde Ankara'da Dostluk Antlaşması, İkamet ve Tâbîyet Sözleşmesi'nin yapılmasına vesile olmuştur.

Yapılan antlaşma ve sözleşmelerin kanunlaşması ile ilgili rapor Bakanlar Kurulu'nun 30.11.340 (1924) tarihli toplantısında kabul edilerek bunlar 1925 yılında yürürlüğe girdi ve 1926 yılında iki genç cumhuriyet arasında diplomatik ilişkiler kuruldu . Türkiye'nin ilk Tiran Büyükelçisi Tahir Lütfi Bey'di. Dışişleri Bakanlığı Tahir Lütfi Bey'e İkamet, Ticaret ve Konsolosluk Mukavelenamelerinin düzenlenmesine dair geniş yetkiler vermektedir.

7.8.2.2. Arnavutluk İle İlişkilerin Soğuması

1925'te ilân edilmiş olan Arnavutluk Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler 1928 yılına kadar olumlu bir biçimde gelişmişti. Ancak, Arnavutluk Cumhurbaşkanı Ahmet Zogo'nun, 1 Eylül 1928 günü Krallığını ilan etmesi, Türk-Arnavut ilişkilerini tamamen soğutmuştur. Bu sıralarda yabancı basında özellikle İngiliz gazetelerinde Türkiye aleyhinde yazılar yazılmaya başlamıştı. Birkaç İngiliz gazetesinde, Gazi Mustafa Kemal'in de krallığını ilân edebileceği yolunda bir haber çıktı. Bu haber "Mustafa Kemal de Zogo'yu izleyecek mi?" "Kemal de kral olacak mı?" gibi başlıklarla verilmişti. Bu haberlere Türkiye'den sert tepkiler yükseldi ve hemen yalanlandı. Türkiye genç bir Cumhuriyeti ve Türk yöneticileri cumhuriyet konusunda çok duyarlıydılar. Ahmet Zogo'nun bu hareketi Türkiye tarafından "Cumhuriyet hainliği" olarak nitelendirildi ve Atatürk, Tiran Elçisi Tahir Lütfi Bey'i 3 Ekim 1928 günü geri çekti.

Atatürk, cumhuriyete bağlılık andını çiğnemiş olan Ahmet Zogo'yu sert bir biçimde eleştiriyor ve tek başına kalsa bile Zogo'nun Krallığı'nı tanımayacağını açıklıyordu. Böylece Türkiye ile Arnavutluk arasında bir çeşit soğuk savaş dönemi başladı ve Türk-Arnavut gerginliği 3 yıl kadar sürdü.

7.8.2.3. İlişkilerin Normale Dönmesi

İki ülke arasındaki ilişkiler 20 Ekim 1931'de İstanbul'da toplanan İkinci Balkan Konferansında normale dönmeye başlamıştır. Türk-Arnavut ilişkileri 1933 yılına kadar "telgraf diplomasisi" ile onarılmış ve diplomatik diyalog yeniden başlatılmıştır.

Bu diyalog sürecinde Arnavutluk'un yeni Ankara Elçisi Cavit Leskoviki 14 Mayıs 1933 günü güven mektubunu Cumhurbaşkanı Atatürk'e sunmuştur. Atatürk kabul sırasında şunları söylemişti: "... Birbirlerine asırlık samimî bağlarla bağlı iki milletin karşılıklı dostluk ananelen çok kuvvetlidir. Bu ananeler milletlerimizin menfaatleri kadar sulh maksadına da uygun düşen her gayreti kolaylaştıracak mahiyettedir". Bu sözler ulusal çıkarların gerekliliği açısından değerlendirilebileceği gibi; aynı stratejik coğrafya üzerinde bulunan iki ülkenin dostluğunun bölge barışı yanında genel barışa da hizmet edeceği manasını da taşımaktadır.

İki savaş arası dönemde gerçekleştirilen Dünya Silahsızlanma Konferanslarından istenilen sonucun çıkmaması; revizyonist ve antirevizyonist blok arasındaki zıtlaşmanın giderek artması olası savaş rüzgârlarının Balkanlarıda etkisi altına alacağını göstermekteydi. Bu çerçevede, 1933 yılında Balkanlar'da önemli diplomatik gelişmeler görülmüştür. Atatürk'ün Balkanlar'ı bir barış ve güvenlik bölgesi durumuna getirme politikası bu dönemde sonuçlarını vermeye başlamış ve Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında peşpeşe "Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşmaları" imzalanmıştır. Böylece, Türkiye Cumhuriyeti 10. yıl dönümünü, Balkanlar'daki bu genel dostluk havası içinde kutlamıştır.

Balkan ülkeleri arasında başlatılan iş birliği süreci sonunda 9 Şubat 1934'te dört Balkan ülkesi arasında Balkan Paktı imzalanmıştır. Pakt, Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında yapılmıştı. Bulgaristan ve Arnavutluk bunun dışında kalmışlardı. (İstanbul Üniv. Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 1998 s.212-214). Bulgaristan revizyonist bir politika izlediği için, Arnavutluk'ta İtalya'nın kontrol alanı içerisinde bulunduğu için onun tesiriyle Pakt'a girmemişti.

7.8.2.4. Ruşen Eşref Ünaydın'ın Büyük Elçi Olarak Atanması

Balkan Paktı'nın imzalanmasından az sonra, Atatürk, genel sekreteri Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey'i Türkiye'nin Tiran Büyükelçiliği'ne atadı. Atatürk, kendi yakın çalışma arkadaşını Tiran'a yollarken, Balkan Paktı'nın kurulduğu bir dönemde Arnavutluk'a da önem verdiğini göstermek ve Arnavutların gönüllerini kazanmak istemişti. (Şimşir, 1981, s. 310) Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan Ruşen Eşref Bey'in büyükelçi sıfatıyla Atatürk tarafından Arnavutluk'a göndermesi Atatürk'ün Balkanlar'a ne kadar çok önem verdiğini ve Atatürk'ün dış politikadaki belirleyici ve yönlendirici özelliğini ortaya koymaktadır.

Ruşen Eşref'e Atatürk tarafından verilen yazılı emirde, Türk-Arnavut ilişkileri, Arnavutluk ve Balkan Paktı, Türkiye'nin Balkan politikası ve İtalya ile ilgili konular yer almaktaydı. Arnavutluk ve Balkan Paktı konusunda şunlar ifade ediliyordu:"Arnavutluk'un Balkan Paktı'na girmesi hususunda sarıh ve kat'i teşebbüsler henüz olmamışsa, bunda da Arnavutluk menfaatinin icabı hakim tutulmuştur. Benim esas fikrim, Arnavutluk'u daima bu Paktın tabii ve daimî azası görmektir. Bu arzumun fiilen tecellisini gene Arnavutluk Devletinin kendini müsait şartlar içinde görmesi sayesinde az zamanda vuku bulacağı ümniyesini muhafaza etmekte ve müsait an'a intizar etmekteyiz. Arnavutluk bu Pakt'a dahil olmadığı halde Pakt'ın Arnavutluk Hükümeti'nin Balkan hudutlarını temin etmesi keyfiyeti sureti mahsusada iltizam edilmiştir." Yönergede Atatürk Türkiye'nin Balkan politikasını "Bütün Balkanlar'da hakikî, ciddî ve ileri dostluk ve her nokta-i nazardan karşılıklı emniyet ve samimiyet içinde müşterek çalışmaktır... Bu meyanda Bulgarlar'ı dahi aynı his ve telakkiyle karşılamaktayız" şeklinde özetliyor ve İtalya hakkında ise "Hiç bir şahsa karşı ve hiç bir mecliste alenen İtalyanların aleyhinde idare-i kalem okunmayacaktır. Ancak, lehinde de konuşulmayacaktır..." diyordu. (Şimşir, 1981, s.311)Atatürk'ün Balkan Politikası'nda önemli bir görev üstlenen Ruşen Eşref Arnavutluk'a giderek 15 Nisan 1934 günü güven mektubunu Kral Zogo'ya sundu. Kabul töreninde Kral Zogo "Beş asır Türkiye ile his ve hars iştirakinde bulunduk. Bu beraber yaşayış bizim üzerimizde silinmez sevgi ve minnet hisleri bırakmıştır. Beş asır Arnavut milletinin vahdetini Türkiye muhafaza etmiştir. Türkiye olmasaydı Arnavutluk kendini ne Slav istilâsından kurtarabilirdi, ne de Latinler'in Arnavutluk'u harita-i cihandan silmelerinin önüne geçilebilirdi.

Varlığımızın esasını Türkiye'ye medyunuz. Biz necip Türk milletine büyük kardeş diye bakarız. O'nun devletini büyük kardeş devlet olarak görürüz..." demiş ve Türkiye hakkında iyi temennilerde bulunmuştur. Böylece, Türk-Amavutiuk ilişkileri yeniden sağlıklı bir zemine oturmaya başlamıştır. (Şimşir, 1981, s. 315)Kral Zogo'nun, Balkan Birliği'ne girmeyip, 1934-1935 yıllarında Roma mihverine yaslanması Türk-Arnavut ilişkilerini yeni bir krize sokmamıştır.

Atatürk'ün ölümü Arnavut halkı ve aydını üzerinde büyük üzüntü yaratmıştır. (Şimşir, 1981, s. 52-56)Bu olay, Arnavut basınında geniş bir şekilde yer almış; Atatürk ve reformları hakkında eserlerin yazılmasına yol açmıştır

7.8.3. Enver Hoca Dönemi Arnavutluk Türkiye İlişkileri

Ahmet Zogo'nun kendisini kral etmesiyle bozulmaya başlayan ilişkiler, II. Dünya Savaşından sonra ülkeye Enver Hoca liderliğinde komünist rejimin hakim olmasıyla kopma noktasında gelmiştir (Göktaş, 1995, s.105).II.Dünya Savaşı sonrasında Türk dış politikasında güvenlik endişeleri hakimdi. Türkiye bu endişelerini gidermek için batı güvenlik sistemi içinde kendine bir yer arıyordu (Saybaşı, 1997, s.208). Soğuk Savaş döneminin ilk yıllarından itibaren Türkiye Batı ile ilişkilerini geliştirdi ve belli başlı batılı uluslararası organizasyonlara üye oldu³⁶. 1954 yılında imzalanan Balkan Paketi çalışmaları sırasında, antlaşmayı imzalayan Yunan, Yugoslav ve Türk temsilciler, memleketlerinin komşularına karşı barışsever emellerini teyit etmişler ve bilhassa Arnavutluk'un istiklalinin Balkanlar'da ehemmiyetli bir sulh ve istikrar unsuru olduğu hususunda mutabık kalmışlardır (Gönlübol, 1993, s.240). 1950lerin ikinci yarısından başlamak üzere Türk dış politikasının ana konusu Kıbrıs problemi oldu ve 1974'te Türkiye'nin Kıbrıs'a yaptığı çıkarmayla sonuçlandı. (Gürel, 1993, s.64).Avrupa Topluluğuna üyelik konusu 1960'lardan itibaren Türkiye'nin dış politikasının önceliklerinden biri olmaya başlayınca, Türkiye'nin Balkan konularına katılımı fazla belirgin olmamıştır. Bu dönemdeki Arnavutluk dış politikası açısından baktığımızda iki ülke arasındaki ilişkilerde elle tutulur bir ilerleme ile karşılaşılmamıştır.

Bunun yanında şunu belirtmekte fayda vardır ki; her ne kadar iki ülke iki farklı ideolojinin savunulduğu kutuplarda olsalar da karşılıklı ilişkilerde bir kötüleşme gözlenmemiştir. Farklı kutuplardaki ülkeler arasında görülen gerginlikler, Türk-

Arnavut ilişkilerinde oluşmamış ve soğuk savaş dönemi sonunda dek ilişkiler her zamanki düzeyde devam etmiştir. Bunun en önemli ve belirgin sebeplerinden biri ise her ne kadar iki ülkenin yönetim ve idari şekli farklı olsa da, bu ülkelerin halklarının ortak bir coğrafyada ortak bir kültürü, ortak bir tarih süreci içinde yaşamış olmalarıdır.

Bir diğer gerekçe ise, Türkiye'nin, Balkanları ve Arnavutluk'u, dış ilişkilerinin yaşamsal bir parçası olarak görmesidir. Bu sebeplerle ki, iki ülkenin soğuma noktasına gelen ilişkileri, hiçbir sebeple kopma noktasına geleceği düşünülmemiştir. 1946-1986 arasında 246 bin kişinin Türkiye'ye göç etmesi ilişkileri etkileyen bir diğer faktör olmuştur.

7.8.3.1. Arnavutluğun Kıbrıs Desteği

Arnavutluk Türk yetkililerinin ilgisini, 1965 yılının Aralık ayında Kıbrıs ile ilgili olarak Birleşmiş Milletlerde yapman bir oylamada çekmiştir. Türkiye lehine oy kullanan pek az Devletten biri ve oyunu bu biçimde kullanan tek sosyalist devlet idi. Bu biçimde oy kullanması, Arnavutluktur, Balkanlardaki, hatta Avrupa'daki yalnızlığını bir ölçüde gidermek istemesi ve komşusu Yunanistan ile olan bazı itilafları yüzünden olabilir. Oyunu hangi nedenle bu yönde kullanmış olursa olsun, bu davranışı ile Arnavutluk, Türkiye'de kendi lehine bir hava yaratmayı başaramıştır. Türk basını II.Dünya savaşından beri belki de ilk kez ve daha sık olarak Arnavutluk'tan söz etmeye başlamış, bunun sonucu olarak da iki devlet arasında karşılıklı resmi ziyaretler başlamıştır.

İki ülke arasındaki ilişkiler, 1960'lı yıllarda yapılan ticari antlaşmalarla canlanmıştır. Türkiye ile Arnavutluk arasında imzalanan ilk ticari antlaşma, serbest döviz esasına dayalı 19 Nisan 1967 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Halk Cumhuriyeti Arasında Ticaret Antlaşması ve Ekleri'dir (Resmi Gazete, 6 Temmuz 1967). Daha sonra bu antlaşma feshedilerek yerine 23 Aralık 1968 tarihinde Tiran'da Kliring esasına dayalı yine bir ticaret antlaşması ve buna ek protokoller imzalanmıştır (Yılmaz, 2000, s.3). Bu ticaret antlaşmasından sonra, iki ülke arasındaki ticari ilişkileri düzenleyen bir çok antlaşma imzalanmıştır.

7.8.3.2. İlişkilerin Normalleştirilmesi Çabaları

Bu arada 4-11 Eylül 1968 tarihinde Büyük Millet Meclisi Başkanı Ferruh Bozbeyi başkanlığında bir parlamento heyeti Arnavutluk'u ziyaret etmiş, Arnavutluk parlamento heyeti de 6-12 Mayıs 1969'da iade-i ziyarette bulunmuştur. Bu karşılıklı ziyaretler Türkiye ile Arnavutluk arasında normal sayılabilecek ilişkilerin kurulmasına yardım etmekle birlikte, iki devlet arasındaki ilişkiler hiçbir zaman dinamik bir nitelik kazanmamıştır. Arnavutluk'un 'içine dönük', yada 'dışa kapalı' politikasının bu ilişkilerin gelişmemesinin başlıca engeli olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek.

Türkiye-Arnavutluk ilişkileri 1979 yılına kadar 1968 Ticaret Antlaşması çerçevesinde her yıl düzenlenen ticari protokoller ile yürütülmüştür. 26 Mart 1979 tarihinde Tiran'da imzalanan yeni bir Ticaret ve Ödeme Antlaşması bu antlaşmaları yürürlükten kaldırmış, ikisi arasında mübadele edilecek mallar, (Karagöl, 1995, s. 35).her yıl sırasıyla Ankara ve Tiran'da imzalanan protokoller ile Kliring esasına dayalı olarak belirlenmiştir

7.8.4. 1990 Sonrası Arnavutluk Türkiye İlişkileri

Türkiye ile Arnavutluk arasında imzalanan ilk Ticaret Antlaşması serbest döviz esasına dayalı olup, 19 Nisan 1967 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Daha sonra bu antlaşma feshedilerek 23 Aralık 1968 tarihinde Tiran'da Kliring esasına dayalı Ticaret ve Ödeme Antlaşması imzalanmıştır. Arnavutluk ile ticari ilişkilerimiz 1979 yılına kadar yukarıda değinilen Ticaret Antlaşması çerçevesinde her yıl düzenlenen ticari protokoller ile yürütülmüştür.

26 Mart 1979 tarihinde Tiran'da imzalanan yeni bir Ticaret ve Ödeme Antlaşması 1969 yılında imzalanan antlaşmayı yürürlükten kaldırmış, iki ülke arasında mübadele edilecek mallar, her yıl sırasıyla Ankara ve Tiran'da imzalanan ticari protokoller ile kliring esasına dayalı olarak belirlenmiştir. Daha sonra 15 Kasım 1982 tarihinde Tiran'da imzalanan ticaret Antlaşması ve ödemelerde Kliring sisteminden serbest döviz sistemine geçilmesine dair Protokol ile, iki ülke arasındaki ticari mübadeleler 1.1.1983 tarihinden itibaren serbest döviz esasını üzerinden yürütülmeye başlanmıştır.

İki ülke arasındaki ticari ilişkiler halen, 15 Kasım 1982'de imzalanan Ticaret Antlaşması yerine kaim olmak üzere imzalanan 12 Şubat 1986 tarihli Ticaret Antlaşması ile yürütülmekte olup, söz konusu Antlaşmaya dair Tadil Antlaşması 27.12.1986 tarihinde Tiran'da imzalanmıştır.1987 yılı içinde yapılacak Mal Mübadelesine dair Protokol 27.12.1986 tarihinde ve Bankacılık Düzenlemesi 20.2.1987 tarihinde imzalanmıştır.

Türkiye-Arnavutluk dış ticaret hacmi mevcut potansiyel açısından oldukça düşük bir düzeyde) seyretmektedir. Dış ticaret dengesi, 1986 yılına kadar Türkiye aleyhine bir durum arzemiş, ancak 1986 ve 1987 (Ocak-Kasım dönemi) yılında bu durum Türkiye lehine dönmüş bulunmaktadır.

1987 (Ocak-Kasım) yılı itibariyle Arnavutluk'a ihraç ettiğimiz mallar; öğütülmüş baryum sülfat, mikronize edilmiş baryum sülfat, sentetik mensucat, çuval ve torbadır. Gene aynı dönem itibariyle ithal ettiğimiz mallar ise, konyak ve trinitro toluendir. Arnavutlara bugün en büyük desteklerden biri de Türkiye'den gelmektedir. Türkiye'den yapılan yardımların yanı sıra İslam Bankası'nda Arnavutluk'a yardım yapmaktadır. Arnavutluk'un dost ve kardeş ülkelerden en büyük isteği Arnavutluk'ta yatırım yapmaları ve ticaret hacmini artırmalarıdır. Arnavutlar, Türkiye ile daha çok, daha sistemli bir işbirliğini arzu etmektedirler. Türkiye'nin her konuda kendilerinin elinden tutmasını arzu etmekte ve beklemektedirler. İki ülke arasındaki ilişkilerde gördükleri en büyük eksiklikler şunlardır.

- a. İki ülke arasında varılan antlaşmalardan sonra iyi bir koordinasyonun geliştirilememesi,
- b. Alman kararların takip safhasında sistemli bir takip tarzının uygulanmaması,
- c. İki ülke arasında belirli bir taktik tarzında mutabakata varılmamış olmasıdır.

Bu sebeple yapılan işlerde tam randıman alınamamaktadır. Arnavutluk'la aramızda herhangi bir sorun bulunmayışı ve iki ülke arasında tarihten kaynaklanan ortak değerler, ikili ilişkilerimizin geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Türkiye, Arnavutluk'un demokratikleşme yolunda attığı adımları desteklemektedir. Türkiye, Arnavutluk'un ekonomik alanda karşı karşıya bulunduğu sorunların üstesinden en kısa zamanda gelebilmesi için Arnavutluk halkına yardımlarını sürdürmeye ka-

rarlıdır. Arnavutluk'ta sosyal ve ekonomik gelişmelere yol açarak bu ülkenin kalkınmasını hızlandıracağı umulan demokratikleşme ve Batı ile entegre olma çabalarında Türkiye'nin bu ülkeye desteği, uzun vadede birçok fayda sağlayacaktır.

1992 yılı sonuna kadar Türkiye, Arnavutluk'a 29 milyon dolarlık gıda ve malzeme yardımı yapmış ve Arnavutluk'un İKÖ (İslam Konferansı Örgütü)'ye girişine de yardımcı olmuştur. Arnavutluk, Türkiye ile ilişkilerine özel bir önem vermektedir. (Karagöl, 1995, S. 35)1993 yılında Cumhurbaşkanımızın Arnavutluk'u ziyaretleri iki ülke arasındaki ilişkilerin ve niyetlerin en iyi ifadesidir. Arnavutluk Başbakanı Meksi'de Sayın Cumhurbaşkanımızın yanında Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

Nisan 1994'de Arnavutluk Cumhurbaşkanı Şali Berisha, 3 günlük resmi ziyaret için Türkiye'ye gelmiş ve Türkiye'den ekonomi ve güvenlik alanlarında destek istemiştir. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Tiran'a göndermiş olduğu GAP uçağı ile gelen Berişa, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından karşılanmıştır. Arnavutluk Dışişleri, Maliye, Ticaret Bakanları ile Merkez Bankası Governör Yardımcısı da Berişa ile birlikte aynı heyette bulunmuştur. Berişa Ankara'da yaptığı temaslarda Kosova bölgesine yönelik tehditler konusunda bilgi vererek Türkiye'den destek istemiştir. Ekonomik alanda ise, Arnavutluk'un Türk Eximbank'ın açtığı çeşitli kredileri hızlandırmasını istemiştir. Görüşmelerde; Arnavutluk'taki bankacılık sisteminin zayıflığının ortaya çıktığı, Türkiye ile Arnavutluk arasında, ortak bir banka oluşturulması yönünde çalışmalar yapılması konusunda görüş birliğine varılmıştır . Şali Berişa Türkiye tarafından Arnavutluk'taki demokratikleşmeye verilen destekten dolayı yetkililere teşekkür etmiştir Ülkesine Türkiye'nin yatırım yapmamasından yakınan Berisa yabancı yatırımın yasak olduğu 50 yıllık bir dönemden sonra son iki yıl içinde Arnavutluk'un önemli gelişmeler kaydettiğini belirtmiş ve şöyle konuşmuştur: "Arnavutluk sizin için çok avantajlı Coğrafi bakımdan küçük olması sizi yanıltmasın, tabancı yatırımlara olanak sağlama konusunda size teminat veriyorum. Biz batı ile doğu arasındaki bir köprüyüz.Doğal kaynaklarımız ve el değmemiş turistik potansiyelimiz bulunuyor. İşçi ücretleri düşük.Türk işadamlarına sesleniyorum; Burası büyük kârlar elde edeceğiniz bir ülke. (Karagöl, 1995, S. 35-38) Berişa Türkiye'den ayrıca Kosova'da yaşayan Arnavutlar ve ülkesinin NATO'ya üyeliği konusunda yardım isteğinde de bulunmuştur.

7.8.5. Arnavutluk Türkiye Askeri İlişkileri

Türkiye ile Arnavutluk arasında askeri ve ekonomik alanda pek çok işbirliği anlaşması bulunmaktadır. Arnavut askerleri ve polisleri belli gruplar halinde Türkiye'de eğitim görmektedirler. Bu eğitimlerin yanı sıra Arnavutluk askerleri Türk askerleri ile beraber ortak tatbikatlara katılmaktadırlar. Buna en güzel örnek Barış için sanal tatbikat Barış İçin Ortaklık adı altında düzenlenen ve Türkiye, Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Ukrayna ile Kazakistan'dan temsilcilerin, Rusya Federasyonu ile Katar'dan gözlemcilerin katıldığı "Peaceful Star-2000" tatbikatı, 11 Ekim 2000 tarihinde Harp Akademileri Komutanlığında gerçekleşmiştir. (Hürriyet, 12/10/2000). Bunun yanı sıra, Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücü (SEEBRİG) tarafından düzenlenen Seven Stars 2000 adlı ilk fiili arazi tatbikatı, Bulgaristan'ın Hasköy bölgesindeki Koren poligonunda başarıyla yapılmıştır. Seven Stars 2000 tatbikatının son bölümünü, Milli Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoglu'nun yanısıra Bulgaristan Cumhurbaşkanı Peter Stoyanov ve NATO Avrupa Kuvvetleri Komutanı General Jozef Rothson ile diğer üye ülkelerin dışişleri bakanları tarafından izlenmiştir. Seven Stars 2000 tatbikatı SEEBRİG'in ilk fiili kara tatbikatı olması açısından büyük önem taşımaktadır. (Türkiye Gazetesi, 28/09/2000). Tatbikatta Türkiye, Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Makedonya ve İtalya'dan toplam 1640 asker katılmıştır.

Arnavutlukla tarih boyunca süren dostluk ilişkileri, iki ülke arasındaki askeri yardımlaşma ve eğitim nedeniyle daha da pekişmektedir. TSK, Arnavutluk ile muhtelif alanlarda, giderek daha da gelişen bir işbirliği sürdürmektedir. Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasında mevcut askeri antlaşmalara istinaden, ikili ilişkiler kapsamında, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Arnavutluk Silahlı Kuvvetlerine askeri alanlarda yardım yapılmaktadır. Askeri yardımlar, Arnavutluk'un talepleri doğrultusunda ve bir program dahilinde devam etmektedir. Arnavutluk'a bugüne kadar 41 milyon ABD Doları tutarında yardım yapılmış olup, bu miktarın 2004 yılı sonunda 80 milyon ABD Dolarına baliğ olacağı değerlendirilmektedir.

1997 yılında çıkan iç karışıklıklar nedeniyle Arnavutluk'a Türkiye tarafından 800 kişilik deniz piyade tabur görev kuvvetleriyle iştirak etmiştir. Bu karışıklıklar

sırasında ayakta kalan tek birlik TSK tarafından eğitilen Komanda birliği olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasında mevcut askeri antlaşmalara istinaden, ikili ilişkiler kapsamında, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Arnavutluk Silahlı Kuvvetlerine askeri alanlarda yardım yapılmaktadır.

Arnavutluk'ta 1997 başında yaşanan banker skandalı sonrasında ülkenin kaosa girmesiyle üzerine oluşturulan BM çok uluslu gücüne Türkiye, 16 Nisan 1997 – 1 Ağustos 1997 tarihleri arasında, bir Deniz Piyade Tabur Görev Gücü (779 personel) ile katılmıştır (Savunma ve Havacılık, 1998c: s.16).Türkiye, NATO'nun, Kosova'da 24 Mart 1999'da başlattığı hava harekâtına, Ghedi Üssü'nde konuşlanan on uçağıyla katılmış; bu uçaklar, iki bin saatten fazla harekât uçuşu gerçekleştirmişlerdir.

Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Salim Dervişoğlu, Arnavutluk'a yaptığı ziyaret sırasında, Arnavutlunun içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtulması ve refaha kavuşması için Türkiye'nin elinden geleni yapacağını belirterek, Arnavut ordusunun yeniden yapılanması için Türk Silahlı Kuvvetlerinin de altyapı çalışmalarında kendilerine yardımcı olacaklarını açıklamıştır. "Amacımız Arnavutluk Ordusu'nun kendine yeter altyapıya sahip olmasını sağlamaktır" diyen Oramiral Dervişoğlu, "Türkiye'nin bundaki amacı da barışı hedefleyen Arnavutluk'un huzur ve refah içinde yaşamasını sağlamaktır. Bu, Balkanlar'ın da barış ve huzur içinde olması demektir" diye devam etti (Hürriyet, 2 Haziran 1998).TSK'nın Arnavutluk'taki faaliyetleri, iki ülke ilişkilerinde yadsınamayacak bir öneme sahiptir. Zaman zaman TSK'lerinin Türk Hükümeti'nin ilerisinde olduğunu söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır. TSK, Arnavutluk'ta bir çok önemli projeye katkıda bulunmaktadır.

7.8.5.1. Lojistik Yardım Projeleri

7.8.5.1.1 Arnavutluk Komando Tugayının Eğitimi Ve Teçhizi

Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından gönderilen on kişilik Türk Teşkilat ve Eğitim Timi, 14 Kasım 1997 tarihinden itibaren Arnavutluk Komando Tugayının teşkili, teçhizi ve eğitimi faaliyetlerine başlamıştır. Ayrıca Arnavutluk Komando Tugayının tüm teçhizatları TSK tarafından karşılanmaktadır. Söz konusu eğitimler ücretsiz verilmektedir (Hürriyet, 2 Haziran 1998).Arnavutluk Komando Tugayı, dört tabur halinde teşkil ettirilmiştir. Proje Türk Silahlı Kuvvetlerine yaklaşık 4.300.000

ABD Dolarına mal olmuştur. (Oğurlu, 1999, s. 205-206).Türk komandolar tarafından eğitilen Arnavutlar: "Dış dünyaya açıldığımızda, Batı ile aramızda büyük bir uçurum olduğunu gördük. Bu hem altyapı hem de eğitimden kaynaklanıyordu. Türkiye'nin bize kucak açması, altyapı ve eğitim desteği vermesi dostluğumuzu daha da pekiştiriyor. Türk Ordusu'nun sahip olduğu teknoloji ve olanaklar doğrusu hepimizi kıskandırdı." diyerek (Hürriyet, 2 Haziran 2001)gördükleri eğitimden memnun olduklarını belirtmektedirler

7.8.5.1.2. Deniz Harp Okulu Ve Paşa Limanı Tersanesinin Modernizasyonu Projesi

Arnavutluk Deniz Kuvvetleri Komutanlığının, Vlora'da bulunan Deniz Harp Okulunda eğitim ve öğretime geçebilmesi ve Paşa Limanı Tersanesinin aktif hale getirilebilmesi için, 24 Mart 1998'de Arnavutluk ile bir yapılan protokol gereği (Hürriyet, 2 Haziran 1998) Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 07 Kasım 1998 tarihinde başlatılan çalışmalar yakın zamanda tamamlanmıştır. Proje, personel ve idari giderleri hariç, Türkiye'ye 7.600.000 ABD Dolarına mal olmuştur.

7.8.5.1.3. Dikimevinin Modernizasyonu Projesi

Arnavutluk Dikimevinin Modernizasyonu için 300.000 ABD Doları tutarında malzeme tedarik edilmiş ve montaj yapılarak 18 Haziran 1999 tarihinde hizmete açılmıştır Bu faaliyetin sonucunda Arnavutluk Silahlı Kuvvetlerine, yılda 80.000 adet elbise dikme kapasitesi kazandırılmıştır.

7.8.5.1.4. Cumhuriyet Muhafızları Birliğinin Eğitimi Ve Teçhizi Projesi

Arnavutluk Cumhuriyet Muhafızları Birliğinin, TSK tarafından eğitimi ve teçhizi maksadıyla 1999 yılında bir çalışma başlatılmıştır. Halen eğitim faaliyetleri devam etmektedir. Arnavutluk'ta ve Türkiye'de personel eğitimi ile bazı teçhizatların hibe kapsamında temini öngörülmektedir.Projenin TSK'ya 3.200.000 ABD Dolarına mal olması beklenmektedir.

7.8.5.1.5. Polican Mühimmat Fabrikasının Modernizasyonu Projesi

Polican Mühimmat Fabrikası, 1.000.000 ABD Doları tutarında malzeme tedarik edilerek modernize edilecektir. Projenin tamamlanmasına müteakip, TSK'nin ithal ettiği Kaleşnikof mühimmatının bir kısmının, bedeli karşılığında Arnavutluk'tan satın alınması planlanmaktadır. Projenin TSK'ne, 2.800.000 ABD Dolarına mal olması beklenmektedir.

7.8.5.1.6 Askeri Eğitim Yardımları

Türkiye-Amavutiuk askeri eğitim işbirliği anlaşması, 19 Kasım 1992'de imzalanmıştır. Bu anlaşmaya istinaden; 1994-1996 yılları arasında 354, 1998-1999 eğitim - öğretim yılında, 240 Arnavut askeri personeline ücretsiz olarak Türkiye'de eğitim verilmiştir. 1996 yılında Arnavutluk'a 1 General, 14 Subay ve 3 sivil personel gönderilerek, Arnavutluk Genel Kurmay Başkanlığının yeniden teşkilatlandırılmasına yardımcı olmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Arnavutluk Silahlı Kuvvetlerine Türkiye'de bugüne kadar verilen eğitimin maliyeti 11.000.000 ABD Dolarıdır.(www.tsk.mil.tr, 18 Ekim 2006)Arnavutluk ile Türkiye arasında yapılan ve yapılmakta olan tüm bu projeler geleceğe yönelik güçlü bir dostluk duygusunun garantisi ve rahatlığı altında icra edilmektedir. Bundan sonra iki ülke her alanda birbirine daha yakın olma çabaları içinde olacağı ve yeni yatırımlara yöneleceği açık bir şekilde görülmektedir.

7.8.6. Türkiye – Arnavutluk Ekonomik İlişkileri

2003 yılında Arnavutluk'a ihracatımız, 2002 yılı ihracatı olan 78.6 milyon Dolardan %45,8 lik bir artışla 114.4 milyon Dolara çıkmıştır. Aynı dönemde ithalat 3.8 milyon Dolardan 4.6 milyon Dolara yükselerek %21 oranında artış göstermiştir. İTO tarafından 2001 ve 2002 yıllarında Tiran'da düzenlenen Türk İhraç Ürünleri Fuarlarının bu hızlı artışa katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Arnavutluk ile Serbest Ticaret Anlaşması müzakerelerine 1 Nisan 2003 tarihinde başlanmıştır. (İto,2004,s.7) Müzakereler hızlı ilerlemekte ve bugünlerde sonuçlanması beklenmektedir.

Tablo7.1. Türkiye-Arnavutluk Dış Ticareti (1000 \$)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	İHR /İTH	DENGE	HACİM
1992	20.703	882	23,5	19.821	21.585
1993	37.757	1.768	21,4	35.989	39.525
1994	59.267	1.527	38,8	57.740	60.794
1995	56.942	1.274	44,7	55.668	58.216
1996	53.597	9.180	5,8	44.417	62.777
1997	41.102	3.379	12,2	37.723	44.481
1998	44.801	2.840	15,8	41.961	47.641
1999	65.667	1.384	47,4	64.283	67.051
2000	61.305	2.795	21,9	58.510	64.100
2001	73.205	3.615	20,3	69.590	76.820
2002	78.633	3.880	20,3	74.753	82.513
2003	114.426	4.578	25,0	109.848	119.004
2004	160.854	15.529	10,3	145.325	176.383

Kaynak: T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı

Tablo7.2. Türkiye-Arnavutluk Dış Ticaretinde Başlıca Maddeler (1000 \$)

İHRACAT	2002	2003	2004	2005
1- TARIMSAL ÜRÜNLER	16.380	22.922	30.519	33.247
Gıda Maddeleri	16.280	22.758	30.289	32.761
Tarımsal Ham maddeler	99	165	229	486
2- MADENCİLİK ÜRÜNLERİ	3.906	8.400	11.992	16.705
Maden cevherleri ve döküntüleri	200	401	362	510
Mineral yakıtlar ve mineral yağlar	252	506	419	1.261
Demir dışı metaller	3.455	7.493	11.211	14.934
3- SANAYİ	58.509	83.003	117.518	139.824
Demir ve çelik	11.598	16.231	25.376	26.017
Kimyasallar	9.819	11.189	13.564	14.988
Diğer yarı mamuller	13.064	19.383	29.401	42.389

Makinalar ve ulaşım araçları	8.428	13.263	19.249	22.514
Dokumacılık ürünleri	8.296	12.933	15.522	18.106
Hazır giyim	1.620	2.261	2.966	3.216
Diğer tüketim malları	5.684	7.742	11.441	6.555
4- DİĞER ÜRÜNLER	966	101	826	1.350
TOPLAM	79.761	114.426	160.854	191.126

İTHALAT	2002	2003	2004	2005
1- TARIMSAL ÜRÜNLER	3.745	3.992	3.574	2.688
Gıda Maddeleri	46	5	0	28
Tarımsal Ham maddeler	3.700	3.986	3.574	2.660
2- MADENCİLİK ÜRÜNLERİ	0	328	10.865	12.774
Maden cevherleri ve döküntüleri	0	328	10.865	12.772
Demir dışı metaller	0	0	0	2
3- SANAYİ	100	258	1.090	775
Demir ve çelik	7	6	0	4
Kimyasallar	16	107	0	4
Diğer yarı mamuller	20	23	9	71
Makinalar ve ulaşım araçları	43	97	968	603
Dokumacılık ürünleri	0	3	0	0
Hazır giyim	13	5	95	69
Diğer tüketim malları	0	17	17	23
4- DİĞER ÜRÜNLER	128	0	0	0
TOPLAM	3.973	4.578	15.529	16.237

Kaynak: T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı

7.8.7. Balkanlar'daki Müslüman Topluluklar

Balkanlar'da resmî rakamlara göre 8 milyondan fazla yerli Müslüman'ın yaşıyor olmasına rağmen, Avrupalılar genel olarak Tito Yugoslavya'sının dağılmasına kadar, bu Müslüman toplulukların varlığından farkında olmadıkları gibi gözükmişlerdir. Önce Boşnakların, daha sonra Kosovalı Arnavutların kendi ulus

devletlerini oluşturma yönünde örgütlenmeye başlaması, Batılıların zihinlerinde şu iki temel sorunun belirmesine yol açmıştır: Balkan ülkelerindeki İslâm'ın doğası nedir? Köktendinci bir İslâm Balkanlar'da var mıdır?

Balkanlar'daki Müslümanlar köktendinci olmasa bile, etnik veya dini kimlikleri tanınmalı mıdır? Bazı İslâm ülkelerindeki köktendinciler, Avrupa'ya sızmak üzere Balkanlar'da bulunan ve durumlarından memnun olmayan Müslümanları bir "Truva Atı" olarak kullanabilir miydi? Bu Truva Atı endişesi göz önüne alındığı zaman, 1992-1995 yılları arasında gerçekleşen Bosna Savaşı'nda, Boşnakların yaşadığı dramın karşısında Batılı ülkelerin neden uzun süre seyirci kaldıkları anlaşılmaktadır.

Resmî verilere göre günümüzde Balkanlar'da 1 milyon 100 bin civarında Türk yaşamaktadır. Ancak bölgede yaşayan Türklerin liderlerinin ileri sürdüğü rakamlar dikkate alındığı zaman, Balkanlar'daki Türklerin sayısı yaklaşık iki milyonu bulmaktadır. (Kahramanyol, 1995, s.23-26) Türkler dışında Balkanlar'da, Türkler ile aynı tarihi, kültürü ve benzer kaderi paylaşan azımsanmayacak sayıda diğer Müslüman topluluklar da yaşamaktadır. Bölgedeki Müslümanlar ağırlıklı olarak Sunnîdir, bunun yanında Arnavutluk'ta Bektaşîler, Dobruca bölgesinde Kızılbaşlar da yaygındır. Resmî rakamlara göre günümüzde Balkanlar'daki toplam Müslüman nüfusun sayısı yaklaşık 8 milyon 250 bin (bölgenin toplam nüfusunun % 12'si) civarındadır. Resmî verilere göre Arnavutluk'taki Müslümanların toplam nüfusa oranı % 70, Bosna-Hersek'te % 40, Makedonya'da % 30, Yugoslavya'da (Kosova dâhil) % 19, Bulgaristan'da % 13, Yunanistan'da % 1,3, Hırvatistan % 1,2, Slovenya % 1, Romanya'da % 0,2'dir.

Balkan ülkelerinde genel olarak nüfus sayımı sonuçlarının tümüne, yönetimin siyasî amaçlı hilesi gözüyle bakıldığı için, sunulan rakamlara tam anlamıyla hiçbir zaman güvenilmemiştir. Örneğin Yunanlı yetkililer ülkelerinde hiçbir etnik grubun veya azınlığın bulunmadığını ve Yunanistan nüfusunun saf Yunanlılardan oluştuğunu ileri sürmekle azınlıklarını inkâr etmektedirler. (Lütem ve Demirtaş, 2001, s. 38) Balkanlar'daki Müslüman nüfus hakkında kesin olarak söylenebilecek husus, Osmanlı'nın geri çekilmesiyle Balkanlar'daki Türklerin ve diğer Müslümanların Türkiye'ye doğru göçünün hızlandığı ve bu yüzden bölgedeki Müslümanların sayısının önemli ölçüde azaldığıdır. 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nin

ardından zirveye ulaşan Rumeli'den Anadolu'ya doğru Müslümanların göçleri, Balkan Harbi'nin ardından da geri dönüşü olmayan bir şekilde devam etmiştir.(Ağanoğlu,2001,101-107) Kısacası Osmanlı'nın Balkanlar'dan çekilmesi, Hristiyan devletleri içinde kalan Müslüman azınlığını çok zor durumda bırakmıştır. Müslümanlara hep şüpheli bir gözle bakılmış, kendilerine yabancı muamelesi yapılmıştır. Justin McCarthy bir çalışmada, Balkanlar'da 19. yüzyıl boyunca ve 20. yüzyılın başlarında 1 milyon 700 bin(Buzov, 1998, s. 35.) üzerinde Müslümanın öldürüldüğünü tahmin etmektedir.

Tanzimat reformlarına kadar Osmanlı Devleti'nin sosyal tabanı etnik kimliğe ve dile göre değil, dinî mensubiyete göre belirlenmişti. Buna rağmen Osmanlı asimile etme politikaları izlememiştir. Sultanların Balkanlar'ın gayrimüslimlerini İslama dönüştürme veya Türk olmayanları Türkleştirme gibi bir politikaları yoktu. (Feroz, 1999, s. 23)Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren iki temel husus savaşta kullanılabilecek insan gücü ve bunlara ödenecek olan para olduğu için, fethettiği Hristiyan devletlerdeki yönetime, toplum yapısına ve ayinlere genellikle müdahale etmemiştir. Ayrıca sultan yetkilerini kullanırken sadece şeriatı değil, boyun eğdirdiği halkların örf ve âdetlerini de dikkate alıyordu. (Mantran, , 1999, s. 170.) Ne yazık ki Osmanlı'nın ardından Hristiyan devletlerin içerisinde azınlık konumunda kalan Müslümanlar benzer muameleyi görmemişlerdir. Müslümanlara karşı işlenen zulüm karşısında Batılı devletler genelde görmezlikten gelmişlerdir. 1877 yılında dönemin İngiltere başbakanının baş rakibi William Gladstone'nin “umarım bütün Türkler Balkanlar'dan temizlenir” şeklindeki açıklaması, Batı ülkelerinin söz konusu pasifliğini iyice açıklamaktadır.(Khan, Journal of Muslim Minority Affairs, Ocak 1996.) Osmanlı'nın gerilemesi ve bölgede yeni ulus devletlerin kurulması, kaybedilmiş toprakların geri alınması olarak algılanmış ve Birinci Dünya Savaşı'na son veren Paris Konferansı'na kadar amaç Türkleri Avrupa'dan atmak olmuştur. (Yerasimos, 2000, s. 14)Osmanlı sonrası dönemde yeni kurulan Hristiyan devletleri içerisinde Müslüman nüfus ikinci sınıf vatandaşı durumuna gelmiş, komünizm döneminde ise siyasî anlamda kendini pek fazla ifade edememiştir. Genel olarak Osmanlı'nın ardından yeni kurulan devletler içerisindeki Müslümanlar siyasî hayata katılmamışlardır.

Komünizmin çöküşünün ardından ise, 1990'ların başında, Arnavut ve Türkler hariç, daha önce sadece dinî topluluk muamelesini gören Müslümanların ayrı bir “siyasî unsur” olarak ortaya çıkmış olması, son döneme ait Balkan tarihinin en önemli olayları arasında yer almaktadır. Çok partili sisteme geçmekle, Balkanlar'daki Müslüman unsurlar etnik temele dayalı kendi siyasî partilerini kurma ve yaşadıkları ülkelerde önemli birer aktör hâline gelme fırsatını buldular. Kosovalı Arnavutların Kosova Demokratik Birliği (LDK) partisi, Boşnakların Demokratik Eylem Partisi (SDA), Makedonyalı Arnavutların Demokratik Refah Partisi (PPD) ve Bulgaristanlı Türklerin Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH) buna örnek teşkil etmektedir. Komünizm sonrası düzenlenen ilk seçimlerde bu siyasî partiler temsilcisi oldukları kendi milletinden önemli ölçüde oy toplamayı başarmışlardır.

7.8.7.1.Balkanlar'daki Müslümanlığın Ayrı Bir Etnik Kimlik Olarak Ortaya Çıkma Süreci

Osmanlı'nın Balkanlar'dan geri çekilmesinin ardından, bölgede kalan Müslümanların kimliği üzerinde yürütülen tartışmalar günümüze dek devam etmiştir. Türk olmayan kaynaklarda söz konusu Müslümanlar genel olarak Osmanlı döneminde zorla İslamlaştırılmış Slav kökenliler olarak tanıtılmaktadırlar. Türk kaynakları ise Balkanlar'daki Müslümanların kökenini Osmanlı'dan önce Balkanlar'a gelmiş olan Türk aslı boylarına dayandırmaya eğilimlidir. Örneğin birçok Türk kaynağında Pomakların kökeninin Kuman, Kıpçak veya Peçeneklere dayanmakta olduğu dile getirilmektedir. (Memişoğlu, 1991, ss. 11-12) Bazı kaynaklar Bulgarca'ya çok yakın olan Pomakça'nın % 30 Ukrayna Slavcası, % 25 Kuman-Kıpçakça, % 20 Oğuz Türkçesi, % 15 Nogayca ve % 10 Arapça kelimelerden ibaret olduğunu da ortaya koymaktadır. (Turan, 1998,s. 4.)Türklerin Balkanlar ile asıl uzun süreli ve kalıcı ilişkileri Osmanlılar zamanında başlamış ise de, bu tür köken tartışması yürütülürken, söz konusu Türk boyları da dikkate alınmalıdır.

Günümüzün Balkanlar'ında sadece Arnavutluk ve Bosna-Hersek'te Müslüman nüfus çoğunluktadır. Bununla beraber gelecekteki statüsü belirsiz olan Kosova'nın nüfusunun yaklaşık % 90'ının Müslüman olduğunu söylemekte fayda vardır. Bölgenin diğer ülkelerinde yaşayan Müslümanlar ise genel olarak etnik azınlık değil,

dinî azınlık muamelesini görmekteyler. Bunun sebebi, Hristiyan çoğunluğa sahip olan bölge devletlerinin, Müslüman azınlıklarını kendi dominant milletinin kökenlerine dayandırıyor olmalarında yatmaktadır. Örneğin Bulgaristan'daki Pomaklar Bulgar kökenli, genel olarak Torbeş olarak adlandırılan Makedonya'daki Türk ve Arnavut dışı Müslümanlar Makedon kökenli, Goralı olarak adlandırılan ve ağırlıklı olarak Gora bölgesinde yaşayan Müslümanlar Sırbistan'da Sırp kökenli olarak görülmekteyler. Boşnaklara gelince kendileri Hırvatlarla göre Hırvat kökenli, Sırlara göre ise Sırp kökenlidir. Sırp milliyetçileri sadece Boşnakları değil, Karadağlıları da komünist dönemin “uyduruk milleti” olarak görmekteyler.

Slav kimliğini genel olarak inkâr eden Boşnakların gittikçe, Balkanlar'ın en eski yerlileri arasında yer alan İlirlerin bir kavminden geliştiklerini savunmakta oldukları görülmektedir. 1969'da Tito Yugoslavyası Boşnakları “Müslümanlar” adı altında ayrı bir “kurucu millet” olarak tanımış ve 1971'deki nüfus sayımlarında Boşnaklar kendilerini bu ad altında saydırma imkânına sahip olmuştur. Sırp ve Hırvatların Boşnak kimliği üzerindeki çekişmesine son vermek için komünist lider Tito'nun Boşnakları ayrı bir etnik grup olarak tanıma kararını aldığını savunanlar mevcuttur. Boşnaklar kendilerini hep Sırlardan ve Hıvatlardan ayrı bir etnik grup olarak görmüşlerdir. Sayım sonuçları da Boşnakların bu tutumunu sergilemektedir. Örneğin 1948 yılındaki Yugoslavya nüfus sayımlarında kendilerini “Sırp asıllı Müslümanlar”, “Hırvat asıllı Müslümanlar” ve “etnik kimlik seçmeyen Müslümanlar” başlıkları altında saydırabilme seçeneği ile karşı karşıya kalan Boşnaklar % 90 oranında bu üçüncü kimliği seçmişlerdir.(Khan, 1999, s.49) Bosna Savaşı yıllarında Boşnakların en önemli siyasî, dinî ve kültürel temsilcilerini bünyesinde toplayan “Boşnyaçki Sabor”, “Müslüman” adının “Boşnak” adı ile değiştirilmesini kararlaştırmıştır.

Komünizmin çöküşüyle 1990'lı yılların başında dinî azınlık muamelesini gören Balkanlar'daki Müslüman topluluklar, etnik kimliklerini ön plâna çıkarmak için daha uygun bir ortam buldular. Bu konuda değişik yaklaşımların izlendiği söylenebilir: Söz konusu Müslüman topluluklardan bir kısım, daha önce tanınmış mevcut bir kimliğe ait olduğunu deklare etti; nitekim Bulgaristan'daki Pomakların ve Makedonya'daki Torbeşlerin önemli bir kısmı kendini Türk olarak tanıtmaya devam etti. Bulgaristan'ın demokratik yönetime geçmesinin ardından 1992'de düzenlenen ilk

nüfus sayımlarında Gotse Delçev ve Yakorudo'daki Pomakların ana dillerini Türkçe ve kendilerini de Türk olarak deklare etmeleri, bazı Bulgar milliyetçileri tarafından tepkinin gelmesine sebep olmuştur. Gerçi günümüzde Pomakların önemli bir kısmının kendini hâlâ sadece Müslüman olarak tanıttığı söylenebilir. Makedonya'daki Torbeşlerin bir kısmı da 1990'ların başlarında Türkçe eğitim görmeyi talep etmiş, ancak Makedon yetkililer buna karşı çıkmıştır.(James Pettifer, 2005, s.117) Burada bir parantez açmak gerekirse, Yunanistan'daki Pomakların Türk kimliği ile neredeyse tamamen bütünleştiklerini belirtmek gerekir.

Mevcut tanınmış bir kimliği benimsemeyen Müslümanların bir kısmı ise, kökeninin Osmanlı'dan önce Balkanlar'a gelmiş olan Türk veya Arap kavimlerine dayandığını ileri sürerek, diğer etnik gruplardan bağımsız bir kimlik olarak kendini tanıtmaya gitti. Bu yoldan çıkarak ben Pomakım, ben Torbeşim diyenler oldu. İlginç bir şekilde Makedonya ve Kosova'daki Müslüman çingenelerin bir kısmı kendini "Mısırlı" olarak tanıtmıştır.

Son olarak bölgedeki Müslümanların bir kısmının komünizmin yıkılmasından sonra da din kimliğini ön plânda tutmaya ve kendini sadece "Müslüman" olarak tanıtmaya devam ettiğini belirtmek gerekir. Örneğin Sırbistan ve Karadağ'ın içine doğru uzanan ve Bosna-Hersek sınırlarına varan Sancak bölgesindeki bazı Boşnakların, "Boşnak" adının sadece Bosna-Hersek sınırları içerisinde yaşayan Müslümanlara özgü olduğunu düşünerek kendilerini eskisi gibi "Müslüman" olarak tanıttıklarını görmek mümkündür. Burada İslâm hem millî kimlik, hem de dinî kimlik olarak algılanmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, benzer durum Bulgaristan'daki Pomakların bir kısmı için de geçerlidir.

Bazı kaynaklarda Pomaklar, Torbeşler ve Goralılar arasında hiçbir ayrımın yapıldığı görülmektedir. Nitekim Makedonya'daki Torbeşler Pomaklar, Goralılar, Poturlar gibi isimlerle de anılmaktadır.(Poulton, 1999 s. 114) Kemal Karpat da Osmanlı Nüfusu ile ilgili çalışmasında Balkanlar'daki Müslüman nüfustan bahsederken sadece Türkleri, Arnavutları, "Bosnalıları" (Boşnakları) ve Pomakları anmaktadır. (Karpat, 1985, s. 22-23.) Ancak Pomakların, Torbeşlerin ve Goralıların genel olarak kendilerini birbirlerinden farklı gördüklerini belirtmek gerekir. Örneğin bir arada yaşayan Torbeş ve Goralılar arasında bile bu durum gözlemlenebilir. 1991 yılında Yugoslavya'da düzenlenen en son nüfus sayımına göre toplam sayısı 45 bin

civarında olan Gorahılar kendilerini Torbeşlerden farklı ve daha üstün görmektedirler. Gorahılar geleneksel olarak genelde Torbeşler ile evlenmez. Ağırlıklı olarak Makedonya’da yaşayan ve sayıları 30-40 bin civarında olduğu düşünülen Torbeşlerin ise Gorahlılardan farklı olduklarını söyleme eğilimleri yoktur. Bazı Gorahılar kendini Boşnak olarak tanıtmaktadır. Gora bölgesinin merkezi olan Dragaş köyünde imamlık yapan Yahya Mazinkar ise Gorahlıların Türk kökenli olduklarını savunmaktadır. İstisnai olarak kendini din açısından Müslüman, etnik kimlik açısından Sırp olarak tanıtanlara da rastlamak mümkündür. Buna rağmen Sırpların Gorahlıları ülkedeki diğer Müslümanlar ile aynı kefeye koyduklarını belirtmek gerekir. Nitekim Kosova Savaşı sırasında Sırbistan içinde yaşayan bazı Arnavutlar dışında, birçok Goralı da Sırp aşırı milliyetçilerin saldırısına uğramıştır.

Balkanlar’daki Müslümanlar arasında nasıl bir birlik vardır? 1990’lı yıllarda bölgede yaşanan savaşlar, Müslümanların dinî kimliklerinden çok, etnik kimliklerine önem verdiklerini göstermiştir. Örneğin Bosna Savaşı yıllarında yok denilebilecek kadar Müslüman Arnavut Boşnakların saflarında yer almıştır. Benzer şekilde 1999’da NATO müdahalesi ile sonuçlanan Kosova Savaşı’nda çok az sayıda Boşnak Arnavutların yardımına koşmuştur. Bu kadarla kalmayıp, Kosova Savaşı ardından yükselen Arnavut milliyetçiliği yüzünden, Sırplar dışında Arnavutça konuşamayan birçok Boşnak da Kosova’yı terk etmek durumunda kalmıştır. Kısacası İslamın bir “birliktelik duygusu” oluşturmasındaki görevi, Balkanlar’daki Müslüman topluluklar arasında yükselen milliyetçilikler yüzünden geri plânda kalmaktadır.

7.8.7.2. Türkiye’nin Balkan Politikasında Balkan Müslümanlarının Yeri

Türkiye Cumhuriyeti Balkanlar’daki Türkler ve diğer Müslüman akraba topluluklar arasında bir din birliğini kurmayı hiçbir zaman hedeflememiştir. Ancak Türkiye Balkanlar’daki Müslümanlarla olan tarihî ve kültürel bağlarını da hiçbir zaman unutmamıştır. Balkan kökenli Türk vatandaşlarının Balkanlar’daki aileleri olan temasları, söz konusu bağların ebediyen canlı kalmasını kılan önemli faktörlerden biridir.

Türkiye özellikle bazı Sırplar ve Yunanlılar tarafından İstanbul, Bulgaristan, Batı Trakya, Makedonya, Arnavutluk, Sancak bölgesi, Kosova ve Bosna-Hersek

üzerinden uzanan yolda Müslümanlardan oluşan ve Avrupa'nın içine doğru ilerleyen radikal bir “yeşil kuşak” oluşturmaya çalışmakla zaman zaman asılsız bir şekilde suçlanmıştır. Yunanistan'ı endişelendiren olgulardan biri, Türkiye'nin bölgedeki Müslümanlar sayesinde kendisini kuşatabileceğidir. Ayrıca Yunanistan'da, Türkiye'nin Balkanlar'daki Türk azınlığını bir dış politika aracı olarak kullandığı şeklindeki bir görüşün yaygın olduğu söylenebilir.

Bosna Savaşı sırasında Bosnalı Sırp Batıya “radikal İslama” karşı savaştıklarını vurgulayarak, Avrupa medeniyetini “İslâm tehdidinden” korudukları şeklindeki mesajı iletmeye çalışıyorlardı. Bu çerçevede Türkiye'ye karşı da şüpheyle yaklaşıyordu. Sırbistan'da yayınlanmakta olan Politika gazetesi 1995'te Türkiye'yi, nüfusunun çoğunluğunu Boşnakların oluşturduğu Sancak bölgesinde bağımsız bir “Sancakistan” kurmaya çalışmakla suçladı. Oysa Türkiye hiçbir eski Yugoslavya cumhuriyetini kopmaya teşvik etmemiştir; ancak Yugoslavya'nın dağılmasının artık kaçınılmaz olduğunu gördüğü zaman, yeni ortaya çıkan devletleri tanımayı kararlaştırmıştır. (Alp ve Türkeş, 2001, s. 130-131.) Türkiye'nin akraba topluluklar ile olan tarihî, kültürel ve dinî bağları bir gerçektir. Türkiye Balkanlar'dan gelen mültecilere sürekli kapılarını açık tutmuş ve günümüzde içinde güçlü bir Arnavut ve Boşnak lobisi oluşmuş durumundadır. Ancak bu, Türkiye'nin Balkanlar'da bir “İslâmi Kuşak” kurmaya çalıştığı anlamına gelmez. Tam tersine, Ankara Balkanlar'da etnik-dinî temelli bir politika gütmemeye özen göstermektedir (Sayarı, 2002, s. 121.) Türkiye'nin neo-Osmancı emelleri yoktur.

Türk dış politikasının değişmeyen özelliklerinden biri Batıya yönelik olmasıdır. “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesine dayalı barışçı bir dış politika izlemekte olan Türkiye, uluslar arası barış ve güvenlik çabalarının hemen hemen tümüne katılmış ve savaşçı ve yayılmacı olmadığını ispatlamıştır.

Türkiye kurulduğu tarihten bu yana her zaman çok sayıda güçlü komşuya sahip olmuştur. Böyle bir ülke bu komşular tarafından saldırıya maruz kalma riski ile karşı karşıya olduğu için, kendini savunma ihtiyacını mutlak olarak hisseder. Farklı bileşim ve yönelimleri olan çok sayıda ülke ile sınırdaş olan devlet genel olarak ya silâhlanarak, ya da müttefik edinerek güvensizliğini azaltmaya çalışır. Türkiye silâhlanmak yerine çeşitli iki taraflı ve çok taraflı güvenlik düzenlemesine girmiş ve bunların oluşturulmasında en aktif ülkelerden biri olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin

kurulmasının ardından Balkan ülkeleri ile birçok barış ve dostluk anlaşmasının imzalanmış olması bu çerçevede yorumlanabilir.

Cumhuriyetin kurulması ile Türkler uluslar arası sistemde statükodan memnun bir ulus olarak görüldü. Bunu da Türkiye'nin çok sayıda güçlü komşuya sahip olması çerçevesinde yorumlayabiliriz. Büyük güçlüklerle elde edilen bağımsızlığın ve toprak bütünlüğünün korunabilmesi, daha doğrusu yeni kurulan devletin sonsuza kadar yaşayabilmesi için, Türkiye ya güçlü sınırlara sahip olacaktı, ya da hem doğusunda, hem de batısında kararlı bir statüko bulunacaktı. Bu anlayış ile hareket eden Türkiye Atatürk döneminde Balkanlar'daki istikrara büyük önem vermiştir. İzlenen barışçı politika sayesinde dış politikadan dikkatleri uzaklaştırıp Türkiye yöneticileri ülkede köklü reformları başlatmak için gerekli zaman ve enerjiyi bulmuşlardır. (Sander, 1998, s. 177)İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Yunanistan hariç, bütün Balkan ülkelerine komünizm gelmişti. O dönemde Türkiye'nin Balkan ülkeleri ile olan ilişkileri iki kutba ayrılmıştı; Sovyet uydusu durumunda olan Bulgaristan ve Romanya ile ilişkiler minimum düzeyde iken, Sovyet tehdidi yüzünden Yugoslavya ve belli bir ölçüde Yunanistan ile olan ikili ilişkilerde düzelme söz konusuydu. Ancak 1950'lerin ikinci yarısından itibaren özellikle Kıbrıs sorunu yüzünden Yunanistan ile ilişkilerin bozulması ardından, (Williams,1996,s. 222-223)Türkiye Balkanlar ile pek fazla ilgilenmemeye başlamış, AB ve ABD ile ilişkilerin geliştirilmesinde daha çok çaba harcamıştır

1990'ların başında Yugoslavya krizinin yeni patlak verdiği sıralarda, 1988'den beri süregelen Ermenistan-Azerbaycan Savaşına ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle ilişkilerin geliştirilmesine önem veren Türkiye'nin, Balkanlar'daki gelişmeleri daha geri plânda tuttuğu söylenebilir.

Türkiye'yi Balkanlar'a tekrar yönelten, İslâm dünyasının Balkanlar'daki merkezi olarak tanımlanan Bosna'da patlak veren savaş oldu. Türkiye'de Boşnaklara yardım edilmesi gerektiği şeklinde güçlü bir kamuoyu oluşmuş, diğer taraftan Batının pasif kalması da eleştiriliyordu. O yıllarda Türkiye'nin Bosna krizini istismar edip, Boşnaklar üzerinde nüfuzunu arttırmaya çalışmadığını vurgulamak gerekir. Bu savaş Türkiye'nin, "Türkiye eski eğilimlerine tekrar dönüyor" şeklindeki bir algılamının ortaya çıkmasından özellikle çekindiğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Bosna Savaşı'nın patlak vermesiyle, Boşnakları korumak amacıyla Türkiye'nin uluslar arası toplumdan bağımsız olarak girişimlerde bulunabileceğine dair spekülasyonlara yer verilmiş de, Türkiye sürekli BM ve AGİT şemsiyesi altında örgütlenen çok taraflı girişimlerden yana olmuştur. (Alp ve Türkeş, 2001, s. 131.) Bosna Savaşı'nda Boşnakların aleyhine çifte standartların uygulandığını her ne kadar dile getirmişse de, Türkiye pratikte duruma bağımsız olarak müdahale etmemiş ve bütün adımları uluslar arası topluluğun adımları ile uyumlu bir şekilde atmıştır. O yıllarda Türkiye'nin ısrar ettiği noktalardan biri, silâh ambargosunun kaldırılmasıydı.(Gangloff, 2001, s. 93) BM Güvenlik Konseyi 1991'de Tito Yugoslavyası'na karşı silâh ambargosu kararı almıştı. Bu karar daha sonra bağımsız olan Bosna-Hersek'e de uygulanmıştır. Bosnalı Sırlara Sırbistan silâh yardımında bulunduğu için, söz konusu silâh ambargosu zaten ellerinde pek fazla silâh olmayan Boşnakların aleyhine olmuştur.

1990'lı yılların başında Balkanlar'da yaşanan savaşların Kosova, Arnavutluk ve Makedonya'ya yayılabilmesi ihtimali, Türkiye'yi de savaşa sokmakla tehdit ediyordu. Türkiye o yıllarda, Yunanistan ile iyi geçinemeyen Arnavutluk ve Makedonya'nın en güvenilir müttefikiydi; Makedonya'ya karşı mevcut olan ve "Makedonya" isminin kullanılmasından kaynaklanan Yunan düşmanlığı, (Avrasya Dosyası, Cilt 4 (1-2), 1998. s. 60) Türkiye'nin bu ülke ile yakın ilişkiler kurma kararına katkıda bulunmuştur. Diğer taraftan 1992'de Arnavutluk'ta "Demokratik Parti" lideri Sali Berişa'nın iktidara gelmesiyle, Yunanistan ile iyi geçinemeyen Arnavutluk Türkiye ile olan ilişkilerini yüksek seviyeye çıkarmıştı. Atina Türkiye'nin bölgedeki bu etkinliğini "çevrelemenin" bir yolu olarak görmüştü. Türkiye ve Yunanistan'ın birbirlerini karşılıklı olarak yayılmacı olarak algıladıkları söylenebilir. 1995'te yapılan bir kamuoyu yoklaması, Yunanlıların % 89'unun Türklere karşı düşmanca duygular beslediklerini ortaya koymuştur.

1996'dan sonra Arnavutluk Yunanistan ile yakınlaşmasına daha çok önem vermeye başlamıştır. İktidara geçen Demokratik Parti'nin geleneksel rakibi olan Sosyalist Parti'nin, Türkiye'yi "Berişa yanlısı" olarak görmekte olmasının, buna katkısı olduğu söylenebilir. Diğer taraftan 1995 yılından sonra Makedonya'nın komşularıyla ilişkilerini geliştirmeye başlaması, Türkiye'nin bu ülkeye olan ilgisini

azaltmasına sebep oldu. Zaten o sıralarda Türk hükümetlerinin Balkanlar'a olan genel ilgisi de göreceli olarak azalmıştı.

Türkiye'nin Balkanlar'da dinî-etnik temelli bir dış politika izlemediğini gösteren önemli bir husus, Tito Yugoslavyası'nın parçalanmasından sonraki üç-dört yıl boyunca Ankara ile Belgrat arasında en alt düzeyde seyreden ilişkilerin, Bosna Savaşı'nın hemen ardından düzelmiş olmasıdır. Ne var ki 1999'da NATO müdahalesi ile sonuçlanan Kosova Savaşı yüzünden iki ülke arasındaki ilişkilerde tekrar geçici bir gerileme yaşanmıştır. Gerçi uluslar arası alanda, zaman zaman da Türkiye'de, Kosova sorununun Kürt sorunuyla karşılaştırılması ve paralelliklerin kurulması yüzünden, Türkiye'nin Kosova konusunda pasif kaldığı söylenebilir. Türkiye 1992'de Kosovalı Arnavutların ilân ettikleri "Kosova Cumhuriyeti"ni hiçbir zaman tanımamış, ancak siyasal destek sözü vermişti. Kosova sorununun Türkiye'ye olan yansımaları yüzünden Türkiye 1995 yılında Dayton Barış Anlaşması'nın imzalanmasının ardından, Yugoslavya toprak bütünlüğüne ve egemenlik haklarına saygı duyduğunu dile getirmeye başlamış ve sorunun anayasal sınırlar içinde çözülmesini önermiştir. (Uzgel, 2004,s.384-386)Türkiye her ne kadar din veya etnik temelli politika izlemiyor olsa da, Balkanlar'daki Müslümanların durumu, Türkiye'nin bölgedeki ülkeler ile olan ikili ilişkilerini her zaman etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Benzer şekilde Türkiye'nin bölgedeki söz konusu ikili ilişkileri, oralarda yaşayan Müslümanların durumuna da etki etmiştir.

Türkiye'nin Balkanlar'daki Müslümanlar üzerinde etkisi var mıdır? Bölgedeki Türkler hariç, Türkiye'nin bölgedeki diğer Müslümanlar üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu söylemek abartılı olur. Türkiye'nin bölgedeki Müslümanlara yönelik daha çok kültürel alanda etkisinin olmasına rağmen, yakın geçmişe kadar Yunanistan ve Bulgaristan'ın "Kıbrıs sendromundan" rahatsız olduğu söylenebilir; bu iki ülke, 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'a karşı düzenlediği barış harekâtının benzerini Batı Trakya ve Bulgaristan'da yaşayan Türklere yönelik tekrarlayabileceğinden endişe etmiştir.

7.8.7.3. Türkiye'nin Balkanlar'daki Müslümanlara Yönelik Stratejik Çıkarları Var Mı?

Her şeyden önce Balkanlar'daki Müslümanların yaşadıkları bölgelerde doğal gaz ve petrol gibi enerji kaynaklarının bulunmadığını belirtmek gerekir. Tam aksine Balkan ülkelerinde genel olarak enerji sıkıntısı yaşanmaktadır. Diğer taraftan Türkiye mevcut koşullar altında, bölgedeki Müslüman varlığı sayesinde, Balkanlar'daki etkinliğini pek fazla arttırabilecek durumda değildir. Bosna-Hersek'te yönetim sadece Boşnakların elinde değil, Bosnalı Sırp ve Bosnalı Hırvatlarla birlikte paylaşılmaktadır. Diğer taraftan son birkaç yıldır Arnavutluk'un iktidarından düşmeyen Sosyalist Parti'nin, Türkiye ile ilişkilerinden çok, Yunanistan ile olan ikili ilişkilere daha fazla önem verdiği ortadadır. Ancak yine de, Balkanlar'daki Yunanistan faktörü yüzünden, Türkiye açısından Arnavutluk'un her zaman stratejik önemi olacağı söylenebilir. Türkiye'nin önem verdiği diğer bir ülke Bulgaristan'dır. Bulgaristan diğer Balkan ülkelerine kıyasla hem en çok Türk azınlığının yaşadığı bir ülkedir, hem de Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapılarından birisidir. Türkiye'nin Avrupa'ya uzanan kara yolu sadece Bulgaristan ve Yunanistan üzerinden geçmektedir. Bu yüzden Türkiye bu kapılardan her ikisini de aynı anda kapalı tutma gibi bir lükse sahip değildir. Yunanistan ile olan sorunlu ilişkileri dikkate alındığında, özellikle Avrupa ülkelerine yönelik olan ihracatı yüzünden, Bulgaristan kapısının açık olması Türkiye açısından son derece önemli olduğu söylenebilir. Konumuza bu açıdan yaklaştığımız zaman, Türkiye'nin bölgedeki Müslümanlara yönelik stratejik çıkarının, yaşadıkları ülkelerde saygın ve eşit haklara sahip birer vatandaş olarak yaşamalarında yattığı söylenebilir. Bütün bunlar Türkiye'nin ikili ilişkilerine olumlu yansıtacak, ayrıca bölgeden Türkiye'ye yönelik olan göçlere önemli ölçüde son verecektir.

Balkanlar bir bütün olarak Türkiye'nin Avrupa'ya doğru uzanan bir köprüsü olması dışında, batıya bakan Türkiye sınırlarına âdeta bir savunma kalkanı gibidir. Hitlerin işbaşına gelmesinden ve Mihaver devletlerin tehdidinin Doğu Avrupa ve Balkanlar'da da hissedilmesinden sonra, Türkiye Almanya ve İtalya'dan gelebilecek olası bir saldırıya karşı Balkan Antantı'nı kurma ihtiyacını hissetmiştir. (Sander, 1998, s. 176.) Dolayısıyla Balkanlar'daki Müslümanların, Türkiye'nin bölge ile olan ikili ve çok taraflı ilişkilerine ne denli olumlu bir etkisi olursa, Türkiye bundan karlı

çıkacaktır. Bölge ülkelerinin Avrupa Birliği ile gelecekteki ilişkileri dikkate alındığı zaman, söz konusu kar daha da büyük olacaktır.

Son olarak şunu söylemek gerekir; Türkiye'nin uydu televizyon yayınları ve bölgedeki kültürel faaliyetleri her şeyden önce Balkanlar'daki Türk kültürünü pekiştirmiş durumdadır. Ne yazık ki kültürel etki gerekli, ancak yeterli değildir. Asıl gerekli olan, Türkiye'nin Balkanlar'daki ekonomik etkinliğini artırabilmesidir. Günümüzde Makedonya, ismini bile tanımak istemeyen Yunanistan'ı ekonomik atılımları yüzünden, bölgenin lokomotif gücü olarak görmekte ve bu lokomotifte bir vagon olarak katılmak istediğini açıkça dile getirmektedir.

7.8.7.4.Müslüman Azınlığın Son Durumu

Balkanlar'daki Müslüman azınlıkların kökenleri üzerinde değişik tezlere yer veriliyor olsa da, bu insanların geçmişte ne olduklarındansa, günümüzde kendilerini ne olarak hissettikleri önemlidir. Osmanlı mirasından biri olan Balkanlar'daki Müslüman kitle, Osmanlı Devleti'nin zayıflamaya başlaması ile birlikte zor durumda kalmaya başlamıştır. Bu durum neredeyse günümüze kadar, geçmişten kalan hatıralar üzerinde inşa edilen modern milliyetçilik anlayışıyla gelişen bölgedeki Hristiyan devletleri içerisinde de devam etmiştir. Günümüzde ise bütün Balkan ülkelerinin Avrupa ve Atlantik kurumlar ile bütünleşmeyi kendisine birincil hedef olarak seçmiş olması, bölgede yaşayan Müslüman azınlıkların durumunu iyileştiren önemli bir etkidir. Bu, Balkan ülkeleri ile iyi ilişkiler sürdürmeye çalışan Türkiye açısından da önemli bir gelişmedir. Balkanlar'daki İslamın Türkiye açısından bir çıkarı söz konusu olmuşsa, bu dinî çıkar olarak değil, her zaman siyasî çıkar olarak görülmelidir. Kısacası Türkiye'nin millî çıkarlarının dinî dayanışma üzerinde öncelliği vardır.

Balkan ülkelerinde Osmanlı tarihi çoğu akademisyenler tarafından doğru olmayan bir şekilde yazılmaya devam etmektedir. Bu durum Balkanlar'da yaşayan soydaş ve Akraba Topluluklara olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu yüzden Osmanlı tarihinin nasıl araştırılıp okutulması gerektiği ile ilgili uluslararası konferanslar serisinin düzenlenmesinde fayda olduğu değerlendirilmektedir. Her şeyden ötesinde, dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi, Türkiye'de de ya

üniversiteye bağlı, yada sivil toplum kuruluşu olarak bir Balkan Araştırmaları Enstitüsünün kurulmasında büyük fayda vardır.

7.8.8. Bitmek Bilmeyen Kavgaların Kaynağı

Balkanlar'ı anlayabilmek için bölgedeki Türk-İslam tarihinin yanısıra, bölgenin stratejik ve coğrafi önemi üzerinde de durmak gerekir. Büyük bölümü dağlık ve kayalık olan, derin vadilerle parçalanmış ve sık bitki örtüleriyle kaplı Balkanlar'da coğrafi yapının bir sonucu olarak iletişim ve ulaşım her zaman zorlukla sağlanmıştır. ("Balkan" kelimesi de, "dağlık bölge" anlamına gelir.) Ulaşım ve iletişimin zayıflığı ise, birbirlerine komşu olarak yaşamalarına rağmen, kültürel yönden birbirinden çok uzak, hatta birbirine düşman halklar meydana getirmiştir. Etnik farklılıklara, kültürel farklılıklar da eklenince düşmanlıklar daha da artmış, Balkanlar istikrarsızlığa açık bir bölge haline gelmiştir. Balkanlar'da, asırlar boyunca yüzlerce devletin kurulmasının ve yüzlercesinin yok olmasının en önemli nedenlerinden biri farklılıkları düşmanlığa çeviren bu tutucu ve içine kapalı Balkan kültürüdür.

Çatışmaların alevlenmesinin altında yatan neden ise, bağımsızlığını ilan eden ülkelerde birbirine düşman ve bir arada yaşamak istemeyen azınlıkların yer almaları olmuştur. Balkanlar'daki hiçbir devlet, etnik ve dini yönden homojen değildir. Bu karmaşık durumu şöyle de izah edebiliriz: Balkanlar'daki siyasi harita ile etnik dağılım haritası arasında büyük uyumsuzluklar vardır. Hemen hiçbir etnik grup - Karadağlılar ve Slovenler hariç- tek bir devletin çatısı altında yaşamamaktadır. Örneğin Arnavutluk'un siyasi sınırları ile Arnavutların yaşadıkları bölgelerin "çakışma" oranı yaklaşık %50'dir. Arnavutların neredeyse yarıdan fazlası Arnavutluk dışında, Kosova ve Makedonya'da yaşarlar.

Benzer bir biçimde Sırlar ile Sırbistan arasında da büyük bir uyuşmazlık vardır. 10 milyonu aşan nüfusları ile Balkanlar'ın en büyük etnik gruplarından biri olan Sırlar, Sırbistan'ın dışında iki ülkede daha yaşarlar: Hırvatistan ve Bosna-Hersek'te. Öte yandan Sırbistan toprakları içinde yaşayan insanların %15'inden fazlası Sırp değildir; bunlar kendilerini Sırlarla "can düşmanı" olarak gören Arnavutlar ve Sancak'taki Slav Müslümanlarıdır.

Balkanlar'daki hangi ülkeyi ele alsak, benzer bir mozaikle karşılaşırız. Bulgaristan'da Türkler, Pomaklar (Müslüman Bulgarlar) ve diğer azınlıklar nüfusun %15'ini oluşturur. Makedonya nüfusunun %65'i Makedonlardan oluşur, ülkede %22 dolayında Arnavut, %4 Türk ve daha başka azınlıklar yaşamaktadır. Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde 120 bin kadar Türk, ayrıca kuzey bölgelerinde büyük bir Slav Makedon azınlık yaşar. Bosna-Hersek'te nüfusun %45'i Müslüman, %30'u Sırp, %17'si ise Hırvat'tır.

Elbette bir ülke içinde farklı etnik ya da dini grupların yaşaması bir sorun değildir. Bu tür mozaikler, teorik olarak, "çok etnisiteli, çok kültürlü" bir devlet düzeni ve "bir arada yaşama"ya dayalı toplumsal bir formül içinde yaşatılabilirler, tıpkı Osmanlı da olduğu gibi. Ancak ne yazık ki Balkanlar'daki devletlerin aşırı milliyetçi yaklaşımları, katı ideolojik uygulamaları bu formülü gerçekleştirilemez hale getirir. Bölgedeki devletlerin önemli bir bölümü -ki başlarında Sırbistan ve Yunanistan gelir- homojen bir etnik ve dini toplum oluşturma amacındadırlar. Bu, kimi zaman Sırbistan örneğinde olduğu gibi "etnik temizlik" çabalarına, kimi zaman da Yunanistan örneğinde olduğu gibi zoraki asimilasyon politikalarına yol açmaktadır. Bu ülkelerin söz konusu baskıcı politikalarında ısrarcı olduklarını ise yıllardır süregelen acı tecrübelerden sonra artık öğrenmiş bulunuyoruz.

7.8.8.1. Balkanlarda Kalan Türkler

Balkanlar'ın bu karmaşık haritasının çok ilginç bir yönü ise, Türkiye'den Adriyatik'e kadar uzanan bir Türk-İslam kuşağı barındırmasıdır. Önce geçmişe bir göz atalım. 1912'deki Balkan Savaşı'na dek İstanbul'dan yola çıkıp Adriyatik Denizi'ne kadar Devlet-i Âli Osmaniye'nin sınırları içerisinde ilerlemek mümkündü. Tüm Batı Trakya, Makedonya, Arnavutluk ve hatta bugünkü Yugoslavya'nın sınırları dahilinde kalan Kosova ve Sancak bile Osmanlı egemenliği altında idi. Selanik, Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci büyük kenti idi. Dahası, söz konusu Rumeli toprakları üzerinde yaşayan ahalinin de çoğunluğunu Türkler ve Müslümanlar oluşturuyordu. Batı Trakya ve Makedonya'da zamanında Anadolu'dan göçmüş olan Türkler, Müslüman Pomaklar, hatta Müslüman Slavlardan oluşan bir Türko-İslami halk, çoğunluğu oluşturuyordu. (Üzgel, 2001,s.89)Arnavutluk, Kosova ve

Makedonya'da yaşayan Arnavutlar da İslam dinini kabul etmeleri nedeniyle Devlet-i Aliyye'nin "has" tebaasından sayılıyordu.

Bu Osmanlı mirasının Balkanlar'da nasıl hala ayakta olduğunu görmek içinse, İstanbul'dan çıkıp Bosna-Hersek'in kuzeybatı ucundaki Bihaç'a bir yolculuk yapmak yeter. Türkiye sınırlarından çıkıp Yunanistan'a girdiğinizde, Türk azınlığın yaşadığı Batı Trakya toprakları üzerinde ilerlersiniz. Burada yaklaşık 120 bin Türk soydaşımız vardır ve Yunanistan'ın onyıllardır uyguladığı asimilasyon politikalarına rağmen ısrarla milli ve dini kimliklerini korumaktadırlar. (Türbedar, 2003,78) Batı Trakya'nın hemen yukarısında, güneydoğu Bulgaristan'da ise daha kalabalık ve geniş bir Türk azınlık yaşamaktadır. Bulgaristan nüfusunun %9'unu oluşturan Türkler, ülkenin kuzey ve güneyinde yer alan iki geniş bölgede yaşarlar. Güney Bulgaristan'da batıya doğru ilerledikçe bu kez de Pomakların yoğun olarak yaşadığı bölgelere ulaşırsınız. Pomaklar, Osmanlı zamanında İslam'ı kabul etmiş Bulgar Müslümanlarıdır. Ancak kendilerini Bulgar soydaşlarından ziyade Türk dindaşlarına yakın görürler. Pomaklar ve Türkler, az sayıdaki Çingene ile birlikte, Bulgaristan'ın %13'lük Müslüman nüfusunu oluştururlar. (Sükan,2001,79) Batıya doğru daha da ilerleyince Makedonya'ya varırsınız. Yunanistan'la Sırbistan'ın arasında sıkışmış olan ve her ikisini de kendisi için bir tehdit olarak gören bu küçük Balkan devleti, stratejik olarak Türkiye'yle aynı saftadır. Dahası, Makedonya'da çok sayıda Arnavut ve sayıları yüksek olmasa da ağırlıkları bulunan bir Türk azınlık yaşamaktadır. Bu iki Müslüman unsur, ülke nüfusunun yaklaşık %30'unu oluşturur.

Daha da batıya gittiğinizde ise, Türkiye'ye göçmüş olan milyonlarca soydaşı, Müslümanlığı ve anti-Sırp, anti-Yunan stratejik konumu nedeniyle yine Türkiye'ye yakından bağlı olan Arnavutluk'a ulaşırsınız. Vardığınız sahil, Adriyatik sahilidir. Hepsi bu kadar değil. Arnavutluk'tan kuzeye çıkın, bu kez "Sırbistan içindeki Arnavutluk"a, yani Kosova'ya ulaşırsınız. Kosova nüfusunun %90'ını oluşturmalarına karşın Sırbistan yönetimi tarafından sistemli bir biçimde ezilen bu Arnavutlar, Müslüman kimliğine ve dolayısıyla "Türkiye eksenine" psikolojik olarak son derece bağlıdırlar. Kosova'dan kuzeybatıya doğru ilerlediğinizde ise, Sırbistan ile Karadağ arasındaki sınır boyunca uzanan Sancak bölgesine gelirsiniz. 1912'ye kadar Osmanlı toprağı olarak kalmış olan bu bölgedeki Slav Müslümanları, son derece güçlü bir İslami kimliğe sahiptirler. Sancak'ın bittiği yerde Bosna başlar. Bugün doğu

Bosna, Bosna-Hersek Federasyonu'nun Sırp tarafını oluşturan Republika Srpska'ya aittir. (Şenyuva, 1999, s. 56)Ama işgal edilmiş olan bu bölge biraz yarılrsa, İzzetbegoviç'in Dayton Anlaşması'nda bırakmamak için çok direndiği "Gorazde koridoru"nu kullanarak Saraybosna'ya ve oradan da Devlet-i Ali Osmaniye'nin sınırlarının vardığı en uç noktaya, Bihaç'a varmak mümkündür.

Edirne'den Bihaç'a uzanan bu kuşak, dikkat edilirse, jeostratejik yönden oldukça anlamlı bir hat üzerinde uzanmaktadır. Bu ise tesadüfi bir durum değil, aksine hesaplanmış ve bilinçli olarak oluşturulmuş bir stratejidir: Osmanlı yönetimi, Balkanlar'ı fethettikten sonra bölgede demografik bir düzenleme yapmış ve asırlar süren bir süreç içinde bölgedeki önemli stratejik noktalara Müslüman toplulukları yerleştirmiştir. Bu Müslüman toplulukların bir kısmı Anadolu'dan göç ettirilerek Balkanlar'a yerleştirilen göçebe Türkmen boyları, bir kısmı ise Müslümanlığı sonradan kabul eden otokton (Müslümanlığı sonradan kabul eden, aslen Türk olmayan, ama Müslüman olduğu için bölgede Türk kabul edilen halklar) bölge halklarıdır (Arnavutlar, Boşnaklar ya da Pomaklar gibi).Kısacası Devlet-i âli Osmaniye artık yoktur, ama Balkanlar'ı bir uçtan diğer bir uca kat eden bir Türk-İslam kültürü ve medeniyeti onun mirası olarak hala ayaktadır. Sayıları 10 milyonu bulan Balkan Müslümanları, Edirne'den Bihaç'a kadar uzanan bir hat üzerinde yaşamaktadırlar. .(Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği,1997,s. 78.)Dahası, bu hat üzerinde bazıları 1878'den bazıları ise 1912'den bu yana direnmektedirler. Tek umutları ise bir gün eski huzurun, barışın ve düzenin yeniden kurulması, güçlü bir birliğin tesis edilmesidir.

7.8.8.2.Balkan Müslümanlarının Kimliği

"Türko-İslami" tanımı gerek Balkan Müslümanlarının bizzat kendileri, gerekse onları "düşman" olarak gören Balkan milliyetçileri tarafından benimsenen bir tanımdır. Bugün başta Sırpolar olmak üzere diğer tüm Balkan milliyetçileri, Boşnakları, Arnavutları ya da Pomakları, yani etnik olarak Türk olmayan ve Türkçe konuşmayan Balkan Müslümanlarını "Türk" olarak tanımlarlar. Bunun nedeni ise, etnik kökenleri ne olursa olsun, Balkanlar'daki tüm Müslümanların, aralarında yaşadıkları Hıristiyan uluslardan ayrı bir "millet" olarak algılanmalarındır. Bu "millet" in ismi ise, her ne kadar etnik bir Türklüğü ifade etmese de, "Türk Milleti"dir. Florida Üniversitesi'nden Balkan tarihçisi Maria Todorova bu durumu

şöyle açıklıyor:Balkan milliyetçiliği Ortodoks Hıristiyanların birliğini parçalarken, öte yandan tek vücut ve değişmez bir Müslüman cemaati imajı üretmiştir ve bunu da "millet" kavramı bazında görmektedir. Bir başka deyişle, Balkanlar'daki Hıristiyan halklar kendi aralarında milliyetçilik kıstasına göre ayrımlar geliştirirken, öte yandan Müslümanlara, sanki bu insanlar tek bir milletmiş gibi davranmışlar ve bu yönde bir söylem geliştirmişlerdir. Bu Hıristiyan uygulamasının en açık örneği, Balkanlar'daki tüm Müslümanlara, etnik kökenlerine göre bir ayırım yapmadan, "Türk" denmesidir. Bu, bölgede hala çok yaygın olan bir kullanımdır.

Öte yandan, Balkan Müslümanlarının geneli de, milliyetçi söyleme adapte olmadıkları ve Balkanlar'daki ulus-devlet oluşumları tarafından dışlandıkları için, kendilerini ayrı bir "millet" sayan bir toplumsal bilinci bugüne kadar korumuşlardır.(Todorova. 1995. s. 70) Todorova'nın da belirttiği gibi, Balkan Müslümanları için dini kimlikleri her zaman için etnik kimliklerinden çok daha öncelikli olmuştur. Bulgaristan'da durum böyledir; "Bulgar Müslümanları" olarak tanımlanabilecek olan Pomaklar kendilerini Bulgarlardan çok Türklere yakın hissederler. Bosna'daki durum daha da belirgindir; Sırlarla ya da Hırvatlarla tamamen aynı etnik kökene sahip olan ve aynı dili konuşan Boşnaklar, bu iki halkla hiçbir zaman bütünleşmemiş, kendilerini hep Osmanlı ekseninde görmüşlerdir.

Balkan uzmanı Eran Frankel, aynı durumun Makedonya içinde de geçerli olduğunu vurgular. Frankel'e göre, "Makedonyalı Müslümanlar, hiçbir zaman Makedonyalılık adına İslam'ı geri plana atmış ya da reddetmiş değildirler. Aksine, çoğu kez kendi Slavlıklarını reddetmişler ve Slav-olmayan bir İslam kimliğini benimsemişlerdir." (Frankel. 1991, s.37-87) Yine Frankel'e göre Makedonya'daki Müslüman Arnavutlar ya da Çingeneler, kendilerine Slav kimliğini benimsemektense, "Türk" olarak tanımlanmayı tercih ederler. İşte bu nedenle de, Türkiye'nin Balkan yarımadasındaki "uzantısı" olan halklar, yalnızca birkaç milyonluk Balkan Türk'ü değil, nüfusları 10 milyonu bulan Balkan Müslümanlarıdır. Çoğu etnik olarak Türk olmayan ve Türkçe konuşmayan bu insanlar, kendilerini aynı dili konuştukları Sırlardan ya da Bulgarlardan çok, Türklere yakın hissetmektedirler. Çünkü bu insanlar herşeyden önce "Osmanlı"dırlar ve Türkiye de Osmanlı'nın yegane mirasçısıdır. Tarihçi Maria Todorova, bu konuda şöyle söyler:Türkiye'nin Balkanlar'daki etkisi oldukça komplekstir. Bu etki, öncelikle

Balkanlar'daki Türkçe konuşan nüfusa yöneliktir. Bu nüfusun büyük bölümü Bulgaristan'da yaşar, kalan kısmı ise çok daha az sayılarda Yunanistan, Romanya ve eski Yugoslavya'dadır. Ancak Türkiye'nin etki alanı bununla sınırlı değildir. Aynı zamanda Slav diliyle konuşan Müslümanlar da Türkiye'nin etki alanı içindedirler. Todorova, Türk-olmayan Balkan Müslümanlarının kendilerini Türklükle özdeşleştirme eğilimlerine gösterge olarak ilginç bir noktanın daha altını çizer: 20. yüzyıl boyunca Balkanlar'dan Türkiye'ye göç eden Slav Müslümanlar (Arnavutlar dahil), Türk kimliğini benimseyerek Türk toplumu içinde asimile olmuşlardır. Bu durum, Todorova'ya göre, "Osmanlı mirasının Türk etkisine dönüşmesinin açık bir örneğidir." Dolayısıyla Türkiye'ye düşen, Balkanlar'daki etnik ve dini mozaiki iyi analiz etmek ve bu mozaik içinde, kendi tarihsel kimliğine uygun bir strateji belirlemektir. Bunu yaparken etnik, dini ve kültürel değerlerin dünya siyasetinde her geçen gün daha fazla önem kazandığını, dünyanın giderek daha artan bir biçimde medeniyetler arasındaki ilişkilerle tanımlanacağını da hatırlamak gerekmektedir. Dahası, Balkanlar, etnisite, din ve kültür gibi kavramların en etkili olduğu bölgelerin başında gelmektedir. Bir başka deyişle, Soğuk Savaş sonrası dünyada, Türkiye Balkanlar'a bakarken kendi tarihsel ve kültürel kimliğini ön plana çıkarmalı ve bu kimliğe uygun bir strateji belirlemelidir.

Görüldüğü gibi tüm Balkanlar'da, aslında etnik olarak "Türk" olmamalarına karşın, kendilerini "Türk" olarak gören ya da görmeye eğilimli büyük bir Müslüman nüfus vardır. Bu "fahri soydaşlarımızı" bize bu denli bağlayan unsur ise Türk-İslam ahlakı ve Osmanlı mirasıdır. Nitekim 1997 yılının başlarında Belgrad'da yapılan gösteriler esnasında protestocuların "Türk Yönetimine Özlem", "Neredesin Ey Türk (Osmanlı) Yönetimi Altındaki Günler" şeklinde pankartlar açmaları Batı basınının da dikkatini çekmiş ve Türkiye'nin bölgede aktif olması gerektiğinin altını bir kez daha çizmiştir.

Üstelik artık Batılı güçler, Balkanlar'da kanayan yarayı tedavi etmeye güçlerinin yetmediğini kendileri de itiraf etmektedirler. Eski Dışişleri Bakanlarından Hikmet Çetin, Zaman Gazetesi'nde yayınlanan bir haberde, Batı'nın Balkanlar sorununu çözmekte içine düştüğü aciz durumu şu şekilde ifade etmiştir: "1992 yılında Bosna-Hersek konusunda bir toplantı yapıyordu. Türkiye de çağrıldı. Miloseviç, Karadziç, hepsi oturuyorlardı. Benim yanımda Amerika Dışişleri Bakanı

vardı. Yugoslavya'da yedi yıl büyükelçilik yapmış. Bana dönerek, 'Siz bu felaket yerlerde 500 yıl nasıl kaldınız?' dedi." (Yediler, Zaman Gazetesi, 22 Eylül 1994.)Görüldüğü üzere Balkanlar'da kalıcı barışın inşa edilmesinin yolu, Türk-İslam kültürünün devlet anlayışından geçmektedir. Bugün her türlü teknik, teknolojik ve askeri imkâna sahip olan Batı, bölgeye sadece askeri güç yığınağı yapmakla yetinmekte, ancak bölge halklarının güvende hissedebileceği asayiş ve düzeni sağlayamamaktadır. Aksine, yapılan dış müdahaleler, bölgede yaşananları daha da karmaşık hale getirmekte, zulmün hızını ve şiddetini artırmaktadır.

İşte bu nedenle Türkiye, Osmanlı kimliğine ve tarihine sahip çıkmakla yükümlüdür. Üstelik bu durum, Türkiye için büyük bir stratejik avantaj da oluşturmaktadır. "Osmanlı" kavramı, Türkiye'nin etkisini, sınırlarının çok ötesine taşıyan büyük bir vizyonun adıdır. Bu, Balkanlar'da olduğu gibi, Ortadoğu'da da böyledir.

8. BÖLÜM BALKANLARDA ‘ETNİK ARNAVUT’ PROBLEMİ

8.1. Arnavut Sorunu Başlarken

Balkanlar, Batı ve Orta Avrupa ile Ortadoğu arasında bir köprü durumunda olan, geçmişten günümüze göç, ulaşım ve ticaret yollarının geçiş güzergahında bulunan önemli bir yarımadadır. Karadeniz ve Ege Denizi ile birlikte orta ve doğu Akdeniz’i kontrol edebilen coğrafi konumu nedeni ile stratejik bir öneme sahip olan Balkanlar, Doğu bloğunun çökmesinden sonra değer kazanan Hazar Bölgesi enerji kaynaklarının dünya pazarlarına taşınmasında ciddi bir rol verilmesi düşünülen bölgelerden biridir.(Öztürk, 2001, s.2-3)Balkan Yarımadası artarda yaşadığı savaşlardan çektikleriyle, istikrarsızlığın diğer adı haline geldi. Ertelenen sorunlar ve küçük bir coğrafyaya sıkışan büyük tarihi anlaşmazlıklar, bölgenin tansiyonunun düşmesini engelliyor. Balkanlardaki Arnavut nüfusu ve bu nüfusun Balkan demografik haritasındaki dağılımı, Arnavutların bir sonraki krizin merkezinde olabileceğini gösteriyor.

Balkanlar’da henüz adı konmamış bir Arnavut meselesi yaşanıyor. Arnavutların Balkan ülkelerindeki konumuna bakınca göze çarpan ilk olgu bağımsız Arnavutluk devleti. Her ne kadar Arnavutluk ekonomik açıdan yeteri kadar gelişmemiş olsa da, gerek dünya siyasetinin akış yönü gerekse sınırlarının dışındaki soydaşları üzerindeki etkisi ile kritik bir öneme sahip. İkinci ve üçüncü sıralarda Kosova ve Makedonya geliyor. Bu ülkelerdeki Arnavut toplulukları dinamizmleri kadar arayış içerisinde olmaları ile de göze çarpıyor.

Karadağ’da da bir Arnavut azınlığı yaşıyor ve bu topluluk bölgede Arnavutlarla ilgili gelişmelerden önemli ölçüde etkileniyor. (CIA World Factbook, 2001)Kısacası, Balkanlar’daki muhtelif ülkelerde Arnavut nüfusu konusunda kesin veriler bulunmasa da, Arnavutluk’un nüfusunun 3.500.000 civarında olduğu ve bir o kadarının da Arnavutluk sınırları dışında yaşadığı biliniyor. Bugün Balkanlarda önemli ve çözüme kavuşturulamamış sorunlardan biridir ‘‘Arnavut Sorunu’’Aslında Türkiye ölçeğinde düşünüldüğünde İstanbul’un yarısı kadar bir topluluk söz konusu iken, Balkanlar gibi çok küçük denilebilecek nüfuslara sahip ülkeler açısından bu

rakamlar göz ardı edilmemesi gereken düzeyde.O nedenle Arnavut konusu, sadece Adriyatik kıyı şeridinde sıkışan küçük bir ülke ile sınırlı değil, bütün Balkanları ilgilendiriyor.

8.2. Arnavut Sorununun Temeli

Arnavut Sorunu, 19. yüzyılın son döneminde ortaya çıkmıştır. Bu sorunun ortaya çıkışında birçok iç ve dış etken rol oynamıştır.(Çelik,2004, s.12) 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında imzalanan Ayastefanos ve Berlin Antlaşmaları ile Arnavutların yaşadıkları bazı yerlerin Balkan Devletlerine bırakılması Arnavut ulusal hareketinin çıkış noktası olmuştur. 19. yüzyıl sonunda Arnavutların işgalci Balkan devletlerine karşı direnişi ve özellikle Karadağ'a karşı kazandığı başarıları, kurdukları Prizren Arnavut Birliğinin gücünü göstermesi açısından önemlidir. Arnavut Sorunu, ilk kez Berlin Antlaşması sonrasında Avrupa kamuoyunun gündemine gelmiştir. Arnavut Birliğinin ortaya koymuş olduğu “özerklik” fikri ve bu özerkliğin temel ilkeleri Arnavut ulusçularının hareket noktası olmuştur. II. Meşrutiyetin ilk yıllarında bu taleplerini gerçekleştirmek için başlangıçta propaganda ve siyasal yollardan amacına ulaşmaya çalışan Arnavut aydın ve mebusları belediklerini bulamamışlardı. 1909-1912 yılları arasında Arnavut ulusçuları özerklik fikrini gerçekleştirmek üzere 4 Arnavut isyanı çıkararak silahlı mücadele dönemi başlamıştır.

Rumeli'deki 5 Osmanlı vilayetinden Arnavutlarla meskun olan 4 vilayetinin (Selanik dışındaki Manastır, Kosova, İşkodra ve Yanya) birleştirilmesi ve bu sınırlar içinde Arnavut özerkliğinin tanınması Arnavut ulusçularının temel hedefiydi. Osmanlı Devleti ise ısrarla Rumeli'yi iki ayrı bölge olarak tanımlamayı tercih etmiştir; Makedonya ve Arnavutluk. (Coşkun, 2001, s.67-101)1912 yılında Balkan Savaşı başladıktan kısa bir süre sonra 28 Kasım tarihinde İsmail Kemal Bey Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmiş, Büyük Devletler de 1913 Londra Antlaşması ile bunu tanımışlardı. Ancak bağımsız Arnavutluk etnik Arnavutluk ile kıyaslandığında çok dar sınırlara sahipti. Arnavutların yaşadığı toprakların önemli bir kısmı Balkan devletleri arasında paylaşılmıştı. İşte bugünkü “Arnavut Sorunu”nun kökeni, 1878 yılındaki Berlin ve 1913 Londra Antlaşmaları ile(Albanians in the

Balkans,2001) Arnavutların yoğun olarak yaşadıkları toprakların Büyük Devletlerin desteği ve onayı ile Balkan devletleri arasında paylaşılmış olmasıdır.

8.3. 1990 Sonrası “Arnavut Sorunu”

Arnavutlar, Balkanların demografik açıdan en fazla dağılmış uluslarından biridir. Şöyle ki Balkanlarda yaşayan 7 milyon Arnavut’tan sadece 3.5 milyonu Arnavutluk topraklarında yaşarken diğerleri komşu ülkelerde yaşamaktadır. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında Arnavutluk dışında kalan Arnavutlar irredentist emellerin çatıştığı en kritik coğrafyalarda yaşamalarından dolayı dünya kamuoyunun en fazla ilgisini çeken uluslardan biri haline gelmiştir. Arnavut milliyetçiliği, Soğuk Savaş sonrası milliyetçiliğin gelişimi açısından ilginç bir örnek olma özelliği taşımaktadır. Bugün Kosova, Makedonya, Yunanistan ve Karadağ’da yaşayan Arnavutlar arasında hızla yayılan bu milliyetçilik dalgası (Tanıl, 1995, s.23-25) “Arnavut Sorunu”nu dünyanın gündemine taşımıştır.

8.3.1. Yunanistan

Balkan Savaşı sonrasında Yunanistan ele geçirdiği Yanya vilayetinin önemli bir kısmı üzerinde yaşayan büyük çoğunluğu Ortodoks ve daha az bir oranda Müslüman Arnavut’un bir azınlık olarak varlığını Sevr Antlaşmasıyla 1920 tarihinde kabul etmişti. “Yaşanan savaflara, Yunan hükümetlerinin yürüttüğü dramatik etnik temizlik hareketlerine ve Yunan göçmenler ile bölgenin demografik yapısını değiştirmeye çalışmasına rağmen Yunanistan içerisinde hala önemli bir Arnavut azınlık bulunmaktadır. Bugün Yunanistan’da yaşayan Arnavutlar üç başlık altında toplanabilir: Ortodoks Arnavutlar ya da Arvanidesler, Çamerya Arnavutları ve buraya çalışmak amacıyla göç etmiş bulunan Arnavutluk vatandaşı Arnavutlar.” (Mandacı-Erdoğan, 2001, s.37)Bu Arnavutların toplam nüfusunun 2.5 milyonun üzerinde olduğu ileri sürülmektedir.

2006 Dünya Kupası elemelerinde ülkemizle aynı grupta yer alan Arnavutluk ve Yunanistan ulusal takımları arasında yapılan ilk maçta Arnavutluk’un maçı 2-1 kazanmasından sonra Yunanistan’da zaferi kutlayan Arnavutlardan birinin öldürülmesi, Arnavut asıllı bir Yunan öğrencinin ulusal bayramlarında Yunan Bayrağını taşımasını önlemeye yönelik tepkiler; Yunanistan’da ırkçılığın boyutlarını

göstermesi açısından önemlidir. Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında yabancı düşmanlığının en yaygın olduğu ülke, Yunanistan olarak belirtilmiştir. (Duvan, Avrasya Dosyası Cilt 10 Sayı 2, 2004)AB'nin ayrımcılığa karşı getirdiği standartlara Yunanistan'ı uyumlu hale getirmeyi amaçlayan yasa tasarısının meclis tarafından onaylanması beklenmektedir. Ayrımcılıkla Mücadele Yasası kapsamında hazırlanmış olan tasarıya göre dini veya etnik gruplara karşı ayrımcılık yapmakla suçlanan Yunanlıların bir yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilceği belirtilmektedir. 28 Ekim'de yaşanmış olan olayların, Yunan hükümetini böyle bir tasarı hazırlamasını zorunlu kıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Yunanlılar açısından ülke içerisinde yaşayan azınlıklar sorun olmuştur. Ülkede yaşayan azınlıklara kendi dillerinde eğitim, yayın özgürlüğü gibi hakların tanınması durumunda, yeni bir ulusun ortaya çıkmasından endişe uymaktadırlar. Yunanistan, böyle bir tehlike ile karşı karşıya kalmamak amacıyla ülkesinde bulunan etnik topluluklara baskı uygulayarak asimilasyon politikası izlemekte ve tek bir ulus kimliği oluşturmaya çalışmaktadır. Avrupa Konseyi AB Konseyi Irkçılığı ve Ayrımcılığı Önleme Komitesi (ECRI) de Yunanistan'ı ırkçılık yapmakla suçlamıştır. (Avrasya Dosyası, Cilt 4 (1-2), 1998, s. 60-70.) Rapora göre Türk, Arnavut ve Makedonlar ırkçı tavırlara maruz kalmaktadır.

Yunanistan'daki Arnavut azınlığı sorunu Yunanistan'ın yumuşak karnıdır. Fakat tek azınlık sorunu bu değildir. Makedon ve Türk azınlık sorunları da Yunanistan açısında rahatsızlık verici önemli konulardır. AB üyesi olurken Yunanistan'a var olan azınlıklar konusunda ne kadar baskı yapıldığı merak konusudur. Anlaşılan o ki bu konu üzerinde pek durulmamış ve hala görmezden gelinmeye devam ediyor Yunan hükümetleri, Ortodoks Arnavutları (Arvanidesler) Yunanlı saymışlar ve bu azınlığa etnik, kültürel haklarını kesinlikle tanımamıştır. Dilleri Arvanitika Yunan hükümetleri tarafından yasal olarak tanınmamış ve öğretim kurumlarında öğretilmesine izin verilmemiştir. Arvanidesler kendilerini Arnavut olarak tanımladıkları ve Ortodoks Arnavutlar kendi kiliselerini kurmak istedikleri halde bu istekleri de Yunanistan tarafından kabul görmemektedir.

İki ülke arasında soruna neden olan bir diğer konusu ise Çamerya Arnavutlarıdır. I. Dünya Savaşında Çamerya denilen bölgede yaşayan nüfusun %93'ü Arnavut iken, bu durum savaş sonrasında %50'e düşmüştür. Yunanistan'da

yaşamakta olan Müslüman Çamerya Arnavutlarının önemli bir kısmı, 1946-1949 yılları arasında ülkede yaşanan iç savaşın ardından sınır dışı edilmişlerdi. (Milas,1994, s.89-93) II. Dünya Savaşı sonrasında Çamerya meselesi gündeme gelmiş ve BM Uluslar arası Araştırma Komisyonu hazırlamış olduğu raporunda 1944-1945 arasında Çamerya Arnavutlarına yönelik katliam ve baskıyı teyit etmiştir. Yunanistan'ın baskı ve yıldırma politikalarına rağmen halen Yunanistan 100.000 Çamerya Arnavut'u yaşamaktadır. Yunanistan bu azınlığı da yok saymaktadır. Arnavutça eğitim hakkı tanınmadığı gibi ev dışında kullanılmasını yasaklamıştır.

Bu gün sınır dışı edilerek Arnavutluk'a yerleşmek zorunda kalan Çamerya Arnavutlarının torunları ise, 1990'ların başından itibaren Yunanistan'da kalan mal ve mülkleri için tazminat talebinde bulunmaktadırlar. Fakat bu talepleri dikkate alınmamaktadır. Bu anlamda Çamerya Arnavutları sorunu henüz çözüme kavuşturulamamıştır. (Hatipoğlu, 1999, s. 6.)Yunanistan'daki bir diğer Arnavut sorunu da Arnavut göçmenlerinin durumudur. Yunanistan'da yaklaşık 300-400 bin Arnavut göçmen bulunmaktadır. Arnavut göçmenler Yunanistan'ın elinde Güney Arnavutluk'ta yaşayan küçük Yunan azınlığın (oranı % 3) durumu lehine kullanılabilecek siyasi bir koz haline gelmişlerdir. Bu göçmenlerin yaşadığı kötü şartlar, düşük ücretli işler, kötü muamele ve artan yabancı düşmanlığı dikkat çekicidir.

8.3.2. Makedonya

Soğuk Savaş sonrasında Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Makedonya, farklı etnik, dinsel gruplar arasında barış ortamı yaratarak Balkanlarda "model ülke" olarak anılmaya başlamışken, Şubat 2001 tarihinde Kosova sınırına yakın kuzey bölgesinde ortaya çıkan UÇK adlı örgütün saldırıları Makedonya'da barış ortamının bozulmasında önemli bir rol oynamıştır. Makedon anayasasına göre azınlıkların ilk, orta ve lise düzeyinde kendi dillerinde eğitim görmelerine, dergi ve gazete yayınlamalarına TV ve radyo yayını yapmalarına izin verilmesine rağmen Arnavutların Makedon sistemini işleyişi ile ilgili önemli şikayetleri vardı. Arnavutlar nüfus olarak sayılarının resmi makamlar tarafından kasıtlı olarak az gösterildiğini ileri sürmekteydiler. Makedonya'da önemli bir Arnavut nüfusu bulunmaktadır. 1994 nüfus sayımına göre % 22.9 oranında Arnavut yaşamaktadır. Bir diğer tepki nedeni

ise, anayasal statü konusundaydı. 1974 Yugoslav anayasasına göre Makedonya'nın 3 kurucu milletinden biri de Arnavutlardı. (diğerleri Makedonlar ve Türkler) Arnavutlar 1991 yılında kabul edilen Makedon anayasasının kendilerini azınlık olarak gösterdiğini ileri sürerek kurucu millet statüsünün verilmesini, bir Arnavut üniversitesinin açılmasını, devlet organlarında etnik ayrımcılık yapılmamasını talep etmişlerdir. (Coşkun ve Türkoğlu, 2002, s.119-151)UÇK, Kosova Krizi sırasında Makedonya'nın kuzey bölgesine yerleşmiş ve 2001 yılı başından itibaren Makedonya güvenlik birimlerine karşı eylemler yapmaya başlamıştır. Bu saldırıların en önemli nedeninin Kosova'da yaşanan tecrübenin bir sonucu olarak barışçı mücadelenin dünya kamuoyunun ilgisini çekmekten uzak olduğu, buna karşılık silahlı eylemlerin çok daha büyük bir dikkat çektiğinin görülmesidir. Bu eylemlerin yoğunlaşması ve çatışmaların büyümesi Balkanlarda yeni bir istikrarsızlığa yol açtığı için başta ABD olmak üzere birçok devlet ve kuruluş soruna çözüm bulmak için devreye girmiş ve yapılan görüşmeler ve uzlaşma konusunda taraflara uygulanan diplomatik baskı sonucunda Ohri antlaşması ile sorun şimdilik çözülmüş gibi görünmektedir.

8.3.3. Kosova

Kosova nüfusunun %95 gibi ezici bir çoğunluğu Arnavutlardan oluşmaktadır. Buna karşın eski Yugoslavya'nın anayasasında bir cumhuriyet olarak değil, Sırbistan'a bağlı özerk bir bölge olarak kabul edildi. Arnavutlar bu durumdan daha başlangıçtan itibaren hoşnut olmadılar ve bunu değiştirmek için ellerinden geleni yaptılar. Tito döneminde özerklik yetkilerinin genişletilmesine rağmen, Kosova'ya cumhuriyet statüsü verilmedi. Tito'nun ölümünden sonra Arnavutlar cumhuriyet statülerinin kabulü için yeniden harekete geçtiler. Arnavutların talepleri Sırpların yoğun tepkisine yol açıyordu. Bu gelişme iki milliyetçiliği karşı karşıya getirdi. "Kosova sorununun temelinde, bu toprakların Balkanlardaki iki büyük milliyetçi projenin çatışma alanı olması yatıyor...Kosova bir yandan Sırp ve Arnavutların ulusal bilinçlerinde en merkezi yeri işgal ederken, diğer yandan da hem "Büyük Sırbistan" hem de "Büyük Arnavutluk" rüyalarının vazgeçilmez unsuru...Uluslar arası toplum da Kosova sorununun Balkanlardaki daha geniş 'Arnavut sorunu'nun ayrılmaz bir parçası olduğunun artık bilincinde..." (Türkoğlu, 2001, s.103-130)Miloseviç'in Sırp milliyetçiliğini yüceltme çabaları Bosna ve Kosova'yı kana bulamış ve dünyanın ilgisini yeniden bu bölgeye yöneltmiştir.

Kosova'nın özerkliğine son veren Miloseviç Arnavutlara yönelik yoğun bir baskı uygulamaya başladı. Bu baskıya tepki olarak gelişen UÇK hareketi Arnavut milliyetçiliğin önemli bir simgesi haline geldi. Kosova'da 1998 yılı sonlarında Sırp baskısının sonucunda yaşanan "Arnavut Göç Dalgası" bütün dünyanın büyük tepkisine yol açmıştır. Bosna Krizinde yavaş davranarak büyük tepki toplayan ABD ve AB bu kez daha aktif bir politika izlemeye kararlıydı. NATO öncülüğünde 1999 yılı bahar aylarında başlayan operasyon sonucunda Kosova BM denetimine alındı ve Sırp güçleri bölgeyi terk etmek zorunda kaldı. (Tılıç, 1999, s.150) Fakat bu aşamadan sonra Kosova'nın nihai statüsünün ne olacağı konusunda bir karara henüz varılamaması sorunun siyasi çözümünün askeri çözüm kadar kolay olmayacağını göstermektedir. Kosova Arnavutları, 2005 yılı içinde kendilerinin daha önce ilan ettikleri cumhuriyetin tanınmasını beklemektedirler. Ancak bunun gerçekleşme ihtimalinin güçlü olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Kosova'nın bağımsızlığının tanınması halinde bunun Balkanlarda yeni çatışmalara yol açabileceği konusunda endişelerin olduğu dikkate alınmalıdır.

Balkanlardaki Arnavut sorunu ciddi bir sorun olarak varlığını korumakla beraber bu sorunun nasıl çözülebileceğine somut önerilerde ortaya konulamamıştır. Bu sorunun birkaç Balkan devletini ilgilendiriyor olması ve Arnavutlar arasında yayılan milliyetçilik duygusu gelecekte yeni çatışmaların habercisi olarak değerlendirilebilir. Büyük Devletlerin Arnavutluk sorununa yaklaşımları ve politikaları da ayrı bir değerlendirme yapmayı gerektirmektedir. Kısaca söylemek gerekirse ABD Arnavutlara en yakın büyük devlet görünümündedir. Bunun da nedeni ABD'nin küresel stratejik hedefleri ve ABD'de yaşayan 500.000 civarındaki Arnavut nüfus ile ilgilidir. (Samer, 1997,s.3) Bu durumda Makedonya'yı tanıyan ABD'nin Arnavut sorunu konusunda da bazı ilerlemeler sağlanmasına katkı verebileceği tahmin edilmektedir.

8.4. Balkan Jeopolitiğinde Arnavutlar

Uzun süren Enver Hoca rejiminden sonra demokratikleşme ve liberalleşme eğilimlerinin yoğunlaştığı Arnavutluk, Balkanların güney batısında yer alan, stratejik konumu itibarıyla önemli bir coğrafyada bulunmaktadır. Adriyatik Denizinin çıkış noktası olması ve deniz ticareti açısından taşıdığı önemin yanı sıra Trakya-Adriyatik

karayolu bağlantısının bulunması, otoyol projesinin ve hatta petrol boru hattı projelerinin gündemde olması nedeni ile son dönemlerde ilgi görmeye başlayan bir ülkedir. Arnavutların yoğun olarak yaşadığı Kosova ve Makedonya'nın batısı da, Balkanların kilit noktaları olarak dikkati çekmektedir. Bu açıdan Arnavutların yaşadığı coğrafya jeopolitik dengeler açısından önemli bir bölgedir.

Arnavutların özellikle Kosova ve Makedonya'daki taleplerinin bölge dengelerinde önemli değişikliklere yol açacağını gören Büyük devletler mevcut dengeleri kendi lehlerine değiştirmenin yollarını aramaktadırlar. Balkanlara yerleşerek hem AB hem de Rusya karşısında önemli bir avantaj yakalamak isteyen ABD, Bosna ve Kosova Krizlerinden akılcıca yararlanarak bölgede etkinlik kazanmıştır. Balkanlarda süren rekabette gelişmelerin Rusya aleyhine ilerlediğini görmemek mümkün değildir.

Bugünkü rekabetin bir benzerinin yüzyıl önce yaşandığını ve bu rekabetin temel nedenlerini bilmek günümüzdeki rekabete dair ipuçlarını yakalamamıza yardımcı olacaktır. 19. yüzyılın sonlarında İtalya ile Avusturya Macaristan ve Rusya arasında ciddi bir rekabet konusu olan Adriyatik ve Balkanlarda üstünlük mücadelesinde Arnavutların özel bir yeri olmuştur. Böylesine önemli bir coğrafyada etkili olmak isteyen Büyük Devletler, doğrudan veya dolaylı yollarla Arnavutları destekleyerek yanlarına çekmeye çalışmışlardır. Özellikle İngiltere ile Almanya arasındaki rekabetin kızıştığı bir dönemde İngiltere İtalya aracılığı ile, Almanya da Avusturya-Macaristan aracılığı ile Arnavutlar üzerinde nüfuz mücadelesine girmişlerdir. Fakat bu devletlerin uzun süre Arnavutlar arasında toplumsal bir taban bulduklarını söylemek mümkün değildir. Arnavutların büyük bir kısmı Osmanlıya bağlı kalma konusunda ısrarlı olmuştur. Ancak 1878 Berlin Antlaşması sonrasında koşulların değişmeye başlaması, bazı Arnavut ileri gelenlerini gelecekteki konusunda endişelendirmeye başlayınca Batıdan destek sağlama arayışları başlamıştır. Böyle bir ortamda Rusya da Panslavizm politikası ile Balkan Slavlarını etkilemeye çalışmış ve bunda önemli ölçüde başarı sağlamıştır. 1912 yılında çıkan Balkan Savaşı ile Balkan Devletleri Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de kalan son topraklarını da işgale başlamışlardır. Bunun üzerine Arnavut liderlerinden ve Mebusan Meclisinin eski mebuslarından İsmail Kemal Bey -ki İngiliz yanlısı olarak tanınıyordu- yurtdışında başlattığı bir dizi görüşmelerin sonucunda aradığı desteği bularak Avlonya'da

Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmiş, 1913 Londra Antlaşması ile bu bağımsızlık tanınmıştır. (Glenny, 2001, s. 400-477) Yani Arnavutluk'un bağımsızlığını kazanması Büyük Devletlerin uzlaşmasının bir sonucuydu. Bu uzlaşmanın en önemli gerekçesi de Adriyatik'te ve Balkanlarda sağlanacak olan denge idi. Bir tarafta İtalya, Rusya ve Avusturya-Macaristan arasındaki denge (Almanya-İngiltere dengesi), diğer tarafta ise Slav unsurlarla, Slav olmayan Yunan-Arnavut dengesinin sağlanmasıydı. Arnavutluk tahtına bir Alman prensin oturması Germen ittifakının (Alman-Avusturya) Balkanlarda savaş sonrasında Slavlar lehine bozulan dengelerin yeniden sağlanması konusunda atılan bir adım olarak görülebilir. İngiltere de müttefiki olmasına karşın Rusya'nın etkisi altında olan Slavların bölgede aşırı güçlenmesinden rahatsız olduğu için Germen ittifakının adayının tahta geçmesine ses çıkarmamış görünmektedir. Ancak prensin sadece 6 ay iktidarda kalabilmesi bu tepkisizliğin geçici olduğunun bir göstergesidir.

Balkanlarda uzun yıllar istikrar sağlayamayan Büyük Devletler ancak 2. Dünya Savaşı sonrasında Soğuk Savaş döneminde nispeten bir istikrar yakalayabilmişlerdir. ABD Yunanistan ve Türkiye'yi NATO aracılığı ile yanına çekerken, Rusya Bulgaristan, Romanya ve Enver Hoca'nın Arnavutluk'u üzerinde etkili olmaya başlamıştı. Yugoslavya ise Balkanlarda bir denge sağlamıştı. Tito bağlantısızlar hareketine katılarak Rusya'dan uzaklaşmıştı. Arnavutluk da kısa süre sonra benzer bir yola girdi. Arnavutluk ve Yugoslavya arasında iki liderin Bağlantısızlar hareketi içinde birlikte hareket etmelerinden dolayı iyi ilişkiler vardı. Kosova ve Makedonya'da yaşayan Arnavutlara Tito'nun tanıdığı kültürel ve siyasi haklar bu dönemde ciddi bir sorun yaşanmasını büyük ölçüde engelledi. (Ülger, 2003, s.26-55) Buna karşılık özellikle Kosova Arnavutları birçok kez eşit cumhuriyet olma taleplerini dile getirmekten vazgeçemediler.

8.5. Soğuk Savaş Sonrasındaki Gelişmeler

Doğu Bloğunun dağılmaya başladığı 1980'lerin sonlarında Balkanlarda ortaya çıkan gelişmeler dünyada ciddi endişeler yaratmıştır. Balkanlar yeniden yüzyıl önce yaşanan sıkıntı ve karışıklıklara tanıklık etmeye başlamıştır. Küllenmiş olan milliyetçilik ateşi sosyo-ekonomik, politik nedenlerin etkisi ile yeniden alevlenmiştir.

Daha 1980'lerin başında Yugoslavya'daki eşitliğe aykırı statülerine karşı tepkiyi ifade eden Kosova'daki Arnavut milliyetçiliği, Yugoslavya'nın geleceğinin adeta habercisi olmuştur. Tito'nun ölümünden sonra 1981 yılında Arnavutlar, Yugoslavya içinde eşit bir cumhuriyet statüsü elde etmek için bir ayaklanma başlatmışlar fakat uluslararası şartların etkisi ile güçlü bir dış destekten yoksun oldukları için amaçlarına ulaşamamışlardır. 1990'lı yıllara gelindiğinde Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerden Hırvatistan ve Slovenya yüzünü Batıya dönüp, Avrupa ile ilişkilerini geliştirmeyi planlarken, Sırbistan ise Rusya öncülüğünde bir Slav Birliği'nin kurulmasını Yugoslavya için en ideal çözüm yolu olarak düşünmekteydi. Yugoslavya'nın geleceği konusunda Avrupa Topluluğu (AT) ülkelerinin net bir görüşü yoktu. ABD ise 1990'ların başında başlayan Yugoslavya sorununu Avrupa meselesi olarak görmekteydi. (Ülger,2003, s.100-101)1990'ların ortalarında uluslararası bir sorun haline gelen Bosna sorunu ancak ABD ve NATO müdahalesi ile son bulurken, Sırların yeni hedefi Kosova'daki Arnavutlar olmuştur. Kosova'yı tarihsel açıdan vazgeçilmez topraklar olarak gören Sırlar, yükselmekte olan Arnavut milliyetçiliğine kesin bir darbe indirmek için Kosova'ya yönelmişlerdir.

Kosova Sorunu'nun temelinde, bu toprakların Balkanlardaki iki büyük milliyetçi projenin çatışma alanı olması yatmaktadır. Kosova, bir yandan Sırp ve Arnavutların ulusal bilinçlerinde en merkezi yeri işgal ederken, diğer yandan da hem "Büyük Sırbistan" hem de "Büyük Arnavutluk" rüyalarının vazgeçilmez unsurudur. (Kut, 1998, s.53-64)Uluslararası toplum da, Kosova sorununun Balkanlardaki daha geniş "Arnavut Sorunu"nun ayrılmaz bir parçası olduğunun bilincindedir.

ABD, küreselleşme sürecinde ortaya koyduğu yeni stratejik hedefleri gerçekleştirmek için Balkanlara yerleşmeyi çıkarları açısından hayati olarak görüyordu. Bu bölgede çıkan sorunlar ve karışıklıkların Avrupalı Devletler tarafından çözülememesi ABD'ye bölgeye yerleşmek için uygun fırsatı vermiştir.ABD ve NATO'nun Balkanlar'daki çatışma bölgelerinde gerçekten konuşlanması ancak bütün taraflar arasında anlaşmaların imzalanmasından sonra olmuştur. Esas mesele, Atlantik İttifakı'nın Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinin birçoğunda üsler kurarak bu bölgede yayılmasını sağlamak ve bu arada Amerikan donanmasına da liman temin etmektir. (Fouskas, 2004, s.36)Balkanlar, petrol ve

doğal gaz boru hatları için önemli bir ulaşım yolu ve bu yüzden stratejik bir köprüdür. Bu açıdan Balkanlar, Batı ve Doğu Avrasya arasında NATO ve ABD için önemli bir güvenlik boyutu taşıyan jeopolitik bir bekçi olarak değerlendirilmektedir. (Fouskas, 2004, s.38) Önde gelen ABD ve Avrupa petrol yatırımcılarının ortak olduğu Arnavutluk-Makedonya-Bulgaristan Petrolü'nün (AMBO) başını çektiği Balkanlardan geçen boru hattı projesi, Bulgaristan'ın Karadeniz'deki Burgaz liman kentinden başlamakta, Makedonya'yı aşarak Arnavutluk'un Adriyatik'teki liman kenti Durres'te son bulmaktadır.

ABD enerji kaynaklarını kontrol altına almak ve enerji akışını güvence altına almak için bölgeye yerleşme isteğini daha Soğuk Savaşın hemen ardından toplanan NATO konferanslarında açıkça göstermiş ve doğuya doğru yayılma stratejisini uygulamaya koymuştu. Eski Varşova Paktı ülkelerini NATO'ya alarak genişleme süreci başlatılırken, ABD küresel bir güç olarak Doğu Avrupa ve Balkanlara nüfuz etmeye başlamıştır. Sırpların Bosna ve Kosova'da giriştiği “etnik temizlik ve soykırım” ABD'nin bölgeye yerleşmesine ortam hazırlamıştır.

NATO ve ABD'nin Kosova hareketinin bölgede stratejik bir konuma kavuşmak amacı taşıdığı ileri sürülürken hareketin sonuçları hakkında şu yorum yapılmaktadır;“ Sırbistan'ın NATO politikalarıyla uyumlu bir çizgiye getirilmesi, Arnavutluk, Kosova ve Makedonya'ya NATO'nun denetimde istikrar kazandırılması, başka şeylerin yanı sıra Yunanistan ve Türkiye arasında işbirliği sağlanması, Balkanları Hazar Denizine bağlayan petrol ve doğal gaz boru hatları projelerine ilişkin olası pürüzlerin giderilmesi.” (Fouskas, 2003, s.44)Balkanlarda 1990'larda yaşanan karışıklıklar NATO ve ABD'ye, Yugoslavya'daki gelişmeleri Bosna ve Kosova krizleri aracılığıyla zor kullanarak yönetmek, böylece Balkanlar'ı Alman ve Rus etkisinden arındırıp, denetim altına almak için uygun zemini hazırladı. Kosova'ya NATO müdahalesinin en önemli amacının, insani nedenlerden çok NATO'nun doğuya doğru yayılması ve ABD'nin enerji alanındaki çıkarlarını güvence altına alarak Balkanlarda Alman ve Avrupa etkisine son vermek olduğu ileri sürülmektedir.

Arnavutların arkasındaki en önemli güç olarak ABD dikkati çekmektedir. Kosova Operasyonu sonrasında bölgeye yerleşen ABD, Arnavutların koruyucusu rolünü üstlenerek sempati kazanmıştır. Ayrıca Amerika'da yaşayan Arnavut

Diasporası'nın yürütmüş olduğu başarılı kampanyanın bu operasyon ile meyvelerini vermiş olduğu görülmektedir. Özellikle Kosova Kurtuluş Ordusu'nun (UÇK) örgütlenmesi ve finansmanında bu diasporanın önemli bir katkısı olmuştur. Daha 1980'lerin başında Kosova'da çıkan karışıklıklar sırasında Yugoslavya İçişleri bakanlığı tarafından yapılan bir açıklamada Kosova isyanının arkasında ABD, Avrupa ve özellikle Almanya'daki "dış mihrakların" parmağı olduğu ileri sürülmüştür. Aynı açıklamada Arnavutluk da Kosova'yı topraklarına katmak istemekle itham edilmişti; "...ABD'deki antikomünist Arnavut göçmenlerinin yayınladığı, Kosova'yı da içeren bir 'Büyük Arnavutluk' haritası, Arnavutluk resmi makamları tarafından hazırlanmış bir harita olduğu..." (Stratejik Analiz, Nov. 2002, No. 31,s.86-93) Yugoslav basınına yansımıştı.

Rusya ise bu gelişmeler karşısında sınırlı tepkiler vermiş, karar alma sürecinde dışarıda bırakılmasına ve BM kararı olmaksızın hava saldırısının başlatılmasına karşı çıkmıştır. Saldırının başlamasından sonra alınan BM kararı uyarınca Kosova'ya kuvvet sokan ilk devletlerden biri olmuş ve stratejik açıdan önemli olan Priştine havaalanına asker yerleştirerek NATO'yu şaşırtmış ve geçici bir gerilime neden olmuştur.(Nikitin, <http://www.nato.int/docu/review/2004>) Buna karşılık Rusya tüm çabalarına karşın ABD'nin ve AB'nin bölgede etkinlik kazanmasına engel olamamıştır. Şu an için Balkanlarda önemli bir dış güç görüntüsünden uzaklaşmıştır. Bu durum en çok Sırp'larda hayal kırıklığı yaratmıştır.

UÇK'ya destek verdiği ileri sürülen ülkelerden biri de Almanya'dır. Necip Hablemitoğlu, Almanya'nın istihbarat servisi aracılığı ile daha 1988 tarihinden itibaren Arnavut mafyası ile ilişki kurduğunu ve Doğu Almanya'nın Rus yapımı silahlarının UÇK eline geçmesini sağladığını öne sürmektedir. Sürgündeki Kosova Hükümetine destek veren Almanya'nın buna ilaveten tüm dünyadaki Arnavutların nakdi yardımlarını da Almanya üzerinden transfer edilmesine izin verdiğini ve Alman gizli servisinin UÇK'ya sırtını dayayarak bölgede varlığını sınırlı da olsa hissettirdiğini ileri sürmektedir. Bu arada Kosova'da Avro'nun resmi para olarak kullanılması ve UNMİK temsilcilerinin genellikle AB üyesi ülkelerin diplomatlarından seçilmesi AB'nin bölgedeki etkisi artırma çabası içinde olduğunu göstermektedir. Balkanlarda Bosna ve Kosova'yı içine alacak genişlemenin AB'yi bir nevi imparatorluk haline getireceği olacağı ileri sürülmektedir.

Kosova'dan sonra Arnavut milliyetçilerinin faaliyet gösterdiği bir diğer bölge de Arnavutların yoğun olarak yaşadığı ve Kosova ile sınır olan Batı Makedonya olmuştur. Burada faaliyet gösteren Arnavut gerillalar, Makedonya anayasasında Arnavutların kültürel siyasi haklarının tanınması isteği ile hükümet güçleri ile çatışmaya girmiş ve uzun süren bir çatışma döneminden sonra başta ABD olmak üzere birçok devletin girişimleri sonucunda taraflar masaya gönülsüzce oturmuşlar ve aslında her iki tarafı da tatmin etmeyen bir uzlaşmaya varmışlardır. Ohri Görüşmeleri sonucunda varılan antlaşmaya göre Arnavutların varlığı resmen tanınmış ve talep ettikleri şartların önemli bir kısmı kabul edilmiştir. ABD ve NATO çıkan karışıklıktan yararlanarak Makedonya'ya da girme fırsatı bulmuş ve böylece boru hatlarının geçeceği ülkeler denetim altına alınmıştır. (Türbedar,2003,124-151,) Kosova ve Arnavutluk üzerinde en etkili olan dış güç ABD olarak görülmekteyse de başta Almanya olmak üzere İtalya ve Yunanistan'ın özellikle Arnavutluk'ta genişleyen nüfuzlarını dikkate almakta yarar vardır. İtalya Arnavutlar için önemli bir cazibe merkezi olduğu gibi, İtalyan şirket ve bankaları da Arnavutluk pazarında önemli bir paya sahip olmuşlardır. Yunanistan ise özellikle Ortodoks Arnavutların yaşadığı Güney Arnavutluk taraflarında etkili olma şansı bulmuştur. Her iki ülke de Arnavutluk'u adeta bir arka bahçe durumuna getirmeye çalışmaktadır. Arnavutluk'un bugünkü hükümetinin de özellikle Yunanistan ile önceki dönemlerde bozuk olan ilişkileri düzeltmek konusunda ciddi bir gayret içinde olduğu görülmektedir.

Arnavutluk, NATO üyeliğini kazanmak amacıyla Üyelik Eylem Planı'nı azimle takip ettiğini açıklamış ve ABD'nin önderliğindeki Terörizme Karşı Uluslararası Koalisyonuna faal olarak katılmış, Bosna-Hersek, Afganistan ve Irak'a asker göndermiştir. (Nato review,2004)Dikkat çeken bir nokta da, Kosova ve Makedonya'daki Arnavut eylemleri sırasında Arnavutluk hükümetinin Arnavut milliyetçilerine mesafeli tavrı olmuştur. Arnavutluk hem komşuları ile olan ilişkilerini bozmamak hem de milliyetçi hareketi destekleyen ve böylece barış ve istikrarı tehdit eden bir ülke pozisyonuna düşmeme gayreti içine girmiş, fakat ülkesine gelen Arnavut göçmenlere insani yardım yapmaktan da doğal olarak uzak durmamıştır.

Arnavutların yaşadığı coğrafyanın stratejik önemi nedeni ile Büyük devletlerin ilgisini çektiği ve bu ilginin ciddi bir rekabet konusu olduğu görülmektedir.

Osmanlı'nın dağılma süreci ile Yugoslavya'nın dağılma sürecinin Balkanlarda milliyetçilik akımını körüklediği, barış ve istikrarı tehdit ettiği dikkati çekmektedir. Türkiye ise son dönemlerde Balkanlarda daha pasif bir politika sergiliyor izlenimi vermektedir. Oysa tarihsel ve kültürel bağların yoğun olduğu bu bölgeye ilgisinin azalması mümkün değildir. Türkiye'nin başta Arnavutluk ve Makedonya Cumhuriyeti olmak üzere bölge ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmesi ve etkin bir dış politika izlemesi çıkarları açısından hayati önem taşımaktadır.

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Osmanlı Devleti'nin örnek devlet yönetim anlayış ve tatbikatının sergilendiği huzur ve sükun dönemi müstesna, aradığı istikrarı bir türlü bulamayan Balkanlar, tarih boyunca çalkantılara sahne olmuş bir coğrafyadır.Çeşitli uygarlıkların kavşak noktasında bulunan konumu itibariyle yaşadığı istikrarsızlığın birçok bölgeye sirayet ettiği Balkanlar'da cereyan eden gelişmeler ülkemizi de doğrudan ilgilendirmektedir.

Balkanlar'ı anlayabilmek için bölgedeki Türk-İslam tarihinin yanısıra, bölgenin stratejik ve coğrafi önemi üzerinde de durmak gerekir. Büyük bölümü dağlık ve kayalık olan, derin vadilerle parçalanmış ve sık bitki örtüleriyle kaplı Balkanlar'da coğrafi yapının bir sonucu olarak iletişim ve ulaşım her zaman zorlukla sağlanmıştır. ("Balkan" kelimesi de, "dağlık bölge" anlamına gelir.) Ulaşım ve iletişimin zayıflığı ise, birbirlerine komşu olarak yaşamalarına rağmen, kültürel yönden birbirinden çok uzak, hatta birbirine düşman halklar meydana getirmiştir. Etnik farklılıklara, kültürel farklılıklar da eklenince düşmanlıklar daha da artmış, Balkanlar istikrarsızlığa açık bir bölge haline gelmiştir. Balkanlar'da, asırlar boyunca yüzlerce devletin kurulmasının ve yüzlercesinin yok olmasının en önemli nedenlerinden biri farklılıkları düşmanlığa çeviren bu tutucu ve içine kapalı Balkan kültürüdür.

Bilindiği gibi 1912 yılında çıkan Balkan Harbi, yalnız bulunduğu bölgeyi etkilemekle kalmamış, çok hassas dengeler üzerinde oturan Avrupa sistemini de sarsarak I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesine neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra çizilen suni haritalar Balkanlar'ın istikrarsızlığını bir süre dondurmuş, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde ise Sovyetlerin nüfuz dairesine giren bölge, ancak komünizmin demir yumruğu sayesinde bütünlüğünü koruyabilmiştir. Ancak 1990 yılından sonra soğuk savaş döneminin bitmesi ve komünist blokun çökmesiyle yeni bir istikrarsızlık sürecine giren Balkanlar'ın bir tür kalbi niteliğindeki Yugoslavya dağılmaya maruz kalmış ve bölgenin etnik mozaiği parçalanmaya başlamıştır. Balkanlar'daki her ülkenin bir diğeriyle tarihten gelen köklü sorunları mevcuttur.

Dost ve kardeş ülke Arnavutluk, bir Balkan ülkesidir. Arnavutluk halkıyla, tarihî, inanç ve kültürel bağlarımız, yüzyıllarla ifade edilebilir. Arnavutça'da bulunan

yaklaşık 4.000 türkçe kelime Türk ve Arnavut halkları arasındaki bağı güzel bir örnek teşkil etmektedir. Kökenleri MÖ VI yüzyılda ortaya çıkmış olan İliryalılar'a dayanan Arnavutlar, yaklaşık olarak yedi asır süren Slav ve Sırp istilalarının ardından Arnavut Krallığını kurdular. Osmanlı'nın Balkanlar'da varlığını hissettirmeye başlamasıyla, 1336 yılında ilk ilişkilerin ardından, 1389 Kosova Savaşı ile Osmanlı Devletine vergi vermeye ve orduya asker göndermeye başladılar. 1467 yılında ise Arnavutluk toprakları Osmanlı'ya katıldı. Osmanlı yönetiminde ayrıcalıklı bir yer edinen ve Türk toplumu ile kaynaşan Arnavutlar, 1912 yılında Osmanlı'dan ayrılıp bağımsızlığını ilan edene kadar, Osmanlı'nın sorunsuz bir eyaleti olarak kaldılar.

Bağımsızlığını kazanmasının hemen akabinde başlayan I. Dünya Savaşı'nda Arnavutluk İtalyanlar'ın işgaline maruz kaldı. İtalyanlar'ın 1920'de ülkeyi boşaltmalarının ardından, 7 Nisan 1939'da bir daha Arnavutluk'u işgal ettiler. Zogo yurt dışına kaçarken Vittorio Emanuele III. Arnavutluk kralı oldu.

8 Kasım 1941'de Arnavutluk'taki bütün komünist toplulukları, Enver Hoca'nın yönetimi altında birleştirdi ve işgalcilere karşı şiddetli bir direnme hareketine girişti. Tito'nun da yardımıyla Ocak 1946'da iktidarı tamamen eline geçiren Enver Hoca, Arnavutluk Halk Cumhuriyetini ilan etti. Arnavutluk Halk Cumhuriyeti, Yugoslavya'nın yörüngesine girdi. Stalin-Tito mücadelesinde Stalin'in yanında yer alan Enver Hoca, Sovyetler'in 1968'de Çekoslovakya'yı istilasını takiben Varşova Pakt'ından çekildi, Sovyetler Birliği ile ilişkilerini kesti ve Avrupa'da tam anlamıyla tek başına kaldı. Bunun üzerine Arnavutluğun uluslararası ilişkilerdeki ana partneri Çin oldu. 1978'de Mao'nun ölümünden sonra iki ülke ilişkileri bozuldu ve uluslararası alanda kendi bağımsız yolunu çizmeye başlamıştı.

Enver Hoca, Gorbaçov'un iktidara gelmesinin birinci ayında, 11 Nisan 1985'te öldü. Yerine, rejimin ikinci adamı Ramiz Alia, Arnavutluk Komünist Partisi liderliğine getirildi. Arnavutluk, komünizmin son dönemini onunla yaşamakla birlikte, Enver Hoca dönemine kıyasla daha yumuşak bir rejimle yönetildi. Eski SSCB ve Doğu Avrupa devletlerinde yaşanan değişim, Arnavutluk'u da etkiledi. 1990 yılının Ocak ayından itibaren, Arnavutluk'ta rejimi yumuşatma çabaları başladı. Verilen reform sözlerinin yerine getirilmemesi ve hükümetin halkın ihtiyaçlarına cevap verememesi tansiyonu yükseltti. Temmuz ayının ilk günlerinden itibaren,

rejimden kaçmak isteyen Arnavutlar, kitleler hafinde yabancı elçiliklere sığınmaya başladılar.

11 Aralık 1990'da siyasi hayatta 'çoğulculuk' ve 'demokratikleşme' ilkeleri benimsenerek başka siyasi partilerin kurulması kabul edildi. İlk parlamento seçimleri 31 Mart 1991' de yapıldı. Yüzde 65 oy alan Ramiz Alia iktidarını korudu. Ancak bir yıl sonra yapılan ikinci serbest seçimlerinin galibi, serbest pazar ekonomisi ve demokratik reformları savunan ve oyların yüzde 62'sini alan DP oldu. Nisan 1992'de Ramiz Alia istifa etti ve yerine DP'nin lideri Şali Berisha Devlet Başkanı seçildi. DP'nin hükümete gelmesiyle Arnavutluk siyasi hayatında yeni bir dönem başlamış oldu.

22 Mart 1992 tarihinde Arnavutluk'ta, ülke tarihinin gerçek anlamdaki ilk demokratik ve çok partili genel seçimleri yapılmış oldu. Bu seçimle tek başına iktidar olabilecek gücü halktan alan Demokratik Parti, Demokratik Cephe Koalisyon Hükümetini kurmayı tercih etti. Bu Hükümet döneminde, köklü, siyasal, ekonomik ve sosyal reformlar gerçekleştirildi. DP'nin 1992 seçimlerindeki başarısını takiben Batılı güçler, Kosova ve Makedonya'daki politik unsurları kontrol altında tutacağını düşünerek yeni Başkan Berisha'yı moralmen ve finansal olarak desteklediler. Bu dönemde, ekonomik açıdan Arnavutluk çok sert bir komünist rejimden çıkmakla birlikte, ekonomik liberalleşme adımlarını en çabuk atan ülkeler arasına girdi. 1996 seçimleri sonucunda Berisha'nın partisi DP, 140 üyeli parlamentonda, 122 sandalye alarak yapay bir 'mutlak çoğunluk' sağladı. Komünizm sonrası Arnavutluk'ta yapılan bu üçüncü seçimler bir takım şüpheleri de beraberinde getirdi.

Geçiş döneminin politik ve ekonomik problemlerinin yanı sıra halkın çok büyük miktarda tasarruflarını bankerlere kaptırması, demokratik seçimleri kazanarak, demokrasiyi ülkeye getirme vaadiyle iktidara gelen Şali Berisha'nın diktatörce tavırlar takınması ve seçim öncesi vaatleriyle çelişen politikaları, krizi beraberinde getirdi. 1997 yılı Ocak ayından itibaren bankerler ya batmaya yada ellerine geçirdikleri paralarla ülkeyi terk etmeye başladılar. Başlangıçta "banker krizi" olarak ortaya çıkan kriz sonraları protesto gösterileriyle zaman içerisinde isyana dönüştü. Özellikle 28 Şubat'ta Vlore Kentinde başlayan olayların ülkeyi, bir iç savaşın eşiğine getirmesi üzerine ve 1 Mart 1997 tarihinde Başbakan Meksi başkanlığındaki

Hükümet, istifa ederek yerine 11 Mart 1997 tarihinde Ulusal Uzlaşma Hükümeti kuruldu

Arnavutluk'taki anarşi durumunun devam etmesi üzerine, Başkan Berisha Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden yardım talep etti. Ülkedeki kaos ve anarşi ortamı, Mayıs 1997'de İtalya öncülüğünde 11 ülkenin katılımıyla oluşturulan 'Operation Alba' adlı Çok Uluslu Koruma Gücü'nün müdahalesiyle dağıldı. Kamu düzeni sağlanmasından sonra yapılan seçimler sonucunda, DP büyük yenilgiye uğradı. 155 sandalyeli mecliste; Arnavutluk Sosyalist Partisi 101 milletvekili çıkararak seçimi kazandı. Berisha'nın yerine, ılımlı olarak tanınan Recep Meidani Cumhurbaşkanlığına getirilirken, SP Başkanı Fatos Nano yeni başbakan oldu.1998 yılında DP'nin önde gelen milletvekillerinden Adem Hajdari'nin bir suikast sonucu öldürülmesinden sonra, Nano istifa etti ve Pandeli Majko Başbakan olarak atandı.

Arnavutluk içinde tüm bunlar yaşanırken, daha geniş perspektiften bu ülke incelendiğinde karmaşık bir resimle karşılaşılmaktadır.Geçtiğimiz yıllarda Kosova'da, halen de Preşova Vadisi ve Makedonya'da yaşanan gelişmeler, Balkanlar'da parçalara ayrılmış bir Arnavut toplumunun varlığına işaret etmektedir. Balkanlar'daki hiçbir devlet, etnik ve dini yönden homojen değildir. Bu karmaşık durumu şöyle de izah edebiliriz: Balkanlar'daki siyasi harita ile etnik dağılım haritası arasında büyük uyumsuzluklar vardır. Hemen hiçbir etnik grup -Karadağlılar ve Slovenler hariç- tek bir devletin çatısı altında yaşamamaktadır.Bugün Balkanlar'da var olan 7 milyona yakın Arnavut nüfusun sadece yarısının, Arnavutlar'ın tek bağımsız devleti olan Arnavutluk'ta olduğu düşünüldüğünde, sorunun büyüklüğü de ortaya çıkmaktadır.Arnaut coğrafyası, aslında, 70 bin kilometrekarelik bir coğrafyadır. Bunun, 28.748 kilometrekarelik kısmı Arnavutluk Devletinin sınırları içerisinde 10.908 kilometrekarelik kısmı Kosova sınırları içerisinde, geriye kalan yaklaşık 30 bin kilometrekarelik toprak da, Karadağ, Sırbistan, Makedonya ve Yunanistan tarafından paylaşılmıştır. Arnavutluk dışında kalan Arnavutlar'ın da tek çatı altında değil de birbirinden ayrı devletlerde yaşamaları ise sorunun diğer bir boyutudur.

Benzer bir biçimde Sırlar ile Sırbistan arasında da büyük bir uyuşmazlık vardır. 10 milyonu aşan nüfusları ile Balkanlar'ın en büyük etnik gruplarından biri olan Sırlar, Sırbistan'ın dışında Hırvatistan ve Bosna-Hersek'te yaşamaktadırlar. Öte

yandan Sırbistan toprakları içinde yaşayan nüfusun %15'inden fazlası Sırp değildir; bunlar kendilerini Sırlarla "can düşmanı" olarak gören Arnavutlar ve Sancak'taki Slav Müslümanlarıdır.

Bölgede son zamanlarda yaşanan gelişmeler Arnavutlar'ın yaşadığı bölgelerin, sadece sınırlarla birbirlerinden ayrılan komşular olduğu gerçeği de göz önüne alındığında doğal olarak "Büyük Arnavutluk" senaryolarının oluşturulmasına yol açmaktadır. Bu gelişme, Makedonya'nın toprak bütünlüğünü zedeleyeceği gibi, yedi milyonluk bir Arnavut kitlenin aynı devlet çatısı altında toplanmasıyla meydana gelecek yeni güç merkezi, Balkanlardaki dengeleri sarsacaktır.

Ancak, Arnavutluk Devleti'nin, Balkanlar'da bir Arnavut bütünleşmesini sağlayacak ekonomik ve askeri altyapıya sahip olmaması, tarihin hiçbir döneminde tek çatı altında yaşamadıkları için ortak bir tarih bilinci oluşmaması, Büyük Arnavutluk' senaryosunun motoru olması gereken Arnavutlar'ın bağımsız devleti konumundaki Arnavutluk'un, çok dinli ve heterojen kültür yapısı ve ülke içindeki Gega-Toska mücadelesi, bu durumun bölgedeki istikrar bozacağı ve Arnavutluk'un Batı ile bütünleşmesini engelleyeceğini anlayan Arnavutluk'un bu fikre soğuk bakması ve bütün bunların yanı sıra var olan uluslararası konjonktür nedeniyle bölge dengeleri açısından parçalara ayrılmış durumdaki Arnavutlar'm bütünleşmesi çok yakın bir ihtimal olarak görülmemektedir.

Balkanlar, asırlar boyu Avrupa'nın en stratejik noktalarından biri olmuştur. Arnavutluk ise, Balkanlardaki bu istikrar ve barışın anahtarı konumundadır. Balkan denkleminin de püf noktası ve en zayıf yeri; Arnavutluk ve Kosova; başta Sırbistan ve Yunanistan olmak üzere çeşitli ülkelerin ilgi alanı içindedir. Arnavutluk, Balkanlar'da süregelen kargaşa içinde anahtar ülke konumundadır. Komünizm sonrası dış politikası, komşu Balkan ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmak, Avrupa-Atlantik güvenlik şemsiyesi altına girmek olan Arnavutluk, Türkiye ve ABD ile olan ilişkilerine özel bir önem ve öncelik vermektedir.

Arnavutluk, Türkiye'nin Balkan politikasının da en önemli mihenk taşlarından birisini oluşturmaktadır. Türkiye'nin Arnavutluk'a gösterdiği bu yakınlık, dostluk ve destek, tarihi bağların yanı sıra bölge huzur ve güvenliğinin bir koşulu olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Bölgenin güvenliği ile de yakından ilgili olan

Türkiye, Arnavutluk'un ekonomik, güvenlik ve her bakımdan süratle gelişip kalkınmasını, hem kendisi ve hem Arnavutluk'un çıkarları açısından, hem de bölge açısından zorunlu görmektedir.

Arnavutluk ile daha Milli Mücadele döneminde samimi ilişkiler kuruldu. Mustafa Kemal Paşa, 9 Aralık 1920'de Arnavutluk'a Kurmay Albay Selahattin Saip ve Hamdi Bey'ler idaresinde 25 kişilik bir askeri heyet gönderdi. Bu heyetin görevi, yeni kurulan Arnavutluk ordusunu organize etmektir. Sonradan Selahattin Bey Shkoza soyadını alarak Arnavutluk uyruğuna girdi, milletvekili seçildi ve Milli Arnavutluk Hükümetinde Harbiye Nazırı oldu. Gayet modern bir Arnavut ordusu kurdu. Bu ordu 1922 yılı sonuna kadar, Güney Arnavutluk'ta Yunanlılara karşı direnişte bulundu. Böylece, Anadolu'ya saldırmış olan Venizelos Hükümeti kuvvetlerinin bir bölümünü Yanya bölgesinde Arnavutlara karşı bulundurmaya zorunda kaldı. (Alpan, 1994, s. 2900-2901) Arnavutluk dolaylı olarak ta olsa Yunanlıların Anadoludan atılmasında Türk Milli mücadelesine katkıda bulundu. Milli mücadele sonrasında Arnavutluk ile 10 Aralık 1923'te "Türkiye-Arnavutluk Ebedi Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" imzalandı.

Ahmet Zogo'nun kendisini kral ilan etmesiyle bozulmaya başlayan ilişkiler, II. Dünya Savaşından sonra ülkeye Enver Hoca liderliğinde komünist rejimin hakim olmasıyla zayıfladı. 1960'lı yıllara gelindiğinde iki ülke arasındaki ilişkilerde elle tutulur bir ilerleme olmamakla birlikte, her ne kadar iki ülke iki farklı ideolojinin savunulduğu kutuplarda olmalarına rağmen, karşılıklı ilişkilerde bir kötüleşme gözlenmedi. Bunun en önemli ve belirgin sebeplerinden biri ise, her ne kadar iki ülkenin yönetim ve idari şekli farklı olsa da, bu ülkelerin halklarının ortak bir coğrafyada ortak bir kültürü, ortak bir tarih süreci içinde yaşamış olmalarıdır. 1946-1966 arasında 246 bin kişinin Türkiye'ye göç etmesi ilişkileri etkileyen bir diğer faktör oldu.

Arnavutluk, 1965 yılının Aralık ayında Kıbrıs ile ilgili olarak BM'de yapılan bir oylamada, Türkiye lehine oy kullanan pek az devletten biri ve oyunu bu biçimde kullanan tek sosyalist devlet idi. Oluşan bu sıcak hava sonucu olarak da iki devlet arasında karşılıklı resmi ziyaretler başladı. Bu karşılıklı ziyaretler Türkiye ile Arnavutluk arasında normal sayılabilecek ilişkilerin kurulmasına yardım etmekle birlikte, iki devlet arasındaki ilişkiler hiçbir zaman dinamik bir nitelik kazanmadı.

1980'li yılların ortalarından itibaren uluslararası alanda meydana gelen gelişmeler Arnavutluk'u da etkiledi ve Türkiye ile ilişkiler, siyasi alanda da ticaret alanına paralel bir seyir izlenmeye başladı. 1990 yılından itibaren komünizmin sona ermesi, Yugoslavya'nın parçalanması, Arnavutluk'un demokratikleşme sürecinde hızla yol almaya başlaması, Arnavutluk-Türkiye arasındaki stratejik çıkar yakınlığı ortaya koydu. Buna ilaveten iki ülke arasında herhangi bir sorun bulunmayışı ilişkilere ivme kazandırdı. Özellikle askeri işbirliği Türkiye'yi Arnavutluk'un bölge ülkeleri arasında en yakın müttefiki ve en güçlü destekçisi yaptı. Özellikle Şali Berisha'nın ikinci demokratik seçimlerden sonra devlet başkanlığına gelmesiyle ilişkiler yoğunluk kazanmaya başladı. 1993'te KEİB'in kurucu üyeleri olarak Türkiye ve Arnavutluk iki taraflı ekonomik ilişkilerini geliştirdi. Askeri, eğitim ve bilimsel ortaklığını içeren ve 29 Temmuz 1992'de imzalanan "Savunma İşbirliği Paketi" iki taraflı anlaşmaların başlangıcı oldu ve ilişkiler, ekonomik boyutun ötesine geçerek askeri, bilimsel, kültürel, teknik, turizm ve taşımacılık gibi farklı alanlara yayıldı.

Balkanlar'ın sahip olduğu tarih, jeostratejik konum ve demografik yapı Türkiye'nin bölgeye duyarsız kalmasını olanaksız kılacak niteliklere sahiptir. Nitekim Balkanlar, Soğuk Savaş sonrasında Türkiye'nin çevresinde oluşan güç boşluğu içinde yer alan ve Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak belirip doldurmaya çalıştığı alanlardan biri olmuştur.

Türkiye 1990'lı yıllarda, askerî harcamalarına önemli derecede kaynak ayırmış, askerî kapasitesini en azından 'caydırıcı' düzeyde tutmaya çalışmıştır. Dünyanın en çok güvenlik tüketen coğrafyasında (üç bölgenin;Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu'nun kesiştiği bir coğrafyada) yer alması nedeniyle, Türkiye'nin, askerî harcamalarını belli bir düzeyde tutması bir zorunluluktur. Zira Türkiye, dış politikasında, askerî güç unsurunu kullanmadan ('silah desteği' olmaksızın) çözemeyeceği sorunlara sahiptir.

Osmanlı'dan kalan kültürel ve tarihsel yakınlığın bulunmasına ilaveten, Türkiye de bulunan 400-500 bin civarındaki Arnavut nüfus gibi faktörler Türkiye'nin Balkan politikasında Arnavutluk'un rolünü artırdı. Arnavutluk içince, Türkiye yarımada da güvenilir bir ortak ve müttefiktir.

Sonuç olarak; Türkiye için Arnavutluk, her şeyden önce kendisi ile Batı Avrupa arasında doğal ve fiziki bir bağ teşkil etmektedir. Komşu devletlerde soydaşları bulunan her ülke için irredantist politikalar vazgeçilmezdir. Ayrıca bu devletler Balkanlar gibi etnik yapısı iç içe geçmiş bir bölgede bulunuyorlarsa ülkeler arası çatışmalar hatta savaşlar kaçınılmaz olur. BU bağlamda Türkiye'nin Balkanlarda çıkması arzu edilmeyen bir savaşın dışında kalmasının çok zor olacağı düşünülmektedir. Türkiye ile Yunanistan arasında Ege adaları, Kıbrıs v.s sorunlar nedeniyle çıkması muhtemel bir savaşta Arnavutluğun Türk Milli mücadelesinde üstlendiği rolü tekrarlayabilmesi için bu ülkenin ekonomik, askeri ve sosyal açıdan güçlendirilmesi gerekmektedir.Zira Türkiye'nin savunması Adriyatik'ten başlamaktadır. Arnavutluk'taki gelişmeler, Türkiye tarafından her zaman dikkatle izlenmeli ve entelektüel birikimi olan uzmanlar yetiştirilmelidir. Bugün Balkanlar'da Türkiye'nin karşısında Yunanistan, Sırbistan ve Rusya Federasyonundan oluşan Ortodoks bir blok bulunmaktadır. Bu Ortodoks İttifakına karşı Türkiye-Makedonya-Arnavutluk arasında bir blok oluşturulması için gayret gösterilmeli, Arnavutluk ile sıkı ilişkiler içine girmeli, tarihsel bağlar ve akrabalık münasebetleri sürdürülmeli, tarihi ve kültürel bağlarını daha da pekiştirmek için çeşitli sosyal politikalar üretilmelidir.Arnavutluk'taki kültür mirasları korunmalı ve Arnavutluk, ekonomik ve askeri yönden güçlenmesi bir plan dahilinde desteklenmeli, belirsizlik ve istikrarsızlık ortamı olan Balkanlar'da kısa, orta ve uzun vadeli siyasi, askeri hedeflerini, çeşitli alternatifleri düşünerek daha şimdiden belirlemelidir.

KAYNAKLAR

1-KİTAPLAR

- AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt 1, İstanbul, 2004
- Adanır, Fikret “Makedonya Sorunu” Yurt Yayınları, 2001
- Allan, M. Williams, “The Balkans: a European Challenge”, 1996Amerikan Ansiklopedisi, Cilt1, İstanbul, 1993
- Ağanoğlu, H. Yıldırım “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanlar’ın Makus Talihi Göç” Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2001
- Arbëresh "Microsoft® Encarta® Encyclopedia 2001.
- Ardıcı, Mehmet Şerif Dalip (Makedonya'da Müslüman Direnişi) Yücelciler 1947 (Mehmed Ardıcının Anıları), İnsan Yayınları,1991
- Akşin, Sina – Fırat, Melek "İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar", Balkanlar, İstanbul 1993
- Arnavutluk Cumhuriyeti Ülke Raporu , Tika ,14/02/2005
- Alpan, Necip P. "Türkiye ile Arnavutluk'un İstiklal Savaşları'ndaki Paralelizm DoğrultusundaYaptıkları İş Birliği", X.Türk Tarih Kongresi, cilt: 6, Ankara 1994
- Avrupa Yeniden Yapılanırken Türkiye, İstanbul, Friedrich Ebert Vakfı, 1997
- Avrupa Birliği Bütünleşmesinin Vardığı Nokta: 1996 Hükümetlerarası Konferans ve Türkiye'nin Bu Gelişmedeki Yeri, İstanbul, İKV Yayınları, 1996
- Arslan Tekin “Balkan Volkanı “ Ötüken Neşriyat,İstanbul, 1993
- Altimari, Francisco "Language and emigration in the Albanian community of Calabria". - In:The ethnic and linguistic minorities: Actions of 1° the international Conference. - Palermo;Flat of the Albanians,1985
- Ağanoğlu, H. Yıldırım “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanlar’ın Makus Talihi Göç”, Kum Saati Yay., İstanbul,2001
- Bozbora, Nuray “Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavutluk Ulusçuluğunun gelişimi”İstanbul 1997
- Burak, Sadi - Kocatürk, Utkan “Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri” Cilt: 5., Ankara 1972,

- Bilici, Nurettin “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri: İspanya Deneyimi Işığında”
Turhan Kitabevi, Ankara, 1997.
- Bozkurt, Ömer (der.), Avrupa Topluluğu ve Türkiye, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu
Amme İdaresi Enstitüsü, 1987.
- Biberaj, Elez “Albania and the Albanians in the Post Communist Period”, içinde F.
Stephen Larrabee, (ed), The Volatile Powder Keg, Washington: Rand, 1994
- Elez Biberaj, Albania in Transition: The Rocky Road to Democracy, Westview Press,
ABD, 1999,
- Bora, Tanıl “Milliyetçiliğin Provokasyonu Bölgeler- Sorunlar Yugoslavya” Birikim
Yayımları, İstanbul, 1995
- Buzov, Snjezana “The Problem of Muslims in Non-Muslim States of the Balkans:
Bosnians, Albanians and Others”, Balkan Currents: Studies in the History, Culture
and Society of a Divided Land, Lawrence A. Tritle (der.), Los Angeles, Loyola
Marymount University, 1998
- Bahadır, Gürbüz “Batı'dan Doğu'ya Uzanan Çizgide Balkanlar ve Türkler 1996 -
1999 Makedonya ve Bosna-Hersek” Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2002
- Brown, Keith “The Past in Question: Modern Macedonia and the Uncertainties of
Nation” Princeton University Press, 2003
- Castellan, Georges çev. Ayşegül Yaraman Başbuğu “Balkanların Tarihi”
İstanbul, 1993
- CIA World Factbook, 2001
- CIA World Factbook, 2006
- Çiçek, Kemal, "Türkiye'nin Avrupa Birliğine Alınmamasında Din Bir Faktör Olabilir
mi?", Yeni Türkiye, Cilt 1, No 3, 1995
- Cornell, Erik, (çev. Gülseren Ergün), "Türkiye Avrupa'nın Eşiğinde" Cem
Yayınevi, İstanbul, 1998
- Çelik, Bilgin “İttihatçılar ve Arnavutlar, II. Meşrutiyet Dönemi Arnavut Ulusçuluğu
ve Arnavutluk Sorunu” Büke Yayınları, İstanbul, 2004

Çözülemeyen Düğüm Makedonya Sorunu ve Makedonya Türkleri (Macedonian Question andMacedonian Turks), Balkan Türkleri: Balkanlar'da Türk Varlığı, Erhan Türbedar (eds.), ASAM, Balkan Araştırmaları Dizisi, No. 9, Ankara, 2003

Coşkun Şenyuva, “Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye’ye Etkileri ile Balkanlar-Türkiye Otoyol Projesi”, İstanbul, 1999

Danişmend, İsmail Hami “İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi” C.IV, Türkiye Yayınevi,İstanbul, 1925

Demirtaş Coşkun, Birgül “Arnavutluk’un Dış Politikası ve Balkanlarda Arnavut Sorunu”, Balkan Diplomasisi, ASAM Yayınları, Ankara 2001,

Djilas,Aleksa “Fear Thy Neighbor: The Breakup of Yugoslavia’, Nationalism and Nationalities in the New Europe Ithaca and London: Cornell University Press, 1996

Oğurlu, Zahit, “Balkanlar'da Barış ve Güvenliğin Sağlanması İçin İşbirliği Esasları, Bölge Ülkelerinin Politikaları ve Türkiye'nin Balkan Barış Gücü Faaliyetlerine Katkılarının Değerlendirilmesi,Balkanlar ve Türkiye'nin Bölgeye Yönelik Politikaları” Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları,İstanbul, 1999.

Demirtaş Coşkun, Birgül - Türkoğlu,Emir “Makedonya Bıçak Sırtında: Balkanlar’ın Eski ‘Model Ülkesi’, Yeni İstikrarsızlık Unsuru mu?”, Makedonya Sorunu Dünden Bugüne, ASAM Yayınları, Ankara 2002,

EGRO, Dritan , "Arnavutluk'ta Osmanlı Çalışmaları", XIII. Türk Tarih Kongresi, TTK, Ankara, 1999

Eften L. ve Stavrianos S.,”The Balkans since 1453”, New York 1963,

Fethi,Ahmet “Osmanlı İmparatorluğu’nun Sonu ve Büyük Güçler” Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul,1999

Fenton, Steve, (Çev. Nihat Şad), “ Ethnicity: Racism, Class And Culture” , Phoenix Yayınevi, 2001

Fouskas, Vassilis K. “Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya, Soğuk Savaş Sonrası ABD Politikaları”Aykırı Yayınları, İstanbul, 2004

Gönlübol, Mehmet “Olaylarla Türk Dış Politikası” Ankara,1993

GÜREL, Şükrü S. “Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri” Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993.

- Gülmez, Mesut “Uluslararası Sosyal Politika” TODAİE, Ankara, 2000
- Glenny, Misha Çev. Mehmet Harmancı “Balkanlar: 1804-1999, Milliyetçilik, Savaşı ve Büyük Güçler,” Sabah Kitapları, İstanbul, 2001,
- Hugh Poulton and Farouki, Suha Taji “Muslim Identity and the Balkan State”, New York University Press in association with the Islamic Council, 1997
- Hatipoğlu, M. Murat “Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan (1923-1954)”, Ankara 1997
- Murat Hatipoğlu, “Yunanistan’da Etnik Gruplar ve Azınlıklar”, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1999
- Hall, Derek, “Albanian Identity and Balkan Roles, Reconstructing the Balkans: A Geography of the New Southeast Europe” John Wiley & Sons, New York 1996,
- Hatipoğlu, M. Murat “Yunanistan’ın Dış Politikası ve Balkanlar (1990-2000)”, Ömer E. Lütem, Birgül Demirtaş-Coşkun (der.), Balkan Diplomasisi, Ankara, ASAM Yayınları, 2001
- İnalçık, Halil “Mehmet II”, İstanbul, 1957
- İbrahimgil, Mehmet Z. Ve Konuk, Neval “Kosova’da Osmanlı Mimarî Eserleri” Cilt. I - II, Türk Tarih Kurumu. Ankara, 2004
- Jelavich, Barbara “Balkan Tarihi” Küre yayınları, İstanbul, 2006
- Jelavich, Barbara “History of the Balkans”, Cilt II, Cambridge University Press, Londra 1983
- Karagöl, Recai ve Karagöz, Hasan “Türkiye - Arnavutluk İlişkilerinin Dünü - Bugünü – Yarını” Harp Akdemileri Basımevi, İstanbul, 1995
- Koloğlu, Orhan "Osmanlı Döneminde Balkanlar" İstanbul, 1993
- Kalaycıoğlu, Ersin "Balkanlar'da Milliyetçilik ve Siyasal Yaşam: 1918-1939" İstanbul 1994,
- Karatay, Osman – Gökdağ, Bilgehan A. “Balkanlar El Kitabı” Cilt I Karam Araştırma Ve Yayıncılık, Çorum, 2006.
- Kondis, Basil “The Greek Minority in Albania”, Loyola Marymount University, Los Angeles, 1998,

Kandas, Thanasis “Greek Security Concerns”, Kosta Tsipis (der.), Common Security Regimesin the Balkans, East European Monographs, Boulder, New York, 1996

Kalafat, Yaşar “Makedonya Türkleri (Türkmenler, Torbeşler / Türkbaş Çenkiler ve Yörükler) Arasında Yaşayan Halk İnançları” Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994

Karatay, Osman – Gökdağ, Bilgehan A. “Balkanlar El Kitabı” Cilt 2, Karam Araştırma Ve Yayıncılık, Çorum, 2006

Kut, Şule “Türkiye’nin Balkanlar Politikası - Türkiye’nin Yeni Dünyası: Türk Dış Politikasının Değişen Dinamikleri” Bursa, Alfa Yayınları, 2002,

Kahramanyol, Mustafa “Türk Hakları”, Ankara, 1995

Karal, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi Islahat Fermanı Devri (1856 - 1861)-V1. Cilt, Ttk, 2003

Karpat, Kemal “Ottoman Population 1830-1914: Demographic and Social Characteristics” The University of Wisconsin Press, Londra, 1985

Kut, Şule “Kosova: Milliyetçiliğin Kördüğümü”, Foreign Policy, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, Güz 1998

Koçu, Reşad Ekrem “Osmanlı Tarihinin Panoraması” Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2003

Loring, M. Danforth “The Macedonian Conflict” Princeton University Press; Reprint edition, 1997

Lani, Remzi – Schmidt, Fabian, “Albanian Foreign Policy Between Geography and History”, The International Spectator, Cilt 33, Sayı 2, 1998.

Livius Titus, Roma Tarihi, Arkeoloji ve sanat Yayınları, 1992

Milliyet Larousse –interpres basın ve yayıncılık, cilt 3, İstanbul, 1995

Milas Herkül ve Vasilyadis Mihalis “Yunanistan Ve "Doğu'dan Gelen Tehlike" Türkiye

Türk-Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar Ve Çözüm Yolları” İletişim Yayınları, İstanbul 2002

Milas, Herkül “Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikleri” İletişim yayınevi, İstanbul, 2003

- Milas, Herkül “Yunan Ulusunun Doğuğu” İletişim Yayınevi,İstanbul, 1994
- McCarthy, Justin , çev. Bilge Umar “Ölüm ve Sürgün”, İstanbul, 1988
- Mantran,Robert, çev. Server Tanilli “Osmanlı İmparatorluğu Tarihi I: Osmanlı Devleti'nin Doğuşundan XVIII. Yüzyılın Sonuna”, Adam Yayınları, 1999
- Memişoğlu,Hüseyin “Pages of History of Pomac Turks” Ankara, 1991
- Mandacı Nazif - Erdoğan,Birsen “Balkanlarda Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan'daki Azınlıklara Bir Bakış” SAEMK, Ankara, 2001
- Necip P. Alban, Albanolojinin Işığında: Arnavut Alfabesi Nasıl Doğdu?, 1979
- Öztürk, Osman Metin “Türk Dış Politikasında Balkanlar”, Balkan Diplomasisi, ASAM Yayınları, Ankara 2001
- Öcalan, Hasan Basri “Balkanlar'daki Türk Kültürünün dünü-bugünü-yarını” Uludağ Üniversitesi yayınları, Bursa, 2001
- Öztürk, Osman Metin “Türk Dış Politikasında Balkanlar”, Balkan Diplomasisi, ASAM Yayınları, Ankara 2001
- Palmer, Alan “ Osmanlı İmparatorluğu: Son Üçyüz Yıl: Bir Çöküşün Yeni Tarihi” İstanbul, 1995
- Poulton, Hugh “Balkanlar Çatışan Azınlıklar, Çatışan Devletler” Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1993
- Poulton, Hugh “Islam, Ethnicity and State in the Contemporary Balkans”, 1999
- Poulton,Hugh “Who are the Macedonians” Indiana University Pres 2nd edition, March 2000
- Perry,Duncan “Macedonia's Quest for Security and Stability Current History” March 2000
- Poulton, Hugh “The Balkans: Minorities and States in Conflict” Minority Rights Publications, Londra,1994
- Phillips, John “Macedonia: Warlords and Rebels in the Balkans” Yale University Pres, 2004

- Poulton, Hugh. "Minorities and Boundaries in the Balkans," in *The Changing Shape of the Balkans*, editörler H. Carter ve T. Norris, London: The Soas/GRC Geopolitical Series, UCL Press Ltd., 1996
- Pettifer, James "The New Macedonian Question" New Ed edition, 2005
- Reed, John –Çev. F. Burak Aydar, Sevgi Tamgüç "Balkanlarda Savaş" Pencere Yayınları, 2006
- Quatert, Donald "Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922", İletişim yayınları, İstanbul 2002
- SAYBAŞLI, Kemal ve ÖZCAN, Gencer, "Yeni Balkanlar,Eski Sorunlar" Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997
- Sonyel, Salahi R."Lozan'da Türk Diplomasisi: Eylül 1922-Ağustos 1923", Belleten, Cilt 38, No 149, Ocak 1974
- Şimşir, Bilal N. "Atatürk'ten Elçi Ruşen Eşref Ünaydın'a Yönerge", Ahmet Şükrü Esmer'e Armağan, Ankara,1981
- Svoronos, Nikos "Çağdaş Hellen Tarihine Bakış" Belge yayınları, İstanbul, 1988
- Shea, John "Macedonia and Greece: The Struggle to Define a New Balkan Nation", McFarland & Company, North Carolina 1997
- Samer, Haroey "Rescue In Albania" Brunswick Pres, California, 1997
- Sander, Oral "Türkiye'nin Dış Politikası" İmge Kitabevi, Ankara, 1998
- Sükan,Özer "21.YY Başlarında Balkanlar ve Türkiye", Harp Akademileri Basımevi,2001
- Türkiye diyanet vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt 3 İstanbul, 1991
- Türbedar, Erhan "Çözülemeyen Düğüm Makedonya Sorunu ve Makedonya Türkleri (Macedonian Question and Macedonian Turks), Balkan Türkleri: Balkanlar'da Türk Varlığı, (eds.), ASAM, Balkan Araştırmaları Dizisi, No. 9, Ankara, 2003
- Türkler Ansiklopedisi,Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002
- Turan,Ömer "Makedonya Türkleri:Dünden Bugüne Makedonya Sorunu", 2002
- Todorova, Maria "Balkanlar'ı Tahayyül Etmek" İletişim Yayınevi, İstanbul, 2003

- “Tarihte Değişen Siyasî ve Sosyal Dengeler İçerisinde Kosova Türkleri - Balkan Türkleri- Balkanlar’da Türk Varlığı” ASAM Yayınları, Ankara,2003
- Turan, Ömer “Rodop Türklerinin 1878 Direnişi” Ankara,1998
- Tılıç, L. Doğan “Milliyetçiliğin Pençesindeki Kartal Kosova” Ümit Yayıncılık, Ankara 1999
- Türkoğlu, Emir “Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği”, Balkan Diplomasisi, ASAM yayınları, Ankara 2001
- Xhudo, Gazmen. “Diplomacy and Crisis Management in the Balkans, A US Foreign Policy Perspective” Macmillan Press Ltd., London 1996,
- Vickers, Miranda – Pettifer, James “Albania, From Anarchy to a Balkan Identity” Hurst&Company, London, 1997
- Üzgel, İlhan “Balkanlar’la İlişkiler”, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001
- Üstün İnanç “Makedonya Gamzesi: Osmanlının Çıkamadığı Jön-Türk Tüneli” Okul Yayınları, İstanbul, 2004
- Ülger,İrfan Kaya “Yugoslavya Neden Parçalandı?” Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı “Osmanlı Tarihi” C.II, 5.B., Ankara, 1988.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı Osmanlı Tarihi Cilt , I. Cilt, Türk Tarih Kurumu, 2003
- Zeri İnanç “Uluslararası Belgelerde Azınlık Hakları” Ütopya Yayınları, Ankara ,2004
- "Yunanistan."Microsoft® Encarta® Encyclopedia 2001. © 1993-2000 Microsoft Corporation.
- “Yunanistan Anayasası” İst. Bilgi Üniv. Yayınları, İstanbul, 2005,
- Yerasimos,Stefanos çev. Şirin Tekeli “Milliyetler ve Sınırlar: Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu”, İstanbul, İletişim, 2000
- Yılmaz, Murat “Sancak Drina’nın Öbür Yakası, Kimlik Oluşumu ve Otonomi” İstanbul, 2004
- YÜCEL, Yaşar - SEVİM, Ali Klasik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih, Yavuz, Kanuni ,TTK 1991

2-SÜRELİ YAYINLAR

Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi Sayı.11, 2006

Alp, A. Hikmet ve Türkeş, Mustafa “The Balkans in Turkey’s Security Environment”, Turkish Review of Balkan Studies, 2001, sayı 6

AFP, 10 Ekim 2003. “Greece, Albania, Macedonia to Deepen Military Cooperation”, Arnavutluk Cumhuriyeti Ülke Raporu , Tika ,14/02/2005

Albania: State of the Nation”, ICG, Balkans Report No.111, 25 Mayıs 2001

Albanians in the Balkans,United States Institute Of Peace, Special Report No. 77, 1 November 2001,

Avrasya Dosyası, Cilt 4 (1-2), 1998

Aksiyon Dergisi Sayı: 331 ,2001

Aksiyon Dergisi, Sayı 479, 2004,

Avrasya Etüdüleri Derg., Tika, Ankara,2002

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği; (Batı Trakya'nın Sesi, Haziran-Temmuz 1997, sayı 83.)

BİLİG Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi-Hoca Ahmet Yesevi Üniv. Sayı 21, 2002

Balkanlardan Çıkış Stratejisi: Birleşmiş Milletler ve NATO Kosova'da Bataklığa mı Saplandı? (Exit Strategy From the Balkans: UN and NATO in a Quicksand?), Stratejik Analiz, Feb. 2002, No. 22

Bozbora, Nuray “Kosova'da Uluslararası Yönetimin Kurulması ve Yeni Belirsizlikler” Avrasya Dosyası Cilt 11 Sayı 2,2005

Bumci, Aldo “Cross-Border Cooperation Between Albania And Montenegro” OSI International Policy Fellow, Central European University Center For Policy Studies, 2002

Çollaku, Shaban "Arnavutluk'ta Türk Kültürü Kalıntıları",Balkanlarda Türk Kültürü Dergisi, Sayı 4, Bursa,1992

Canbolat, İbrahim S., "Yeni Avrupa Yapılanması ve Türkiye", Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, No 1-2, 1993-1994

- Cviic,Christopher “Remaking the Balkans”, The Royal Institute of International Affairs, Pinter, Londra, 1991
- C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2001 Cilt:25 No:1
- DEİK-Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu “Arnavutluk Ekonomisi Ve Türkiye İle İlişkileri” İstanbul,2002
- Denk, Erdem, "Avrupa-Akdeniz Ortaklığı: Artan Refah ve Kurumsallaşan Bağımlılık", Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Cilt XXIII, Sayı 219, Kasım-Aralık 1999
- Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 5, Sayı: 1,2003
- Eugenia Droukas- Albanians in the Greek informal Economy, Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol.: 24, No: 2, April 1998
- Frankel,Eran "Turning a Donkey into a Horse: Conflict and Paradox in the Identity of Macedonian Muslims" 23rd National Convention of the AAASS, Miami, 1991
- Görüş Dergisi,Ocak 2003
- Gordana Icevska, "No More Boycotts," War Report, Ekim 1996
- Greece: Immigration Control-Human Rights Abuses Against Albanians”, Amnesty International, News Service No: 259, 14 Kasım 2003.
- Greek Helsinki Monitor- Minority Rights Group-Greece, Alternative Information Network (AIM) Athens 24/6/1998
- Geroski, Branko. "Aliti's Advance," War Report Mayıs 1996
- Human Rights Watch (HRW), Albania: The Greek Minority, Vol. 7. No.4, Şubat 1995
- Human Rights Watch (HRW) Greece Report, 2000
- İstanbul Üniv. Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi “ Prof. Dr. Cengiz Orhonlu Hatıra Sayısı” İstanbul, 1998
- International Helsinki Federation for Human Rights, Annual Report on Greece, 1997
- Iso Rusi, "Independent Parties, Fraternal Links," War Report, Mayıs 1996
- International Helsinki Federation for Human Rights, Macedonian Side of the Conflict in Kosovo, 8 Ekim 1998

- Icevska, Gordana. "The One Day War," War Report, Ağustos, 1997,
- International Crisis Group (ICG) Report, "The State of Albania", 6 Ocak 1999
- İşveren Dergisi, Ocak-2003
- Kaçi, Nesip "Atatürk Arnavutluk'ta Nasıl Değerlendiriliyor?", A.Ö. Atatürk'ün Ölümünün 50.Yıl Sempozyumu, 31 Ekim -1 Kasım 1988
- KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi Cilt III, Sayı 1, Bahar 2001
- Kaufmann, Stuart J. "Preventive Peacekeeping, Ethnic Violence and Macedonia," Studies in Conflict-Terrorism, 1996
- Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi 17. Genel Kurul Raporu, Bakü, 2001
- Kosova Müdahalesi ve İngiltere'nin Değişen Dis Politikası (Intervention in Kosovo and Britain's Foreign Policy Altered), Stratejik Analiz, Nov. 2002, No. 31
- Kosova Raporu, İto yayınları ,İstanbul ,2006
- Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa Ve Anadolu İncelemeleri Dergisi Sayı:2 , Çorum, Yaz 2004
- Kök Araştırmalar: Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi ,Ankara,2001
- Macedonia: Understanding History, Preventing Future Conflict, United States Institute Of Peace, Special Report ,February 2004
- Mujeeb R. Khan, "The 'Other' in the Balkans: Historical Constructions of Serbs and 'Turks'", Journal of Muslim Minority Affairs, Cilt 16 (1), Ocak 1996
- Mujeeb R. Khan , Journal of Muslim Minority Affairs, Volume 19 Number 2 October 1999
- Macedonia- Dokuz Eylül Üniv. Sos. Bil. Enst. Derg. Cilt.5 Sayı.1 2003
- Nokta dergisi (19-25.7.1998).
- Özkan Duvar, Ayşe "Avrupa Birliği ve Azınlık Hakları" Avrasya Dosyası C.10 S. 2, 2004
- Panayote Elias Dimitras, "When Extremes can Match and no Dominos are Falling in the Balkans: The Lessons from the New Macedonian Government", Greek Helsinki Monitor and Minority Rights Group Release, Athens: 24 Ocak 1999.

Savunma ve Havacılık, s.16,1998

The Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs Publication, Ethnic Albanians in Greece,Ankara: Haziran 1999

TURNA, Mehmet “Makedonya-Türkiye İlişkileri ve Makedonya'nın Geleceğine Bakış” Avrasya Dosyası, C.3, S.3, Ankara: Avrasya-Bir Vakfı Yayınları, 1996.

Turan,Ömer “Pomaks, Their Past and Present”, Journal of Muslim Minority Affairs, Cilt 19 (1), Nisan 1999

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi c.5, s.2 ,2003

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi c.5, s.3 ,2004

Tekin,Arslan. "Kosova'da Neler Olabilir?" Avrasya Dosyası. C. 3. S. 3 Ankara,1996

Ülger, İrfan Kaya "Sırlara Göre Kosova Sorunu." Avrasya Dosyası. C. 4. S. 1-2., Ankara,1998

Ünal, Hasan “Balkanlar'da Arnavut Meselesi Ve Türkiye” Avrasya Dosyası Sonbahar 1998 Cilt 4 Sayı 1-2

US Department of State, Albania Country Report on Human Rights for 1996, 30 Ocak 1997

United States Institute Of Peace ,Special Report, August 2006

Vladimir Velebit, “Kosovo: A Case of Ethnic Change of Population”, East European Quarterly, Cilt 33 (2), Yaz 1999

Yılmaz, Türel “Türkiye Arnavutluk İlişkileri (1990 Sonrası),' Türk Hukuk Dünyası, S.2,Ankara, 2000

“Yunanistan Dosyası”, Avrasya Dosyası, Cilt 4 (1-2), İlkbahar-Yaz 1998

3-GAZETELER

Cumhuriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Radikal Gazetesi

Sabah Gazetesi

Türkiye Gazetesi

The Guardian

Yeni Asya Gazetesi

Zaman Gazetesi

4-İNTERNET KAYNAKLARI

<http://en.wikipedia.org/wiki/Arbereshe>

www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/al.html#Intro

www.ulkeler.net

www.tsk.mil.tr

www.mfa.gr (Agreement on a Five Year Development Cooperation Programme 2002-2006, Between the Government of the Hellenic Republic and the Government of the Republic of Albania)

www.nato.int/docu/review/2004 (Alexander Nikitin, “Barışı Korumada Ortaklar”)

www.avsam.org

www.turksam.org

www.setimes.com

www.bbc.co.uk

www.balkantimes.com

www.turkishweekly.net

www.mrt.com.mk

www.Nato.Org

www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/Bolgeler/Balkanlar/Arnavutluk/Arnavutluk_Siyasi.htm

www.blog.aacl.com